

หลักกรรมและ
การเวียนว่าย
ตายเกิด

อ. วศิน อินทสระ

୧୩

୧୪

୧୫

୧୬

หลักกรรมและ
การเวียนว่าย
ตายเกิด

อ. วศิณ อินทสระ

ชมรมกัลยาณธรรม
หนังสือดีลำดับที่ ๑๗๕

หลักการและการเวียนว่ายตายเกิด

อ. วศิน อินทสระ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕
จำนวนพิมพ์ ๘,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์เป็นธรรมทานโดย ชมรมกัลยาณธรรม
๑๐๐ ถนนพระโคตมชัย ตำบลปากน้ำ
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๗๐
โทรศัพท์ ๐๒-๗๐๒-๗๓๕๓

ปก-รูปเล่ม ศิริส วัชรสุขจิตร โทร ๐๘๖ ๗๘๗ ๘๘๐๐
เพลท Canna Graphic โทร ๐๘๖ ๓๑๔ ๓๖๕๑
พิมพ์ที่ บริษัท ชุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์ จำกัด
โทรศัพท์ ๐๒-๘๘๕-๗๘๗๐ - ๓

สัพพทานัง ธัมมทานัง ชินาติ
การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมชนะการให้ทั้งปวง
www.kanlayanatam.com

คำอนุโมทนา

จาก ผู้เขียน

ชมรมกัลยาณธรรมซึ่งมีทันตแพทย์หญิงอัจฉรา กลิ่นสุวรรณ เป็นประธาน ได้ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือ **“หลักการและการ เวียนว่ายตายเกิด”** เพื่อแจกในงานของชมรมฯ และแจกทั่วไป ข้าพเจ้า อนุญาตด้วยความยินดียิ่ง คำใดที่จะพึงกล่าวเกี่ยวกับเรื่องหลักการ และการเวียนว่ายตายเกิด ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วในคำนำของการ พิมพ์ครั้งแรก และชมรมกัลยาณธรรมก็ได้กล่าวไว้ดีแล้วในคำนำ ของชมรม จึงไม่ต้องกล่าวในที่นี้อีก ข้าพเจ้ารู้สึกปลื้มใจที่หนังสือ เล่มนี้ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากท่านผู้อ่านตลอดมาตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๑๙ ขอนุโมทนาต่อกุศลเจตนาและความเพียรของทันตแพทย์ หญิงอัจฉรา กลิ่นสุวรรณ ที่ได้อุตสาหะพยายามจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ขอนุโมทนาต่อคุณยุวดี อึ้งศรีวงษ์ ที่ได้ช่วยอ่านการพิสูจน์อักษร ให้ฟังโดยตลอด

ขณะนี้คือขณะที่เขียนคำอนุโมทนานี้ ข้าพเจ้ากำลังนอน
เสวยวิบากแห่งกรรม ทั้งกรรมชั่วและกรรมดี คือมีโรคร้ายไข้เจ็บ
เบียดเบียนอยู่เสมอ นิ่งนานก็ไม่ได้ เดินนานก็ไม่ได้ จึงอยู่ด้วย
อิริยาบถนอนเป็นส่วนมาก นิ่งนานก็ปวดเมื่อย เดินนานก็เหนื่อย
เมื่อมีแขกมาเยี่ยมก็นั่งคุยได้เพียงเล็กน้อย ก็ต้องขออนุญาตนอนคุย
ส่วนวิบากแห่งกรรมดีก็พอมีอยู่ ทำให้เป็นอยู่สุขสบายไม่เดือดร้อน
ด้วยเรื่องปัจจัย ๔ กล่าวคือ เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่อาศัยและยารักษา
โรค เพราะมีลูกศิษย์หลายคนคอยเอาใจใส่ดูแลมิให้เดือดร้อน จะ
ทำบุญทำทานก็มีปัจจัยเพียงพอที่จะทำได้ตามศรัทธาและตามสมควร

ในระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา ข้าพเจ้ามีความพร้อมพอที่จะมีชีวิต
อยู่อย่างปกติสุขถ้าไม่มีโรคร้ายไข้เจ็บมาเบียดเบียน ทำให้เสียโอกาส
ในการที่จะมีชีวิตอยู่อย่างปกติสุขได้ ข้าพเจ้าตรองดูก็คิดว่า น่าจะ
เป็นเพราะกรรมเก่าบ้าง กรรมใหม่บ้าง กรรมใหม่ก็คือความรู้เท่า
ไม่ถึงการณ์ จึงทำให้ต้องพบกับทุกขเวทนาอาพาธ แต่ก็มีประโยชน์
อยู่บ้างในทางที่ทำให้ปลงได้ว่าชีวิตก็เป็นเช่นนี้เอง คือเมื่อเกิดมา
แล้วก็ไม่พ้นแก่ เจ็บ ตาย ความพลัดพรากสูญเสียและความที่สัตว์
ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน ความรู้สึกดังกล่าวนี้ทำให้กลัวภัย
ในสังสารวัฏ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปล่อยวาง ไม่ยึดมั่น
ถือมั่นในสิ่งไร ๆ ว่าเป็นของตน ซึ่งตรงตามหลักที่พระศาสดาทรง
สอนไว้ ทรงสอนเรื่องสมมติสังขารคือยอมรับความจริงตามสมมติของโลก
เพื่อประพฤติดิจจริยธรรมให้สมบูรณ์ ทรงสอนเรื่องปรมาตตสังขาร

คือความจริงที่แท้จริงอยู่เหนือสมมติ เพื่อให้พุทธบริษัทก้าวขึ้นสู่
โลกุตตรธรรม อันพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด พระองค์ตรัสไว้ว่า
“การเกิดบ่อย ๆ เป็นทุกข์บ่อย ๆ” เมื่อไม่ต้องเกิดก็ไม่ต้องแก่ เจ็บ
ตาย ซึ่งพ่วงกันอยู่กับความเกิด

เมื่อคำนึงถึงหลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดแล้ว บุคคล
ไม่ควรเบียดเบียนกัน ไม่ควรผูกเวรกัน ไม่ควรให้ทุกข์แก่ใคร ๆ มี
พระพุทธพจน์ว่า “ผู้ใดปรารถนาความสุขเพื่อตนโดยการนำทุกข์
เข้าไปให้ผู้อื่น ผู้นั้นระคนด้วยเวร ย่อมไม่พ้นจากเวร” ยังมีสุภาษิต
อีกว่า “ให้ทุกข์แก่ท่าน ทุกข์นั้นถึงตัว (ทุกข์โต ทุกข์ฐาน) ให้สุขแก่
ท่าน สุขนั้นถึงตัว (สุขโต สุขฐาน)”

ขออานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัยและกุศลธรรมทั้งหลายได้
โปรดคุ้มครองให้ชาวชมรมกัลยาณธรรม ปราศจากทุกข์ โศก โรค ภัย
สรรพพิบัติ อุบัติอันตรายทั้งหลายทั้งปวง ประสบแต่ความสุขสวัสดิ
ในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ

ด้วยความปรารถนาคืออย่างยิ่ง

๒๔ เมษายน ๒๕๕๕

คำนำ

ชมรมกัลยาณธรรม

หนังสือเรื่อง “หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด” ของท่านอาจารย์วศิน อินทสระ เป็นหนังสือที่ดงามด้วยการเรียบเรียงถ้อยภาษาธรรมที่สละสลวยชวนอ่านและเปี่ยมด้วยสาระแห่งสัจธรรมที่ทุกท่านควรทำความเข้าใจ ทั้งเรื่องเกี่ยวกับกรรมในแง่มุมต่าง ๆ และเรื่องสังสารวัฏหรือการเวียนว่ายตายเกิด สาระในหนังสือนี้เป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิตด้วยสัมมาทิฐิเป็นอย่างยิ่ง มีการตีพิมพ์มาแล้ว ๓๐ กว่าครั้ง แต่สัจธรรมย่อมไม่เคยล้าสมัย ชมรมกัลยาณธรรมจึงกราบเรียนขออนุญาตท่านอาจารย์วศิน อินทสระ เพื่อจัดพิมพ์แจกเป็นธรรมทานให้กว้างขวางต่อไป ท่านอาจารย์เมตตาอนุญาตและยังมอบเนื้อหาเพิ่มเติมในส่วนภาคผนวก ๑ ให้ผู้อ่านได้เข้าใจเรื่องกรรมได้แจ่มแจ้งขึ้น นับว่าหนังสือเล่มนี้เป็น “หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด” ฉบับพิเศษอย่างแท้จริง

เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือดังกล่าวซึ่งจัดพิมพ์ โดยสำนักพิมพ์
ธรรมดา ก็เกิดความประทับใจในคุณค่าสาระธรรมที่ท่านอาจารย์ได้
อรรถาธิบายอย่างแจ่มแจ้ง และยิ่งชื่นชมภาษาที่งดงามราววรรณกรรม
ปลื้มใจที่ท่านช่างมีพรสวรรค์ในการเลือกสรรถ้อยคำมาอธิบายให้
อ่านแล้วรู้สึกชุ่มเย็นชื่นใจทั้งยังเรียงร้อยลำดับเรื่องราวได้ชวนติดตาม
มีตัวอย่างประกอบที่ชัดเจนเหมาะสม ในส่วนภาคผนวกทั้งสองตอน
ท้ายเล่ม อันประกอบด้วยเรื่องเหตุเกิดแห่งกรรมกับผลของกรรม
ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ และเรื่องชีวิตกับความตาย ก็ล้วนอ่านแล้วยัง
เกิดศรัทธาและเป็นกำลังใจให้พัฒนาจิตวิญญาณให้บริสุทธิ์สูงส่ง
ด้วยมรณสติกรรมฐานและกุญแจธรรมดอกสำคัญที่ว่า กรรมให้
ผลแตกต่างกันไปได้ ดังนั้นเมื่อมนุษย์ได้มีโอกาสสมาพัฒนาจิตด้วย
การประพฤติธรรมย่อมผ่อนหนักให้เป็นเบา ร้ายกลับกลายเป็นดีได้
เพราะเราทุกคนล้วนเคยทำความผิด ความชั่วมาแล้วทั้งนั้น แต่
ผลกรรมอาจเบี่ยงเบนไป หากมีการแก้ไข พัฒนาจิตใจให้ดีขึ้น
สะอาดบริสุทธิ์ขึ้น ดูท่านองคฺุลิมาลเป็นตัวอย่าง

เมื่อได้รับสารธรรมดี ๆ จึงนึกถึงเพื่อนสหธรรมิกทุกท่าน
หวังให้ทุกท่านได้รับสิ่งประเสริฐที่ท่านอาจารย์อธิบายถ่ายทอดไว้
ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ครูทางธรรมที่
กราบไหว้ได้อย่างสนิทใจ ท่านมีเมตตาอุทิศตนเพื่อพระศาสนาและ

มีความสุขในงานเผยแผ่ธรรมมาตลอดชีวิต รู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นศิษย์
ของท่านและมีโอกาสได้เผยแผ่ผลงานธรรมของท่านอย่างต่อเนื่อง
ขอบุญกุศลแห่งธรรมทานนี้ จงเป็นพลวปัจจัยแห่งความสุขอัน
ประเสริฐและความเจริญในธรรมยิ่ง ๆ ขึ้นไปของท่านอาจารย์ อันมี
พระนิพพานเป็นจุดหมาย และขอความเจริญในธรรม ความเจริญ
ศรัทธาในพระรัตนตรัยจงรุ่งเรืองในใจท่านพุทธศาสนิกชนและ
สรรพสัตว์ทั้งปวงยิ่งขึ้นไป เทอญ

กราบอนุโมทนาทุกท่าน
ทพญ.อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ

สารบัญ

ความเบื้องต้น.....	หน้า	๑๒
หลักกรรมหรือกฎแห่งกรรม	หน้า	๑๘
๑ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วจริงหรือไม่	หน้า	๒๒
ผลภายนอกและผลภายในของกรรม	หน้า	๒๒
๒ กรรมแบ่งออกเป็น ๑๒ ประเภท (กรรม ๑๒)..	หน้า	๒๕
กรรมจัดตามหน้าที่มี ๔.....	หน้า	๒๕
กรรมจัดตามแรงหนักเบา มี ๔.....	หน้า	๒๖
กรรมจัดตามกาลที่ให้ผลมี ๔.....	หน้า	๒๗
๓ รายละเอียดของกรรม ๑๒	หน้า	๒๘
กรรมอย่างเดียวกันทำหน้าที่หลายอย่าง	หน้า	๓๒
๔ การมองไม่เห็นกรรม	หน้า	๓๔
๕ ทำบุญละลายบาป จะได้หรือไม่	หน้า	๓๖
๖ ก่อนให้ผล บุญบาปอยู่ที่ใด	หน้า	๔๑
๗ การหยุดให้ผลของกรรม	หน้า	๔๓
๘ กรรมมีผลเนื่องถึงผู้อื่น	หน้า	๔๖
๙ กรรมและการให้ผลของกรรม.....	หน้า	๕๓
๑๐ มาตรฐานแห่งความดีความชั่ว.....	หน้า	๕๗
๑๑ กรรมทำให้คนแตกต่างกัน	หน้า	๖๔
เรื่องเศรษฐีชื่อโสมสกะ	หน้า	๖๗
ผลแห่งกรรมตามนัยแห่งจุฬามณีวงศสูตร.	หน้า	๘๓
ผลแห่งกรรมตามนัยแห่งมหากัมมวิภังคสูตร.	หน้า	๘๖
ผลแห่งกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ทาง		
พระพุทธศาสนา	หน้า	๘๘

ผลแห่งกรรมที่พิสูจน์ได้ในปัจจุบัน หน้า ๙๓

การเกิดใหม่หรือการเวียนว่ายตายเกิด หน้า ๑๐๒

- ๑ อะไรไปเกิด มาเกิด? หน้า ๑๐๖
- ๒ ข้อพิสูจน์ว่าคนตายแล้วเกิด หน้า ๑๐๘
- ๓ จุดมุ่งหมายของการเกิดใหม่ หน้า ๑๑๖
- ๔ เหตุที่บุคคลระลึกชาติไม่ได้ หน้า ๑๒๐
- ตัวอย่างเรื่องตายแล้วเกิดในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หน้า ๑๒๗
- ตัวอย่างเรื่องตายแล้วเกิดที่ปรากฏในปัจจุบัน หน้า ๑๒๙

บทสรุป หน้า ๑๓๗

ภาคผนวก ๑

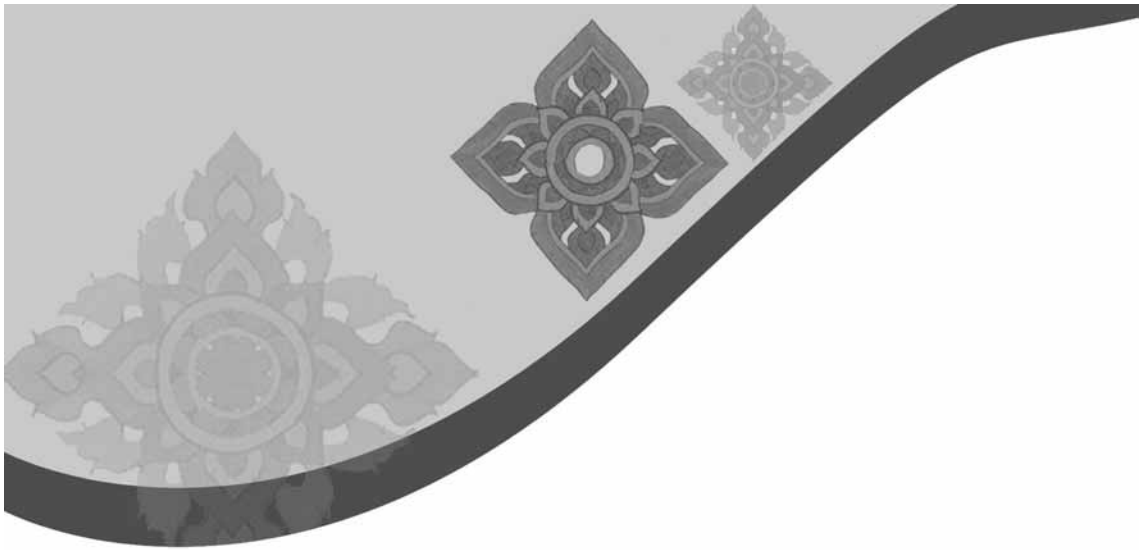
- ๑ เหตุเกิดแห่งกรรม (กัมมสมุทัย) หน้า ๑๔๔
 - กรรมไม่ตายตัว หน้า ๑๕๑
 - บุญกับกุศลต่างกันอย่างไร หน้า ๑๖๒
- ๒ ผลของกรรมซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ หน้า ๑๖๙

ภาคผนวก ๒

- ชีวิตและความตาย หน้า ๑๗๖
- ความตาย ๒ ลักษณะ หน้า ๑๗๙
- อิทธิพลที่ยิ่งใหญ่ของความตาย หน้า ๑๘๐

ความเบื้องต้น

เรื่อง สำคัญยิ่งใหญ่อีกเรื่องหนึ่งในพระพุทธศาสนา คือ เรื่องหลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด ที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า The Law of Karma and Rebirth

ความเข้าใจเรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดจะช่วยแก้ ปัญหาชีวิตได้ทุกแง่มุม ทำให้ไม่ต้องน้อยใจในชะตาชีวิตของตน และไม่ริษยาความสุขของผู้อื่น เพราะได้เห็นแจ้งแล้วว่า ความสุขทุกข์ ความรุ่งเรืองหรือล้มเหลวในชีวิตของแต่ละคนนั้น เป็นผลรวมแห่ง กรรมของตน หรือกรรมแห่งหมู่คณะของตน เป็นต้น

เรื่องกรรมช่วยแก้ปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ ความแตกต่างกันในเรื่องอุปนิสัยใจคอของคนแม้อยู่ในสิ่งแวดล้อม อย่างเดียวกันและมีมารดาบิดาเดียวกัน ได้รับการอบรมอย่างเดียวกัน

ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งเรื่องกรรมทำให้บุคคลมีน้ำอดน้ำทน มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ท้อถอย มีความเพียรสั่งสมกรรมดีขยาย ต่อกรรมชั่ว ไม่ตีโพยตีพายเมื่อผิดหวัง และไม่ระเริงหลงในเมื่อ ประสบผลดีเพราะมารู้แจ้งว่า “ผลทุกอย่างย่อมมีมาเพราะเหตุ”

เรื่องกรรมช่วยให้บุคคลกล้าเผชิญชีวิตอย่างกล้าหาญเด็ดเดี่ยว สามารถมองเห็นแง่ดีแม้ของความผิดหวัง หรือสิ่งที่เรียกกันว่าโชค ร้ายเพราะแจ่มแจ้งว่ามันเป็นการใช้หนี้กรรมอย่างหนึ่ง ทำให้เรื่องชีวิต

เบาขึ้น ทำให้เล่นไปข้างหน้าได้รวดเร็วขึ้น เหมือนบุคคลมีหนี้สิน เมื่อได้ใช้หนี้ไปเสียบ้าง ย่อมทำให้สบายใจขึ้นเบาใจขึ้น

หลักกรรมจะเป็นไปไม่ได้ ถ้าไม่มีการเกิดใหม่หรือการเวียนว่ายตายเกิด เพราะมีปัญหาชีวิตหลายอย่างที่ไม่อาจเข้าใจได้ ถ้าปราศจากการเวียนว่ายตายเกิด หรือที่เรียกว่า “สังสารวัฏ” เช่น ปัญหาเรื่องคนดีบางคนมีชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมาน และคนชั่วบางคนมีชีวิตอยู่อย่างสุขสำราญ เป็นต้น ปัญหานี้จะเป็นเรื่องค้างโลก ถ้ากฎแห่งกรรมและการเกิดใหม่ไม่เข้ามาช่วยแก้

อนึ่ง ช่วงชีวิตเพียงช่วงเดียวของบุคคลสั้นเกินไป ไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์กรรมที่บุคคลทำไว้แล้วได้ทั้งหมด การเกิดใหม่จะช่วยอธิบายกรรมในอดีตของคนได้อย่างดีที่สุด ดังนั้น **ชีวิตมนุษย์จึงเป็นสนาม หรือเวทีสำหรับทดลองแรงกรรม** ว่าใครได้ทำกรรมอะไรไว้มากน้อย, เบาบาง หรือรุนแรงเพียงใด

ด้วยประการฉะนี้ การศึกษาให้รู้แจ้งในเรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด จึงเป็นกุญแจดอกสำคัญไขไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง มีผลเป็นความสุขสงบแก่ผู้ศึกษาเรียนรู้ มีประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตจิตใจให้สูงขึ้น ร่มเย็น และทำให้เห็นว่าการเกิดของเรา มีความหมาย ไม่ใช่เกิดมาโดยบังเอิญ มีชีวิตอย่างหลักลอยปล่อยตัว และตายไปอย่างน่าสมเพชเวทนา

เรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด ทำให้บุคคลหายมกมายต่อความขึ้นลงของชีวิต ช่วยคลี่คลายความข้องใจในความลับสนของชีวิต เป็นเรื่องที่พุทธศาสนิกชนผู้นับถือพระพุทธศาสนาควรเรียนรู้และทำความเข้าใจให้แจ่มแจ้ง เพื่อชีวิตของตนเองจะได้ดีขึ้น

และทำให้ผู้ใกล้ชิดเช่นบุตรหลานหรือบริวารชนมีความเข้าใจในปัญหาชีวิตของตน

ครู ผู้สอนวิชาศาสนาหรือวิชาอื่นใดก็ตาม ควรย้าให้นักเรียนเข้าใจและเชื่อมั่นในเรื่องหลักกรรมและสังสารวัฏ เพราะอันนี้คือพื้นฐานอันจะทำให้ศีลธรรมมั่นคงในจิตใจของเยาวชนเหล่านั้น

ต่อไปนี้เป็นพระราชปรารภในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗ แห่งบรมราชจักรีวงศ์)^๑

“สำหรับพระพุทธศาสนานั้น ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า สิ่งที่เราควรจะสอนให้เข้าใจและให้เชื่อมั่นเสียตั้งแต่ต้นทีเดียว คือสิ่งที่เป็นหลักสำคัญของพระพุทธศาสนา นั่นคือวิกฎสงสาร การเวียนว่ายตายเกิดและกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นหลักสำคัญของพระพุทธศาสนา เพราะหนทางปฏิบัติของพระพุทธศาสนาก็เพื่อให้พ้นจากวิกฎสงสาร อันเป็นความทุกข์ แต่สิ่งที่ดีประเสริฐยิ่งนั้น คือความเชื่อในกรรม แต่จะสอนเฉพาะเรื่องกรรมอย่างเดียว ไม่สอนเรื่องวิกฎสงสารด้วยก็ไม่สมบูรณ์

ความเชื่อในกรรม ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นของประเสริฐยิ่ง ควรจะให้มีความเชื่อมั่นในใจของคนทุกคน และถ้าคนทั้งโลกเชื่อมั่นในกรรมแล้ว มนุษย์ในโลกจะได้รับความสุขใจขึ้นมาก เป็นสิ่งที่ทำให้คนชวนชวยทำแต่กรรมดี โดยหวังผลที่ดี เรื่องวิกฎสงสารและกรรมนี้เป็นของต้องมีความเชื่อ เพราะเป็นของที่น่าเชื่อกว่าความเชื่ออีกหลายอย่าง

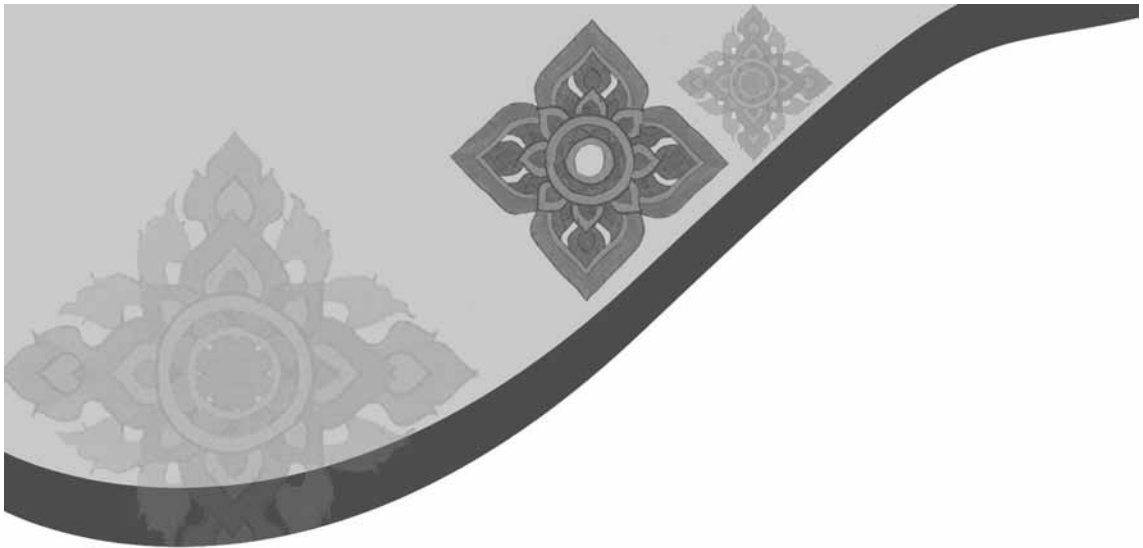
^๑ เก็บความจากพระราชปรารภของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.๗) เมื่อ ๑๖ พ.ค. ๒๔๗๒

ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า ถ้าคนเราเชื่อกรรมจริง ๆ แล้ว ควรจะ
ได้รับความสุขใจไม่น้อย โดยที่ไม่ทำให้รู้สึกท้อถอยแต่อย่างใด

ข้าพเจ้าเห็นว่า เราควรพยายามสอนเด็กให้เข้าใจและให้เชื่อ
มั่นในกรรมเสียแต่ต้นทีเดียว ยิ่งให้เชื่อได้มากเท่าไรยิ่งดี ควรให้ฝัง
เป็นนิสัยทีเดียว

หลักกรรม
หรือกฎแห่งกรรม

หลักกรรม หรือกฎแห่งกรรมมีอยู่ว่า “บุคคลทำกรรมใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เขาย่อมต้องรับผลแห่งกรรมนั้น” แต่เนื่องจากกรรมบางอย่างหรือการกระทำบางคราว ไม่มีผลปรากฏชัดในทันที ผู้มีปัญญาน้อยจึงมองไม่เห็นผลแห่งกรรมของตนทำให้สับสนและเข้าใจไขว้เขว เพราะบางทีกำลังทำชั่วอยู่แท้ ๆ กลับมีผลดีมากมาย เช่น ลาก ยศ สรรเสริญ สุข หลังไหลเข้ามาในชีวิต ตรงกันข้ามบางคราวกำลังทำความดีอยู่อย่างมโหฬาร แต่กลับได้รับความทุกข์ทรมานต่าง ๆ มีผลไม่ดีมากมาย เช่น ความเสื่อมลาภ เลื่อมยศ ถูกนินทาว่าร้าย ถูกสบประมาท และความเจ็บไข้ได้ป่วยหลังไหลเข้ามาในชีวิต

ความสลับซับซ้อนดังกล่าว ทำให้ผู้รับผลของกรรมสับสนเกิดความไม่แน่ใจว่า สิ่งที่ทำนั้นเป็นความชั่วจริง ๆ หรือ เป็นความดีจริง ๆ หรือ

ตามความเป็นจริงแล้ว กรรมชั่วที่เขา กำลังทำอยู่ยังไม่ทันให้ผลกรรมดีที่เขาเคยทำไว้ก่อนถึงวาระให้ผล ในขณะที่คนผู้นั้นกำลังทำชั่วอยู่ จึงทำให้เขาได้รับผลดี ถ้าเปรียบทางวัตถุก็จะมองเห็นง่ายขึ้น เช่น คน ๆ หนึ่งกำลังปลูกต้นไม้อันเป็นพิษอยู่ มีผลไม้หอมหวานอร่อยสุกมากมายในสวนของเขา เขาได้ลิ้มรสอันอร่อยของผลไม้ซึ่งเขาปลูกไว้ก่อน ต่อมาต้นไม้มีพิษออกผลในขณะที่เขากำลังปลูก

ต้นไม้ที่มีผลร่อย่อยอยู่ เขาบริโภคผลไม่มีพิษรู้สึกได้รับทุกขเวทนา
 ชื่อนี้ฉันใด กรรมกับผู้กระทำการนั้นก็ฉันนั้น กรรมดีย่อมให้ผลดี
 กรรมชั่วย่อมให้ผลชั่ว แต่เพราะกรรมจะให้ผลก็ต่อเมื่อสุกเต็มที่แล้ว
 (Maturation) และมีความสลับซับซ้อนมาก จึงทำให้งง ทั้งนี้
 สาเหตุหนึ่งก็เพราะสติปัญญาของคนทั่วไปมีอยู่อย่างจำกัด เหมือน
 แสงสว่างน้อย ๆ ไม่พอที่จะส่องให้เห็นวัตถุอันสลับซับซ้อนอยู่
 มากมายในบริเวณอันกว้างใหญ่ และบริเวณนั้นถูกปกคลุมอยู่ด้วยความมืด
 เมื่อใดดวงปัญญาของเขาแจ่มใสขึ้น เขาย่อมมองเห็น
 ความเป็นจริง ปัญญาของเขายิ่งแจ่มใสขึ้นเพียงใด เขาย่อมสามารถ
 มองเห็นเรื่องกรรมและความสลับซับซ้อนของชีวิตมากขึ้นเพียงนั้น
 เหมือนแสงสว่างมีมากขึ้นเพียงใด ผู้มีจักขุปกติย่อมสามารถมอง
 เห็นวัตถุอันละเอียดมากขึ้นเพียงนั้น

สิ่งใดละเอียดมากเช่นเชื้อจุลินทรีย์ มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น
 นักวิทยาศาสตร์เขาใช้เครื่องมือคือกล้องจุลทรรศน์ซึ่งมีอำนาจ
 ขยายเป็นพัน ๆ เท่าของวัตถุจริง จึงทำให้มองเห็นได้ สิ่งใดอยู่
 ไกลมาก ระยะสายตาทธรรมดาไม่อาจทอดไปถึงได้ นักวิทยาศาสตร์
 เขาใช้กล้องส่องทางไกล จึงสามารถมองเห็นได้เหมือนวัตถุซึ่ง
 ปรากฏอยู่ ณ ที่ใกล้ ชื่อนี้ฉันใด

ผู้ได้อบรมจิตและปัญญาแล้วก็ฉันนั้น เป็นนักวิทยาศาสตร์
 ทางจิต สามารถเห็นได้ในรายละเอียด รู้ได้ไกลซึ่งเรื่องกรรมและผล
 ของกรรมชนิดที่สามัญชนมองไม่เห็นหรือมองให้เห็นได้โดยยาก ทั้งนี้
 เพราะท่านมีเครื่องมือคือปัญญาหรือญาณ สามัญชนไม่มีปัญญา
 หรือญาณเช่นนั้น จึงมองไม่เห็นอย่างที่ท่านเห็น เมื่อท่านบอกให้
 บางคนก็เชื่อตาม บางคนไม่เชื่อ ใครเชื่อก็เป็นประโยชน์แก่เขาเอง

ทั้งด้านการดำเนินชีวิตและจิตใจ หากความสุขได้เอง

ผู้เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมได้กำไรกว่าผู้ไม่เชื่อ คือทำให้เว้นชั่ว ทำดีได้มั่นคงยั่งยืนกว่าผู้ไม่เชื่อ ทำให้เป็นคนดีในโลกนี้ จากโลกนี้ ไปแล้วก็บันเทิงในโลกหน้า เมื่อประสบปัญหาชีวิตอันแสนเผ็ด ก็ สามารถทำใจได้ว่ามันเป็นผลของกรรมชั่ว เมื่อประสบความรื่นรมย์ ในชีวิตก็ไม่ประมาท มองเห็นผลแห่งกรรมดีและหาทางพอกพูน กรรมดีต่อไป

ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว จริงหรือไม่

เรื่องนี้เป็นความจริงอย่างยิ่ง แต่ที่คนส่วนมากยังลังเล หรือเข้าใจผิดไปบ้างก็เพราะความสลับซับซ้อนของกรรมและการให้ผลของมัน การได้ดีหรือได้ชื่อนั้นถ้าเอาวัตถุภายนอกเป็นเครื่องตัดสินก็ลำบากหน่อย ต้องรอคอย บางทีขณะที่กำลังรอคอยอยู่นั้น ผลของกรรมอื่นแทรกแซงเข้ามาเสียก่อน ยิ่งทำให้ผู้ทำกรรมซึ่งกำลังรอคอยผลอยู่นั้นงงและไขว้เขวไปใหญ่

ผลภายนอกและผลภายในของกรรม

ผลภายนอก คือผลที่ตนเองและคนอื่นมองเห็นได้ง่ายอย่าง ธรรมดาสามัญญ เพราะมันมาเป็นวัตถุสิ่งของหรือสิ่งสมมติ เช่น ลาภยศ สรรเสริญ ความเพลิดเพลิน ความมีหน้ามีตาในสังคมเพราะมีทรัพย์เกื้อหนุนให้เป็น หรือในทางตรงกันข้าม เช่น เลื่อมทรัพย์ อภัยศ

ถูกนิทาติเตียน มีความทุกข์ต่าง ๆ รุ่มรุ่มเข้ามา เช่น ความเจ็บป่วย ความต้องพลัดพรากจากปิยชน มีบุตร ภรรยา (สามี) เป็นต้น

ลาม ยศ สรรเสริญ สุข นั้น คนทั้งหลายพากันพึงใจเชื่อว่าเป็นผลดีหรือผลของกรรมดี ส่วนเสื่อมลาม เสื่อมยศ ถูกนิทาติเตียนและทุกข์นั้นเป็นผลชั่ว หรือผลของกรรมชั่ว แต่ในชีวิตปัจจุบันที่เห็น ๆ กันอยู่ หาได้เป็นเช่นนั้นเสมอไปไม่ ลามอาจเกิดขึ้นโดยทุจริตมีฉาชีพก็ได้ โดยสุจริตสัมมาชีพก็ได้, ยศอาจเกิดขึ้นโดยประจบสอพลอก็ได้โดยประกอบกรงานอย่างขยันหมั่นเพียรก็ได้, สรรเสริญอาจเกิดขึ้นเพียงเพราะผู้สรรเสริญเข้าใจผิด หรือเพราะเป็นพวกเดียวกันมีอคติอยู่ในใจก็ได้ เพราะมีคุณความดีจริงก็ได้, ส่วนความสุขความเพลิดเพลินนั้นเกิดขึ้นได้หลายวิธี สุดแล้วแต่ชอบ, บุคคลชอบสิ่งใด เมื่อได้สิ่งนั้นตามปรารถนาก็รู้สึกสุขเพลิดเพลินไปพักหนึ่ง เมื่อสิ่งนั้นเปลี่ยนแปลงไป ไม่สมใจปรารถนาก็เป็นทุกข์

ในฝ่ายเสื่อมลาม เสื่อมยศ ถูกนิทา ทุกข์ ก็มีนัยเดียวกันกับฝ่ายลาม ยศ คืออาจเกิดขึ้นเพราะการทำดี หรือทำชั่วก็ได้ ตัวอย่างเช่นผู้ทำความดีโดยการบริจาคทรัพย์เพื่อสาธารณกุศลเป็นจำนวนล้าน ทรัพย์นั้นของเขาต้องลดจำนวนลง จะเรียกว่าเสื่อมลามได้หรือไม่ คนทำความดีอาจถูกถอดยศก็ได้ เมื่อทำไม่ถูกใจของผู้มีอำนาจให้ ยศหรือถอดยศ คนทำดีอาจถูกติเตียนก็ได้ ถ้าคนผู้ติเตียนมีใจไม่เป็นธรรม หรือมีอคติจงใจใส่ร้ายเขา คนทำดีอาจต้องประสบทุกข์ก็ได้ เพราะต้องมีความอดทนต่อความลำบากตรากตรำกาย และความเจ็บใจ เช่นความลำบากกายลำบากใจในการเลี้ยงดูบุตรและสั่งสอนบุตรให้เป็นคนดี ซึ่งท่านเรียกว่า ความทุกข์ที่ต้องลงทุน (Pre-Payment)

ผลภายนอกเป็นของไม่แน่นอนอย่างนี้ ถ้าถือเอาผลภายนอกมาเป็นเครื่องตัดสินผลของกรรมย่อมทำให้สับสน เพราะบางครั้งผลที่เกิดขึ้นสมแก่กรรม แต่บางครั้งก็ไม่สมแก่กรรม เท่าที่บุคคลพอจะมองเห็นได้ในระยะสั้น

ส่วนผลภายใน คือผลที่เกิดขึ้นแก่จิตใจของผู้ทำ เป็นผลที่แน่นอนกว่า คือคนทำความดี รู้สึกตนว่าได้ทำความดี จิตใจย่อมผ่องใสขึ้น จิตสูงขึ้น ส่วนคนทำความชั่ว รู้สึกตนว่าเป็นคนทำชั่ว จิตใจเศร้าหมองไป อาการที่จิตเศร้าหมองหรือผ่องแผ้วนั่นเองเป็นผลโดยตรงของกรรมดี กรรมชั่ว สุข ทุกข์ของบุคคลอยู่ที่อาการเศร้าหมองหรือผ่องแผ้วของดวงจิตมากกว่าอย่างอื่น ทรัพย์สินสมบัติ ชื่อเสียงเกียรติยศ จะได้มามากเพียงใดก็ตาม ถ้าใจเศร้าหมอง ทุรนทุราย ด้วยโลภ โกรธ หลงอยู่เสมอแล้ว สิ่งเหล่านั้นหาสามารถให้ความสุขแก่เจ้าของเท่าที่ควรไม่ ตรงกันข้ามกลับเป็นสิ่งที่ให้ทุกข์เดือดร้อนเสียอีก ผู้มีใจผ่องแผ้วเต็มที่เช่นพระอรหันต์ แม้ไม่มีทรัพย์สมบัติ ภายนอกที่ชาวโลกกระหายได้ ๆ เลย แต่ท่านมีความสุขมาก เป็นความสุขที่ไม่เจือด้วยทุกข์

๒

กรรมแบ่งออกเป็น ๑๒ ประเภท (กรรม ๑๒)^๑

ในตอนนี เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้รู้รายละเอียดแห่งกรรม จึงขอกล่าวถึงกรรม ๑๒ ซึ่งจัดตามหน้าที่ จัดตามแรงหนักเบา และจัดตามกาลที่ให้ผล เมื่อทราบคำจำกัดความของกรรมประเภทต่าง ๆ แล้ว ผู้อ่านบางท่านที่ยังไม่เข้าใจก็อย่าเพิ่งใจร้อน ทำใจเย็น ๆ ไว้ก่อน และขอให้อ่านต่อไป จะเข้าใจดีขึ้นอย่างแน่นอน

กรรมจัดตามหน้าที่มี ๔

๑. **ชนกกรรม** - กรรมที่ก่อให้เกิด หรือส่งให้เกิดในกำเนิดต่าง ๆ เปรียบเสมือนมารดาของทารก ชนกกรรมนี้เป็นผลของอาจิณณกรรมบ้าง ของอาสันนกรรมบ้าง

^๑ เรื่องกรรม ๑๒ นี้ เก็บความจากอรรถกถา มโนรถปุรณี อรรถกถาอังคุตตรนิกาย ภาค ๒ หน้า ๑๓๑ และจากวิสุทธิมรรคปัญญาทิเทศ หน้า ๒๒๓ ว.ศ.

๒. **อุปถัมภกกรรม** - กรรมอุปถัมภ์ เป็นเสมือนพี่เลี้ยงนางนม มีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดี

๓. **อุปปีฬกกรรม** - กรรมบีบคั้น มีหน้าที่บีบคั้นกรรมดีหรือชั่วให้เพลาลง

๔. **อุปฆาตกรรม** หรืออุปปัจเจกกรรม - กรรมตัดรอน มีหน้าที่ตัดรอนกรรมทั้งฝ่ายกุศลและอกุศล

กรรมจัดตามแรงหนักเบา มี ๔

๑. **ครุกรรม** - กรรมหนัก ฝ่ายดี หมายถึงฉนวน วิปัสสนา มรรคผล ฝ่ายชั่วหมายถึงอนันตริยกรรม ๕ คือ ฆ่ามารดา, ฆ่าบิดา, ฆ่าพระอรหันต์, ทำพระพุทธรูปเจ้าให้ห่อพระโลหิต, ทำสงฆ์ผู้สามัคคีกัน ให้แตกกัน

๒. **อาจิณณกรรม** หรือ พหุลกรรม - กรรมที่ทำจนเคยชิน หรือทำมาก ทำสม่ำเสมอ กรรมนี้จะให้ผลยั่งยืนมาก

๓. **อาสันนกรรม** - กรรมที่บุคคลทำเมื่อจวนสิ้นชีวิต มีอำนาจพาให้บุคคลไปสู่สุคติหรือทุคติได้ ถ้าเขาหวังเอากรรมนั้น เป็นอารมณ์เมื่อจวนตาย

๔. **กัตตตทากรรม** หรือ กัตตตาวาปนกรรม - กรรมลักแต่ว่าทำ คือทำโดยไม่เจตนา

กรรมจัดตามกาลที่ให้ผลมี ๔

๑. **ทิวฏฐัมมเวทนียกรรม** - กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน
๒. **อุปัชชเวทนียกรรม** - กรรมที่ให้ผลในชาติต่อไปถัดจากชาติปัจจุบัน
๓. **อปรปรเวทนียกรรม** - กรรมที่ให้ผลหลังจากอุปัชชเวทนียกรรม คือให้ผลเรื่อยไป สบโอกาสเมื่อใด ให้ผลเมื่อนั้น
๔. **อโหสิกรรม** - กรรมที่ไม่ให้ผล เลิกแล้วต่อกัน

๓

รายละเอียดของกรรม ๑๒

เมื่อกรรมนำไปปฏิบัติในภพใหม่ คือคนที่ทำกรรมดีไว้ย่อมไปเกิดในภพที่ดี คนทำกรรมชั่วไว้มากย่อมไปเกิดในภพที่ชั่ว กรรมที่ส่งผลให้เกิดนั้นเรียกว่า *ชนกกรรม* (ชนก-ให้เกิด) สมมติว่าชนกกรรมฝ่ายดีส่งผลให้เขาเกิดในตระกูลที่ดี มั่งคั่งด้วยทรัพย์สินสมบัติและบริวาร มีตระกูลสูง เขาเกิดเช่นนั้นแล้วไม่ประมาท หมั่นหาทรัพย์เพิ่มเติม รักษาทรัพย์เก่าให้มั่นคง มีความเคารพนบถต่อผู้ควรเคารพ ถนอมน้ำใจบริวารด้วยการสงเคราะห์เอื้อเฟื้อ พุดจาไพเราะ ทำประโยชน์ให้และวางตนเหมาะสม การกระทำเช่นนั้นเป็นอุปถัมภ์ภกกรรม ช่วยส่งเสริมผลของกรรมดีเก่า รวมกับกรรมใหม่ ทำให้เขามั่งคั่งมากขึ้น มีบริวารดีมากขึ้น

ตรงกันข้าม ถ้าเขาได้ฐานะเช่นนั้นเพราะกุศลกรรมในอดีตส่งผลให้แล้วเขามัวเมาประมาท ผลาญทรัพย์สินด้วยอบายมุขนานาประการเช่น เกียจคร้านทำงานและคบมิตรเลว เป็นต้น กรรม

ของเขานั้นมีสภาพเป็นอุปปีฬกรรม บีบคั้นเขาให้ต่ำต้อยลงจนสิ้นเนื้อประดาตัว บริวารก็หมดสิ้น ถ้าเขาทำชั่วมากขึ้น กรรมนั้นจะกลายเป็นอุปฆาตกรรม ตัดรอนผลแห่งกรรมดีเก่าให้สิ้นไป กลายเป็นคนล้มจม สิ้นความรุ่งเรืองในชีวิต

อีกด้านหนึ่ง สมมติว่า บุคคลผู้หนึ่งเกิดมาลำบากยากเข็ญ ขัดสนทั้งทรัพย์และบริวาร รูปร่างผิวพรรณก็ไม่งาม เพราะอกุศลกรรมในชาติก่อนหลอมตัวเป็นชนกกรรมฝ่ายชั่ว เมื่อเกิดมาแล้วเขาประกอบกรรมชั่วซ้ำเข้าอีก กรรมนั้นมีสภาพเป็นอุปถัมภกกรรมช่วยสนับสนุนกรรมเก่าให้ทวีแรงขึ้น ทำให้ฐานะของเขาทรุดหนักลงไปกว่าเดิม

แต่ถ้าเขาผู้เกิดมาต่ำต้อยเช่นนั้นแล้วไม่ประมาท อาศัยความเพียรพยายามในทางที่ชอบ ถือเอาความอดุสสาหะเป็นแรงหนุนชีวิต รู้จักควบคุมชีวิต กรรมของเขานั้นมีสภาพเป็นอุปปีฬกรรม บีบคั้นผลของอกุศลกรรมเก่าให้เพลากำลังลง เขามีความเพียรในทางที่ชอบมากขึ้น ขวนขวายในทางบุญกุศลมากขึ้น กรรมของเขาแปรสภาพเป็นอุปฆาตกรรมหรืออุปจเฉทกรรม ตัดรอนผลแห่งอกุศลกรรมเก่าให้ขาดสูญ จนในที่สุดเขาเป็นคนตั้งตนได้ดี มีหลักฐานมั่นคง

ที่กล่าวมานี้ คือกรรมที่จัดตามหน้าที่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า หน้าที่ของกรรม ซึ่งมีลักษณะหน้าที่ให้เกิด อุปถัมภ์ บีบคั้น และตัดรอน

ส่วนกาลที่ให้ผลและแรงหนักเบาของกรรมนั้นมีความสัมพันธ์กันมาก คือกรรมหนัก (ครุกรรม) ทั้งฝ่ายดี และฝ่ายชั่ว จะให้ผลในปัจจุบันทันตาเห็น (ทิฏฐธัมมเวทนีย์) ส่วนกรรมที่เป็นอาจิณ หรือพหุลกรรมนั้น ถ้ายังไม่มีโอกาสให้ผลในชาติปัจจุบันก็จะยกยอดไป

ให้ผลในชาติถัดไป (อุปัชฌาเวทนี) และชาติต่อ ๆ ไป (อปราปรเวทนี) สุดแล้วแต่โอกาส ที่ท่านเปรียบเหมือนสุนัขไล่เนื้อ ท่านเข้าเมื่อใดกัดเมื่อนั้น

กรรมที่บุคคลทำเมื่อจวนสิ้นชีวิต (อาสังฺนกรรม) นั้น มักให้ผลก่อนกรรมอื่น เพราะจิตไปห่วงอารมณ์นั้นไว้แน่นไม่ว่าเป็นฝ่ายดีหรือฝ่ายชั่ว กรรมนั้นใกล้จิตและใกล้ปฏิสนธิจิต ท่านว่า แม้บางครั้งอาจมีกำลังน้อยก็ให้ผลก่อนกรรมอื่น เปรียบเหมือนรถติดไฟแดง เมื่อไฟเขียวอันเป็นสัญญาณให้รถไปได้เปิดขึ้น รถคันหน้าแม้มีกำลังวิ่งน้อยก็ออกได้ก่อน พอผ่านสี่แยกไปแล้ว รถที่มีกำลังดีกว่าย่อมแซงขึ้นหน้าไปได้

ในตำรา ท่านเปรียบเทียบผลของอาสังฺนกรรมว่าเหมือนวัวที่ขังรวมกันอยู่ในคอก รุ่งเช้ามารอกันอยู่ที่ประตูคอก พอนายโคบาล (คนเลี้ยงโค) เปิดประตูคอก วัวตัวใดอยู่ใกล้ประตูที่สุดจะเป็นแม่โค ลูกโคหรือโคแก่ก็ตาม ย่อมออกมาได้ก่อน แต่เนื่องจากกำลังเพลาพอออกมาในที่โล่งแล้ว วัวตัวใดมีกำลังมากวัวตัวนั้นย่อมเดินขึ้นหน้าไป ผลของอาสังฺนกรรมให้ผลก่อนก็จริงแต่ให้ผลในระยะสั้น เมื่อสิ้นแรงของอาสังฺนกรรมแล้วก็เปิดโอกาสของอาจินณกรรมหรือพหุลกรรมคือกรรมที่ตนทำจนเคยชิน ทำจนเป็นนิสัย

ส่วนกรรมที่ทำโดยไม่เจตนา ที่เรียกว่า กตัตตากรรม หรือ กตัตตาวาปนกรรม ลึกแต่ว่าทำนั้นให้ผลน้อยที่สุด กำลังเพลามากที่สุดเมื่อกรรมอื่นไม่มีจะให้ผลแล้ว กรรมนี้จึงจะให้ผล เป็นเหมือนหนี้รายย่อยที่สุด

กรรมใดคอยโอกาสให้ผลอยู่ แต่ไม่มีโอกาสเลยจึงเลิกแล้ว

ต่อกัน ไม่ให้ผลอีก กรรมนั้นเรียก *อโหสิกรรม* เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่เก็บไว้นานเกินไปหรือถูกคว่ำให้สุกด้วยไฟเสียแล้ว ไม่มีโอกาสงอกขึ้นได้อีก (เรื่องนี้มีรายละเอียดเพิ่มเติมตอนที่ว่าด้วย กรรมจะหยุดให้ผลด้วยเหตุ ๓ ประการ ข้างหน้า) กรรมเป็นเรื่องสลบซับซ้อนมาก แต่ผู้มีปัญญาที่พอตรงตามให้เห็นจริงได้ เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นไม่ยากเกินไปจนตรงตามด้วยปัญญาแล้วก็ไม่เห็น และไม่ยากเกินไปจนไม่ต้องตรงตามก็เห็น

กรรมบางอย่างบุคคลทำโดยไม่เจตนาที่จริง แต่ก่อผลสุขและทุกข์ให้แก่ผู้อื่นได้ ผู้ทำกรรมเช่นนั้นย่อมได้รับผลตอบแทนมาในทำนองเดียวกัน คือได้รับสุขหรือทุกข์ซึ่งเกิดขึ้นโดยปราศจากเจตนาของผู้อื่น เช่นเขายิงนกแต่ไปถูกคนเข้า หรือเขายิงคนอื่น โพล้ไปถูกอีกคนหนึ่งโดยเหตุบังเอิญ นี่เป็นผลแห่งกัตตดากรรม

บุคคลหนึ่งโยนก้อนหินลงไปทางหน้าต่าง บังเอิญก้อนหินนั้นไปถูกคนหนึ่งเข้า หัวแตก กรรมของเขาเป็นกัตตดากรรม เมื่อถึงคราวที่กรรมนี้จะให้ผล ย่อมให้ผลในทำนองเดียวกัน

ในฝ่ายดี เช่น บุคคลผู้หนึ่งเอาของเหลือไปทิ้งไม่ได้ตั้งใจจะให้ใคร แต่บังเอิญสุนัขมาได้อาศัยกินรอดชีวิตไปได้ กรรมนั้นของเขาเป็นกัตตดากรรม เมื่อถึงคราวเขาจะได้รับผลแห่งกรรมนั้น ย่อมได้รับในทำนองเดียวกัน

จริงอยู่ พระพุทธองค์ตรัสว่า “เจตนาหํ ภิกขเว กम्मํ วทามิ ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม” นั้น หมายเอากรรมอื่นที่บังพวงยกเว้นกัตตดากรรม

กรรมอย่างเดียวทำหน้าที่หลายอย่าง

บางทีกรรมอย่างเดียวกันนั่นเอง เรียกชื่อต่างออกไปตามหน้าที่ กาลและความหนักเบา ตัวอย่างเช่น การฆ่ามารดาบิดาจัดเป็นกรรมหนัก (ครุกรรม) เมื่อให้ผลในปัจจุบัน เช่น ถูกฆ่าตอบ หรือต้องถูกจองจำได้รับทุกข์ทรมานในชาติปัจจุบัน พอเขาสิ้นชีพลงไปเสวยทุกข์ในนรก กรรมนั้นเป็นอุบิซชเวทนียกรรม กรรมนั้นเที่ยวติดตามให้ผลอยู่ภพแล้วภพเล่า กรรมนั้นเป็นอปราปรเวทนียกรรม เมื่อให้ผลจนเต็มที่แล้วสมควรแก่เหตุแล้วก็เลิกให้ผล หรือผู้ทำกรรมนั้นสำเร็จเป็นพระอรหันต์เสียก่อน สิ้นชาติสิ้นภพแล้วกรรมนั้นตามให้ผลไม่ได้อีก จึงกลายเป็นอโหสิกรรม เปรียบเหมือนบุคคลคนเดียว เรียกได้หลายอย่าง เช่น เป็นลูกของพ่อแม่ เป็นพ่อของลูก เป็นสามีของภรรยา เป็นนายของลูกน้อง เป็นครูของศิษย์ เป็นต้น

กรรมที่บุคคลทำแล้ว จะให้ผลครั้งเดียวผ่านไปก็หาไม่ ย่อมตามให้ผลครั้งแล้วครั้งเล่า ชาติแล้วชาติเล่าจนกว่าจะสิ้นแรงหมดไป เปรียบเหมือนต้นไม้ที่บุคคลปลูกไว้เพียงครั้งเดียว แต่ให้ผลเป็นร้อย ๆ ครั้ง จนกว่าจะตายไป

ส่วนอาสันนกรรม คือกรรมที่บุคคลทำเมื่อจวนตาย จะเป็นฝ่ายดีฝ่ายชั่วก็ตาม ที่ว่าให้ผลก่อนนั้นเพราะมีช่วงใกล้ชิดกับการปฏิสนธิในภพใหม่ จึงให้ผลทันทีในขณะที่บุคคลเคลื่อนจากภพเก่าสู่ภพใหม่นั่นเอง แต่ให้ผลในระยะสิ้นดังกล่าวแล้ว การตามให้ผลยั่งยืนเป็นหน้าที่ของอาจิณณกรรม คือกรรมที่บุคคลทำเป็นประจำ

สมมติว่า บุคคลผู้หนึ่งทำความดีด้วยกาย วาจา ใจเป็นอันมาก หมั่นประกอบบุญกุศลตลอดชีวิต แต่ชีวิตบุญช่นย่อมเคยประกอบ

กรรมชั่วมาบ้างไม่มากก็น้อย ถ้าในขณะที่ใกล้ตายเขามีได้ระลึกถึง บุญกุศลของเขาเลย กลับระลึกแต่บาปเล็กน้อยที่เคยทำ แรงบาป นั้นจะให้ผลทันที ส่งให้เขาถือปฏิสนธิในกำเนิดที่ต่ำทราม เช่น นรก หรือกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน หรือถ้ามาเกิดเป็นมนุษย์ก็จะลำบากยาก เข็ญอยู่ระยะหนึ่งเพียง ๗ วัน ๑๕ วัน หรือ ๑ เดือน ๑ ปี เป็นอาทิ แล้วผลแห่งอกุศลกรรมนั้นจะหมดกำลัง เปิดโอกาสให้ผลบุญกุศล ที่เขาเคยสั่งสมไว้เป็นประจำให้ผลต่อไป เขาจะประสบความสุข ความเจริญได้ มีที่พึ่งที่พิทักษ์อย่างดี และมีความสุขตลอดชีวิตใหม่

ในทางตรงกันข้าม บุคคลอีกผู้หนึ่งทำความชั่วเป็นอาชฉิน แต่ ถึงกระนั้น เขาก็เคยทำกรรมดีมาบ้างไม่มากก็น้อย เมื่อเวลาจวนตาย เขาระลึกถึงแต่กรรมดีที่เคยทำ เช่น เคยถวายอาหารแด่พระสงฆ์ เคย ช่วยเหลือคนเจ็บ เคยช่วยชีวิตสัตว์ให้รอดตาย เป็นต้น เขามีได้ ระลึกถึงกรรมชั่ว ระลึกถึงแต่กรรมดีนั้น หรือญาติพี่น้องให้เขาได้ ให้ทาน รักษาศีล เจริญพระพุทธรูปในขณะนอนเจ็บเตรียมตัวตาย อยู่ เขาระลึกถึงแต่ความดีแม้เพียงเล็กน้อยนี้ หากตายลงในขณะจิต เช่นนั้น เขาจะต้องไปถือปฏิสนธิในกำเนิดที่ดีก่อน แต่เนื่องจากผล แห่งกรรมดีน้อยมาก จึงหย่อนกำลังให้ผลเพียงเล็กน้อยแล้วหมด จึง เปิดโอกาสให้กรรมชั่วต่าง ๆ ที่เขาเคยทำไว้ รุมล้อมให้ผลต่อไป ทำให้ เขาต้องรับทุกขเวทนา ประสบความเลื่อมต่าง ๆ แม้เขาพยายามทำ ดีมากที่สุด แต่แรงแห่งอกุศลกรรมในอดีตคอยรังควานให้รำคาญ เดือดร้อนอยู่รำไป เพราะ **ไม่มีแรงใจเสมอด้วยแรงกรรม**

คนที่ความชั่วไม่มี ความดีไม่ปรากฏ กรรมที่ทำเมื่อจวนตาย มีความหมายมากสำหรับเขา เหมือนแผ่นกระดาษที่ว่างเปล่า ลีอะไร ตกกลงไปก็เด่นชัดมาก

การมองไม่เห็นกรรม

กรรมดีหรือชั่วจะคอยติดตามบุคคลผู้ทำอยู่เสมอเหมือนเงาตามตัว แต่การที่คนมองไม่เห็นการตามของกรรมก็เพราะดำเนินชีวิตอยู่ในทางมืด เหมือนบุคคลไม่เห็นผู้ติดตามตนอยู่ในที่มืด พอเข้าสู่ที่สว่าง ถ้าเขาเหลียวไปมอง ย่อมเห็นได้ บุคคลที่ได้รับการอบรมจิตให้สงบ สะอาด และสว่างขึ้นเท่าใด ก็จะยิ่งมองเห็นกรรมและผลของกรรมละเอียดประณีตขึ้นเท่านั้น

แต่กรรมจะให้ผลก็ต่อเมื่อสุกงอมเต็มที่แล้ว มันจะมีระยะพักตัวตามสมควร บุคคลผู้มีปัญญาน้อยจึงเห็นได้ยาก อนึ่ง ชีวิตของมนุษย์สั้นเกินไป เพียงชีวิตเดียวไม่เพียงพอในการพิสูจน์กรรมให้ตลอดได้ การพักตัวของกรรมก็เหมือนการมีกรรมของสตรี เมื่อครบกำหนดจึงคลอด หรือเหมือนการสุกของผลไม้ ย่อมต้องอาศัยเวลาตามสมควร การรอคอยของกรรมอาจใช้เวลาเป็นร้อยปี พันปี หรือหมื่นปีก็ได้ แม้อรอคอยนานถึงปานนั้นและมีความสลับซับซ้อน

มากเพียงใด กรรมก็สามารถหาตัวผู้ทำได้ถูกต้องเสมอ ท่านเปรียบเหมือนลูกโคแม่จะรวมอยู่ในฝูงโคเป็นอันมากก็สามารถหาแม่ของมันพบ หรือเหมือนเด็กที่รู้เตียงสาแล้ว ย่อมจำแม่ของตนได้

ดังนั้น ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดีเป็นเครื่องตอบแทน ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว การที่บุคคลลั้งเลงสงสัยในเรื่องนี้ ก็เพราะไปตัดสินเอาตามปรากฏการณ์บางอย่างภายนอก อันมีลักษณะเป็นมายา หลอกหลอน

คนที่ทำความชั่วไว้มาก ความชั่วจะคอยรบกวนจิตใจของเขาให้กังวลอยู่เสมอ แม้จะปรากฏแก่คนอื่นให้ดูเหมือนว่ามีความสุข แต่ภายในใจของเขาเอง ใครจะเป็นคนรู้ว่ามีความสุขมีทุกข์อันใดทับถมอยู่บ้าง

คนที่ชอบบ่นว่า ทำดีไม่ได้ดี นั้น อาจเป็นเพราะเขาทำดีไม่ถูกต้องหรือทำดีไม่เป็น หรือมิฉะนั้นก็ใจร้อนเกินไป ดีโดยตีพายออกไปได้ผลเร็ว ๆ ในขณะที่ความดียังไม่ทันให้ผล

การทำดีเป็นหน้าที่ของบุคคลผู้รักดี ส่วนการให้ผลเป็นหน้าที่ของกรรม เหมือนการไถหว่านเป็นหน้าที่ของชาวนา ส่วนการออกรวงเป็นหน้าที่ของต้นข้าว ย่อมออกรวงตามเวลาอันสมควร เมื่อยังไม่ถึงเวลาอันสมควร จะอ่อนวอนสักเท่าไรก็หาสมปรารถนาไม่ได้ พอถึงเวลาออกรวง ใครจะอ่อนวอนไม่ให้ออกก็ไม่ได้ เรื่องการให้ผลของกรรมก็ทำนองเดียวกันนี้

ผลของกรรมชั่วคอยติดตามบีบคั้น ส่วนผลของกรรมดีคอยติดตามประคับประคองช่วยเหลือผู้ท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ การมองชีวิตต้องมองในระยะยาวและกว้างไกล จึงจะเห็นวิถีชีวิตโดยตลอด

ทำบุญละลายบาป

มีปัญหาที่คนทั่วไปสนใจมากอยู่ข้อหนึ่ง คือการทำบุญล้างบาปหรือทำบุญละลายบาป จะได้หรือไม่

การทำบุญละลายบาปนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือใช้ความดีละลายความชั่วให้เจือจาง เช่นความชั่วเกิดขึ้นในใจ เมื่อความดีเกิดขึ้น ความชั่วย่อมถอยไป ถ้าความดีเกิดขึ้นบ่อย ๆ ไม่ให้โอกาสแก่ความชั่ว ความชั่วก็เกิดขึ้นไม่ได้ เรียกว่าเอาความดีมาไล่ความชั่วหรือละลายความชั่ว

อีกอย่างหนึ่ง ความชั่วที่บุคคลทำลงไปแล้วซึ่งจะต้องมีผลในโอกาสต่อไป ถ้าผู้นั้นเร่งทำความดีให้มากขึ้นจนท่วมทันความชั่ว ผลของกรรมชั่วนั้นก็จจะค่อย ๆ จางลงจนไม่มีอำนาจในการทำอันตรายให้ทุกข์ เปรียบเหมือนกรด (เอซิด) ซึ่งมีคุณสมบัติทำลายชีวิตได้ แต่ถ้าเติมด่าง (อัลคาไลน์) ลงไปเรื่อย ๆ กรดนั้นก็เจือจางลงหมดคุณสมบัติในการทำลายให้โทษ

เปรียบอีกอย่างหนึ่ง เหมือนเกลือกับน้ำ สมมติว่าเอาเกลือกำมือหนึ่งใส่ลงไปใต้น้ำแก้วหนึ่ง น้ำนั้นจะเค็มมากเพราะน้ำน้อย แต่ถ้าเราเอาเกลือจำนวนนั้นใส่ลงไปใต้น้ำใหญ่ ๆ ความเค็มจะไม่ปรากฏแม้เกลือจะยังมีอยู่เท่าเดิม มันกลายเป็นมีเหมือนไม่มี ที่ทางพระท่านเรียก “อัปโพหาริก” แปลว่า “มีเหมือนไม่มี” เรียกไม่ได้ว่ามีหรือไม่มี เหมือนน้ำในก้อนดินหรือในเนื้อไม้ เรารู้ได้ว่ามีความชื้นอันเป็นคุณสมบัติของน้ำ เมื่อเราจุดไฟเผาไม้ควันขึ้นมา

เอาน้ำเกลือในแก้วซึ่งเค็มมากนั้น เกล่งไปในถังใหญ่ ๆ แล้วเติมน้ำลงไปเรื่อย ๆ โดยไม่เติมเกลือ ในที่สุดน้ำนั้นจะไม่ปรากฏความเค็มเลย เพราะจำนวนน้ำเหนือจำนวนเกลือมากนัก ข้อนี้ฉันใด การทำความดีละลายความชั่วหรือละลายผลแห่งกรรมชั่วก็เป็นฉันนั้น ในที่นี้ความชั่วเปรียบเหมือนเกลือ ความดีเปรียบเหมือนน้ำ ในทางกลับกัน กรรมดีเล็กน้อยอาจถูกกรรมชั่วละลายได้เหมือนกัน

เกี่ยวกับเรื่องนี้ มีพระพุทธานุญาตอ้างอิงดังนี้

“ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนทำบาปกรรมเพียงเล็กน้อย บาบปกรรมนั้นนำเขาไปสู่นรก บางคนทำบาปเพียงเล็กน้อยเช่นนั้นเหมือนกัน แต่บาปนั้นให้ผลเพียงในปัจจุบันชาติเท่านั้น (ทิฎฐธมมเวทนีย) ไม่ปรากฏผลอีกต่อไป

บุคคลเช่นไร ทำบาปเพียงเล็กน้อยแล้วไปนรก คือบุคคลผู้มีได้อบรมกาย มีได้อบรมศีล มีได้อบรมจิต มีได้อบรมปัญญา มีคุณธรรมน้อย ใจต่ำ บุคคลเช่นนี้แหละ ทำบาปเพียงเล็กน้อยแล้วไปนรก

บุคคลเช่นไร ทำบาปเพียงเล็กน้อย แต่บาปนั้นให้ผลอันแสน
 เฟิดเพียงในชาติปัจจุบัน แล้วไม่ให้ผลอีกต่อไป คือบุคคลผู้ได้
 อบรมกายแล้ว อบรมศีล อบรมจิต อบรมปัญญา มีคุณธรรมมาก
 มีใจใหญ่อยู่ด้วยคุณ มีเมตตาเป็นต้น อันหาประมาณมิได้

เปรียบเหมือนบุคคลใส่ก้อนเกลือลงไป ในจอกน้ำเล็ก ๆ น้ำ
 นั้นย่อมเค็ม เพราะน้ำน้อย แต่ถ้าใส่ก้อนเกลือนั้นลงไป ในแม่น้ำคงคา
 น้ำในแม่น้ำคงคาจะไม่เค็ม เพราะก้อนเกลือนั้นเลย เพราะน้ำมีมาก
 ฉะนั้นใด

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนทำบาปเล็กน้อย บาปนั้นนำเขาไป
 สู่นรก (เพราะเขามีคุณน้อย) บางคนทำบาปเล็กน้อย บาปนั้นให้ผล
 เพียงในปัจจุบัน ไม่ให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป (เพราะเขามีคุณมาก) ฉัน
 นั้น”^๑

คนที่มีคุณธรรมเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงเพียงเล็กน้อยเหมือนน้ำ
 ในถ้วยเล็ก ๆ เมื่อทำบาป บาปย่อมให้ผลมาก ส่วนคนมีคุณมาก
 เหมือนน้ำในแม่น้ำ เมื่อทำบาป บาปให้ผลเพียงเล็กน้อย หรืออาจ
 ไม่ให้ผลเลยก็ได้ คุณธรรมหรือความดี จึงมีอำนาจทำลายบาป
 ล้างบาปไปในตัว

บุคคลยิ่งมีคุณธรรมสูงมากขึ้นเพียงใด โอกาสที่จะล้างบาป
 หรือละลายบาปก็มีมากขึ้นเพียงนั้น เพราะคุณความดีหรือความ
 บริสุทธิ์ของใจนั้น มีคุณสมบัติ มีอำนาจในการทำลายบาป ดัง
 พระพุทธภาษิตว่า

^๑ อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ๒๐/๓๒๑ ข้อ ๕๔๐

“หม้อที่คว่ำ ย่อมคายน้ำออก ไม่ทำให้น้ำไหลเข้าไปข้างใน ฉันทิ
ผู้อบรมแล้ว ทำให้มากแล้วซึ่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ก็ย่อมคายบาป
คายอกุศลธรรมออก ไม่ให้บาปอกุศลธรรมเข้าไปข้างใน ฉันทิ^๒

ผู้มีกายสะอาด วาจาสะอาด ใจสะอาด ไม่มีอาสวะ คือกิเลสที่
หมักหมม นักปราชญ์เรียกผู้สะอาด สมบูรณ์ด้วยความสะอาดเช่น
นั้นว่าเป็นผู้ล้างบาปได้”^๓

ด้วยประการดังกล่าวมานี้ แสดงว่าการทำความดีละลายความ
ชั่วในใจ และการทำความดีละลายผลแห่งกรรมชั่วที่ทำลงไปแล้ว
ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เป็นการเปิดโอกาสให้คนผู้เคยผิดพลาดได้
กลับตัว

ในเรื่องชีวิตธรรมดา สมมติว่ามีใครคนหนึ่งเคยทำความ
เดือดร้อนเจ็บช้ำใจให้แก่เรา ต่อมาเขารู้สึกตัว รีบทำความดีต่อเรา และ
ทำเป็นการใหญ่ เราเห็นใจเขา กลับรักเขา ให้อภัยในความผิดพลาด
ของเขา จริยอยู่สิ่งที่เขาทำลงไปแล้วนั้นก็เป็นอันทำแล้ว ทำคืนไม่ได้
แต่ความดีใหม่ที่เขาทำลงไปเป็นอันมากนั้น ย่อมมีผลลบล้างความ
ชั่วได้ นอกจากนั้นยังมีกำไรเสียอีก

อีกอุปมาหนึ่ง เหมือนคนเคยเป็นหนี้ เมื่อได้ใช้หนี้แล้ว ใช้
หมดแล้ว ยังมีเงินเหลือให้ผู้ที่เขาเคยเป็นหนี้อีกมากมาย อย่างนี้เจ้า
หนี้ย่อมจะพอใจเป็นอันมาก เขาได้ชื่อว่าเคยเป็นหนี้เท่านั้น หนี้สิน
หาได้ติดตัวเขาอยู่จนบัดนี้ไม่ การทำชั่วเหมือนการก่อหนี้ ส่วนการ
ทำดีเหมือนการปลดเปลื้องหนี้ และการใช้หนี้ การทำความดีจึงดี
กว่าการทำความชั่ว

^๒ สังยุตตนิกาย มหาวรรค ๑๙/๗๒

^๓ อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต ๒๐/๓๕๒

อีกตอนหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงปรารภพระองค์อุลิมาลแล้วตรัสว่า

“บาปกรรมที่บุคคลทำแล้ว ย่อมละเอียดได้ด้วยกุศลกรรม บุคคลเช่นนั้นย่อมยังโลกให้สว่างเหมือนดวงจันทร์ที่พ้นจากเมฆหมอกฉะนั้น”

นี้แสดงว่าบุคคลสามารถละลายหรือล้างบาปกรรมด้วยกุศลกรรมได้

ความจริงเรื่องนี้ ทำให้ผู้ที่เคยทำชั่ว มีกำลังใจในการทำ ความดีในการกลับตัว ไม่ถลาลึกลงไปในความชั่ว คนที่เคยทำความชั่วมา ถ้าเขารู้สึกตัวแล้วและพยายามทำความดี อาจทำความดีได้มากกว่า และเป็นคนดีได้มากกว่าผู้ที่ไม่เคยทำชั่วมาเสียอีกก็ได้

“การทำผิดเป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์ แต่ถ้าค้นพบความผิดแล้วแก้ไขและตั้งใจว่าจะไม่ทำอีกเป็นซ้ำสอง ก็น่ายกย่องนับถือยิ่งขึ้น”^๑

รวมความว่า ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น บาปย่อมล้างได้ด้วยบุญ กรรมชั่วล้างได้หรือละลายได้ด้วยกรรมดี แต่ต้องใช้เวลาหากุศลกรรมที่แรง ๆ เช่น อรหัตมรรค อรหัตผล สามารถลบล้างความชั่วในใจได้หมด และมีอานุภาพห้ามผลแห่งกรรมชั่วเก่า ๆ ที่เคยทำมาแล้วได้หมดสิ้น จะให้ผลอยู่บ้างก็เฉพาะเวลาที่ท่านยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น พอท่านนิพพานแล้วผลกรรมต่าง ๆ ก็เป็นอโหสิกรรมไปหมดสิ้น

^๑ วาตะของ มหาตมะคานธี

ก่อนให้ผล บุญบาปอยู่ที่ใด

อีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจ คือ บุญหรือบาปที่บุคคลทำแล้ว เมื่อยังไม่ให้ผลมันไปอยู่ที่ใด ตอบว่ามันติดตามผู้ทำอยู่เหมือนเงาตามตัว แต่มองไม่เห็น แต่บางที เมื่อกรรมจะให้ผล กรรมนั้นมาปรากฏในความฝันก่อนก็มี ที่ท่านเรียกว่า กรรมนิมิต เป็นหนึ่งในสาเหตุแห่งความฝัน ๔ ประการ^๑ คนที่จะตายด้วยอุบัติเหตุ มักฝันอะไรบางอย่างที่ทำให้เจ้าตัวไม่สบายใจ หรือมีความสังหรณ์ใจแปลก ๆ นั้น แสดงถึงอิทธิพลแห่งกรรมซึ่งเตือนบุคคลผู้นั้นล่วงหน้าก่อน ผู้มีจิตบริสุทธิ์บางคนสามารถรู้วันตายของตนล่วงหน้าเป็นเวลาหลาย ๆ วันหลาย ๆ เดือน พระพุทธเจ้าเองก็ทรงกำหนดวันปรินิพพานของพระองค์ล่วงหน้าไว้ ๓ เดือน

^๑ สาเหตุแห่งความฝัน ๔ ประการ คือ

๑. **กรรมนิมิต** - กรรมดีหรือชั่วในอดีต จะมาให้ผล
๒. **จิตนิเวรณ** หรือ **จิตอาวรณ์** - จิตไปผูกพันอยู่กับสิ่งใดมาก ๆ ก็อาจฝันถึงสิ่งนั้นได้
๓. **เทพสังหรณ์** - เทวดานำข่าวมาบอก อาจเป็นข่าวดีหรือข่าวร้ายก็ได้
๔. **ธาตุกำเริบ** - ร่างกายไม่ปกติ อาจทำให้ฝันไปได้แปลก ๆ

อนึ่ง ถ้าเราพิจารณาถึงธรรมชาติบางอย่าง เช่น ต้นไม้มีผล อาทิมะม่วง เมื่อมันยังไม่ออกผล ผลนั้นไปอยู่ที่ใด เมื่อมันออกผล คราวหนึ่งแล้ว ปีหน้ามันจะต้องออกอีก ผลซึ่งจะออกในปีหน้านั้นไปรออยู่ที่ใด

เรื่องต้นมะม่วงกับผลมะม่วง ฉันทใด เรื่องกรรมกับผู้ทำกรรม ก็ฉันทนั้น กรรมจะให้ผลก็ต่อเมื่อถึงคราวถึงสมัย เมื่อมันสุกงอมเต็มที่เท่านั้น กรรมดีหรือชั่วมิได้ให้ผลครั้งเดียวพันไป แต่จะส่งผลอยู่เสมอ ๆ จนกว่าจะหมดแรงของมัน เหมือนมะม่วงให้ผลทุกปี จนกว่าต้นมันจะแก่ ล้มตายไปในที่สุด

อีกอย่างหนึ่ง คนที่ทำกรรมลงไปแล้ว วิบากแห่งกรรมสั่งสมอยู่ในจิตใจของตน เมื่อสั่งสมมากเข้า ถึงเวลาที่วิบากกรรมจะให้ผลเสียครั้งหนึ่งก่อน สมมติว่าเป็นกรรมชั่ว วิบากของกรรมชั่วที่มีอยู่ในสันดานจะเป็นสิ่งบันดาล โดยจงใจให้บุคคลนั้นพูด คิด หรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันจะนำไปสู่ผลร้ายนั้น ๆ ถ้าเป็นกรรมดีก็มีผลตรงกันข้าม คือวิบากของกุศลกรรมอันมีอยู่ในสันดานจะเป็นสิ่งบันดาล โดยจงใจให้ผู้นั้นพูด คิด หรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันจะนำไปสู่ผลดีนั้น ๆ วิบากแห่งกรรมชั่วจึงเป็นสิ่งมองไม่เห็นตัวที่น่ากลัวที่สุด บางทีวิบากแห่งกรรมส่งความตายมาถึงบุคคลหนึ่ง มาคุมไปจากในบ้านโดยที่ตัวเขาเองก็มองไม่เห็น พี่น้องลูกเมียก็ไม่เห็น แต่ทำให้เขารู้สึกร้อนใจอยู่ในบ้านไม่ได้ ต้องออกไปนอกบ้าน ทั้ง ๆ ที่ไม่มีธุระจำเป็นแต่ประการใด อีก ๑๐ นาทีต่อมาปรากฏว่าถูกรถชนตายเสียแล้ว หรือได้รับอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่งอันสมควรแก่กรรม

๓

การหยุดให้ผลของกรรม

กรรมจะหยุดให้ผลด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. **หมดแรง คือให้ผลจนสมควรแก่เหตุแล้ว** เหมือนคนได้รับโทษจำคุก ๒ ปี เมื่อถึงกำหนดแล้วเขาย่อมพ้นจากโทษนั้น นอกจากในระหว่าง ๒ ปีที่ถูกลงโทษจำอยู่ เขาจะทำความผิดซ้ำเข้าอีก ถ้าในระหว่างถูกลงโทษจำอยู่ เขาทำความดีมาก อาจได้ลดโทษลงเรื่อย ๆ การให้ผลของกรรมก็ทำนองเดียวกัน โดยปกติกรรมตามันจะให้ผลจนหมดแรง นอกจากเวลาที่กำลังให้ผลอยู่นั้น บุคคลผู้นั้นทำชั่วเพิ่มขึ้น มันก็จะให้ผลรุนแรงมากขึ้น ถ้าเขาทำความดีมากขึ้น ผลชั่วก็จะเพลาลง ในขณะที่กรรมดีกำลังให้ผล ถ้าเขาทำดีเพิ่มขึ้น ผลดีก็จะมีกำลังมากขึ้น ถ้าเขาทำกรรมชั่วในขณะนั้น ผลของกรรมดีก็จะเพลาลง

๒. **กรรมจะหยุดให้ผลเมื่อกรรมอื่นเข้ามาแทรกแซงเป็นครั้งแรก** คือกรรมดีจะหยุดให้ผลชั่วคราวเมื่อบุคคลทำกรรมชั่วแรง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้กรรมชั่วอันมีกำลังเขี้ยวกรากนั้นให้ผลก่อน ถ้าขณะที่กรรมชั่วกำลังให้ผลอยู่ มันจะหยุดให้ผลชั่วคราวเมื่อบุคคลผู้นั้นทำกรรมดีแรง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้กรรมดีให้ผลก่อน นี่หมายความว่าจำเป็นและเร่งด่วนเท่านั้น โดยปกติเมื่อกรรมอย่างหนึ่งให้ผลอยู่ กรรมอื่น ๆ ก็จะรอคอย เปรียบเหมือนเมื่อพระราชามีพระราชภารกิจบางอย่างอยู่ หากมีราชกิจอย่างใดอย่างหนึ่งอันไม่รีบด่วนนัก ราชบุรุษหรืออำมาตย์มนตรีย่อมพักราชกิจนั้นไว้ก่อน จะนำความกราบบังคมทูลต่อเมื่อราชกิจที่ทรงอยู่ (เช่น ทรงต้อนรับแขกเมืองอยู่) เสร็จไปแล้ว ถ้าหากเป็นราชกิจรีบด่วนจริง ๆ เป็นเรื่องสำคัญที่สุดก็สามารถนำความกราบบังคมทูลได้ทันที การรับสั่งด้วยแขกเมืองก็ต้องหยุดไว้ก่อน

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นการยากที่จะเข้าใจหรือเห็นกรรมและเห็นผลของกรรมโดยตลอดในช่วงชีวิตเดียว ฉะนั้น เรื่องกรรมและสังสารวัฏจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เข้าใจเรื่องกรรมโดยตลอดต้องพูดกันเรื่องสังสารวัฏ เมื่อมีสังสารวัฏ คือการเวียนว่ายตายเกิด ก็ต้องสาวไปหากรรมดีกรรมชั่วในอดีต จึงจะสมบูรณ์

๓. **บุคคลผู้ทำกรรมได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์** ตัดวัฏฏะคือการเวียนว่ายตายเกิดเสียได้ มีชีวิตอยู่เป็นชาติสุดท้าย ไม่เกิดในภพใหม่อีก กรรมย่อมหมดโอกาสให้ผลอีกต่อไป วิญญาณของท่านผู้นั้นบริสุทธิ์หมดเชื้อ เหมือนเมล็ดพืชที่สิ้นยางเหนียวแล้ว ปลูกไม่ขึ้นอีกต่อไป กรรมจะมีโอกาสให้ผลอยู่บ้างก็เฉพาะเวลาที่ท่านยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น เช่น กรรมของพระมหาโมคคัลลานะ กรรมของ

พระองค์จุลิมาลเป็นอาทิ เมื่อท่านนิพพานแล้ว กรรมต่าง ๆ ทั้งดีและชั่ว ไม่ว่าจะรุนแรงเพียงใดก็หมดโอกาสให้ผล เปรียบเหมือนบุคคลวิ่งหนีสุนัข สามารถว่ายน้ำข้ามไปฝั่งโน้นได้แล้ว เหลือวิสัยของสุนัขที่จะไล่ตามไปได้ เมื่อบุคคลผู้หนีไม่กลับมาสู่ฝั่งนี้อีก สุนัขซึ่งเฝ้าคอยดูอยู่ก็จะตายไปเอง

อนึ่ง ความไม่ควรแก่การเกิดอีกของบุคคลผู้มีคุณธรรมสูงสุด เพราะได้พัฒนาจิตอย่างดีที่สุดแล้วนั้น เปรียบเหมือนเมล็ดพืชซึ่งได้พัฒนาตัวมันเองอย่างดีที่สุดแล้วจนเมล็ดลีบเนื้อมาก เมล็ดพืชเช่นนั้นนำไปปลูกไม่ขึ้นอีก ไม่ว่าจะได้อินได้น้ำดีเพียงใด เป็นการสิ้นสุดแห่งการเวียนว่ายตายเกิดของเมล็ดพืชเช่นนั้น

กรรมมีผลเนื่องถึงผู้อื่น

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่น่าพิจารณา คือ ความดี ความชั่ว ความบริสุทธิ์ ไม่บริสุทธิ์ มีเฉพาะตน หรือคนอื่นอาจทำให้เราบริสุทธิ์หรือเศร้าหมองได้

ถ้าความดี ความชั่ว ใครทำ ใครได้ ความบริสุทธิ์ ไม่บริสุทธิ์ เป็นเรื่องเฉพาะตน คนอื่นจะทำคนอื่นให้บริสุทธิ์ไม่ได้แล้ว โฉนเล่า เมื่อมารดาบิดาเป็นคนดี ลูกหลานจึงได้รับเกียรติ ได้รับความยกย่องนับถือด้วย เมื่อมารดาบิดาไม่ดี ตระกูลไม่ดี เหตุไรบุตรธิดา และคนในตระกูลจึงต้องได้รับอภัยศด้วย หรือเมื่อมารดาบิดามั่งมีหรือยากจน บุตรธิดาจึงพลอยมั่งมีหรือยากจนไปด้วย ความไม่บริสุทธิ์อาจป้ายสีกันได้ ความบริสุทธิ์อาจประกาศยกให้กันได้

ถ้าเป็นดังที่วานี้ ก็น่าจะขัดแย้งกับพระพุทธรภาษิตที่ว่า “สุทธิ อสุทธิ ปรจจตตํ นาณโณ อณณํ วิโสธเย ความบริสุทธิ์ หรือไม่บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตน คนอื่นจะทำคนอื่นให้บริสุทธิ์ไม่ได้”

ขออธิบายข้อความนี้ดังต่อไปนี้

ที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “ความบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์เป็นของเฉพาะตน ใครอื่นจะทำอีกคนหนึ่งให้บริสุทธิ์ไม่ได้” นั้น หมายความว่า บุคคลทำตัวเองย่อมเศร้าหมองเอง ทำดีเองย่อมผ่องแผ้วเอง ทรงหมายถึงความบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ชั้นใน ภายในความรู้สึกสำนึกของตน ไม่ใช่ความบริสุทธิ์ที่คนอื่นถือว่าเป็นบริสุทธิ์หรือความเศร้าหมองที่คนอื่นเขาป้ายสีให้ สมมติว่า คนผู้หนึ่งฆ่าคนตาย แม้จะไม่มีใครรู้เห็น เขานั่นเชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริสุทธิ์ในข้อนี้ ส่วนอีกคนหนึ่งไม่ได้ฆ่าใคร แต่หลักฐานภายนอกผูกมัดเพราะถูกใส่ความ เขาต้องได้รับโทษทางกฎหมาย เช่น ถูกจำคุกหรือถูกปรับ คนทั้งหลายเห็นว่าเขาเป็นอาชญากรหรือฆาตกร แต่ในความเป็นจริงเขาเป็นผู้บริสุทธิ์ ความเป็นจริงกับปรากฏการณ์ภายนอกมิใช่จะตรงกันเสมอไป ในกรณีดังกล่าวจะเห็นว่าความบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์เป็นเรื่องเฉพาะตนจริง คนอื่นจะทำคนอื่นให้บริสุทธิ์หรือเศร้าหมองหาได้ไม่ พระพุทธเจ้าเองก็เคยถูกใส่ความเรื่องนางสุนทรีและนางจิฎจมาณวิกา คนเชื่อไปก็มาก แต่ความบริสุทธิ์ยังเป็นของพระองค์อยู่ตลอดเวลา

ส่วนความบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ในสายตาของคนทั้งหลายอื่น และในสายตาของกาลนั้นไม่แน่เสมอไป คนผิดแท้ ๆ อาจกลายเป็นคนบริสุทธิ์ได้ เมื่อหลักฐานที่จะเอาผิดไม่เพียงพอ คนถูกคนบริสุทธิ์แท้ ๆ อาจกลายเป็นคนไม่บริสุทธิ์ได้ ถ้าหลักฐานที่ผู้อื่นสร้างขึ้นมีมากพอที่จะปรักปรำให้เขาต้องเป็นคนผิดในสายตาของกาล เพราะศาลย่อมพิจารณาคดีตามหลักฐานพยานทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย แล้วลงความเห็นไปตามหลักฐานนั้น

คราวนี้ เรื่องความดีความชั่วหรือบุญบาปที่บุคคลหนึ่งทำแล้ว ผลมาเกี่ยวเนื่องถึงอีกบุคคลหนึ่งนั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ เพราะชีวิตของคนเหล่านั้นเกี่ยวเนื่องถึงกัน อย่างที่โบราณว่า “ปลาช้องเดียวกัน มักต้องเฝ้าเหม็นด้วยกัน” หรือ “ของหอมมักทำให้เครื่องรองรับพลอยหอมไปด้วย”

เพื่อความแจ่มแจ้งในเรื่องนี้ เราควรพิจารณากรรมต่าง ๆ ดังนี้

๑. กรรมส่วนบุคคล
๒. กรรมของครอบครัว
๓. กรรมของหมู่คณะหรือสังคม
๔. กรรมของประเทศชาติ
๕. กรรมของโลก

กรรมส่วนบุคคล นั้น ใครทำคนนั้นได้รับเพียงคนเดียว คือ เขาทำประโยชน์ส่วนตนของเขา เช่น การศึกษาหาความรู้ ใครทำคนนั้นก็ได้รับเฉพาะตน เขาศึกษาเล่าเรียนเพียงคนเดียว จะให้ญาติพี่น้องพ่อแม่ผู้ไม่ศึกษาเล่าเรียนพลอยรู้ไปด้วยหาได้ไม่ ต่อเมื่อเขารู้แล้วนำความรู้มาสั่งสอนบอกเล่านั้นแหละคนอื่นจึงจะพลอยรู้ไปด้วย

แต่เมื่อกล่าวโดยอ้อม เขาผู้ศึกษาสูง มีความรู้ดี ใช้ความรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ อยู่ในครอบครัวใด ในหมู่คณะใด ครอบครัวนั้น หมู่คณะนั้นก็พลอยได้รับประโยชน์ไปด้วย ถ้าเขาใช้ความรู้ประกอบกรรมดีถึงระดับชาติ ชาติก็พลอยได้รับเกียรติ ได้รับประโยชน์จากเขาด้วยเหมือนกัน บางที่เขาทำประโยชน์ระดับโลกอย่างเช่น พระพุทธเจ้าและนักวิทยาศาสตร์บางคน เช่น หลุยส์ ปาสเตอร์ เป็นอาทิ โลกก็พลอยได้รับสิ่งดีงามไว้ประจำโลก เพราะอาศัยอัจฉริยบุคคลเช่นนั้น

นี่กล่าวในทางดี ในทางชั่วก็ทำนองเดียวกัน คน ๆ เดียวอาจทำให้โลกเดือดร้อนได้

กรรมของครอบครัว นั้น คือคนที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน คนใดคนหนึ่งทำดีหรือชั่ว มั่งมีหรือยากจนลง ผลย่อมตกแก่ครอบครัวด้วย เช่น พ่อแม่ทำดีมีชื่อเสียง ลูก ๆ ก็พลอยมีหน้ามีตา พ่อแม่ยากจนลง ลูก ๆ ก็พลอยลำบากไปด้วย ฯลฯ

กรรมของหมู่คณะหรือสังคมหรือสถาบัน ก็ทำนองเดียวกัน มีความเกี่ยวเนื่องถึงกัน คนในหมู่คณะเดียวกัน มีความสัมพันธ์กันทางชื่อเสียงเกียรติยศ หรือความเสื่อมอัปยศ อย่างนี้ที่เราทำของเราคนเดียว เราอยู่ในสถาบันใด สถาบันนั้นย่อมต้องพลอยเสียชื่อหรือได้ชื่อไปด้วย

ส่วนกรรมของประเทศชาติ เป็นกรรมระดับชาติ แม้บุคคลผู้เดียวทำ ก็อาจเป็นประโยชน์แก่ชาติทั้งชาติ หรือเป็นภัยแก่ชาติได้ ยิ่งผู้ซึ่งเป็นตัวแทนของชาติ เช่น ทูต ทำสิ่งใดลงไปย่อมหมายถึงการกระทำของชาติ อีกผู้หนึ่ง คือ ผู้ซึ่งเป็นประมุขของชาติ เช่น พระมหากษัตริย์ หรือประธานาธิบดีทำสิ่งใดลงไป ย่อมกระทบกระเทือนถึงชาติเสมอ อาจให้คนรักชาตินั้นหรือเกลียดชาตินั้นก็ได้

อนึ่ง คนมากด้วยกันรวมกันเป็นประเทศชาติ ต่างคนต่างทำกรรมชั่วกันมากบ้างน้อยบ้าง นาน ๆ เข้าผลแห่งกรรมชั่วรวมกลุ่มกันเนื่องจากมนุษย์ทำกรรมเหมือน ๆ กัน ไม่มีใครลงโทษใครได้ ผลแห่งกรรมรวมกันดลให้ธรรมชาติลงโทษมนุษย์เสียครั้งหนึ่ง เช่น เกิดน้ำท่วมอย่างรุนแรง แผ่นดินไหวบ้านเรือนพังพินาศเสียหายมากมายเดือดร้อนกันทั้งชาติ นี่เป็นกรรมของชาติ แม้คนดีคนบริสุทธิ์

ก็พลอยเดือดร้อนด้วย เพราะเป็นบุคคลในชาติ

หลายชาติเดือดร้อน โลกก็เดือดร้อน คนในโลกวุ่นวาย ระล่ำระสาย ค่าครองชีพสูงทั่วโลก ประชาชนหาได้ไม่พอเลี้ยงชีพ หาความสงบสุขได้ยาก **นี่กรรมของโลก**

ด้วยประการฉะนี้ ผู้มีใจไม่คับแคบ ก่อนทำก่อนพูดอะไรจึงควรคำนึงถึงผลดีผลเสียอันจะตกแก่ครอบครัว สังคม ชาติและโลกไว้ด้วย ไม่เพียงแต่คำนึงถึงตนเพียงผู้เดียว

กรรมบางอย่างบิดาเป็นคนทำแต่บุตรเป็นผู้ได้รับ เป็นเรื่องน่าพิศวงมาก เช่น บิดาไปตัดมือลิงเพราะลิงได้ทำสิ่งมีค่าของตนเสียหาย ขณะนั้นภรรยาของเขากำลังตั้งครรภ์ เมื่อภรรยาคลอดปรากฏว่าบุตรของเขามีขาตมาแต่ในครรภ์ มือข้างเดียวกับมือลิงที่ถูกตัด

เรื่องนี้นักวิทยาศาสตร์สายชีววิทยาอาจให้เหตุผลทางโรคบางอย่างของมารดาหรือบิดาอันเป็นเหตุให้ลูกต้องเป็นอย่างนั้น แต่ความจริงทั้งมารดาและบิดามีได้เป็นโรคอย่างที่หมอหรือนักวิทยาศาสตร์สงสัยนั้นเลย

เรื่องนี้หลักกรรมและการเกิดใหม่ตอบว่าอย่างไร

ตอบว่า ถ้ามารดาบิดาไม่มีโรคประจำตัวอันเป็นเหตุให้เด็กเป็นอย่างนั้น ก็เป็นเพราะกรรมที่พ่อไปตัดมือลิงด้วยความโกรธแค้น

“**ทำไม่ พ่อทำ ผลร้ายจึงตกแก่ลูก**”

ได้กล่าวไว้แต่ต้นแล้วว่า นอกจากกรรมส่วนบุคคลแล้ว ยังมีกรรมของครอบครัวอีกด้วย พ่อทำความดี มีลาภ มียศ ผลดียังตกถึงลูกได้ ทำไม่เมื่อพ่อทำไม่ดี ผลร้ายจะตกแก่ลูกบ้างไม่ได้

หลักกรรมและการเกิดใหม่มีทางอธิบายได้ ๒ ทาง คือ

๑. กรรมที่ได้จัดสรรให้วิญญาณซึ่งเคยทำกรรมอย่างเดียวกับบิดาของเขาในชาตินี้มาเกิด คือเด็กคนนั้นอาจเคยตัดมือลงในชาติใดชาติหนึ่งในอดีตมาแล้ว

๒. กรรมที่รุนแรงมากย่อมหาโอกาสให้ผลโดยเร็ว แต่ยังหาโอกาสสำหรับบุคคลผู้เป็นบิดาไม่ได้ จึงไปลงโทษแก่คนอื่นเอาที่ลูก ซึ่งดูเหมือนจะเป็นการทรมาณจิตใจผู้เป็นบิดาอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน

การลงโทษของกรรมแบบนี้ เปรียบเหมือนคนผู้หนึ่งไปฆ่าบิดาอันเป็นที่รักของเด็กหนุ่มคนหนึ่ง เด็กหนุ่มนั้นมีความพยายามรุนแรงที่จะตามผู้ฆ่าบิดาตน แต่ไม่อาจหาพบได้ หรือบางครั้งหาพบแล้ว แต่บุคคลผู้นั้นกำลังอยู่ในภาวะแวดล้อมอารักขาของมิตรสหายมากมาย เขาจึงไม่สามารถฆ่าตอบได้ จึงไปซุ่มอยู่ที่ใกล้บ้านของบุคคลผู้ฆ่าบิดาตนเพื่อคอยโอกาสเหมาะ เมื่อเห็นบุตรของผู้นั้นออกมาจากเรือนเห็นว่าทำร้ายได้โดยง่าย และเป็นทางหนึ่งที่จะระบายความแค้นของตนให้คลายลงจึงประหารเด็กคนนั้นเสีย

ตามธรรมดาบุตรย่อมเป็นที่รักยิ่งของบิดามารดา เมื่อบุตรถูกประหาร บิดาย่อมรู้สึกเสียใจ ปวดร้าวยิ่งกว่าถูกฆ่าเองเสียอีก

ทำนองเดียวกันนี้ กรรมที่บุคคลทำแล้วถ้าก่อความทารุณแสนเผด็จให้แก่คนอื่นสัตว์อื่น กรรมจะพยายามให้ผลอย่างรวดเร็วเพื่อให้สาหัสทันตาเห็น หากยังไม่มีโอกาสให้ผลแก่ผู้ทำโดยตรง เพราะกรรมดีคอยแวดล้อมอยู่ ก็จะให้ผลแก่ครอบครัว เพื่อก่อความสะเทือนใจแก่บุคคลนั้น

อนึ่ง โดยธรรมดา มารดาบิดาที่เห็นลูกคลอดมามืออวัยวะไม่สมบูรณ์ไม่สมบูรณ์นั้น เป็นความปวดร้าวทรมาณไปตลอดชีวิตคลอดมาแล้วตายเสีย ยังจะให้ความเสียใจเพียงครั้งเดียว การลงโทษแห่งกรรมแบบนี้เป็นการลงโทษที่แสนเผ็ดมาก

กรรมและการให้ผลของกรรม

เมื่อกล่าวโดยหลักใหญ่ กรรมมี ๔ อย่าง คือ

๑. กรรมดำ มีวิบากดำ
๒. กรรมขาว มีวิบากขาว
๓. กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว
๔. กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว และเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม^๑

มีพระพุทธานุญาต ดังนี้

๑. **กรรมดำ ให้ผลดำ** คือ กาย วาจา ใจ อันเป็นไปเพื่อความเบียดเบียน บุคคลผู้นั้นย่อมเกิดในโลกที่มีการเบียดเบียน เมื่อเกิดในโลกที่มีการเบียดเบียนเช่นนั้น เขาย่อมได้กระทบกับผัสสะที่มีการเบียดเบียน ย่อมได้เสวยเวทนาอันเป็นไปเพื่อความเบียดเบียน มีความทุกข์โดยส่วนเดียว เช่นสัตว์นรกทั้งหลาย นี้แหละคือกรรมดำ มีผลดำ

^๑ อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ๒๑/๓๑๓ ข้อ ๒๓๒

๒. **กรรมขาว มีผลขาว** หมายถึง กายกรรม วชิกรรม มโนกรรมของบุคคลใดไม่มีการเบียดเบียน ไม่เป็นไปเพื่อการเบียดเบียน บุคคลนั้นย่อมเกิดในโลกที่ไม่มีการเบียดเบียน เมื่อเกิดในโลกที่ไม่มีการเบียดเบียน ย่อมกระทบกับผัสสะที่ไม่มีการเบียดเบียน (คือไม่มีเรื่องแห่งการเบียดเบียนกัน) เขาย่อมได้รับเวทนาอันไม่มีการเบียดเบียน (คือสุขเวทนา) เป็นสุขโดยส่วนเดียว ดังเช่นเทพเจ้าเหล่าสุภกิณหะ^๑ นี้แหละคือกรรมขาวมีผลขาว

๓. **กรรมทั้งดำทั้งขาว มีผลทั้งดำทั้งขาว** คือกายกรรม วชิกรรม และมโนกรรมของบุคคลใดเป็นไปเพื่อความเบียดเบียนบ้าง เป็นไปเพื่อความไม่เบียดเบียนบ้าง บุคคลนั้นย่อมเกิดในโลกที่มีการเบียดเบียนบ้าง ไม่มีการเบียดเบียนบ้าง ย่อมกระทบกับผัสสะอันเป็นไปเพื่อความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียนบ้าง (คือต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีการเบียดเบียนบ้าง ไม่มีการเบียดเบียนบ้าง) เขาย่อมเสวยเวทนาอันเป็นไปเพื่อความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียนบ้าง เคลื่อนกล่นไปด้วยสุขและทุกข์ ดังเช่นมนุษย์ทั้งหลาย เทวดาบางพวก วินิบาดบางพวก นี้แหละคือกรรมทั้งดำทั้งขาว มีผลทั้งดำทั้งขาว

๔. **กรรมไม่ดำไม่ขาว มีผลไม่ดำไม่ขาว** คือเจตนาที่จะละกรรมทั้งปวง ทั้งกรรมดำ กรรมขาว และกรรมทั้งดำทั้งขาว กรรมเช่นนี้แหละย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม เช่น กรรมของพระอรหันต์

กรรมดำ คือ อกุศล ทุจจริต

กรรมขาว คือ กุศล สุจจริต

^๑ เทพพวกสุภกิณหะนี้ เป็นรูปพรหมผู้ที่เคยบำเพ็ญทานจนได้ตติยฌาน (ฌานที่ ๓) ในรูปฌานที่ ๔ แล้วไปเกิดเป็นพรหมผู้มีรัศมีงามเจิดจ้า

กรรมทั้งดำทั้งขาว คือ กรรมทั้งที่เป็นกุศลและอกุศล ทั้ง
ทุจริตและสุจริต

กรรมไม่ดำไม่ขาว คือ กรรมของพระอรหันต์ ลักแต่ว่าเป็นกิริยา
ไม่มีผลเป็นสุขหรือทุกข์อีกต่อไป

คนที่มีบาปมาก ไปนรก

คนที่มีบุญมาก ไปสวรรค์ชั้นดี

คนที่มีทั้งบุญทั้งบาป มาเกิดเป็นมนุษย์ เคลื่อนกล่นอยู่ด้วย
สุขและทุกข์ สัตว์ดิรัจฉานบางพวกที่มีความสุขตามฐานะของตนก็
เพราะมีกุศลวิบากอยู่ด้วย มนุษย์ชั้นสูงแม้จะมั่งมีแต่มีความทุกข์
เจ็บป่วยอยู่ด้วย ก็เพราะอกุศลวิบากติดตามอยู่ด้วยเหมือนกัน

พระอรหันต์เป็นผู้ละบุญและบาปได้ การกระทำของท่าน
ทั้งหมดเป็นเพียงกิริยา ไม่ก่อให้เกิดวิบากอันจะให้ผลต่อไป ท่านอยู่
เหนือความดีความชั่ว เหมือนครุซึ่งอยู่เหนือการสอบได้สอบตก
ไม่ต้องดีใจเสียใจเพราะการสอบได้สอบตก นอกจากพลอยอนุโมทนา
ต่อการสอบได้ของคนอื่นซึ่งยังเป็นนักเรียนอยู่

อนึ่ง ในโลกนี้เหมือนมหาสาคร หรือมหาสมุทรซึ่งเคลื่อนกล่น
อยู่ด้วยสัตว์ร้ายนานาชนิด บุคคลในโลกเหมือนผู้แหวกว่ายอยู่ใน
มหาสาครอันท่านเรียกว่า “สังสารสาคร” โอกาสที่จะเป็นเหยื่อของ
ปลาร้ายคือความชั่วนั้นมีมาก คนทำความดี ตั้งตนไว้ชอบ เปรียบ
เหมือนผู้อยู่ในเรือ ธรรมเปรียบเหมือนเรือ ข้อนี้ตรงตามที่พระพุทธ
องค์ทรงแสดงไว้ว่า ทรงแสดงธรรมไว้เพื่อให้เป็นเรือหรือแพสำหรับ
ข้ามฝั่ง คนที่อาศัยเรือขึ้นฝั่งได้แล้ว ก็ทิ้งเรือไว้ ณ ฝั่งนั่นเอง ไม่
ต้องเข็นเรือขึ้นบก หรือแบกเรือขึ้นไปด้วย

ด้วยเหตุนี้ อริยสาวกเมื่อถึงฝั่งคือพระนิพพานแล้ว ก็ทิ้งเรือคือกรรมเสียด้วย ตรงกับที่พระพุทธองค์ตรัสว่า เราสอนให้ละแม่ซึ่งกรรม ไม่ต้องกล่าวถึงอกรรม

อีกอุปมาหนึ่ง อริยบุคคลเหมือนช่างไม้ ธรรมเหมือนเครื่องมือช่างไม้เมื่อทำเรือนหรือสัมภาระที่ต้องการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ช่างไม้ก็เก็บเครื่องมือเสีย ไม่วางระเกะระกะไว้

อีกอย่างหนึ่ง กีเลสเปรียบเหมือนโรค ธรรมเหมือนยาบำบัดโรค เมื่อใช้ยาจนหายโรคแล้วก็ไม่จำเป็นต้องใช้ยาอีกต่อไป เรียกว่าเป็นผู้ละได้ทั้งโรคและยา

พระอรหันต์ผู้ละบุญและบาปได้แล้ว จึงชื่อว่าเป็นผู้ประกอบกรรมที่ไม่ดำไม่ขาว มีผลไม่ดำไม่ขาว

กุศลกรรมนั้น แม้จะให้ผลเป็นสุขก็จริง แต่มีความทุกข์แอบแฝงซ่อนเร้นอยู่ด้วย เหมือนตัวหนอนในดอกไม้ เพราะกุศลกรรมที่มีต้นหาอุปาทานเชื่อมโยงอยู่ด้วยนั้น ย่อมก่อให้เกิดภพใหม่ชาติใหม่ เมื่อมีชาติก็ต้องมีชรา มรณะ โสกะ ปรีทเวะ ทุกขะ โทมนัสสะ ตามมาเป็นขบวน

ด้วยเหตุนี้ ผู้มีปัญญา มีบารมีหรืออุปนิสัยในทางธรรม จึงมองเห็นความเกิดเป็นความทุกข์ เห็นสมุทัยคือต้นหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ จึงพยายามเพื่อละกรรมทั้งที่เป็นกุศลและอกุศล เพื่อความสิ้นสุดแห่งทุกข์โดยสิ้นเชิง

กิเลส กรรม วิบาก ๓ อย่างนี้สืบต่อกันเป็นวัฏฏะ กิเลสเป็นเหตุให้เกิดกรรม เมื่อมีกรรมก็มีวิบาก คือผล ผลดีบ้าง ชั่วบ้าง ก่อให้เกิดกิเลสต่อไป เวียนกันอยู่อย่างนี้ไม่สิ้นสุด พอสิ้นกิเลส กรรมก็หมด วิบากก็หมด

มาตรฐานแห่งความดีความชั่ว

อะไรคือความดี อะไรคือความชั่ว เป็นปัญหาทางจริยศาสตร์ ซึ่งนักปราชญ์ทางนี้ได้ถกเถียงกันเป็นอันมาก^๑ และตกลงกันไม่ค่อยได้ เพราะมีขอบเขตกว้างขวางมาก อะไรคือคุณธรรม ก็เป็นปัญหาที่ตอบยากเช่นเดียวกัน นักปราชญ์ทั้งหลาย แม้เป็นถึงศาสดาผู้ตั้งศาสนาที่มีคนนับถือทั่วโลกก็ยังไม่บัญญัติคุณธรรมไว้ไม่ตรงกัน ยิ่งหย่อน กว้างแคบกว่ากัน

ความชั่วกับความผิด เป็นอันเดียวกันหรือไม่ ความดีกับความถูกต้อง เป็นอย่างเดียวกันหรือต่างกัน หมายความว่า ความถูกต้องอาจไม่เป็นความดีเสมอไปหรืออย่างไร นี่เป็นปัญหาทางจริยศาสตร์เช่นเดียวกัน

คนส่วนมากมักถือเอาความสุข ความสมปรารถนาในชีวิตปัจจุบันเป็นมาตรฐานวัดความดี คือความดีต้องมีผลออกมาเป็น

^๑ โปรดอ่าน จริยศาสตร์ ของผู้เขียน

ความสุข ความสมปรารถนา เป็นลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ส่วนความชั่วต้องมีผลตรงกันข้าม แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่แน่เสมอไป ดังได้กล่าวไว้แล้วในตอนที่ว่าด้วยผลภายในผลภายนอก ที่ว่านี้หมายถึงผลของกรรมนั้นโดยตรง

ในแง่ของพระพุทธเจ้าทรงให้แนวคิดไว้ว่า “กรรมใดทำแล้วไม่เดือดร้อนภายหลัง กรรมนั้นดี บุคคลทำกรรมใดแล้ว เดือดร้อนภายหลัง กรรมนั้นไม่ดี”^๑

ตามแง่นี้ เราจะมองเห็นความจริงอย่างหนึ่งว่า คนทำชั่วบางคนได้รับความสุขเพราะการทำชั่วนั้นในเบื้องต้น ถ้าเขาเพลิดเพลिनในการทำชั่วนั้นต่อไป ไม่รีบเลิกเสีย เขาจะต้องได้รับความทุกข์ในตอนปลาย ส่วนคนทำความดีบางคนได้รับความทุกข์ในเบื้องต้น แต่ถ้าเขามั่นอยู่ในความดีนั้นต่อไป ไม่ยอมเลิกทำความดี เขาย่อมต้องได้รับความสุขในตอนปลาย ตรงกับข้อความที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

“เมื่อกรรมชั่วยังไม่ให้ผล คนชั่วอาจเห็นกรรมชั่วเป็นกรรมดี แต่เมื่อกรรมชั่วให้ผล เขาย่อมเห็นกรรมชั่วว่าเป็นกรรมชั่ว ส่วนคนดีอาจเห็นกรรมดีเป็นกรรมชั่วเมื่อกรรมดียังไม่ให้ผล แต่เมื่อใด กรรมดีให้ผล เมื่อนั้นเขาย่อมเห็นกรรมดีเป็นกรรมดี”^๒

โดยนัยดังกล่าวนี้ ถ้ามองกรรมและผลของกรรมในสายสั้น อาจทำความเข้าใจเชวบ้างในบางเรื่อง แต่ถ้ามองในสายยาว จะเห็นถูกต้องทุกเรื่องไป ความเป็นไปในชีวิตคนเป็นปฏิภิกิริยาแห่งกรรมของเขาทั้งสิ้น ถ้ามองในสายสั้นก็จะยังไม่เห็น แต่ถ้าเรามองเหตุผลสายยาวก็จะเห็น ทฤษฎีเรื่องการเกิดใหม่ (อันเป็นเหตุผลของกรรมใน

^๑ ขุททกนิกาย วัมมบท ๒๕/๒๓ ข้อ ๑๕

^๒ ขุททกนิกาย วัมมบท ๒๕/๓๐ ข้อ ๑๙

สายยาว) จึงต้องควบคู่กันไปกับเรื่องกฎแห่งกรรม แยกจากกันไม่ได้ เพราะถ้าแยกจากกันเมื่อไร บุคคลก็จะมองเห็นเหตุผลในเรื่องกรรมเพียงสายสั้นเท่านั้น สมมติว่าวันหนึ่งเป็นชาติหนึ่ง เหตุการณ์ในวันนี้อาจเกี่ยวโยงไปถึงเหตุการณ์ในอีกร้อยวันข้างหน้า เหตุการณ์เมื่อร้อยวันก่อนอาจเกี่ยวโยงมาถึงเหตุการณ์ในวันนี้ ในทำนองเดียวกัน เหตุการณ์เมื่อพันชาติมาแล้ว อาจมาเกี่ยวโยงกับเหตุการณ์ในชาตินี้ คนสามัญอาจงง แต่ท่านผู้ได้บุพเพนิวาสานุสสติญาณเห็นเป็นเรื่องธรรมดา เหมือนกับเรารู้ว่า เมื่อ ๒๐ ปีก่อน เราเรียนหนังสือมาอย่างไร เราจึงมามีความรู้อยู่อย่างวันนี้

ในเหตุผลสายสั้น คนขโมยเงินยืมไม่ได้เงิน เงินมันไม่ได้ ทักท้วงใครว่าถูกหรือผิด ดีหรือชั่ว ถ้ามองกันเพียงวันเดียว อาจเห็นการขโมยเป็นทางดี เพราะได้เงินมาจับจ่ายใช้สอยหาความสุขสำราญได้ แต่ผลที่ตามมาอีกชั้นหนึ่ง คือความเดือดร้อนใจของผู้ขโมยนั่นเอง ซึ่งจะต้องมีอยู่อย่างแน่ ๆ ไม่ต้องสงสัย และถ้าเจ้าทรัพย์หรือตำรวจจับได้ เขาต้องได้รับโทษตามกฎหมาย อาจติดคุกหรือถูกประหารชีวิต บางทีในขณะที่เขาได้รับโทษนั้น เขากำลังประกอบกรรมดีบางอย่างอยู่ ระยะเวลาห่างจากวันที่เขาขโมยถึง ๒๕๐ - ๓๐๐ วัน หรือ ๒ - ๓ ปีก็ได้ นี่คือตัวอย่างที่เรามองเห็นกันได้

อนึ่ง ความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลในทางดีหรือไม่ดี ทางเกื้อหนุนหรือเบียดเบียน ตัวเขาเองนั้นแหละเป็นคนรู้ เพราะความเกี่ยวข้องเหล่านั้นถูกเก็บรวบรวมไว้ในวิญญูญาณ อันท่องเทียวไปในสังสารวัฏตราบเท่าที่กิเลสยังมีอยู่ เมื่อเจอกันเข้าในชาติใดชาติหนึ่ง ความรู้สึกของวิญญูญาณย่อมบอกให้เราทราบว่าเคยเป็นมิตรเป็นศัตรูกันมาอย่างไร

มาตรฐานเครื่องตัดสินกรรมดีกรรมชั่วอีกอย่างหนึ่งตามแง่ของพระพุทธเจ้า คือ กรรมใดทำแล้ว ทำให้กิเลสพอกพูนขึ้น กรรมนั้นเป็นกรรมชั่ว ส่วนกรรมใดทำแล้วเป็นไปเพื่อความขัดเกลากิเลส ทำให้กิเลสเบาบางลง กรรมนั้นเป็นกรรมดี กล่าวให้ชัดอีกหน่อยหนึ่งว่า ทำอย่างไร พูดอย่างไร และคิดอย่างไร ทำให้โลก โกรธ หลง เพิ่มพูนขึ้นในสันดานหรือในจิต อันนั้นเป็นกรรมชั่ว ส่วนกรรมดีก็ตรงกันข้าม

มาตรฐานนี้ค่อนข้างสูงหน่อย พ้นจากสำนึกของคนสามัญ กล่าวคือ คนทั่วไปไม่ค่อยนึกในแง่นี้

เมื่อเอาลักษณะตัดสินธรรมวินัย ๘ ประการมาพิจารณาก็จะยิ่งเห็นชัดขึ้นว่า มาตรฐานแห่งความดีของพระพุทธองค์นั้นอยู่ที่การลดโลภ โกรธ หลง ยิ่งลดได้มากเท่าใด ยิ่งดีมากขึ้นนั้น ลดได้หมดเกลี้ยงก็ดีถึงที่สุด

ทรงแสดงลักษณะตัดสินธรรมวินัย ๘ ประการ แก่พระนางมหาปชาบดีภิกษุณีไว้ดังนี้^๑

ธรรมใดเป็นไปเพื่อ :-

๑. ความกำหนัด (สราคะ)
๒. การประกอบตนอยู่ในทุกซ์ (สังโยคะ)
๓. สะสมกิเลส (อาจยะ)
๔. ความมักใหญ่ อยากรใหญ่ (มหิจจตา)
๕. ความไม่สันโดษ (อสังตัญญิตา)
๖. ความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ (สังคณิกา)

^๑ อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต ๒๓/๒๘๘ ข้อ ๑๔๓

๗. ความเกียจคร้าน (โกลัซชะ)

๘. ความเลี้ยงยาก (ทุพภรตา)

ทั้ง ๘ นี้ ฟังทราบเถิดว่า ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัย ไม่ใช่คำสอน
ของพระศาสดา

ส่วนธรรมใดเป็นไปเพื่อ :-

๑. ความคลายกำหนด (วิราคะ)

๒. การไม่ประกอบตนไว้ในกองกิเลส (วิสังโยคะ)

๓. การไม่สะสมกองกิเลส (อปจยะ)

๔. ความปรารถนาน้อย (อัปปิจจตา)

๕. ความสันโดษ (สันตญูจิตา)

๖. การไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ (อสังคณิกา)

๗. ความไม่เกียจคร้าน คือความเพียรติดต่อสม่ำเสมอ
(วิริยารัมภะ)

๘. ความเลี้ยงง่าย (สุภรตา)

ฟังทราบเถิดว่า ทั้ง ๘ นี้เป็นธรรม เป็นวินัย เป็นคำสอนของ
พระศาสดา

เมื่อเอาลักษณะทั้ง ๘ ประการนี้มาตัดสินว่า อะไรดี อะไรชั่ว
อะไรควรเว้น อะไรควรทำ แล้วจะเห็นว่ามาตรฐานแห่งกรรมดีของ
พระพุทธองค์นั้นอยู่ในระดับสูง และเป็นการแน่นอนว่า ความดีเช่น
นี้ย่อมมีจุดจบในตัวเอง คือไม่ใช่ความดีเพื่อลาภ ยศ ชื่อเสียง หรือ
เพื่อจุดมุ่งหมายอื่น แต่เป็นความดีเพื่อความดี ความดีเพื่อพ้นจาก
ความวนเวียนในสังสารวัฏ เพราะถือว่าการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน
สังสารวัฏนั้น แม้จะเกิดดีเพียงไรก็ยังเจออยู่ด้วยทุกข์ ต่างกันแต่

เพียงรูปแบบของความทุกข์เท่านั้น แต่ในเนื้อหาแล้วเป็นความทุกข์เหมือนกัน เช่นชวานาก็ทุกข์อย่างชวานา พ่อค้า ข้าราชการ พระมหากษัตริย์ พระสงฆ์ ล้วนแต่ต้องทุกข์ในรูปแบบของตน ๆ

ในความหมายอย่างสูงที่ว่า “ความดีเพื่อความดี” นี้ ทำให้เราเข้าใจแจ่มแจ้งขึ้นซึ่งพระพุทธภาษิตที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว *กल्याณการี กल्याณ ปาปการี จ ปาปกั*”

การทำดี คือการกระทำที่ประกอบด้วยคุณธรรม เช่น เมตตา กรุณา ความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อฯ สิ่งที่เขาจะได้รับอย่างแน่นอน คือ คุณธรรมที่เพิ่มขึ้นทุกครั้งที่เขาทำ นั่นคือการได้ดี ใจของเขา ย่อมสูงขึ้น สะอาด สว่างขึ้น ตามสัดส่วนแห่งคุณธรรมที่เพิ่มขึ้น

เสียงสรรเสริญ ก็ไม่ใช่เครื่องวัดความดีที่แน่นอนเสมอไป ในหมู่มิตรย่อมสรรเสริญมิตรที่เก่งกล้า อันธพาลที่สามารถคุมอันธพาลด้วยกันได้ ย่อมได้รับเสียงสรรเสริญจากกลุ่มอันธพาลด้วยกัน บัณฑิตย่อมได้รับเสียงสรรเสริญจากหมู่บัณฑิต แต่ได้รับเสียงติเตียนจากหมู่คนพาล

ด้วยเหตุนี้ เมื่อได้รับสรรเสริญ จึงต้องพิจารณาดูก่อนว่าใครเป็นผู้สรรเสริญ ถ้าบัณฑิตสรรเสริญก็เชื่อได้ว่าเสียงสรรเสริญนั้นมาจากคุณธรรมหรือการทำความดี

การทำชั่ว คือการกระทำที่ไร้คุณธรรม ที่ว่าได้ชั่วก็เพราะมีนิสัยชั่วเกิดขึ้นในจิต ถ้าทำบ่อยๆ นิสัยชั่วก็พอกพูนขึ้นเรื่อย ๆ จนเกาะแน่นเป็นลักษณะนิสัยของผู้นั้น ยากที่จะแก้ไขได้ เหมือนดินพอกหางหมู ความชั่วหรือนิสัยชั่วที่พอกพูนขึ้นเรื่อย ๆ นั้น ย่อมชักนำเขาไปในทางที่ชั่ว ในที่สุด เขาก็จะพบกับหายนะอย่างไม่มีทาง

หลีกเลี่ยงได้ เพราะวิบากชั่วซึ่งแฝงอยู่ในจิตของเขานั้นเองจะคอย กระชิบ กระตุ้นเตือนให้บุคคลผู้นั้นคิด พุด กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอัน จะนำไปสู่ผลร้าย คือทำให้เขาตัดสินใจผิด ก้าวผิด เมื่อถึงคราวที่ กรรมจะให้ผลเพราะวิบากแก่กล้าสุกรอบแล้วนั้น แม้คนมีปัญญาก็ อับปัญญา ซึ่งท่านเรียกว่า นกแร้งมีสายตาไกลสามารถมองเห็น ซากศพได้เป็นร้อย ๆ โยชน์ แต่พอถึงคราวเคราะห์ (ถึงคราวกรรม จะให้ผล) บ่วงอยู่ใกล้ก็มองไม่เห็น เดินเข้าไปติดบ่วงจนได้ ตรงกัน ข้าม ถ้าถึงคราวกรรมดีจะให้ผล วิบากแห่งกรรมซึ่งสั่งสมอยู่ในจิต ย่อมบันดาลให้เขาทำ พุด คิดไปในทางที่ถูกอันจะนำไปสู่ผลดีอันนั้น

พิจารณาในแง่นี้แล้ว ควรเว้นกรรมชั่ว สั่งสมแต่กรรมดี เพื่อ จะได้มีวิบากอันดีอยู่ในจิต นี่คือการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ย้ำอีกทีว่า คนประพฤติกะทำอย่างใดย่อมได้ความเป็นอย่างนั้นขึ้นในตน เช่น หัดเป็นโจรเป็นนักเลง ย่อมได้ความเป็นโจรเป็นนักเลงขึ้นในตน หัด เป็นคนดีในทางไหน ย่อมได้ความเป็นคนดีในทางนั้นขึ้นในตน

ด้วยเหตุนี้ คนที่มีความปรารถนาจะเป็นอย่างใด แล้วเริ่มหัด ประพฤติกระทำอยู่เสมอ ๆ เขาย่อมได้เป็นอย่างนั้นแน่นอนไม่วันใด ก็วันหนึ่ง เร็วหรือช้า สุดแล้วแต่คุณสมบัตินั้นจะสุกรอบหรือแก่กล้า (Maturation) เมื่อใด นี่คือคำอธิบายพระพุทธภาษิตที่ว่า **บุคคล ทำกรรมเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ย่อมต้องได้รับมรดกแห่ง กรรมนั้น**

กรรมทำให้คนแตกต่างกัน

ตามที่กล่าวมา พอจะทำให้มองเห็นได้บ้างแล้วว่า ที่บุคคลต่าง
กันก็เพราะแต่ละคนมีความปรารถนา มีการสั่งสมกรรมไม่เหมือนกัน
ที่แรกเขากระทำการลงก่อน ต่อมาภายหลัง กรรมนั้นเองได้ยกย่อน
มาจำแนกเขาผู้ทำให้เป็นต่าง ๆ ตามชนิดแห่งกรรมที่บุคคลนั้น ๆ ได้
ทำลงไป ดังที่พระบรมศาสดาตรัสไว้ว่า

“ดูก่อนมาณพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของ ๆ ตน เป็นผู้ต้อง
รับมรดกแห่งกรรม มีกรรมเป็นแดนเกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์พวกพ้อง
มีกรรมเป็นที่พึ่งพาอาศัย กรรมนั้นเองย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้
เลวบ้าง ให้ดีบ้าง กम्मสุสกา มาณว สตุตา กम्मทายาทา กम्मโยนี
กम्मพนฺธุ กम्मปฏิสรณา กम्मํ สตุเต วิภชติ ยทิทํ หีนปฺปณฺีตตาย”^๑

ที่ว่า **มีกรรมเป็นของตน** นั้นคือเป็นเจ้าของแห่งกรรม ของ
อย่างอื่น เช่น เงินทอง ทรัพย์สินสมบัติภายนอก เราเพียงอาศัยใช้ชั่วคราว

^๑ จูฬกัมมวิภังคสูตร มัชฌิมนิกาย อุपरินิพนธาสัก ๑๔/๓๗๖ ข้อ ๕๘๑

เมื่อตายหาได้ติดตัวไปได้ไม่ มีแต่กรรมดีกรรมชั่วเท่านั้นที่จะติดตามวิญญูณไปทุกแห่งทุกชาติ ไม่ว่าจะไปเกิดเป็นอะไร สมบัติของเราจริง ๆ คือ กรรมดีกรรมชั่วที่เราทำ หาใช้ทรัพย์สมบัติภายนอกไม่

มรดกอย่างอื่น เช่น มรดกในทรัพย์สินที่คนอื่นเขาจะมอบให้ก็เป็นของไม่แน่นอน แต่กรรมที่เราทำแล้วเราต้องได้รับ มันเป็นมรดกของเราอย่างแน่นอน เมื่อมันเป็นของเราแล้ว จะมอบให้คนอื่นก็ไม่ได้ ตัวอย่างเช่น คนเป็นโรคมะเร็งได้รับความเจ็บปวดแสนสาหัส ลูกเมียพี่น้องได้แต่นั่งคอยดู จะแบ่งมาเป็นของตนบ้างก็ไม่ได้ คนที่มีญาติมาก ๆ และญาติรัก ถ้าแบ่งความเจ็บปวดไปได้ เขาคงแบ่งกันไปคนละนิดละหน่อย คนป่วยคงหาย แต่เพราะกรรมเป็นของ ๆ ตน และบุคคลต้องรับมรดกแห่งกรรม ใครทำกรรมอย่างใดไว้ จึงต้องรับกรรมอย่างนั้นไป ลูกเมีย (ตัว) พ่อแม่พี่น้องก็ไม่อาจแบ่งผลแห่งกรรมนั้นไปได้ แม่หมอก็ช่วยไม่ได้

ข้อว่า **มีกรรมเป็นแดนเกิด** หรือเกิดมาเพราะกรรม (กัมมโยนิ) นั้น อธิบายว่าคนเราเกิดมาเพราะยังมีกรรมอยู่ คือยังมีกิเลส มีกรรมและมีวิบากคือผลของกรรม ผลของกรรมนั้นย่อมส่งวิญญูณให้เกิดในที่ต่าง ๆ ตามความเหมาะสมแก่กรรม วิญญูณย่อมปฏิสนธิในที่ที่เหมาะสมแก่กรรมของตน คนไม่มีกรรมแล้วเช่นพระอรหันต์ย่อมไม่เกิดอีก มารดาบิดาเป็นเพียงที่อาศัยเกิดของบุคคลผู้ยังมีกรรมอยู่ บางรายก็เคยเป็นบุตรเป็นมารดาบิดากันมาหลายร้อยชาติแล้ว บางรายอุปนิสัยแห่งบุตรธิดาไม่เหมือนมารดาบิดาเลย อุปนิสัยแห่งบุคคลแสดงถึงผลรวมแห่งกรรมของเขาที่เคยสั่งสมไว้ในรายที่ลูกมีอุปนิสัยคล้ายคลึงหรือเหมือนพ่อแม่ แสดงว่าเขาได้

เคยอบรมตนอย่างเดียวกันมา และมาเกิดเป็นพ่อแม่พี่น้องกันอีก บางรายก็เพราะการปลูกฝังอย่างหนักแน่นรุนแรงในปัจจุบัน แต่ถ้าคนไม่มีอุปนิสัยในทางนั้นอยู่แล้ว มักจะปลูกฝังไม่สำเร็จ เพราะเขาไม่ยอมรับการปลูกฝัง บุคคลย่อมมีอิสระในการทำชั่วหรือทำดีตามอุปนิสัยของตน (Free Will)

อย่างไรก็ตาม มารดาบิดาที่ดีเชื่อว่าเป็นผู้มีบุญคุณต่อบุตรธิดาอย่างประมาณมิได้ เพราะได้ทุ่มเทความรักความปราณี ความเสียสละให้แก่ลูกอย่างหาใครเสมอเหมือนมิได้เป็นเวลานานปี หรืออาจกล่าวได้ว่าตลอดชีวิตของท่าน แต่มารดาบิดาก็ไม่สามารถช่วยให้ลูกดีได้ทุกคน ลูกคนใดมีอุปนิสัยดีเลิศติดตัวมา เขาย่อมไม่เอาอย่างการกระทำที่เลวของพ่อแม่เพราะขัดกับอุปนิสัยของเขา และในไม่ช้า เขาก็ต้องปลื้มตัวไปอยู่ในที่อันเหมาะสมแก่เขาจนได้ นี่แหละกรรมเป็นแดนเกิดของตน มองให้ดีเถิดจะเห็นจริงตามพระญาณของพระพุทธเจ้า ผู้บรมศาสดา

ชื่อว่า **มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์พี่น้อง** นั้นอธิบายว่า พี่น้องโดยสายโลหิตของเราอาจช่วยเราได้บ้าง ช่วยไม่ได้บ้าง เป็นมิตรกันบ้าง เป็นศัตรูกันบ้าง ช่วยเหลือกันบ้าง เบียดเบียนกันบ้าง เมื่อเติบโตขึ้นมาต่างก็แยกย้ายกันไป บางรายอยู่ห่างกันคนละประเทศ คนละทวีปก็มี มีความเดือดร้อนเกิดขึ้นก็ช่วยกันไม่ค่อยทัน ถ้าช่วยทันเขาก็ช่วยได้เฉพาะในวิสัยของเขาเท่านั้น พันวิสัยแล้วเขาก็ช่วยไม่ได้ พี่น้องกันแท้ ๆ เมื่อเวลาสอปลั้จะสอแทนกันก็ไม่ได้ พี่ฉลาด น้องโง่ น้องฉลาด พี่โง่ ไม่แน่นอน แต่พวกพี่น้องเผ่าพันธุ์ที่อยู่กับเราตลอดเวลา คอยคุ้มครองรักษาเราอยู่ตลอดเวลาทั้งเวลาหลับและเวลาตื่น คอยช่วยเหลือให้เจริญรุ่งเรืองจริง ๆ คือกรรมของเรา

บางคนพวกฟุ้งงูชาติพี่น้องไม่ดี แต่ตัวเขาเป็นคนดี บางคน
ญาติพี่น้องเฝ้าพันธุ์ดี ตระกูลดี แต่ตัวเขากลับตกต่ำจนเข้าพี่น้องไม่
ได้ก็มี ทั้งนี้เพราะพี่น้องเฝ้าพันธุ์ของเขาจริง ๆ คือกรรมของเขานั้นเอง
เขาจึงต้องอยู่กับกรรมของเขา

ชื่อว่า **มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย** (กมฺมปฏิสสรโณ) นั้นความว่า ที่
พึ่งอย่างอื่นให้บุคคลพักพิงได้เพียงชั่วคราว พ่อแม่เต็มใจให้เราพึ่งก็
เฉพาะเมื่อเราอยู่ในปฐมวัย พอเป็นผู้ใหญ่แล้ว ถ้ายังพึ่งท่านอีก ท่าน
ก็รังเกียจ คนอื่นก็ดูหมิ่น จะพึ่งญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ก็ได้เป็นครั้งคราว
พึ่งเขาบ่อยนักก็ไม่พ้นการดูถูกดูหมิ่นตีเตี๋ยน แต่กรรมของเรานั้น
แหละเป็นที่พึ่งของเราได้ตลอดชีวิต เป็นที่พึ่งได้ทุก ๆ ชาติ

**คนที่กรรมไม่ยอมให้พึ่งแล้ว ถึงใคร ๆ อื่นก็ไม่อาจให้พึ่งได้
มันมีอันให้วิบัติขัดข้องไปหมด ส่วนคนที่กรรมอุปถัมภ์แล้วใครจะ
ทำลายก็ไม่ได้ ยิ่งบังยิ่งเห็น ยิ่งมีคนคิดร้ายยิ่งได้ดี**

เพื่อประกอบคำกล่าวนี้ ขอนำเรื่องต่อไปนี้เป็นอุทาหรณ์ เรื่อง
ทำนองนี้มีเหตุผลพอเชื่อได้ว่า เกิดได้จริง เป็นไปได้จริง เมื่อมอง
กรรมในเหตุผลสายยาวแล้ว เป็นเรื่องน่าสนใจมาก

เรื่องเศรษฐีชื่อโฆสกะ

สมัยหนึ่ง แคว้นอัลลกะปปะ เกิดขาดแคลนอาหารอย่างรุนแรง
ชายผู้หนึ่งชื่อ โโกตุหลิก (โก-ตุ-หะ-ลิก) เห็นว่าไม่อาจครองชีวิตโดย
ผาสุกในแคว้นนั้นได้ จึงพวกรยาชื่อกาลิและบุตรน้อยคนหนึ่งมุ่ง
หน้าไปเมืองโกลัมพ็ (เมืองหลวงของแคว้นวังสะ) มีเสบียงอาหาร
ติดมือไปเพียงเล็กน้อย

เดินทางด้วยเท้าอยู่หลายวัน เสบียงที่ติดตัวไปหมดลง ระยะทางอีกไกลกว่าจะถึงโกสัสมพี สองสามีภรรยาและบุตรน้อยได้รับความเดือดร้อนแสนสาหัส โทศุทธิกผู้สามีขอให้ทั้งบุตรเสีย อ้างว่าเมื่อเขาทั้งสองยังมีชีวิตอยู่ ย่อมสามารถมีบุตรได้อีก แต่ถ้าเขาตายลงบุตรย่อมต้องตายไปด้วย แต่กาลิผู้เป็นภรรยาไม่ยอมทำเช่นนั้น

สองสามีภรรยาจึงพลัดเปลี่ยนกันอุ้มลูกต่อไป ถึงคราวที่มารดาเป็นผู้อุ้ม เธอประคองบุตรอย่างถนอมเสมือนประคองพวงดอกไม้ แต่ฝ่ายสามี เมื่อถึงคราวอุ้มก็อุ้มไปอย่างนั้นเอง โทศุทธิกทราบว่าลูกหลับอยู่ในอ้อมแขน จึงออกอุบายให้ภรรยาเดินนำหน้าไปก่อน ตนเข้าไปใกล้พุ่มไม้แห่งหนึ่งแล้วทิ้งลูกไว้ที่พุ่มไม้นั้นแล้วเดินตามภรรยาไป

นางกาลิเหลียวกลับมาไม่เห็นลูกจึงถาม ทราบความว่า สามีทิ้งลูกเสียแล้ว จึงคร่ำครวญขอร้องให้สามีรีบกลับไปนำลูกมา โทศุทธิกรีบกลับไปอุ้มลูกมา แต่ปรากฏว่าบุตรของเขาสิ้นใจในขณะที่เขากำลังอุ้มกลับมานั่นเอง กรรมนี้ทำให้นายโทศุทธิก เมื่อเกิดใหม่ในชาติต่อ ๆ มาถูกทิ้งถึง ๗ วาระ (ในชาติที่เป็นโสมสเคราะห์ซึ่งจะมีข้างหน้า)

สองสามีภรรยาเดินทางต่อไป ได้มาถึงบ้านนายโคบาล (คนเลี้ยงโค) แห่งหนึ่ง วันนั้นเป็นวันที่นายโคบาลมีงานมงคล เกี่ยวกับแม่โคนมของเขา และที่เรือนของนายโคบาลนั้น มีพระปัจเจกพุทธเจ้ารูปหนึ่งมาฉันอาหารอยู่เป็นประจำ

* ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำยมุนา ปัจจุบันเป็นตำบล หรือหมู่บ้าน ชื่อโกสัสม (Kosam) ในเขตจังหวัดอัลลฮาบาด ห่างจากตัวเมืองอัลลฮาบาดไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ ๕๙ กิโลเมตร

วันนั้น นายโคบาลได้จัดแจงข้าวปายาส^๑ ไว้เป็นพิเศษสำหรับถวายพระปัจเจกพุทธเจ้า และเพื่อนางมงคล ขณะนั้นเขาเห็นสองสามีภรรยาเดินมา มีร่างกายซูบผอมอิดโรย จึงถาม เมื่อทราบความแล้วก็เกิดเมตตาจิต จึงเลี้ยงดูด้วยข้าวปายาสเป็นอันมาก

กาลให้สามีบริโภคก่อน ตนเองบริโภคเนยใสเพียงเล็กน้อย แต่โกตุหลิกเนื่องจากอดอาหารมาถึง ๗ - ๘ วันจึงบริโภคอย่างมากมากเกินขอบเขต ได้รับความอึดอัดเป็นอย่างยิ่ง เมื่ออาคันตุกะบริโภคเรียบร้อยแล้ว นายโคบาลจึงเริ่มบริโภคเองบ้าง นายโกตุหลิกนั่งดู เห็นเขาเอาข้าวปายาสให้สุนัขตัวเมียซึ่งนอนอยู่ใต้ตั้งที่นายโคบาลนั่ง โกตุหลิกคิดอยู่ในใจว่า “นางสุนัขนี้มีบุญจริงหนอ ได้กินอาหารดีอย่างนี้ทุกวัน ๆ”

คืนนั้นเอง อาหารจำนวนมากที่นายโกตุหลิกกินเข้าไปไม่อาจย่อยด้วยดีได้ เขาถึงแก่ความตายในคืนนั้นและบังเกิดในท้องสุนัข

ฝ่ายภรรยาของเขาทำศพสามีแล้ว ขอทำงานรับจ้างอยู่ในบ้านของนายโคบาล เมื่อได้ข่าวสารทธานหนึ่งก็หุงถวายพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้วกล่าวว่า “ขอบุญกุศลนี้จงสำเร็จแก่ทาสของท่านผู้ล่วงลับคือนายโกตุหลิกด้วยเถิด”

นางเป็นผู้ฉลาดคิดว่านางควรอยู่บ้านของนายโคบาลต่อไป เพราะได้เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า แม้ไม่มีไทยธรรมถวายก็ยังมีโอกาสได้ชวนชวายนบุญกุศล ได้ไหว้ ได้ทำจิตให้เสื่อมใส เพียงเท่านี้ก็คงประสบบุญเป็นอันมาก

^๑ ข้าวที่ปรุงด้วยนมสด

ต่อมาอีก ๗ เดือน สุนัขตัวนั้นออกลูกเป็นสุนัขตัวผู้ตัวหนึ่ง นายโคบาลเลี้ยงมันด้วยน้ำนมของแม่โคนมตัวหนึ่ง ลูกสุนัขโตวันโตคืนอย่างรวดเร็ว เมื่อพระปัจเจกพุทธเจ้ามาฉันที่บ้านของนายโคบาล ท่านมักให้ข้าวปายาสแก่มันก่อนหนึ่งเสมอ มันจึงรักพระปัจเจกพุทธเจ้ามาก

ส่วนนายโคบาลโดยปกติจะไปหาพระปัจเจกพุทธเจ้าวันละ ๒ ครั้ง ลูกสุนัขตัวนั้นตามไปด้วยเสมอ นายโคบาลได้เอาไม้เท้าตีที่กอกไม้และที่พื้นบางแห่งเพื่อไล่สัตว์ร้ายในระหว่างทาง

เขาได้กราบเรียนพระปัจเจกพุทธเจ้าไว้ว่า หากวันใดติดธุระ มารับไม่ได้ ก็ส่งสุนัขตัวนี้มา และขอให้ท่านไปโดยการนำของสุนัขตัวนั้น

ตั้งแต่นั้นมา วันใดนายโคบาลไม่มีโอกาส เขาก็จะส่งสุนัขไปนิมนต์พระปัจเจกพุทธเจ้าด้วยคำพูดเพียงสั้น ๆ ว่า “จงไปนำพระปัจเจกพุทธเจ้ามา”

สุนัขรีบวิ่งไปยังสำนักของพระปัจเจกพุทธเจ้า เมื่อถึงที่ที่นายโคบาลเคยใช้ไม้เท้าตีและร้อง “สุ สุ” มันจะตะกุกตะกาย และเห่าเสียงดัง ๒ - ๓ ครั้ง พอรู้ว่าไม่มีสัตว์ร้ายแล้วก็วิ่งต่อไป เมื่อถึงบรรณศาลาก็เห่าขึ้น ๓ ครั้ง เป็นสัญญาณว่ามารับพระปัจเจกพุทธเจ้า ขณะที่นำพระปัจเจกพุทธเจ้าไปนั้น จะวิ่งออกหน้าและเห่าไปพลาง มีบางครั้งที่พระปัจเจกพุทธเจ้าต้องการจะลองใจมัน แกล้งเดินไปทางอื่น สุนัขตัวนั้นจะเอาปากจับชายจีวรของท่าน แล้วนำท่านไปในทางที่จะไปบ้านนายโคบาล

ด้วยความสัมพันธ์อันมีอยู่อย่างนี้เป็นเวลานาน สุนัขจึงมีความรักในพระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นอย่างมาก ต่อมาพระปัจเจกพุทธเจ้าบอกนายโคบาลว่าจะไปทำจิวรใหม่ เพราะจิวรที่ใช้อยู่เก่ามากแล้วจะต้องไปทำที่ภูเขาคันธมาทน์ เพราะมีพระปัจเจกพุทธเจ้าช่วยทำมากรูปด้วยกัน

นายโคบาลทราบความจำเป็นของพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้วไม่อาจรั้งให้ท่านอยู่ทำจิวร ณ ลำเนาใกล้บ้านของตนได้ จึงอาราธนาด้วยใจเลื่อมใสว่า เมื่อทำจิวรเสร็จแล้วขอให้รีบกลับมายังหมู่บ้านของตน พระปัจเจกพุทธเจ้ารับโดยอาการดุขณิ

สุนัขแสนรู้ฟังพระปัจเจกพุทธเจ้าและนายโคบาลคุยกันอยู่ มันเข้าใจเรื่องราวโดยตลอด เมื่อพระปัจเจกพุทธเจ้าลา นายโคบาลเหาะไปสู่ภูเขาคันธมาทน์นั้น สุนัขยืนมองท่านอยู่ด้วยความรักอาลัยเป็นอย่างยิ่ง มันเห่าด้วยความอาลัย พอพระปัจเจกพุทธเจ้าลับสายตา หัวใจมันแตกทำลายถึงแก่ความตาย

ท่านว่า ตามปกติสัตว์ดิรัจฉานเช่นสุนัข มักซื่อตรงไม่คดโกง ส่วนมนุษย์มักปากอย่างหนึ่งใจอย่างหนึ่ง มนุษย์นี้รักเหมือนป่าช้าดูยาก เข้าใจยาก สัตว์เลี้ยงนั้นดูง่าย เห็นง่าย เข้าใจง่าย

เพราะความเห็นตรง ไม่คดในช่องอในกระดุก และประกอบด้วยความเลื่อมใสในพระปัจเจกพุทธเจ้า สุนัขนั้น เมื่อตายแล้วจึงไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีเสียงดังก้องกังวานเพราะอาณิสสที่เห่าพระปัจเจกพุทธเจ้าด้วยใจเลื่อมใส เขาได้นามว่า “โฆสกเทพบุตร” แต่อยู่ในเทวโลกไม่นานก็จุติมาเกิดเป็นมนุษย์อีก

ท่านกล่าวว่า เหตุที่เทพบุตรจะจุตินั้นมี ๔ ประการ คือ

๑. เพราะหมดอายุ
๒. เพราะหมดบุญ
๓. เพราะหมดอาหาร
๔. เพราะความโกรธ

ประการที่ ๑ หมายถึงเทพบุตรที่ทำบุญไว้มาก เมื่อเกิดใน
เทวโลกแล้ว อยู่ได้พอประมาณก็จู้ติ แต่ไปบังเกิดในภูมิที่สูงขึ้นไป

ประการที่ ๒ หมายถึงเทพบุตรผู้ที่ทำบุญไว้น้อย อยู่ไป ๆ ก็
หมดบุญ ทำกาลละเสียในระหว่างแล้วเคลื่อนไปสู่ภพที่ต่ำกว่า เช่น
มนุษย์ เป็นต้น

ประการที่ ๓ หมายถึงเทพบุตรที่มัวหลงใหลบริโภคแต่กามคุณ
ไม่ได้บริโภคอาหาร จึงทำกาลกิรียา

ประการที่ ๔ หมายถึงเทพบุตรที่ไม่อดทนต่อสมบัติของผู้อื่น
ริษยาเขา โกรธเขาจึงทำกาละ อย่างนี้เรียกว่าจู้ติเพราะความโกรธ

โสมสกเทพบุตรหลงใหลเพลิดเพลินในกามคุณจนลืมบริโภค
อาหาร จึงจู้ติเพราะสิ้นอาหาร เมื่อจู้ติแล้วมาปฏิสนธิในท้องของ
หญิงงามเมือง (นครโสเภณี) ในกรุงโกสัมพี

เมื่อหญิงนั้นทราบว่าลูกของตนเป็นชายก็ให้คนรับใช้เอาใส่
กระสอบไปทิ้งที่กองหยากเยื่อ เพราะโดยปกติหญิงพวกนี้จะไม่
เลี้ยงลูกชาย จะเลี้ยงแต่ลูกหญิงเท่านั้นเพราะสามารถสืบประเพณี
ของนางได้

พวกกาและสุนัขมาห้อมล้อมเด็กนั้น แต่เข้าใกล้ไม่ได้ จึงเป็น
เสมือนมาช่วยอารักขาคุ้มครอง นี่เป็นเพราะผลบุญที่ทำไว้สมัยเป็น

สุนัขที่เทพพระปัจเจกพุทธเจ้าด้วยความรัก แสดงให้เห็นว่า ความดี หรือความชั่วที่บุคคลทำไว้ไม่เคยสูญ ย่อมหาโอกาสให้ผลตามกาล อันควร

ในขณะที่กาและสุนัขยืนห้อมล้อมอยู่นั้น มีบุคคลผู้หนึ่งเดิน ผ่านมา เข้าไปดู เห็นเด็กจึงเกิดความรักเพียงดังบุตร นึกว่า “เรา ได้ ลูกแล้ว” นำไปเรือน เลี้ยงดูอย่างลูกของตน

เวลาใกล้เคียงกันนั้น เศรษฐีใหญ่เมืองโกสัมพีไปเฝ้าพระราช ากับราชบุโรหิตในระหว่างทางจึงถามด้วยความคั่นเคยว่า “วันนี้มี เหตุการณ์พิเศษอะไรบ้าง” ราชบุโรหิตเงยหน้าขึ้นมองท้องฟ้าแล้ว ตอบว่า “วันนี้มีเด็กเกิดใหม่คนหนึ่ง ต่อไปจะเป็นเศรษฐีใหญ่ในเมือง โกสัมพีนี้ กรุงโกสัมพีมีโอกาสได้ต้อนรับท่านผู้มีบุญอีกคนหนึ่งแล้ว”

เวลานั้นภรรยาของเศรษฐีใหญ่กำลังมีครรภ์แก่จวนคลอด เศรษฐีรีบไปเฝ้าพระราชและรีบกลับเห็นว่าภรรยาของตนยังไม่คลอด จึงมอบเงินจำนวนหนึ่งพันกหาปณะให้หญิงคนใช้ชื่อกาลี ไปสืบดูว่า เด็กคนใดเกิดวันนี้บ้างให้ขอซื้อมา เขาคิดว่า ถ้าเด็กคนนั้นต่างเพศ กับบุตรของเขา ก็จะทำให้แต่งงานกัน ถ้าเพศเดียวกันก็จะฆ่าเสีย

หญิงคนใช้ไปพบเด็กคนนั้นในเรือนแห่งหนึ่ง จึงขอซื้อมาด้วย เงินหนึ่งพันกหาปณะ ต่อมาอีกไม่กี่วัน ภรรยาของเศรษฐีก็คลอดลูก เป็นชายเพศเดียวกันกับเด็กที่ซื้อมา

เศรษฐีจึงวางแผนฆ่าเด็กคนนั้นทันที เพราะเกรงเด็กคนนั้น จะแย่งตำแหน่งเศรษฐีใหญ่แห่งโกสัมพีไปจากบุตรของตน แต่ เศรษฐีจะห้ามบุญวาสนาของคนใดหรือไม่ คอยดูต่อไป

ครั้งที่ ๑ เขาให้นางกาลิหุณฺโณคนใช้นำเด็กไปวางไว้หน้าคอกโค เพื่อให้โคเหยียบ ตามปกติเมื่อโคบาลเปิดคอกในเวลาเช้า โคอื่น ๆ จะออกมาก่อน ส่วนโคนายฝูงจะออกทีหลัง แต่เช้าวันนั้น โคนายฝูงรีบออกจากคอกก่อน แล้วยื่นคร่อมเด็กไว้ ส่วนโคอื่น ๆ เสียดสีโคนายฝูงออกไปทั้ง ๒ ข้าง

โคบาลเห็นผิดสังเกตเช่นนั้นจึงเดินเข้าไปดู เห็นเด็กน้อยนอนอยู่ เกิดความรักดังบุตรของตนจึงรีบอุ้มไปเรือน มอบให้ภรรยาเลี้ยงไว้อย่างบุตร นางกาลิเอบดูอยู่เห็นเหตุการณ์นั้นทั้งหมด เศรษฐีมอบทรัพย์ให้อีกหนึ่งพันกหาปณะเพื่อให้กาลิไปซื้อเด็กคนนั้นมา

ครั้งที่ ๒ เศรษฐีให้นำเด็กนั้นไปทิ้งไว้ที่ทางเวียนหน้าประตูเมือง ด้วยหวังให้โคเวียนเหยียบ ถ้าโคไม่เหยียบ ล้อเวียนคงบดขยี้แหลก

ในการเดินทางครั้งนั้นนายกองเวียนซึ่งนั่งอยู่ที่เวียนคันหน้า ได้เห็นเหตุการณ์ประหลาดซึ่งไม่เคยเห็น คือเมื่อโคเดินมาถึงที่แห่งหนึ่งได้สลัดแอกออก แม่สาวเวียนจะพยายามสวมเข้าอีกก็ครั้งที่หนึ่งมันก็สลัดแอกออกทุกครั้งไป ยืนนิ่งไม่ยอมเคลื่อนไหว ทำอยู่อย่างนี้จนสว่าง นายกองเวียนลงไปดูเห็นเด็กน้อยนอนขวางทางอยู่บังเกิดความรักเหมือนลูก จึงนำไปเลี้ยงไว้ เศรษฐีทราบเข้าให้ซื้อเด็กมาอีก

ครั้งที่ ๓ เศรษฐีให้นำไปทิ้งไว้ที่ป่าช้าฝิบ ด้วยหวังว่าสุนัขหรืออมนุษย์คงทำร้ายเด็กถึงตายแน่ ครั้งนั้น คนเลี้ยงแพะคนหนึ่งนำแพะหลายร้อยตัวไปเลี้ยงใกล้ป่าช้า แม่แพะตัวหนึ่งเที่ยวกินใบไม้เข้าไปใกล้พุ่มไม้ นั้น เห็นเด็กน้อยแล้วมีความเอ็นดู จึงคุกเข่าลงให้

เด็กตีมนม ร่างของมันเป็นสัตว์ดิรัจฉาน แต่ยังมีน้ำใจกรุณา

เมื่อคนเลี้ยงแพะร้องไล่ “เห เห” อยู่ แม่แพะก็หาเคลื่อนไหวไม่ คนเลี้ยงแพะจึงเดินเข้าไปใกล้ คิดว่าจะตีเสียให้สมดื้อ แต่แล้วเขาต้องวางไม้เมื่อเห็นภาพอันน่าประทับใจยิ่งนัก คือเห็นแม่แพะกำลังคุกเข่าให้เด็กตีมนมอยู่ เขามองดูด้วยความชื่นชมพลางเปรยว่า “เจ้าเป็นสัตว์ดิรัจฉานยังรู้จักถนอมชีวิตของผู้อื่น แต่บุคคลผู้ทำให้ชีวิตนั้นเกิดขึ้นแล้ว ทารบผิดชอบถนอมชีวิตไม่ ช่างน่าละอายเจ้าเหลือเกิน”

คนเลี้ยงแพะนำเด็กนั้นไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม เศรษฐีให้นางกาฬไปซื้อแม่อีก

ครั้งที่ ๔ เศรษฐีให้นำเด็กไปทิ้งที่ภูเขาเป็นที่ทิ้งโจร นางกาฬได้ทำตามนั้น ณ ที่นั้นมีกอไผ่ประสาธน์กันแน่นหนา เป็นพุ่มใหญ่ เมื่อเด็กถูกทิ้งลงไปนั้น เสมือนตกลงไปในเปลผ้า ในวันเดียวกันนั้นหัวหน้าช่างสานมีความต้องการไม้ไผ่ จึงชวนบุตรไปตัดไม้ไผ่แถวนั้นเมื่อต้นไผ่ไหว เด็กก็ร้องออกมา ช่างสานและบุตรได้ปีนขึ้นไปทางข้างภูเขาด้านหนึ่งเห็นเด็กนอนอยู่ เกิดความรักจึงนำไปเลี้ยงไว้ เศรษฐีให้คนไปซื้อแม่อีก

เมื่อเศรษฐีพยายามฆ่าเด็กอยู่เช่นนี้ เด็กนั้นก็เติบโตเป็นดรุณ มีนามว่า ไชยสกะ เขาไม่รู้เรื่องอะไรเลย แต่สำหรับเศรษฐีแล้วเขาเป็นเหมือนหนามที่แทงอยู่ในนัยน์ตา เศรษฐีไม่สามารถมองเด็กตรง ๆ ได้ จึงพยายามหาอุบายฆ่าเด็กอยู่ตลอดเวลา

ครั้งที่ ๕ เศรษฐีมีเพื่อนเป็นช่างหม้ออยู่คนหนึ่ง คิดว่าอาศัยมือช่างหม้อ คงทำลายชีวิตของไชยสกะได้ จึงนัดหมายกับช่างหม้อ

เป็นที่เรียบร้อย แล้วให้โสมกะถือจดหมายไป ขอความในจดหมายว่า “เด็กคนนี้เป็นลูกที่เลว เมื่อมาถึงแล้วจงลับให้เป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย แล้วโยนลงไปในเตาเผาหม้อ เราจะให้ค่าจ้างแก่ท่านหนึ่งพันกหาปณะ เมื่องานเสร็จเรียบร้อยแล้วจะมีรางวัลพิเศษอีก”

โสมกะอ่านหนังสือไม่ออก นำจดหมายฆ่าตัวเองไป พอดี ขณะนั้นบุตรแท้ ๆ ของเศรษฐี กำลังเล่นขลุบอยู่หน้าบ้านกับเพื่อนๆ กำลังแสบมาก เห็นโสมกะเดินมา โสมกะเป็นคนเล่นขลุบเก่ง จึงเรียกให้ช่วยแก้มือเอาเงินคืน รับอาสาจะไปส่งจดหมายพ่อให้เอง

ช่างหม้อไม่รู้จักลูกชายเศรษฐี เมื่อได้รับจดหมายก็ทำตามคำสั่ง ลับเด็กจนละเอียดแล้วโยนลงเตาเผาหม้อ ตกเย็นโสมกะกลับเข้าไป ในบ้าน เศรษฐีเห็นเช่นนั้นประหลาดใจจึงถาม ได้ทราบเรื่องราวทั้งปวงแล้วตกใจมาก คร่ำครวญว่า “อย่าฆ่าลูกฉัน อย่าฆ่าลูกฉัน” ประคองแขนทั้ง ๒ วังร้องให้ไปยังบ้านช่างหม้อ แต่สายเสียแล้ว

ช่างหม้อเห็นดังนั้นจึงกล่าวกับเศรษฐีว่า “ท่านเศรษฐีอย่าเอะอะไปสิ่งใดที่ท่านสั่งให้ข้าพเจ้าทำข้าพเจ้าได้ทำสิ่งนั้นเรียบร้อยแล้ว”

เศรษฐีนั้นถูกความโหดร้ายใหญ่หลวง ท่วมทับเหมือนถูกภูเขาใหญ่ทับอยู่นอก ตามทำนองแห่งบุคคลผู้ประทุษร้ายต่อผู้ไม่ประทุษร้ายตน

สมจริงดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ผู้ประทุษร้ายต่อผู้ไม่คิดประทุษร้าย ย่อมได้รับฐานะอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๑๐ อย่าง โดยพลันคือ :-

๑. ประสบทุกขเวทนาทรมานอย่างแรง
๒. ประสบความเสื่อม

๓. การแตกทำลายแห่งสรีระ (ตาย)
๔. อาพาธหนัก
๕. จิตฟุ้งซ่าน
๖. อุปสรรค เหตุขัดข้องจากผู้ใหญ่
๗. การถูกกล่าวหาเรื่องร้ายแรง
๘. เลื่อมญาติ
๙. เลื่อมทรัพย์
๑๐. ไฟ หรือไฟป่าอาจไหม้บ้าน

เมื่อบุคคลนั้นตายแล้ว ย่อมเกิดในนรก นี่คือโทษที่จะได้รับ อันเป็นส่วนอนาคต

หลังจากนั้นแล้ว เศรษฐียิ่งเกลียดชังโสมพะมากขึ้น ความเกลียดชังนี้เองเร่งเร้าให้เศรษฐีพยายามชวนชวาโสมพะให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

เขาเขียนจดหมายถึงผู้จัดการผลประโยชน์ในชนบทของเขาว่า เด็กคนนี้เป็นบุตรเลว เมื่อมาถึงแล้วจงฆ่าเสียแล้วทิ้งในหลุมคูถ ดังนี้ แล้วมอบจดหมายให้โสมพะถือไป (นับเป็นครั้งที่ ๖ ที่เศรษฐีพยายามฆ่าโสมพะ)

โสมพะรับหนังสือสั่งฆ่าตัวเองใส่ชายพกแล้วถามบิดาว่า “จะได้เสบียงอาหารที่ไหน”

เศรษฐีตอบว่า “ในระหว่างทางมีบ้านเศรษฐีคนหนึ่งเป็นเพื่อนของข้า (บอกชื่อเศรษฐีนั้น) แยกไปถึงที่นั่นแล้วบอกว่ามาจากบ้านข้า เขาจะให้ที่พักและจุนเจือเรื่องอาหารการกิน ไปเถอะไม่ต้องกังวล”

โสมกะไปถึงบ้านนั้น บอกชื่อของเศรษฐีผู้เป็นบิดาตนก็ได้รับการรับรองด้วยดี ภรรยาของเศรษฐีรู้สึกมีเมตตาจิตต่อโสมกะเป็นพิเศษ

เศรษฐีบ้านนั้นมีธิดาสาวสวยคนหนึ่ง ขณะเดียวกับที่มารดาของเธอกำลังต้อนรับโสมกะอยู่นั้น เธอได้ชี้ให้หญิงสาวใช้ของเธอไปซื้อของบางอย่างที่ตลาด เมื่อมารดาของเธอเห็นเข้าจึงเรียกมาชี้ให้บุพผิตที่หลับนอน ปิดกวดห้องให้โสมกะเสียก่อน จึงไปตลาดซ้าและกลับซ้าไปหน่อย

ลูกสาวเศรษฐีจึงถามนางว่า ทำไมจึงกลับมาซ้ากว่าปกติ นางได้เล่าให้ฟังว่ามีแขกมาพักที่บ้าน

“ใคร เขาชื่ออะไร” ธิดาเศรษฐีถาม

“ได้ยินคุณนายเรียก โสมกะ ๆ เจ้าค่ะ” หญิงรับใช้ตอบ

พอได้ยินคำว่า โสมกะ เท่านั้น ความรักก็เล่นเข้าจับใจของหญิงสาว มันเป็นความรักที่ได้สั่งสมติดต่อกันมาเป็นเวลานาน ความจริงธิดาเศรษฐีนั้นหาใช่ใครที่โหนไม่ เธอคือนางกาลักรรยาของนายโกตุหลิกนั่นเอง (นายโกตุหลิกก็คือโสมกะเวลานี้) เมื่อนายโกตุหลิกตายแล้ว นางได้พยายามทำความดีต่อไป แม้จะยากจนทรัพย์แต่ไม่จวนใจนางพยายามเอาแรงกายเข้าช่วยเหลือนายโคบาลในเรื่องบุญกุศล เมื่อสิ้นชีพจึงไปบังเกิดในเทวโลก จุตติจากเทวโลกแล้วมาบังเกิดในตระกูลเศรษฐี เพราะกุศลวิบากที่นางได้ทำในสมัยที่เป็นนางกาลิ

ด้วยประการฉะนี้ พอได้ยินคำว่า โสมกะ เท่านั้น บุพผิตินะ (ความรักเก่า) จึงท่วมหัวใจของนาง สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ความรักเมื่อจะเกิด ย่อมเกิดด้วยเหตุ ๒ ประการอย่างใด อย่างหนึ่งคือ เพราะการเคยรักกันมาในชาติก่อนอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง เพราะการเกื้อกูลกันในปัจจุบัน เหมือนดอกบัวเกิดในน้ำย่อมอาศัยน้ำ หรือเปือกตมเกิดขึ้น”

เมื่อปลอดภัยคน ธิดาเศรษฐีลงไปข้างล่าง เห็นโสมสกะนอนหลับอยู่ มีจดหมายติดชายพกอยู่ด้วย

“จดหมายอะไรหนอ” นางคิดจน

ความมอยากรู้อยากเห็นและความรัก ทำให้เธอตั้งจดหมายออกจากชายพกของโสมสกะ นำไปอ่านที่ห้อง ทราบเรื่องโดยตลอด แล้วอุทานออกมาว่า

“คน ๆ นี้ช่างโง่จริง เอาจดหมายสั่งฆ่าตัวติดชายพก แล้วเที่ยวไปทั่วบ้านทั่วเมือง นำสงสารเหลือเกิน ถ้าเราไม่เห็น ไหนเลยจะรอดชีวิตไปได้”

เธอนึกจดหมายนั้นทิ้งแล้วเขียนจดหมายขึ้นใหม่ฉบับหนึ่ง ความว่า

“โสมสกะนี้เป็นบุตรคนโตของเรา เราประสงค์จะให้แต่งงานกับ บุตรีของสุมณฑลเศรษฐี (ชื่อสมมติ) สหายของเรา เมื่อหลานเราได้ รับจดหมายนี้แล้ว จงรีบปลูกบ้าน ๒ ชั้นให้บุตรเรา ให้มีปราสาท (กำแพง) ที่มั่นคง มียามคุ้มครองรักษา แล้วจัดการแต่งงานให้กับสุมนา (ชื่อสมมติ) ได้แก่ตัวผู้เขียนจดหมายนั่นเอง) บุตรีของสุมณฑลเศรษฐี ขอให้หลานทำให้ดีที่สุด แล้วส่งข่าวให้เราทราบ”

เมื่อเขียนจดหมายเสร็จแล้ว ก็ใส่ไว้ชายพกของโสมสกะดังเดิม รีบขึ้นสู่ปราสาทชั้นบน

ผู้จัดการผลประโยชน์ของเศรษฐีได้ทำทุกอย่าง ตามจดหมายที่เขาได้รับจากมือของโฆสกะ แล้วส่งข่าวไปให้เศรษฐีทราบ

เศรษฐีนั้นได้รับข่าวแล้ว เกิดโทมนัสอย่างใหญ่หลวงรำพันออกมาว่า “เราต้องการทำสิ่งใดแก่โฆสกะ สิ่งนั้นหาเป็นไม่ เราไม่ต้องการให้สิ่งใดเกิดขึ้นแก่โฆสกะ สิ่งนั้นก็เกิด สิ่งร้ายที่โยนให้โฆสกะ กลับกลายเป็นสิ่งดีไปหมด”

นี่แหละ **บุคคลผู้อันกุศลกรรมคุ้มครองแล้ว ย่อมไม่ประสบภัยพิบัติ ไม่ว่าใครจะคิดร้ายสักปานใด ส่วนผู้ที่ไม่มีกุศลกรรมคุ้มครอง มีแต่เวรานุเวรติดตาม ย่อมประสบอันตรายเอง**

ความโศกถึงบุตรที่ตายไป ๑ ความแค้นที่ทำอันตรายใด ๆ แก่โฆสกะไม่ได้ ๑ มีผลกระทบกระเทือนต่อร่างกายมาก เศรษฐีนั้นล้มป่วยลง

สุมณา ภรรยาของโฆสกะ เป็นหญิงฉลาดคาดการณ์ล่วงหน้าว่า การปองร้ายของเศรษฐีอาจไม่หยุดอยู่เพียงเท่านั้น อาจมีแผนการร้ายอะไรอื่นต่อไปอีก จึงสั่งคนรับใช้ในบ้านไว้ว่า ถ้าคนของเศรษฐีบิดาเลี้ยงของโฆสกะ มาที่บ้านด้วยธุระเกี่ยวกับโฆสกะแล้ว อย่าบอกให้โฆสกะทราบ จงบอกให้นางรู้จักก่อนแต่ผู้เดียว

ฝ่ายเศรษฐีบิดาเลี้ยงของโฆสกะ เกรงว่าเมื่อตนตายไปสมบัติจักตกแก่โฆสกะ จึงให้คนไปตามโฆสกะเพื่อบอกให้รู้จักกันต่อหน้าว่า โฆสกะไม่มีสิทธิในทรัพย์สมบัติใด ๆ เลย ให้ผู้จัดการผลประโยชน์หรือทนายความประจำตระกูลเป็นพยานเอาไว้

คนของเศรษฐีมาถึงบ้านของโฆสกะและสุมณา (ชื่อสมมติ) แจ้งว่าเศรษฐีป่วยต้องการพบโฆสกะผู้เป็นบุตร สุมณาถามว่า เศรษฐี

ป่วยหนักหรือไม่ เมื่อทราบว่ามีหนักจึงขอร้องให้บุตรผู้หนึ่งพักที่บ้านของตนก่อน จนกว่าเธอจะยอมให้ไป

เมื่อเศรษฐีส่งคนมาในวาระที่ ๒ ก็ได้รับการต้อนรับในท่านองเดียวกัน พอวาระที่ ๓ เศรษฐีป่วยหนักมาก สุนัขมาทราบดังนั้นก็บอกลาและเดินทางมายังบ้านของเศรษฐี สุนัขนำจดหมายกับสาหมิว่าเมื่อไปถึงแล้วให้สาหมิวินิจฉัยดูด้านปลายเท้าของเศรษฐี ส่วนตนจะยืนอยู่ด้านเหนือศีรษะ นอกจากนี้แล้ว ยังให้คนของตนอารักขาอยู่ทั้งหน้าบ้านและหลังบ้าน

ทุกอย่างเป็นไปตามที่นัดหมาย ผู้จัดการผลประโยชน์ได้เรียนให้ท่านเศรษฐีทราบว่า บัดนี้ โสมกะผู้บุตรได้มาถึงแล้ว

เศรษฐีให้ผู้จัดการผลประโยชน์รายงานให้ทราบว่า ทริพย์สมบัติทั้งหมดมีอยู่เท่าใด เมื่อผู้จัดการผลประโยชน์รายงานให้ทราบหมดแล้ว เศรษฐีมีความประสงค์จะกล่าวว่า ทริพย์สมบัติทั้งหมดเราไม่ให้แกโสมกะ แต่เราให้แก่... แต่เมื่อถึงคราวพูดจริงเศรษฐีกลับพูดเรื่องให้ก่อน พูดเรื่องไม่ให้ทีหลัง

พอเศรษฐีพูดว่า “เราให้...” เท่านั้น สุนัขเกรงว่าเขาจะพูดคำอื่นต่อไปอีก จึงแสวงทำเป็นโศกาอาดูร คลุกศีรษะลงบนอกของเศรษฐี คร่ำครวญรำพันต่าง ๆ ทำนองลูกที่มีความอาลัยต่อพ่อจนสุดจะทนได้ จนเศรษฐีต้องตายโดยมิได้พูดอะไรออกมาอีกเลย

พระเจ้าอุเทน ราชแห่งโกสัมพี ทรงทราบว่าเศรษฐีมีบุตรอยู่คนหนึ่งคือโสมกะ และทริพย์ทั้งปวงตกแก่โสมกะ จึงรับสั่งให้โสมกะเข้าเฝ้า

บังเอิญวันที่โสมกะเข้าเฝ้านั้น ฝนตกหนัก น้ำท่วมกระทั่ง

พระลานหลวง โฆสกะกระโดดโลดเต้นไปในน้ำ พระราชาประทับนั่งทอดพระเนตรอยู่ที่ใกล้พระบัลลังก์ เมื่อโฆสกะเข้าเฝ้าทรงปลอบโยนว่า “บิดาของท่านหาชีวิตไม่แล้ว อย่าเสียใจ อย่าเศร้าโศกเลย เราจะมอบตำแหน่งเศรษฐีให้แก่ท่านสืบไป”

ในขณะที่โฆสกะเดินทางกลับนั้น เขาค่อย ๆ เดินลงน้ำ ค่อย ๆ ไป ไม่กระโดดโลดเต้นเหมือนคราวไปเฝ้าพระราชา ฝ่ายพระเจ้าอุเทนทอดพระเนตรอยู่ที่ช่องพระเกลา ได้เห็นดังนั้นจึงรับสั่งให้ราชบุรุษไปตามโฆสกะมาเฝ้าอีกครั้งหนึ่ง ตรัสถามว่า ทำไมเมื่อมาจึงกระโดดโลดเต้นมา แต่เมื่อกลับค่อย ๆ เดินไป

โฆสกะกราบทูลว่าเมื่อมานั้นเป็นชาวบ้านธรรมดาคนหนึ่ง แต่เมื่อกลับพระราชาพระราชทานตำแหน่งเศรษฐีให้แล้ว เศรษฐีจะทำอย่างเด็กชาวบ้านหาสมควรไม่

พระราชาทรงดำริว่า “บุรุษผู้นี้ฉลาด รู้การอันควรและไม่ควร แก่ตนเขาควรแก่ตำแหน่งเศรษฐีอย่างยิ่ง เราควรยกย่องเขาให้ปรากฏ” ดังนั้นพระราชทานสิ่งอันเป็นสัญลักษณ์แห่งเศรษฐีอย่างละร้อย

โฆสกะนั้นยืนบนรถ ทำประทักษิณพระนคร ทำนครโกสัมพีให้เอิกเกริกแล้ว

ฝ่ายสุมนาภรรยาของโฆสกะได้ยืนมองดูสามีอยู่ที่หน้าต่าง เห็นสามีพร้อมด้วยเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ จึงพูดกับนางกาลิ (หญิงคนใช้ที่นำโฆสกะไปทั้งหลายครั้ง) ว่า “ดูเถิด กาลิ โฆสกะได้สมบัติใหญ่ เห็นปานนี้เพราะเราแท้ ๆ”

เมื่อนางกาลิสงสัยเรียนถาม นางจึงเล่าให้ฟังตั้งแต่โฆสกะนำจดหมายฆ่าตัวตีดชยพไป...

นางกาลิ จึงเล่าเรื่องเบื้องต้นของโฆสกะให้สุมนาทังฟังเหมือนกัน
 ขณะที่โฆสกะกลับมา นั้น สุมนาระลึกลึกอยู่ว่า โฆสกะได้สมบัติ
 เห็นปานนี้เพราะตนโดยแท้ จึงหัวเราะขึ้น โฆสกะเห็นอาการหัวเราะ
 ของภรรยาเหมือนมีเลศนัยอยู่ จึงถามว่าหัวเราะเพราะเหตุไร นาง
 เล่าเรื่องของเขาให้ฟังตั้งแต่ถือจดหมายฆ่าตัวไป และสรุปว่าที่ได้
 สมบัติเห็นปานนี้เพราะนางได้ช่วยเหลือ โฆสกะฟังแล้วไม่เชื่อ หาว่า
 ภรรยาปั้นเรื่องขึ้น ต่อเมื่อนางกาลิยืนยันและเล่าเรื่องแต่ต้นให้ฟัง
 อีกคนหนึ่ง โฆสกะจึงเชื่อและได้สลัดใจเป็นอันมาก ปลงสังเวชว่า
 “กรรมของเราหนักแท้ คงมีเวรานุเวรติดตามมา เราพ้นจากความตาย
 เห็นปานนี้ คงเพราะบุญช่วยคุ้มครองรักษา เราจะประมาทไม่ได้แล้ว
 ต้องรีบชวนชวายเป็นบุญกุศล”

ตั้งแต่นั้นมา โฆสกะได้สละทรัพย์วันละพันกหาปณะ เพื่อทำ
 อาหารเครื่องอุปโภคแจกจ่ายแก่คนกำพร้า คนยากจน และคน
 ทูพพลภาพ ตั้งให้ภุมมพิผู้หนึ่งชื่อ มิตต์ เป็นผู้จัดแจงทาน

เรื่องของโฆสกะที่นำมาเล่าประกอบนี้ เพื่อชี้ให้เห็นว่ากรรม
 มิได้สูญหายไปเมื่อบุคคลตายแล้ว แต่จะติดตามให้ผลอยู่ตลอดเวลา
 ส่วนชั่วทำให้ตกต่ำลำบาก ส่วนดีช่วยคุ้มครองรักษา ผู้ที่กุศลกรรม
 คุ้มครองแล้วย่อมตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้

ผลแห่งกรรมตามนัยแห่งอุพกัมมวิกังคสูตร

ในอุพกัมมวิกังคสูตร มัชฌิมนิกาย อุปริปัญณาสก์ (พระไตร
 ปิฎกเล่ม ๑๔ หน้า ๓๗๖) พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่สุภมาณฑ ถึง
 เหตุที่บุคคลและสัตว์ทั้งหลายแตกต่างกัน เพราะกรรมของตน ๆ มี

นัยดังนี้ :-

“สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับมรดกกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นพวกพ้องเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมนั้นแหละจำแนกสัตว์ให้ทราบและดี”

สุภมาณพ ทูลว่า ข้อความที่ทรงแสดงนั้นย่อหนัก ขอให้ทรงแสดงโดยพิสดาร เพื่อเขาจักได้เข้าใจโดยแจ่มแจ้ง

พระพุทธองค์จึงทรงแสดงโดยพิสดาร แต่ในที่นี้จะขอย่อความมาดังนี้ :-

๑. บุคคลบางคน มีปกติฆ่าสัตว์ มีใจทารุณโหดร้าย เมื่อสิ้นชีพย่อมตกนรก เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นผู้มีอายุสั้น

๒. บุคคลบางคน มีปกติเว้นจากการฆ่าสัตว์ มีใจเอ็นดูกรุณาต่อสัตว์ เมื่อสิ้นชีพย่อมไปสวรรค์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นผู้มีอายุยืน

๓. บุคคลบางคน ชอบเบียดเบียนสัตว์ให้เดือดร้อนลำบาก เมื่อสิ้นชีพย่อมตกนรก เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ ก็เป็นผู้มีโรคมาก

๔. บุคคลบางคน ไม่ชอบเบียดเบียนสัตว์ เมื่อสิ้นชีพไปย่อมไปสวรรค์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นผู้มีโรคน้อย

๕. บุคคลบางคน มักโกรธ มากไปด้วยความแค้นใจ เมื่อสิ้นชีพย่อมไปนรก เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ย่อมเป็นผู้มีวิพวรรณทราม คือผิวไม่สวย

๖. บุคคลบางคน ไม่มักโกรธ ไม่มากไปด้วยความแค้นใจ ไม่ด่าตอบ ไม่โกรธ ไม่พยาบาท มีใจอ่อนโยน ไม่กระด้าง เมื่อ

สิ้นชีพยอมไปสวรรค์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ก็เป็นผู้มีรูปร่างผิวพรรณงาม น่าดู น่าเลื่อมใส

๗. บุคคลบางคน มีใจมักริษยาเขา มีใจคิดประทุษร้ายเขา อยากให้สมบัติของเขาพินาศ เมื่อสิ้นชีพยอมตกนรก เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นผู้มีศักดิ์น้อย วาสนาน้อย

๘. บุคคลบางคน ไม่ริษยาเขาในลาภ ลักการะ ความนับถือ ไม่คิดประทุษร้ายเขา ไม่อยากให้สมบัติเขาพินาศ เมื่อสิ้นชีพยอมไปสวรรค์ เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ ก็เป็นผู้มีศักดิ์สูง

๙. บุคคลบางคน ตระหนี่เหนียวแน่น ไม่ให้ทาน ไม่สงเคราะห์คนที่ควรสงเคราะห์ เมื่อสิ้นชีพยอมตกนรก เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ ย่อมเป็นผู้ยากจน มีโภคะน้อย มีสมบัติน้อย

๑๐. บุคคลบางคน เป็นผู้มึนใจเสียดสี ชอบให้ทานสงเคราะห์ เมื่อสิ้นชีพยอมไปสวรรค์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นผู้มั่งคั่งพร้อมไปด้วยโภคสมบัติ

๑๑. บุคคลบางคน ถือตัวจัด กระจ่าง ไม่เคารพผู้ควรเคารพ เมื่อสิ้นชีพยอมตกนรก เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เกิดในตระกูลต่ำ

๑๒. บุคคลบางคน ไม่กระจ่าง ไม่ถือตัวจัด เคารพคนที่ควรเคารพ เมื่อสิ้นชีพยอมไปสวรรค์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เกิดในตระกูลสูง

๑๓. บุคคลบางคน ไม่ชอบสอบถามความสงสัยของตนกับท่านผู้รู้ ผู้ฉลาด ไม่ไต่ถามว่า อะไรเป็นกุศล อกุศล อะไรควรประพฤติ อะไรไม่ควรประพฤติ อะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ เมื่อสิ้นชีพยอมตกนรก เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ก็เป็นผู้โง่เขลา

๑๔. บุคคลบางคน มีนิสัยชอบสอบถามท่านผู้รู้ หมั่นเข้าหาท่านผู้รู้ ฯลฯ เมื่อสิ้นชีพย่อมไปสวรรค์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ก็เป็นผู้ฉลาดรอบรู้ แหลหมคม มีปัญญามาก

พระคาสดาตรัสในตอนที่๑๕ของพระสูตรนี้ว่า “ดูก่อนมาณพ ปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้มีอายุน้อยก็นำไปสู่ความเป็นผู้มีอายุน้อย ฯลฯ ปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้มีปัญญามาก ก็นำไปสู่ความเป็นผู้มีปัญญามาก ดูก่อนมาณพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน... กรรมจำแนกสัตว์ให้ทรมานและดี”

ตามนัยแห่งพระสูตรนี้ แสดงให้เห็นว่า บุคคลสั่งสมกรรมอย่างไร ย่อมได้รับผลแห่งกรรมอย่างนั้นของตน ประกอบกรรมอันนำไปสู่ความเป็นอย่างไร ย่อมได้รับความเป็นอย่างนั้น สรุปลงในหลักสั้นๆที่ว่า “ทำดี ได้รับผลดี ทำชั่ว ได้รับผลชั่ว”

ผลแห่งกรรมตามนัยแห่งมหากัมมวิภังคสูตร

เมื่อพูดถึงจุฬกัมมวิภังคสูตรแล้ว ก็ควรพูดถึงมหากัมมวิภังคสูตรเสียด้วย ในมหากัมมวิภังคสูตร มัชฌิมนิกาย อุปริปัณฑาสกั (พระไตรปิฎก เล่ม ๑๔ หน้า ๓๘๙) กล่าวถึงข้อความที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องกรรมและผลของกรรมแก่พระอานนท์ คือตรัสแก่พระอานนท์ใจความว่า

มีบุคคลอยู่ ๔ จำพวก คือ

๑. ผู้ทำชั่วทั้งทางกาย วาจา ใจ ตายไปแล้วตกนรกก็มี ทั้งนี้เพราะบุคคลพวกนี้ได้ทำกรรมชั่วต่อเนื่องกันมา ตั้งแต่อดีตชาติจนถึงปัจจุบันชาติ

๒. ผู้ทำชั่วทั้งทางกาย วาจา ใจ ตายแล้วไปสวรรค์ก็มี เพราะบุคคลพวกนี้ทำกุศลกรรมไว้มากในชาติก่อนๆ กุศลกรรมนั้นยังมีแรงให้ผลอยู่ ส่วนกรรมชั่วที่เขาทำใหม่ ยังไม่ทันให้ผล

๓. ผู้ทำสุจริตทั้งทางกาย วาจา ใจ เมื่อสิ้นชีพแล้วไปสวรรค์ก็มี เพราะคนพวกนี้ทำความดีติดต่อกันตั้งแต่อดีตชาติจนถึงปัจจุบัน

๔. ผู้ทำความดีทางกาย วาจา ใจ ตายแล้วไปนรกก็มี เพราะพวกนี้ได้ทำความชั่วไว้มากในชาติก่อน ๆ อกุศลกรรมนั้นยังมีแรงให้ผลอยู่ กุศลกรรมที่เขาทำใหม่ยังไม่มีโอกาสให้ผล

อนึ่ง นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว ขณะจิตที่จวนตาย ยังมีส่วนประกอบอีก คือในขณะที่จวนจะตาย ถ้าจิตของผู้ใดยึดมั่นอยู่ในกุศลกรรม ผู้นั้นย่อมไปสู่คติสวรรค์ก่อน จิตของผู้ใดยึดมั่นอยู่ในอกุศลกรรม ผู้นั้นย่อมไปนรกก่อน ตามอิทธิพลของอาสันนกรรมดังอธิบายมาแล้วในเบื้องต้น

ข้อความในวัฏฏปุณณสูตร^๑ ยืนยันความสำคัญของจิตเมื่อจวนตายอีกเหมือนกันว่า

“จิตเต สงกิลฺลฺลเจ ทฺวคฺคตฺติ ปาฏิกงฺขา, จิตเต อสงกิลฺลฺลเจ สฺวคฺคตฺติ ปาฏิกงฺขา แปลว่า เมื่อจิตเศร้าหมองเป็นอันหวังทุกฺคตฺติได้ เมื่อจิตไม่เศร้าหมองเป็นอันหวังสฺวคฺคตฺติได้” ถอดความอีกทีหนึ่งว่า บุคคลจะไปสุคฺคตฺติหรือทฺวคฺคตฺติที่สุดแล้วแต่จิตของตนเศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว แม้ชีวิตปัจจุบันก็มองเห็นความจริงข้อนี้ได้

^๑ ม.มู. ๑๒/๖๔ ข้อ ๙๒

ผลแห่งกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ ทางพระพุทธศาสนา

เรื่องชีวิตและกรรม มีความสลับซับซ้อนมากดังพรรณนามา คนที่มองชีวิตและกรรมในสายสั้น จึงไม่อาจเข้าใจชีวิตและกรรม อย่างแจ่มแจ้งโดยตลอดได้

แม้ผู้ได้ญาณระลึกชาติหนหลังได้ (บุพเพนิวาสานุสสติญาณ) และได้ญาณรู้อนาคต (อนาคตังสญาณ) แต่ได้ระยะสั้นเพียงชาติ ๒ ชาติ ก็ยังหลงเข้าใจผิดได้ เพราะเห็นผู้ประกอบกรรมชั่วในปัจจุบัน บางคนตายแล้วไปบังเกิดในสวรรค์ เห็นผู้ทำกรรมดีบางคนตายแล้ว เกิดในนรก เขาไม่มีญาณที่ไกลกว่านั้น จึงไม่อาจเห็นกรรมและชีวิต ตลอดสายได้ ส่วนผู้มีญาณทั้งในอดีตและอนาคตไม่มีที่สิ้นสุดเช่น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สามารถเห็นกรรมและชีวิตได้ตลอดสาย ทรงสามารถชี้ได้ว่า ผลอย่างนี้ ๆ มาจากกรรมอย่างใด

มีตัวอย่างแห่งกรรมมากมายที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า บุคคลนั้น ๆ ได้ประสบผลดี ผลชั่วอย่างนั้น ๆ อันแสดงถึงผลกรรมที่สามารถให้ผลข้ามภพข้ามชาติ จะขอนำบางเรื่องมาประกอบการพิจารณาในที่นี้

๑. ภิกษุรูปหนึ่ง ชื่อจักขุบาล ท่านทำความเพียรเพื่อบรรลุมรรคผลจนตาบอดทั้ง ๒ ข้าง พร้อมกับสำเร็จเป็นพระอรหันต์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าเป็นผลของกรรมที่เมื่อชาติหนึ่ง พระจักขุบาลเป็นหมอรักษาโรคตา ประกอบยาให้คนป่วยตาบอดโดยเจตนา เพราะคนป่วยทำที่บิดพลิ้วจะไม่ให้คำรักษา เรื่องนี้ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ภาค ๑ เรื่องจักขุบาล

๒. ชายคนหนึ่ง ชื่อจุนทะ มีอาชีพทางฆ่าหมูขาย คราวหนึ่งป่วยหนัก ลงคลาน ๔ ขาร้องครวญครางเสียงเหมือนหมู ทุกข์ทรมานอยู่หลายวันจึงตาย เรื่องนี้ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ภาค ๑ เรื่องจุนทสุกริก

๓. ชายคนหนึ่ง มีอาชีพทางฆ่าโคขายเนื้อ วันหนึ่งเนื้อที่เก็บไว้เพื่อบริโภคเอง เพื่อนมาเอาไปเสียโดยถือวิสาสะ จึงถือมีดลงไปตัดลิ้นโคที่อยู่หลังบ้านมาให้ภรรยาทำเป็นอาหาร ขณะที่เขากำลังบริโภคอาหารอยู่นั้น ลิ้นของเขาได้ขาดหล่นลงมา เขาคลาน ๔ ขาเหมือนโค ร้องครวญครางทุกข์ทรมานแสนสาหัส และสิ้นชีพพร้อมกับโคหลังบ้าน เรื่องนี้ปรากฏในอรรถกถาธรรมบทภาค ๗ เรื่องบุตรของนายโคฆาต

๔. ภิกษุรูปหนึ่ง ชื่อติสสะ เป็นแผลเปื่อยพุพอง รักษาไม่หาย พระพุทธเจ้ากับพระอานนท์ไปช่วยดูแลให้อาบน้ำอุ่น แสดงธรรมให้ฟัง พระติสสะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์พร้อมกับนิพพานในวันนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมว่าที่เป็นแผลพุพองนั้น เพราะชาติก่อนพระติสสะเป็นพรานนก จับนกขายเป็นอาหาร ที่เหลือก็หักปีกหักขาไว้เพื่อไม่ให้มันบินหนี เรื่องนี้ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ภาค ๒ เรื่องปฐิตัคตติสสะ

๕. พระนางโรหิณี พระชนิษฐาของพระอนุรุทธพระญาติของพระพุทธเจ้า ทรงเป็นโรคผิวหนังอย่างแรง ทรงละอายจนไม่ปรากฏพบผู้ใด เมื่อพระอนุรุทธเถระมาถึงเมืองกบิลพัสดุ์ พวกพระญาติต่างก็มาชุมนุมกัน เว้นแต่พระนางโรหิณี พระอนุรุทธจึงถามหา ทราบความว่าพระนางเป็นโรคผิวหนัง พระเถระให้เชิญพระนางออกมาแล้วทรงแนะนำให้ทำบุญโดยให้ชายเครื่องประดับต่าง ๆ เท่าที่มีอยู่

แล้วนำทรัพย์มาสร้างศาลาโรงฉัน ท่านขอแรงพระญาติที่เป็นชายให้ช่วยกันทำโรงฉัน

พระนางโรหิตีทรงเชื่อ เมื่อสร้างโรงฉัน ๒ ชั้นเสร็จแล้ว ทรงปิดกวาดเอง ทรงตั้งน้ำใช้น้ำฉันสำหรับพระภิกษุสงฆ์เอง ถวายขาหนีเยาะโภชนียาหารแก่ภิกษุสงฆ์เป็นประจำทุกวัน โรคผิวหนังของพระนางค่อย ๆ หายไปที่ละน้อยจนเกลี้ยงเกลา โรคนี้เป็นโรคที่เกิดแต่กรรม ต้องเอาบุญมาช่วยรักษา ลตอิทธิพลแห่งกรรมจนไม่มีอาณูภาพในการให้ผลอีกต่อไป เหมือนคนกินยาเข้าไปปราบเชื้อโรค

วันหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จมาเสวยที่โรงฉันของพระนางโรหิตีแล้วตรัสให้พระนางทราบว่าเป็นโรคนี้เกิดขึ้นเพราะกรรมของพระนางเอง

ในอดีตกาล พระนางโรหิตีเป็นอัศรมเหสีของพระเจ้ากรุงพาราณสี มีจิตริษยาหญิงนักฟ้อนคนหนึ่งของพระราชา ได้ทำเองด้วยให้คนอื่นทำด้วย คือการเอาผงเต่าร้างหรือหมามุ่ย โรยลงบนศีรษะของหญิงนักฟ้อนคนโปรดของพระราชา นอกจากนี้ยังให้บริวารเอาผงเต่าร้างไปโปรยบนที่นอนของหญิงนักฟ้อนคนนั้นอีกด้วย

หญิงนักฟ้อนคันมาก เป็นผื่นพุพองขึ้นมา ได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัส นี่คือบุพพกรรมของพระนางโรหิตี พระพุทธเจ้าตรัสเตือนว่า พึงละความโกรธความถือตัวเสีย

เรื่องนี้ ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ภาค ๖ เรื่องพระนางโรหิตี

๖. ในอรรถกถาสาราณียธรรมสูตร ภาค ๓ หน้า ๑๑๐ - ๑๑๒ เล่าไว้ว่า ในพุทธกาลมีภิกษุรูปหนึ่ง มีนิสัยชอบเอื้อเฟื้อแผ่ได้ปัจจัยอะไรมาก็แบ่งปันแก่ภิกษุอื่นเสมอ ๆ ด้วยอาณิสสงส์นี้ ท่านกลายเป็นผู้มีโชคดีในเรื่องลาภอย่างประหลาด ในที่บางแห่ง ภิกษุ

อื่นไปบิณฑบาตไม่ได้อาหารอะไรเลย แต่พอภิกษุรูปนั้นไป ปรากฏว่ามีคนมีจิตคิดทำบุญใส่บาตรให้ท่านจนเต็ม ท่านได้นำอาหารเหล่านั้นมาแบ่งให้ภิกษุอื่น ๆ จนหมด

คราวหนึ่ง พระเจ้าแผ่นดินมีพระประสงค์จะถวายผ้าแก่พระทั้งวัด มีผ้าเนื้อดีที่สุด ๒ ผืน (คงจะเป็นผ้านุ่ง คือผ้าสบงผืนหนึ่ง ผ้าห่มคือจีวรผืนหนึ่ง) พระรูปนั้นทราบเข้า จึงพูดไว้ล่วงหน้าว่า ผ้าเนื้อดี ๒ ผืนนั้น ต้องตกมาถึงท่านอย่างแน่นอน อำนวยได้ทราบเรื่องนี้ จึงนำเรื่องไปทูลกระซิบพระราชินี พระราชินีเป็นผู้ถวายผ้าเอง ก็ทรงสังเกตุผ้าที่วางซ้อน ๆ กันอยู่ พอมาถึงลำดับภิกษุหนุ่มรูปนั้น ก็เป็นผ้าเนื้อดีทั้ง ๒ ผืน ทั้งอำมาตย์และพระราชินีต่างมองหน้ากันเป็นเชิงประหลาดใจ เมื่อทำพิธีถวายผ้าเสร็จแล้ว พระราชินีเสด็จเข้าไปหาภิกษุหนุ่มรูปนั้น ด้วยเข้าพระทัยว่าพระรูปนั้นเป็นพระอรหันต์มีญาณวิเศษอย่างแน่นอน จึงตรัสถามว่าพระคุณเจ้าได้บรรลุโลกุตระธรรมตั้งแต่เมื่อไร ภิกษุหนุ่มถวายพระพรว่ายังไม่ได้บรรลุอะไรเลย แต่ที่รู้ว่าผ้าเนื้อดีจะต้องตกแก่ตนนั้นก็เพราะท่านเป็นผู้บำเพ็ญสราณียธรรม คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อยู่เป็นนิตย์ ตั้งแต่เริ่มบำเพ็ญมาก็ได้ผลอย่างประหลาดอยู่เสมอ คืออะไรดีที่สุด ถ้ามีการแจกกันโดยไม่เจาะจง สิ่งนั้นก็จะต้องตกมาถึงท่าน พระราชินีทรงชื่นชมยินดีและทรงอนุโมทนา

๗. ในคัมภีร์อุปทาน (อันเป็นพระประวัติที่พระพุทธเจ้า ตรัสเล่าถึงเรื่องในอดีตของพระองค์) พระไตรปิฎก เล่ม ๓๒ ตั้งแต่หน้า ๕๗๑ พระองค์ได้ทรงเปิดเผยถึงอดีตกรรมของพระองค์ อันเป็นเหตุบันดาลให้เกิดผลแก่พระองค์ในปัจจุบันมากเรื่องด้วยกัน ขอนำมากล่าวเพียงบางเรื่องดังนี้

๗.๑ ชาตินี้ พระองค์เป็นนักแสดงชื่อปุนาลี กล่าวถึงความพระปัจเจกพุทธเจ้าพระนามว่าสุรภี ผู้ไม่ประทุษร้ายพระองค์เลยแม้แต่น้อย ผลของกรรมนั้นทำให้พระองค์ต้องตกนรกอยู่นาน ในพระชาติสุดท้ายถูกนางสุนทรีใส่ความว่า พระองค์ได้เสียดกับนาง เป็นเรื่องอื้อฉาวมากเรื่องหนึ่งในพุทธกาล

๗.๒ ชาตินี้ พระพุทธองค์ได้ใส่ความสาวกของพระพุทธเจ้าพระนามว่า ลัพพาภิกขุ (พระนามของพระพุทธเจ้าไม่ใช่ชื่อสาวก) สาวกนั้นชื่อนันทะ ด้วยผลกรรมนั้น พระองค์ต้องตกนรกอยู่นาน ในพระชาติสุดท้ายที่เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ก็จึงถูกนางจิณฺจมาณวิกาใส่ความว่า ได้เสียดกับนางในพระคันธกุฎีจนนางมีครรภ์ เป็นเรื่องอื้อฉาวที่สุดในพุทธกาล

๗.๓ ชาตินี้ พระองค์ทรงฆ่าน้องชายต่างมารดาเพราะอยากได้ทรัพย์เพียงผู้เดียว โดยผลก้น้องชายลงชอกเขาเอาหินทุ่ม ด้วยผลแห่งกรรมนั้น ในพระชาติสุดท้ายที่เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว จึงถูกพระเวทหัตถ์ปองร้ายเอาศิลาทุ่ม แต่เพราะกรรมนั้นเบาบางมากแล้วจึงไม่ถูกอย่างจัง ถูกเพียงสะเก็ดเล็กน้อยที่นิ้วพระบาทเท่านั้น*

* ข้อ ๖, ๗ เก็บความจากหนังสือ “คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา” โดยสุชีพ ปุณฺณานุกาภ ระหว่างหน้า ๓๖๓-๓๖๔ และหน้า ๓๗๘-๓๗๙

ผลแห่งกรรมที่พิสูจน์ได้ในปัจจุบัน

มีเรื่องราวอยู่มากมายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิตคน อันแสดงให้เห็นถึงผลของกรรมอันพิสูจน์ได้ในชาติปัจจุบัน คนที่รู้เรื่องนี้ดีกว่าใครหมดก็คือตัวเอง คือผู้ทำกรรมนั่นเอง ผลชั่วบางอย่างมาเผาอยู่ทีใจ แม้คนภายนอกไม่รู้ไม่เห็นแต่ตัวเองย่อมรู้เห็นอยู่ทุกวันผลดีบางอย่างคนอื่นไม่เห็นแต่มันมาคอยปลอบประโลมให้ความอบอุ่นใจ เย็นใจ แก่ผู้ทำอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน มันเหมือนโรคภายใน โรคภายนอก และสุขภาพที่ดีหรือสุขภาพที่เลวของแต่ละคนนั้นแหละ คนที่ซาบซึ้งดีทีสุดคือตัวของตัว

มีผลกรรมบางอย่างซึ่งปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน ทั้งแก่ตนเองและคนทั้งหลายอื่น เห็นผลแล้วสาวไปหาเหตุได้แน่ชัด

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างการให้ผลของกรรมดังกล่าว ซึ่งข้าพเจ้าขอรวบรวมมาไว้ในที่นี้เฉพาะบางเรื่อง

๑. ในงานฌาปนกิจศพที่วัดมะกอก หรือวัดอภัยทายาราม ข้างอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ กรุงเทพฯ ครั้งหนึ่ง เจ้าภาพได้มอบเงินให้ทางโรงครัวของวัดเป็นผู้จัดการเรื่องอาหารเลี้ยงพระเลี้ยงคน โดยมีหญิงวัย ๔๐ คนหนึ่งเป็นผู้ควบคุมและจ่ายของ แม่ครัวผู้นั้นได้ไปซื้อเนื้อมาเตรียมไว้ ๗ กิโล คงจะยังไม่ได้เก็บให้ดี สุนัขตัวหนึ่งมากินเนื้อหมด หญิงแม่ครัวโกรธแค้นมากผูกอาฆาตว่าจะฆ่ามันให้ได้ เจ้าภาพบอกว่า เมื่อสุนัขกินเนื้อเสียแล้วก็ช่างมันเถอะ จะไปซื้อมาให้ใหม่ ขอให้ทำอย่างอื่นไปก่อน

แต่แม่ครัวผู้นั้นหายอมไม่ เมื่อเจ้าภาพออกไปแล้วนางจึงจัดแจงต้มน้ำร้อนด้วยหม้ออวยใบใหญ่ แล้วแกก็ออกไปซื้อเนื้อมา

๑ กิโล หั่นไว้เป็นชิ้น ๆ พอน้ำร้อนเดือดพล่านดีสมใจ แล้วแกก็เอาชิ้นเนื้อที่หั่นไว้ไปโยนล่อสุนัขตัวนั้น มันคิดว่าคนเมตตามัน มันจึงตามกินเหยื่อล่อใกล้เข้ามา ๆ จนถึงใกล้หม้อน้ำซึ่งกำลังเดือด ขณะที่มันกำลังกินเหยื่อ ก็หันหน้าก้มตาขบเคี้ยวอยู่นั้น หญิงแม่ครัวยกหม้อน้ำร้อนเทราดตัวมันอย่างสะใจ น้ำร้อนรดลวกจนทั่วตัว ขนหลุดร่วง เนื้อหนังสุกไปทั้งตัว กระโดดโหยงขึ้นสุดตัว แล้วกระเด้งกระสนไปนอนตายในที่ไม้อัดใกล้ ๆ หญิงนั้นมีท่าทางสะใจ

คืนแรกที่ตั้งศพสวดพระอภิธรรมผ่านพ้นไปโดยเรียบร้อย ในวันรุ่งขึ้น ราชการบำเพ็ญกุศลเป็นไปตามกำหนด ตอนเลี้ยงเพลมีการลำเลียงอาหารที่ต้มแกงจากข้างล่าง เสร็จแล้วส่งขึ้นไปตักจัดตระเตรียมบนศาลาการเปรียญ พวกคนครัวเป็นผู้ส่งจากข้างล่าง คนบนศาลาคอยรับไปตักจัดใส่ภาชนะ โดยส่งและรับกันเป็นหม้อเป็นชามกะละมังและเป็นช่งกันทีเดียว

แม่ครัวคนที่เอาน้ำร้อนลวกสุนัขแกคงลืมเรื่องราวไปแล้ว ได้ยกหม้อข้าวหม้อแกงลำเลียง ส่งร่วมกับคนอื่นด้วยอาการยิ้มแย้มแจ่มใส แกปริ้เข้าไปยกหม้อแกงขนาดใหญ่ที่กำลังร้อนระอุตั้งอยู่บนเตา ออกแรงยกเอามาชูส่งขึ้นไปบนศาลา สองแขนชูหม้อแกงขึ้นสูงอยู่ระดับศีรษะเล็กน้อย ทันใดนั้นมีชายคนหนึ่งที่อยู่บนศาลา ก้มลงเอื้อมมือจะจับที่หูหิ้วทั้งสองข้าง คนรับยังไม่ทันรับ แต่คนส่งคิดว่าเขารับแล้วจึงปล่อยมือทันที หม้อแกงเอียงคว่ำเทราดลงมาตั้งแต่ศีรษะถึงเท้า แกล้มลงสะบัดตัวดินร่ำ ๆ เนื้อหนังสุกไปทั่ว คนหลายคนรีบพานางส่งโรงพยาบาล แต่เข้าไปเสียแล้ว หมอช่วยอะไรไม่ได้ แกมีชีวิตต่อมาอีกเพียง ๓ ชั่วโมงก็ขาดใจตาย เพราะทนพิษความทุกข์ทรมานไม่ไหว

๒. หลายปีมาแล้วมีข้าราชการคนหนึ่ง รั้บราชการอยู่ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า เขาเป็นคณใจเหี้ยมโหดขาดเมตตากรุณาต่อสัตว์ โดยเฉพาะหมาแมวเขาจงเกลียดจงชังนัก เมื่อเขาพบเข้าจะรังแกมันทันที ตะบ่าง ปาด้วยท่อนไม้ ก้อนดิน ก้อนหิน สุดแล้วแต่จะทำอย่างไรได้สะดวกในเวลานั้น เพื่อนจะเตือนด้วยความหวังดีสักเท่าไร เขาก็หาฟังไม่ เพราะเขาเห็นชีวิตสัตว์เช่นหมาแมวไม่มีคุณค่าอะไร

บ่ายวันหนึ่ง เขาเจอแมวดำตัวหนึ่ง กำลังหลบอยู่ใต้ร่มไม้ใบตก คณใจบาปเกิดมันเขี้ยวขึ้นมาทันที เขาเดินไปหาก้อนอิฐขนาดใหญ่มาเหวี่ยงทุ่มแมวเคราะห์ร้ายด้วยกำลังแรง มันสะดุ้งโหยงแล้วซุกดินซังกอตายไปทันที

เวลาล่วงไป ๔ - ๕ เดือน ชายคนนั้นป่วยเป็นโรคชกกระดูก ดิ้นงอไป-มา หายใจไม่ออก ทางบ้านรีบส่งโรงพยาบาล ที่โรงพยาบาลผู้เล่าได้เห็นอาการของเขาซุกดินซังกอไปมา เหมือนแมวที่เขาทุ่มตายสุดวิสัยที่หมอจะช่วยเหลือได้ เขาตายไปเหมือนแมวที่ตายนั่นเอง

สองเรื่องนี้รวบรวมเก็บความจากนิตยสาร “ศุภมิตรรายเดือน” ข้อเขียนของอาภากรโณ ซึ่งผู้เขียนเล่าว่าได้ฟังเรื่องทั้งสองนี้จากจำผู้หนึ่งซึ่งได้พบเห็นด้วยตนเอง

๓. จินผู้หนึ่ง มีอาชีพทางเชือดไก่ขาย เวลาเช้าจะนำไก่ที่ฆ่าแล้วใส่ถังล้างสะอาดสำหรับตักน้ำ เอาไม้คานใส่ระหว่างหูหัวของถัง และหาบผ่านวัดไปตลาดเสมอ ตอนบ่ายขายไก่ได้แล้วก็กินเหล้าเดินกลับ นาน ๆ ก็เชือดคอตัวเองเสียครั้งหนึ่ง จนคอมีรอยแผลเป็น ผู้เขียน^๑ เป็นเด็ก เรียนหนังสืออยู่ในวัดได้เห็นและรู้จักเอง แก่ชื้อกั๊ง ใคร ๆ

^๑ สุชีพ ปุณฺณภาพ

เรียกแก้วแจ็กกิ้ง ครั้งหลังสุดดูเหมือนแกเชื่อคอคตนเองจนตาย

๔. จีนคนหนึ่งในตลาดพลู หนบุรี มีอาชีพฆ่าหมู คราวหนึ่ง ไม่สบายส่งเสียงร้องเหมือนหมู ร้องเรียกเมียซึ่งแต่งงานด้วยกันไม่ ถึงเดือนให้เอาอ่าง (รองเลือด) มาให้ เอามีดหมูมา พอได้ของเหล่านี้ มาพร้อมแล้วก็ขาดใจตาย*

๕. ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ชายคนหนึ่งชื่อดำ เป็นชาวนาเกลือ แขวง บางละมุง จังหวัดชลบุรี นายดำหาเลี้ยงชีพในทางรับจ้าง คราวหนึ่ง ไปรับจ้างเฝ้าไร่จะละเม็ดที่เกาะคราม มีเงินผู้รัยมาขโมยไปหนึ่ง เป็นเหตุให้นายดำโกรธเคืองมาก พยายามคอยจับอยู่เสมอ

คืนหนึ่ง นายดำซุ่มอยู่ เห็นผู้รัยคนจีนมาลักไข่จึงเข้าจับได้ พร้อมทั้งของกลาง เอาเชือกผูกมัดขโมยไว้อย่างมั่นคง เอาไม้ตีบ้าง เอามีดฟันบ้างตามใจชอบ แต่ขโมยก็ยังไม่เป็นอันตรายสมใจ จึงไป หาหลาวมาสวนทวารหนัก จนจีนขาดใจตาย นายดำได้นำศพคนจีน นั้นไปฝังไว้อย่างมิดชิด จนแน่ใจว่าลับตาคนดีแล้ว ก็คงอยู่ต่อมา ตามปกติ

ภายหลังนายดำเลื่อมใสในศาสนา ถึงกับบวชเป็นภิกษุอยู่ที่ วัดหนองเกตใหญ่หลายพรรษา จนได้เป็นสมภารปกครองวัดนั้น ตลอดมา เมื่อจวนมรณภาพมีอาพาธเป็นโรคบิด ยังมีกำลังพอเดินได้ ไปถ่ายอุจจาระที่ถานก็ถ่ายไม่ออก ภายหลังรู้สึกปวดมวนจึงเดินลง จากกุฏิไปถานอีก ถานนั้นอยู่ในหมู่ต้นกล้วยซึ่งมีทั้งเล็กใหญ่และ หน่อมากมาย แม้ท่านจะพยายามถ่ายสักเท่าไรก็หาออกไม่ จึงขยับ ตัวลุกขึ้นยืนหมายจะกลับไปกุฏิ เวลานั้นท่านรู้สึกว่ามีอะไรเป็นก้อน

* ข้อ ๓, ๔ นี้รวบรวมจากหนังสือ “คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา” ของ อาจารย์ สุชีพ ปุณฺณานุกาพ หน้า ๓๖๒

ด้ามืดเคลื่อนเข้ามาตรงหน้าท่าน ท่านก็ชวนล้มลงนั่งทับหนอกกล้วย ลงไปเต็มแรง หนอกกล้วยนั้นสวนเข้าไปในทวารพอดี เมื่อกลับมากฎิ แล้วให้เด็กไปตัดหนอกกล้วยนั้นมาไว้ ซึ่ให้ผู้มาเยี่ยมดู เล่าเรื่องที่ ท่านเคยใช้หลาวสวนทวารจีนขโมยให้ฟังว่า ผลกรรมมาถึงแล้ว สมภาร ดำได้รับความทุกข์ทรมานแสนสาหัสอยู่หลายวันก่อนถึงมรณภาพ

๖. สมภารดำตามเรื่องที่ ๕ นั้น มีพี่น้องหลายคน ในจำนวน นั้นน้องสาวคนหนึ่งของสมภารดำชื่อเปรม เมื่อเปรมยังเด็กอยู่ ผู้ใหญ่ เคยให้เฝ้าข้าวเปลือกซึ่งได้นำออกมาผึ่งแดดไว้ วันหนึ่งขณะที่เปรม กำลังเฝ้าข้าวเปลือก มีแม่ไก่ตัวหนึ่งพาลูกเล็ก ๆ ๑๓ ตัวมาจิกคุ้ย เชี่ยกัน เปรมแลเห็นแล้วเกิดขัดใจขึ้นมา จึงเอาท่อนไม้เหวี่ยงปาไป เต็มแรง ไม้่นั้นตกลงดินก่อนแล้วสะท้อนไปแทงเอาตาข้างซ้ายของ แม่ไก่ ทำให้ตาข้างซ้ายนั้นบอด

ต่อมา เปรมแต่งงานแล้วมีลูก ๑๓ คน (เท่าลูกไก่) เวลานั้น นางมีอายุล่วงเข้ามัชฌิมวัย วันหนึ่งหน้าฟาดข้าว คนในบ้านเอารวงข้าว ที่เกี่ยวแล้ว มาฟาดบนปากถังเพื่อให้เมล็ดข้าวร่วงลงกันถึง ตาม ธรรมเนียมที่ใช้กันในแถบนั้น เมื่อถึงคราวหยุดพักรับประทานอาหาร กลางวัน คนเหล่านั้นก็หยุดตามเวลา แต่ข้าวที่ยังไม่ได้ฟาดเหลืออยู่ อีก ๑ ฟ่อน นางเปรมจึงหยิบไปฟาดเพื่อให้หมดเสียทีเดียว บังเอิญ ข้าวเมล็ดหนึ่งกระเด็นเข้าตาของนาง แทะถูกแก้วตาซ้าย ทำให้ปวด ร้าวเหลือประมาณ ทูรันทูรายน่าสังเวชยิ่งนัก พวกพ้องต้องช่วยกัน รักษาพยาบาลตามกำลังสามารถ แต่อาการปวดทรมานคลายลงไม่ ต่าง ปรีษากันที่จะหาหมอมารักษาต่อไป นางเปรมทราบเรื่องจึงห้ามเสีย บอกว่า ผลกรรมของตนตามมาทันแล้ว หมอวิเศษอย่างไรก็คงรักษา ให้หายไม่ได้ ในที่สุดตาข้างซ้ายของนางก็บอดเช่นเดียวกับแม่ไก่

๗. ชายผู้หนึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลหนองหมู อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี มีอาชีพทางเป็นพ่อค้าเกวียน ได้ซื้อข้าวบรรทุกเกวียนไปขายอยู่เสมอ เขาเป็นคนโหดร้าย ใจอำมหิต ใช้สัตว์พาหนะโดยปราศจากเมตตาปราณี ให้ออดหญ้า อัดน้ำ กรำแดด กรำฝน สัตว์พาหนะต้องทรนทรายด้วยงานหนักและอดน้ำกรำแดดอยู่เสมอ ข้าเขาคอยพูดหลอกลวงสัตว์อยู่เสมอว่า ไปถึงตำบลนั้นก่อนเถิด จึงคอยหยุดพักกินน้ำกินหญ้า แต่เมื่อถึงเข้าแล้วก็หาหยุดไม่ กลับผิดเพี้ยนในที่ข้างหน้าต่อ ๆ ไปอีก สัตว์พาหนะนั้นได้รับความกระวนกระวาย เพราะกระหายน้ำเป็นกำลัง เมื่อถึงที่ที่ได้ดื่มน้ำ ก็มีแต่น้ำขุ่นข้นเจือด้วยเปือกตม

เขาได้ใช้สัตว์พาหนะโดยทำนองนี้ตลอดมาจนเขาชราภาพ เมื่อป่วยใกล้จะสิ้นชีวิตได้แลเห็นนิมิตต่าง ๆ เป็นต้นว่า ดุมและกงเกวียนหมุนอยู่ที่หน้าอก ครวญครางเรียกให้บุตรและภรรยามาช่วย ครั้นกลับได้สติขึ้นมา ก็ส่งสอนลูกหลานว่าอย่าเอาเยี่ยงตน จะใช้สัตว์พาหนะให้มีใจสงสารปราณีมัน พูดแล้วก็ครวญครางต่อไปอีก และร้องบอกว่ากระหายน้ำเหลือเกิน เมื่อบุตรภรรยาเอาน้ำมาให้ก็ดื่มไม่ได้ แสดงอาการหอบและหิวกระหาย ทำนองเดียวกับสัตว์พาหนะที่ตนเคยทรมาณมา เมื่อจะบริโภคน้ำได้บ้าง ถ้าเป็นน้ำใสก็ดื่มไม่อร่อย ต้องน้ำขุ่น ๆ จึงจะอร่อยและพอใจ เขาเสวยทุกขเวทนาอยู่ดังนี้หลายวันจึงสิ้นชีพ

๘. หลวงซี (พระแก่) รูปหนึ่ง มีความขยันขันแข็ง ปลูกต้นไม้ และผักต่าง ๆ ไว้มากที่บริเวณกุฏิของท่าน ชาวบ้านใกล้เคียงได้อาศัยท่านมากเหมือนกัน คนไหนมาขอ ท่านก็ให้โดยดี แต่คนไหนลักขโมยเอา ท่านบ่นด่าว่าไปต่าง ๆ นานา ต่อมาวันหนึ่งชายชาวบ้าน

ผู้เป็นพาลคนหนึ่ง คงมาลักผักหรือผลไม้ของท่านเข้า เมื่อถูกท่าน
บ่นก็โกรธแค้นอาฆาตคิดจะฆ่าท่านเสีย จึงให้ภรรยาทำขนมแล้วเอา
ยาพิษคลุกเข้าไว้ ให้คนนำไปถวายหลวงชีรูปนั้น บังเอิญนำไปเมื่อ
พื้นเพล ท่านฉันทเพลเสียแล้ว จึงเก็บขนมไว้ได้เตี๋ยง เพื่อไว้ให้เด็กที่
ชอบมาเล่นในบริเวณกุฎของท่านเสมอ ๆ

เย็นวันนั้น เด็กคนหนึ่งมาเล่นที่บริเวณกุฎของท่าน ท่านจึง
เรียกมาและให้ขนมกิน ไม่ช้ายาพิษได้ซ่านไปในกายของเด็ก พระก็
ไม่ทราบจะช่วยอย่างไร จึงบอกกล่าวให้พ่อแม่เด็กมารับตัวไปรักษา
เด็กคนนั้นเป็นลูกของชายผู้เฒ่ายาพิษคลุกขนมถวายพระนั่นเอง เด็ก
ถึงแก่ความตายในวันนั้น*

๙. ผู้ใหญ่ที่ผู้เขียนคุ้นเคย เคารพนับถือท่านหนึ่ง เป็นผู้สนใจ
ในบุญกุศล จำศีลและเจริญภาวนาเป็นประจำวัน เมื่ออยู่ในวัยชรา
๘๐ เศษ ท่านป่วยเจ็บคอรับประทานอาหารและดื่มน้ำด้วยความยาก
ลำบาก ลูกหลานพยายามอ่อนวอนให้ท่านเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาล
ท่านบอกว่าอย่าไปรักษาเลยไม่หายดอก มันเป็นโรครกรรม เมื่อยังหนุ่ม
ท่านเคยบีบคอนกยางตายไปหลายตัว บัดนี้กรรมมาถึงแล้ว

ท่านนอนทุกข์ทรมานอยู่นานเดือน เมื่อท่านไม่ค่อยรู้สึกตัวแล้ว
ลูกหลานจึงส่งโรงพยาบาลและไปสิ้นชีพที่โรงพยาบาล ปรากฏว่า
เป็นมะเร็งในลำคอ หรือที่ทางเดินอาหาร

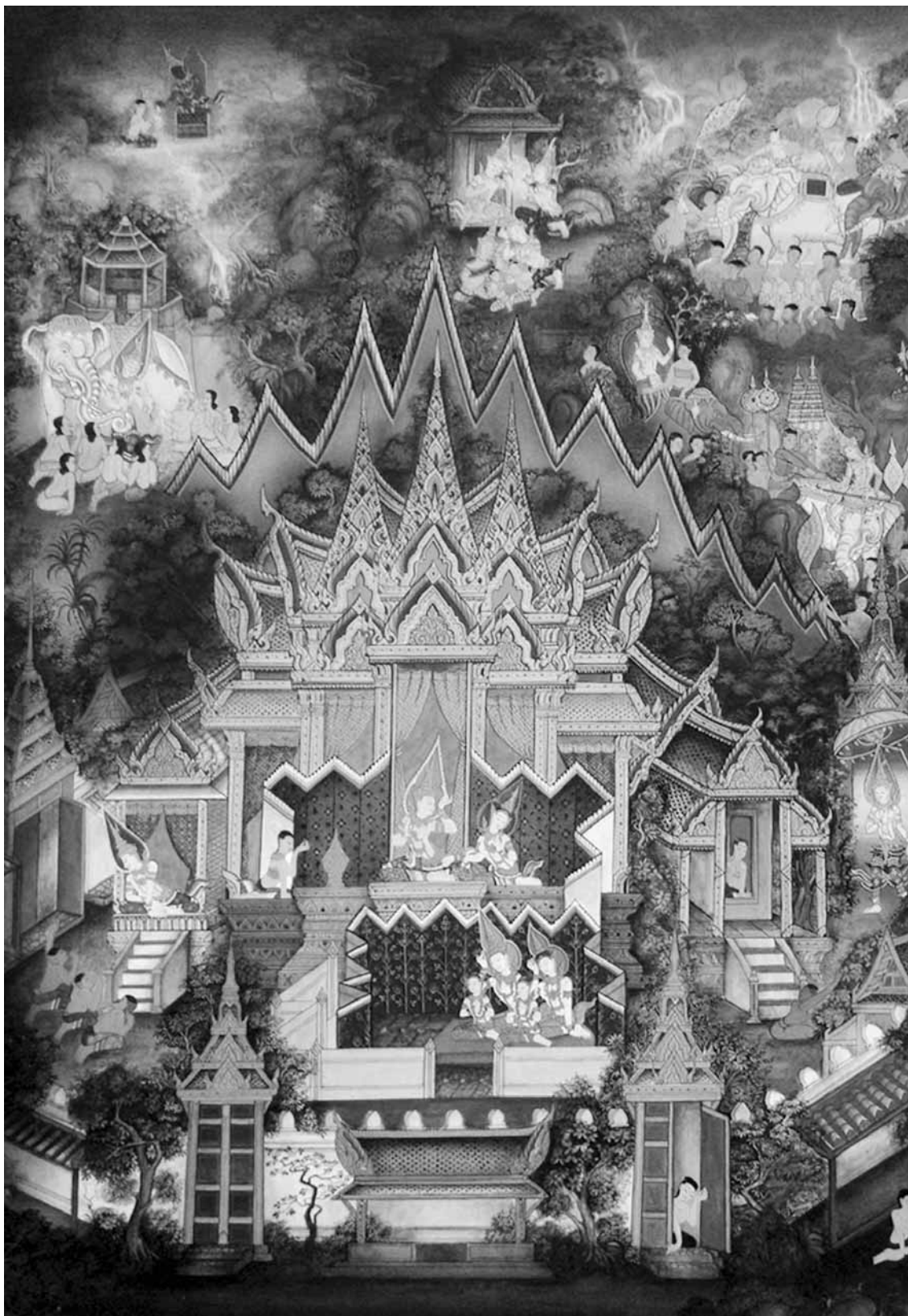
ตัวอย่างของผลกรรมที่ให้ผลในปัจจุบันทันตาเห็น เท่าที่นำมา
กล่าวไว้ในที่นี้เป็นเพียงส่วนน้อย ยังมีอีกมากมายเหลือเกินที่ท่าน

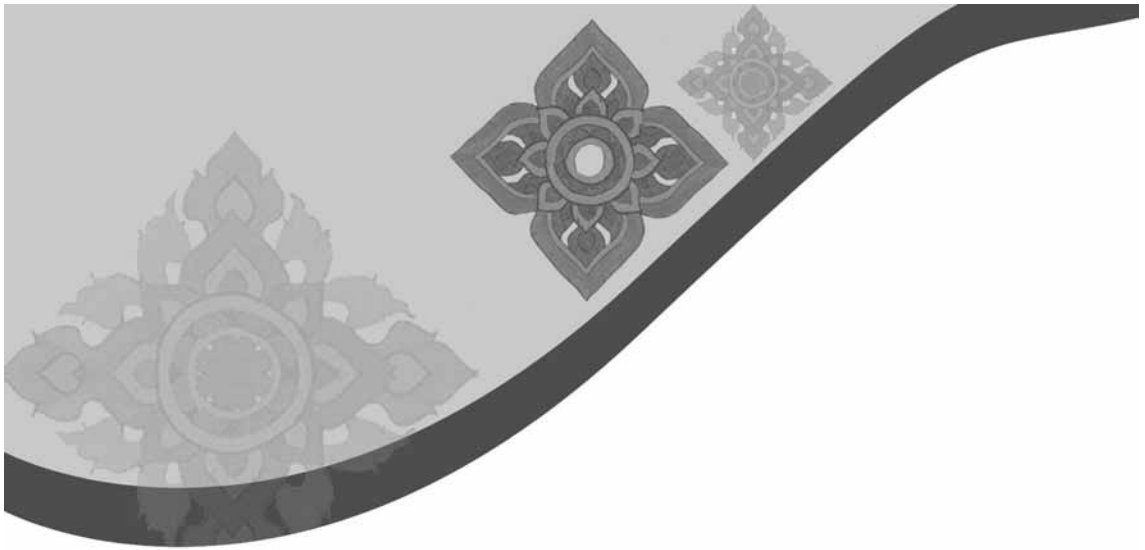
* ข้อ ๕, ๖, ๗, ๘ รวบรวมเก็บความจากหนังสือเรื่อง “ภพอื่นและเรื่องควรคำนึง พิสุจน์
บุญ-บาปในปัจจุบัน” รวบรวมโดย ศาสตราจารย์นายแพทย์อวย เกตุสิงห์ และ วัฒนา
ไอสถานุเคราะห์

ผู้รู้ได้บันทึกไว้ในที่อื่น และที่ไม่มีใครได้บันทึกไว้เลยยังมีมากกว่าหลายร้อยเท่า ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณผู้รวบรวมทุกท่านที่เอ่ยนามไว้แล้ว ณ ที่นี้

ตัวอย่างเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า ผลของกรรมมีอยู่จริงและให้ผลจริงอย่างที่สุด จิตสำนึกของผู้ทำนั้นเองย่อมรู้อย่างเต็มที่ว่า ตนทำความดีความชั่วอย่างไร ถ้ารู้สึกว่าการทำความดี จิตใจก็ผ่องใสเป็นสุข ถ้ารู้สึกว่าการทำความชั่ว จิตใจก็เศร้าหมองเป็นทุกข์ ถ้าความชั่วนั้นรู้กันไปมาก ผู้ทำชั่วย่อมได้รับผลชั้วจากสังคมนั้นต่อหนึ่ง เช่น ต้องอับอายขายหน้า ไม่มีใครปรารถนาจะคบหาสมาคมด้วย มองหน้าคนอื่นไม่ได้สนิท ไม่สง่าผ่าเผยในที่ชุมนุมชน ส่วนคนทำความดี ย่อมได้รับผลตรงกันข้ามกับคนทำชั่ว ทั้งทางด้านสังคมและด้านจิตใจของเขาจะดีขึ้นสูงขึ้น มีคุณภาพดีที่จะรองรับคุณธรรมต่าง ๆ คือเขา ยิ่งทำดีมากขึ้นเพียงใด จิตใจเขาจะประณีตมากขึ้นเพียงนั้น และความสุขก็ประณีตขึ้นด้วย

การเกิดใหม่ หรือ
การเวียนว่ายตายเกิด

ได้กล่าวไว้แต่เบื้องต้นแล้วว่า หลักกรรมกับสังสารวัฏหรือ การเวียนว่ายตายเกิด มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด หลักกรรมจะ ดำรงอยู่ไม่ได้ หรือถ้าได้ก็ไม่สมบูรณ์ ถ้าไม่มีเรื่องสังสารวัฏ เพราะ ชีวิตเดียวสั้นเกินไป ไม่พอพิสูจน์กรรมให้หมดสิ้นได้ มีปัญหาหลาย อย่างที่น่าสงสัย เช่น ทำไมคนดีบางคนจึงมีความเป็นอยู่อย่างต้อยต่ำ ลำบาก สุขภาพอ่อนแอ ไม่สมบูรณ์ ร่างกายอ่อนแอ ส่วนคนที่ใคร ๆ เห็นว่าชั่ว บางคนกลับมีความเป็นอยู่อย่างสุขสำราญ มีร่างกาย แข็งแรง เราไม่อาจคลายความสงสัยได้ ถ้าพิจารณาชีวิตกันเพียงชาติเดียว หลักกรรมและการเกิดใหม่จะบอกเราว่า คนที่เราเห็นว่า ชั่วนั้นเขาย่อมต้องเคยทำกรรมดีมาบ้างในอดีต และคนที่เราเห็นว่า ดีอยู่ในเวลานี้ ย่อมต้องเคยทำกรรมชั่วมาบ้างเหมือนกัน กรรมดี ย่อมให้ผลดี กรรมชั่วย่อมให้ผลชั่วตามอิทธิพลของมัน เทียบตรง ที่สุด ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

อนึ่ง หลักทางพระพุทธศาสนา (ตามพระปัญญาตรัสรู้ของ พระพุทธเจ้า) มีอยู่ว่า トラบไตที่บุคคลยังมีกิเลสอยู่ เขาย่อมต้อง ทำกรรมดีบ้าง ชั่วบ้าง กรรมดีย่อมมีวิบาก (ผล) ดี กรรมชั่วมีวิบาก ชั่ว วิบากดีก่อให้เกิดสุข วิบากชั่วก่อให้เกิดทุกข์ สุขทุกข์เหล่านั้น ย่อมมีชาติ คือความเกิดเป็นที่รองรับ หากปราศจากความเกิดเสียแล้ว ที่รองรับสุขทุกข์ย่อมไม่มี กรรมก็เป็นหมัน ไม่มีผลอีกต่อไป

พูดอย่างสั้นว่า ตราบใดที่บุคคลใดยังมีกิเลสอยู่ เขาย่อมเกิดอีกตราบนั้น บุคคลที่ยังพอใจอยู่ในกาม คือยังไม่อิมในกาม ยังมีความกระหายในกาม ใจยังแสหากาม ย่อมเกิดอีกในกามภพ เพื่อเสพกามตามความปรารถนาของดวงจิต ที่มีกามกิเลสห่อหุ้มพัวพันคลุกเคล้าอยู่

บุคคลที่หน่ายกามแล้ว เลิกละกามแล้ว แต่จิตยังเอิบอิมอยู่ในฉนสมาบัติเบื้องต้น ๔ ชั้น ที่ท่านเรียกว่า รูปฉน เขาย่อมเกิดอีกในรูปภพ เพื่อเสพสุขอันเกี่ยวกับฉนในภพนั้น ท่านผู้พอใจในความสุขอันประณีตกว่านั้น ที่เรียกว่าความสุขในอรูปฉน ย่อมเกิดอีกในอรูปภพ ผู้เบื่อหน่ายต่อความสุขอันยังเจืออยู่ด้วยกิเลสดังกล่าวมาแล้ว ละกิเลสได้หมด ไม่มีกิเลสเหลือ ก็เข้าถึงนิพพาน ไม่ต้องเกิดอีกต่อไป ลึ้นสุดการเวียนว่ายตายเกิด ไม่ต้องสุขบ้างทุกข์บ้างอีกต่อไป เป็นผู้พ้นจากสภาพที่จะเรียกได้ว่าเป็นอะไร เป็นอย่างไร พ้นจากสุขทุกข์ทั้งปวง

ภพคือที่ถือกำเนิดของสัตว์จึงมี ๓ คือ กามภพ รูปภพ และ อรูปภพ พ้นจากนี้แล้วไม่เรียกว่าภพ

ในภวสูตร พระอานนท์เข้าไปทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ภพมีได้เพราะเหตุใด พระผู้มีพระภาคตรัสถามย้อนว่า ถ้ากรรมที่เกี่ยวกับกามจักไม่มีแล้ว กามภพจักมีได้หรือไม่ ถ้ากรรมที่เกี่ยวกับรูปธาตุ (รูปฉน) หรือที่เกี่ยวกับอรูปธาตุ (อรูปฉน) จักไม่มีแล้ว รูปภพ อรูปภพจักมีหรือไม่ พระอานนท์ทูลตอบว่า มีไม่ได้เลย

พระพุทธองค์จึงตรัสว่า เพราะเหตุนี้แหละอานนท์ (ในการเกิดใหม่นั้น) กรรมจึงเป็นเสมือนเหนือนา วิญญาณเสมือนพีช ตัณหา

เป็นเสมือนยางเหนียวในพืช (กมมฺ เขตตํ, วิญญาณํ พีชํ, ตณฺหา ลีเนโท) ความปรารถนาของสัตว์ผู้มีวิชาเป็นเครื่องท้อหุ้ม มีตัณหาเป็นเครื่องรั้งรัดได้ตั้งลงแล้วในธาตุอันแล้ว (กามธาตุ) ธาตุปานกลาง (รูปธาตุ) และธาตุประณีต (อรูปรธาตุ) เมื่อเป็นดังนี้ การเกิดใหม่ก็มิขึ้นได้อีก*

ตามพระพุทธานุชาตินี้ ชี้อธิบายไว้ว่า การเกิดใหม่ของสัตว์ ย่อมต้องอาศัยกรรม กิเลส (ตัณหา) และวิญญาณ มีความสัมพันธ์กันเหมือนเนื้อนาหรือดิน พืชและยางเหนียวในพืช อันทำให้พืชมีคุณสมบัติในการเกิดขึ้นใหม่ได้อีกเมื่อมีสภาวะแวดล้อมเหมาะสม

พืชที่ถูกคว่ำให้แห้ง หรือเอาเหล็กแหลมเจาะทำลายเมล็ดในเสียแล้ว ย่อมไม่อาจเพาะหรือปลูกให้ขึ้นได้อีก ไม่ว่าสภาพแวดล้อม เช่น ดิน น้ำ ปุ๋ย จะดีสักเพียงไร ฉะนั้น วิญญาณที่ไม่มียางเหนียวคือตัณหา หรือกิเลสท้อหุ้มผูกพันอยู่ ก็ย่อมไม่ต้องเกิดอีก ไม่ควรเพื่อการเกิดใหม่ ฉะนั้น

ตามนัยนี้ แสดงว่า พระพุทธเจ้าทรงยืนยัน เรื่องการเวียนว่ายตายเกิดของวิญญาณที่ยังมีกิเลสและกรรม ยังมีเจตนา มีความปรารถนาในกามภพ รูปภพ และอรูปรภพ สัตว์จะไปเกิดในภพใด ก็สุดแล้วแต่กิเลสและกรรมของเขาที่เกี่ยวกับภพนั้น เหมือนบุคคลฝึกฝนสิ่งใด พอใจกระทำสิ่งใด ย่อมได้รับผลของสิ่งนั้น

* อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต พ. ไทย ฉ. หลวง เล่ม ๒๐ น. ๒๕๓ ข้อ ๕๑๗ พ. บาลี ๒๐/๒๘๘

๑

อะไรไปเกิด มาเกิด

เมื่อยอมรับ หรือสมมติว่าเรายอมรับ ตามหลักพระพุทธศาสนา ว่าตายแล้วเกิด (เฉพาะผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่) ปัญหาว่า อะไรไปเกิด มาเกิด ตอบว่า วิญญาณที่ยังมีกิเลสนั้นแหละไปเกิด มาเกิด ท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏ ตามอำนาจแห่งกิเลสและกรรมของตน ๆ

จะไปเกิดในที่ใดอย่างไร ก็สุดแล้วแต่แรงกรรมและความสูงต่ำของวิญญาณ วิญญาณย่อมรู้ที่ที่เหมาะสมแก่ตน

ถามว่า จะเลือกที่เกิดได้หรือไม่ ปัญหานี้ตอบว่า เลือกได้บ้าง เลือกไม่ได้บ้าง วิญญาณชั้นต่ำเลือกเกิดไม่ได้ สุดแล้วแต่กรรมอย่างเดียว ส่วนวิญญาณชั้นสูง มีบุญกุศลมาก มีบารมีมาก สามารถเลือกเกิดได้ตามเจตจำนงของตน เพราะไม่มีสิ่งใดบังคับ เวลาจะเกิด ยังต้องมีคนเชื้อเชิญให้มาเกิดเสียอีก จะไม่มากก็ได้ วิญญาณที่อยู่ในฐานะเช่นนั้น ย่อมเลือกเกิดได้

กรรมมีอำนาจพิเศษในการสำรวจอดีตของวิญญาณทุกดวง แล้วกำหนดหมายให้ใครไปเกิดที่ใด อย่างเหมาะสมที่สุดกับกรรมในอดีตของเขา เพื่อให้เขาได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ตามสมควร ไม่มีสิ่งใดยุ่งยากสับสนเท่ากับสายใยแห่งชะตาชีวิตมนุษย์ มนุษย์จะเลือกที่เกิดได้ก็ต่อเมื่อ วิญญาณของเขาได้รับการพัฒนาจนจะสมบูรณ์อยู่แล้ว

๒

ข้อพิสูจน์ว่าคนตายแล้วเกิด

ปัญหาที่เรามักได้ฟังเสมอก็คือ มีข้อพิสูจน์อะไรบ้างหรือว่ามี การเวียนว่ายตายเกิด หรือตายแล้วต้องเกิดอีกเมื่อยังมีกิเลสอยู่ คำตอบก็คือมีข้อพิสูจน์หลายประการ เช่น

๑. เด็กในครอบครัวเดียวกัน เกิดจากพ่อแม่เดียวกัน อยู่ในสิ่งแวดล้อมอย่างเดียวกัน แต่มีความโน้มเอียงต่างกัน แม้เด็กฝาแฝดก็ยังแตกต่างกันในอุปนิสัย แสดงว่าร่องรอยในอดีตของเขาไม่เหมือนกัน บางคนอาจมีความโน้มเอียงทางดนตรี บางคนทางศิลปะ บางคนทางวิทยาศาสตร์ และบางคนทางศาสนาปรัชญา แสดงถึงความผูกใจรักในสิ่งนั้น ๆ ของเขาในอดีต มีโซ่สัมพันธมาถึงปัจจุบัน

๒. สืบเนื่องมาจากข้อความที่กล่าวแล้วในข้อ ๑ นั้นเอง เมื่อเราเอาคน ๒ คนมาให้พิจารณาความจริงใหม่ ๆ อย่างหนึ่ง ก. อาจเข้าใจได้ทันที แต่ ข. ไม่เข้าใจเอาเลย พอเปลี่ยนความจริงอีกอย่างหนึ่งมา ข. อาจเข้าใจได้ทันที แต่ ก. ไม่เข้าใจเลย ทั้งที่ระดับ

สติปัญญาของคนทั้ง ๒ นั้นเท่าเทียมกัน คนที่เข้าใจได้ทันทีก็เพราะ
คุ้นเคยกับความจริงอันนั้นมาก่อน

ตัวอย่างเช่น เอาความจริงทางคณิตศาสตร์มาก่อน ก. เข้าใจ
ได้เร็ว แต่ ข. เข้าใจได้ช้ามาก พอเปลี่ยนเอาความจริงอย่างใหม่ คือ
เอาความจริงทางปรัชญามาให้พิจารณา ข. เข้าใจได้เร็วมาก แต่ ก. ไม่
เข้าใจเลย แสดงว่า ก. มีร่องรอย ในอดีตทางคณิตศาสตร์ ส่วน ข.
มีทางปรัชญา คนสมัยใหม่เรียกว่ามีความถนัดหรือมีหัวในทางนั้นๆ
ความถนัดนั่นเองคือร่องรอยแห่งกรรมในอดีตชาติของเขา ประวัติ
แห่งบุคคลสำคัญของโลกพิสูจน์ว่า คนสำคัญในทางใด มักมีทำที่ใน
ทางนั้นมาตั้งแต่วัยต้นทีเดียว ความโน้มเอียงและความสามารถโดย
กำเนิดของบุคคลดังกล่าวมา ย่อมแสดงถึงความสนใจ และงานใน
อดีตของเขา ดังนั้นความสามารถต่าง ๆ ของบุคคล จึงยังไม่
สูญหายหลังจากตายแล้ว ความสามารถนั้นติดไปกับดวงวิญญาณ
ของเขานั่นเอง

๓. อุปนิสัยชั่วหรือดีโดยกำเนิด หรือโดยสันดานของเด็กอีก
อย่างหนึ่งเป็นเรื่องน่าพิจารณา เด็กบางคนมีพ่อแม่ดี แต่ตัวเด็กเอง
ดีไม่ได้ บางคนมีพ่อแม่เลว แต่ตัวเด็กแสดงอุปนิสัยอันดีเลิศออกมา
เด็กที่พ่อแม่ดี แต่ตัวเองดีไม่ได้นั้น ไม่ใช่พ่อแม่ไม่อบรมสั่งสอน
หรือปล่อยปละละเลยแต่ประการใด ความจริงพ่อแม่สั่งสอนอบรม
ให้การศึกษาเหมือนกับลูกคนอื่น ๆ แต่สันดานชั่วอันติดมาจาก
ชาติก่อนของเด็ก หนามาก จนไม่อาจขัดเกลาให้เปลี่ยนแปลงไปใน
ทางดีได้ในชาติเดียว

ส่วนเด็กที่พ่อแม่เลว แต่ตัวเด็กเองดีมากนั้น เพราะอุปนิสัย
สันดานดีอันสืบเนื่องมาจากชาติก่อนของเขา แน่นหนามั่นคงมาก

อิทธิพลแห่งสิ่งแวดล้อมที่เลว จึงไม่อาจครอบงำวิถีชีวิตของเขาได้ ไม่อาจเปลี่ยนแปลงทิศทางชีวิตของเขาให้เป็นไปทางอื่น นอกจากทางที่เขาเคยดำเนินติดต่อกันมาเป็นเวลานานได้ พื้นเพทางใจของเขาเหมือนพื้นคอนกรีต ไม่พังทลายไปเพราะน้ำฝน ไม่เหมือนพื้นเพทางใจของคนบางคน ที่เหมือนก้อนดินพอถูกน้ำเข้าก็ละลาย กรรมดีกรรมชั่วบางอย่าง อาจส่งผลให้เขามาเกิดผิดที่หมาย แต่จุดมุ่งหมายเดิมแห่งชีวิตเขา ยังคงเกาะแน่นเป็นคุณสมบัติทางจิตอยู่ดังเดิม

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา นั้น สิ่งแวดล้อมที่ชวนให้หมกมุ่นลุ่มหลงอยู่ในโลกีย์สุข ประกอบทั้งได้รับการสนับสนุนจากพระญาติทุกฝ่ายให้เป็นเช่นนั้น แต่พระอุปนิสัยของพระองค์ไม่เป็นไปทางนั้น ทรงสั่งสมพระบารมีมา สั่งสมพระอุปนิสัยมาทางความหน่ายในกามสุขหรือโลกีย์สุข สิ่งยั่วชวนต่าง ๆ จึงไม่อาจรั้งพระองค์ไว้ได้ พระองค์จึงต้องดำเนินชีวิตตามทางที่พระองค์ทรงมุ่งหมายมาเป็นเวลานาน นั่นคือทางแห่งการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

๔. เด็กอัจฉริยะ เป็นการแสดงถึงร่องรอยแห่งความทรงจำในอดีตที่เห็นได้ชัดที่สุด ความอัจฉริยะของเขาเด่นออกมาโดยที่หลักแห่งพันธุกรรมไม่สามารถอธิบายได้ เด็กบางคนอัจฉริยะทางคำนวณ บางคนทางดนตรี บางคนทางศิลปะอื่น ๆ โดยที่บรรพบุรุษไม่เคยมีอาชีพทางนั้นมาเลย อายุของเขาเพียง ๗ ขวบ ๑๐ ขวบ แต่มีความสามารถทางดนตรี คณิตศาสตร์ หรือศิลปะ เทียบเท่าผู้สูงอายุที่มีความชำนาญในทางนั้น ๆ โดยเฉพาะ อันนี้แสดงว่า ความชำนาญอันเขาสั่งสมไว้ในอดีตมิได้สาบสูญไปเลย คงประจำเป็นคุณสมบัติติดตัวเขาอยู่ตลอดเวลา

ปัญหาว่า ถ้าอย่างนั้น คนที่เคยศึกษาเล่าเรียนมาก ๆ เมื่อเกิดใหม่เหตุไฉนจึงต้องเรียนกันใหม่ต้องฝึกฝนกันใหม่ ปัญหาข้อตอบว่า ที่เป็นดังนั้นเพราะอวัยวะส่วนประกอบทางกายยังไม่อำนวยให้ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ของเขาแสดงออกมาได้ คือความพร้อมทางกายอันเป็นส่วนประกอบสำคัญเหมือนกันยังมีไม่พอ ตัวอย่างเช่น นักดนตรีที่มีความสามารถสูงมาก แต่เครื่องดนตรีไม่พร้อม เขาก็ไม่อาจเล่นดนตรีให้ไพเราะตามความสามารถที่เขาทำได้ แม้ทัณฑ์ที่มีความสามารถในการรบอย่างสูง แต่เมื่อนำเขาไปซังไว้ในห้องแคบ ๆ เขาจะแสดงความสามารถในการรบได้อย่างไร

มะม่วงต้นหนึ่งซึ่งเคยใหญ่โต มีกิ่งก้านสาขามากมาย มีผลเป็นพัน ๆ ผล ผลเหล่านั้นสุกงอมหอมหวาน แต่พอผลมะม่วงนั้นถูกนำไปเพาะใหม่ มันต้องเริ่มตั้งหน่อใหม่เป็นต้นเล็ก ๆ ใหม่ ทำไม่เมื่อปลูกมันจึงไม่โตเลย ทั้ง ๆ ที่มันเคยเป็นต้นโตมาหลายครั้งแล้ว แต่โปรดอย่าลืมนว่าคุณสมบัติภายในของมัน คือความหวานหรือความมันยังคงติดอยู่ มันจะหวานและมันตามพันธุ์ของมัน นั่นคือคุณสมบัติที่มันสะสมไว้เป็นเวลายืดยาวนาน มันจะเปลี่ยนแปลงไปก็ต่อเมื่อ มีกรรมวิธีใหม่มาทำลายคุณสมบัติของมัน แล้วสร้างคุณสมบัติใหม่ขึ้น ในเรื่องของคนก็ทำนองเดียวกันนี้

อนึ่ง มีผู้สงสัยกันมากเหมือนกันว่า วิญญาณที่ออกจากร่างมนุษย์แล้ว ทำไม่จึงมีอำนาจพิเศษกว่าสมัยเมื่ออยู่ในร่างกายเนื้อของมนุษย์ สามารถทำอะไร ๆ ได้อย่างอัศจรรย์ ซึ่งในสมัยที่เป็นมนุษย์อยู่ไม่สามารถทำได้

ปัญหานี้ตอบว่า ความจริงวิญญาณหรือกายทิพย์มีความสามารถพิเศษอยู่แล้ว แต่กายเนื้อเป็นอุปสรรคให้วิญญาณแสดง

ความสามารถเช่นนั้นออกมาไม่ได้ ตัวอย่างเช่น เราออกจากที่ทำงาน จะกลับบ้าน วิญญาณถึงบ้านนานแล้วตั้งแต่พอคิดว่าจะกลับบ้าน แต่ ภายเนื้อต้องขึ้นรถลงเรือ ต้องเดินทางอย่างลำบาก เรียกว่า ภายเนื้อ อันหนักอึ้งนี้ จำกัดความสามารถของวิญญาณหรือกายทิพย์ไว้ พอ ออกจากภายเนื้อได้ วิญญาณก็แสดงความสามารถของมันเต็มที่ ไม่มีอุปสรรค

พอเราคิดถึงใครจะไปหาเขา วิญญาณของเราไปถึงแล้วทันที วิญญาณต้องกลับไป-มาอยู่เป็น ๑๐ เทียว หรือ ๑๐๐ เทียวก็ได้ ก่อน ที่ภายเนื้อจะอุ้ยอ้ายไปถึง

๕. หญิงที่มีลักษณะชาย หรือชายที่มีลักษณะหญิงนั้น แสดง ถึงความเคยชินในอดีต คือมีอุปนิสัยและลักษณะของเพศเดิมติด มาด้วย

ตามหลักฐานทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าเคยตรัสว่า คน ที่ท้องเทียวอยู่ในสังสารวัฏนั้น เคยเกิดเป็นชายบ้างหญิงบ้างมา แล้ว อย่างนับไม่ถ้วน บางชาติเป็นชาย บางชาติเป็นหญิง ความสัมพันธ์ ของวิญญาณหรือของบุคคลที่ท้องเทียวอยู่ในสังสารวัฏด้วยกันนั้น มีอยู่แทบทุกแบบ คือเคยเป็นสามีภรรยากันบ้าง เคยเป็นมารดาบิดา บุตรธิดากันบ้าง เคยเป็นมิตรเป็นศัตรูกันบ้าง สายใยแห่งชีวิต มนุษย์จึงดูยุ่งเหยิงยากที่จะวางได้ คนที่เคยรักกันอย่างดูดีดีก็ จะ ถูกชักนำให้มาพบกันชาติแล้วชาติเล่าในลักษณะต่าง ๆ เช่นเป็นพ่อแม่ พี่น้อง คนรัก ทั้งนี้เพื่อให้ความรักขึ้นสู่ชั้นสมบุรณ์ในทุก ๆ ด้าน

อนึ่ง ที่ต้องเกิดเป็นหญิงบ้างเป็นชายบ้าง ก็เพื่อหาประสบการณ์ ให้แก่วิญญาณ อุปนิสัยของเราจะสมบุรณ์ได้ก็ต่อเมื่อ ได้เป็นเพศ

ต่าง ๆ มาแล้วสลับกัน เมื่อใดเราบรรลุถึงขั้นสูงสุดแห่งวิวัฒนาการของมนุษย์ เมื่อนั้นอุปนิสัยของเราจะเป็นแบบสมบูรณ์ คือมีพร้อมทั้งลักษณะหญิงและชาย ถ้าสังเกตจะเห็นว่า คนที่ทำประโยชน์แก่โลกมาก ๆ นั้น ล้วนมีลักษณะทั้ง ๒ คือ ทั้งลักษณะหญิงและชาย ผสมกลมกลืนกันอยู่ในคน ๆ เดียว เช่น ความอ่อนโยน (ลักษณะหญิง) ความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว (ลักษณะชาย) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (ลักษณะหญิง) ความยุติธรรม (ลักษณะชาย) การต้องมีอะไรทำอยู่เสมอ (ลักษณะหญิง) การทำจริง ทำอย่างทุ่มเททนทาน (ลักษณะชาย) ฯลฯ

ลักษณะเหล่านี้ เมื่อแยกกันอยู่ก็จะไม่ให้ประโยชน์มากนัก แต่เมื่อรวมกันอยู่ในคน ๆ เดียว ก็จะได้ส่วนที่พอดี ไม่หย่อนเกิน ไม่ตึงเกิน ทำให้สำเร็จประโยชน์ยิ่งใหญ่ได้

ยกตัวอย่างเช่นคนที่มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเพียงอย่างเดียว มักทำอะไรลงไปโดยเสียความยุติธรรม เพราะความเห็นอกเห็นใจ จงให้กระทำ ส่วนคนที่ยึดมั่นแต่ความยุติธรรมอย่างเดียว ไม่แลเหลียวถึงสภาพแวดล้อมบ้างเลย ก็จะขาดความเห็นอกเห็นใจ กลายเป็นคนแข็งกร้าวเกินไป มุ่งรักษาแต่หลักการโดยไม่คำนึงถึงความจำเป็นส่วนบุคคลบ้างเลย

แต่เมื่อคุณธรรมทั้ง ๒ ประการมารวมกันในคน ๆ เดียว คนนั้นก็จะกลายเป็นผู้มีอุปนิสัยอันดีเลิศ คือมีความยุติธรรมโดยไม่ขาดความเห็นอกเห็นใจ หรือมีความเห็นอกเห็นใจโดยไม่ให้เสียความยุติธรรม

คนที่มีอุปนิสัยดีเลิศ จึงต้องมีทั้งลักษณะชายและลักษณะ

หญิงรวมกัน การจะเป็นอย่างนั้นได้ ก็โดยที่เขาต้องเคยเกิดเป็นชาย เพื่อบ่มลักษณะชาย และเคยเกิดเป็นหญิงเพื่อบ่มลักษณะหญิง หรือเพื่อหาประสบการณ์ในเพศนั้น ๆ แล้วกำจัดส่วนเสียออก รักษา และเพิ่มพูนส่วนที่ดีไว้

๖. ความหวาดกลัวที่อธิบายไม่ได้ เช่นบางคนกลัวน้ำทะเล โดยที่ในชีวิตของเขาในชาติปัจจุบันไม่เคยเกี่ยวข้องกับน้ำทะเลมาเลย แสดงถึงความทรงจำในอดีตที่เขาเคยประสบมาในชาติก่อน เขาอาจเคยตายหรือได้รับความลำบากเพราะน้ำทะเล ความหวาดกลัวในครั้งนั้นยังคงสถิตอยู่ในดวงวิญญาณของเขา

๗. มิตรภาพ หรือความรักที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทันด่วน โดยไม่มีสาเหตุอะไรในปัจจุบัน แสดงถึงความรักในอดีตซึ่งครอบงำดวงวิญญาณของเขาอยู่ เขาเคยรักมาในชาติก่อน ๆ

ในกรณีของความเกลียดชังที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทันด่วน ก็ทำนองเดียวกัน แสดงถึงความเป็นศัตรูกันมา

๘. ความรู้สึกที่ว่าตนเคยรู้จักที่นั่น ๆ บุคคลนั้น ๆ มาก่อน ทั้ง ๆ ที่เพิ่งเห็นเป็นครั้งแรกในชีวิต แสดงถึงประสบการณ์ในชาติก่อนของเขา เรื่องนี้เกิดขึ้นแก่คนแทบทุกคน

๙. นักจิตวิทยาสมัยปัจจุบันบางท่าน สามารถสะกดจิตให้คนระลึกถึงเรื่องเก่า ๆ ที่ลืมไปแล้วถึง ๑๒ ปีได้ บางท่านทดลองสะกดจิตหญิงคนหนึ่ง ให้ระลึกถอยกลับไปได้ถึง ๔ ชาติ

๑๐. เรื่องคนระลึกชาติได้ ซึ่งมีอยู่มากเหมือนกันและมีอยู่ทุกทวีปของโลก แสดงว่าชาติก่อนมีอยู่จริง การเวียนว่ายตายเกิดเป็นเรื่องจริง

๑๑. พระพุทธเจ้าทรงได้พระญาณอย่างหนึ่งที่เรียกว่า ปุพเพนิวาสนามุสสตีญาณ แปลว่า พระญาณที่สามารถระลึกถึงเหตุการณ์ในชาติก่อนได้ พระองค์ได้ญาณนี้โดยการบำเพ็ญเพียรทางจิต ทำพระมณีสให้บริสุทธิ์ พระองค์ตรัสว่า ใครก็ตามที่ดำเนินตามทางนี้ ก็จะสามารถได้รับผลเช่นเดียวกับพระองค์ แสดงว่าไม่ใช่เป็นเรื่องลอย ๆ แต่ทุกคนสามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง

๑๒. ในพระไตรปิฎก และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา มีเรื่องอยู่มากมายอันแสดงถึงการเวียนว่ายตายเกิด นรกสวรรค์ เทวดา และโลกของโอปปาติกะ

๓

จุดมุ่งหมายของการเกิดใหม่

การเกิดใหม่เป็นกระบวนการธรรมชาติอย่างหนึ่งของชีวิต เพื่อวิญญาณจักได้มีประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ก่อนจะออกจากโลก เข้าสู่โลกุตระภาวะ และไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในภพไหน ๆ อีกต่อไป

โลกนี้เป็นเสมือนโรงเรียนใหญ่ สำหรับวิญญาณจักได้ศึกษาหาประสบการณ์จนถึงที่สุด เมื่อเราได้เกิดซ้ำซากอยู่ชาติแล้วชาติเล่า ได้ผ่านความสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ประสบความสำเร็จบ้าง ล้มเหลวบ้าง เป็นบทเรียนพอสมควรแล้ว เราก็จะไปใช้ชีวิตอยู่ในโลกทิพย์ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งมีสภาวะต่าง ๆ แตกต่างจากโลกของเราเป็นอันมาก วิญญาณของเราตื่นตัวมากขึ้น ความรู้สึกประทับใจในจริยธรรมมีมากขึ้น

โรงเรียนโลกก็เหมือนกับโรงเรียนสามัญ คือโรงเรียนสามัญนั้นนักเรียนจะต้องมาโรงเรียนวันแล้ววันเล่า เดือนแล้วเดือนเล่า

ปีแล้วปีเล่าเพื่อเรียนวิชาซ้ำ ๆ กันนั่นเอง ชั่วโมงแล้วชั่วโมงเล่า จนกว่าจะจบหลักสูตรแล้วออกจากโรงเรียนไปเพื่อเรียนต่อในระดับที่สูงกว่า ถ้าเป็นผู้ที่เรียนจบชั้นสูงสุดแล้วก็ไม่ต้องเรียนอีกต่อไป โรงเรียนโลกก็ทำนองเดียวกัน วิทยุญาณจะต้องมาสู่โลกนี้ชาติแล้วชาติเล่า เพื่อเรียนบทเรียนซ้ำ ๆ กันนั่นเอง เพื่อให้วิทยุญาณชำนาญและรู้แจ้งในเหตุการณ์ต่าง ๆ ของชีวิต แล้วประมวลลงเป็นบทเรียนที่วิทยุญาณจะต้องเรียนรู้และทรงจำ วิทยุญาณที่เรียนจบหลักสูตรสมบูรณ์แล้ว ก็ออกจากโลกนี้ไป ไม่หวนกลับมาอีก ที่เรียกว่า โลกุตระ

ข้อแตกต่างระหว่างโรงเรียนสามัญกับโรงเรียนโลกก็คือ ในโรงเรียนสามัญ นักเรียนผู้ไม่สมัครใจเรียนอาจลาออกจากโรงเรียนไปในระหว่างเรียนได้ แต่โรงเรียนโลกจะไม่มีอย่างนั้น นักเรียนของโรงเรียนโลก (คือคนทุกคน) จะออกจากโลกไปโดยยังไม่จบบทเรียนหาได้ไม่ ผู้ที่จะออกจากโลกไปได้ เป็นโลกุตระชนก็เฉพาะผู้ที่จบบทเรียนสมบูรณ์ สูงสุดแล้วเท่านั้น

ความทุกข์ยากลำบากเป็นบทเรียนอันสูงค่าของชีวิต ชีวิตยิ่งลำบากเท่าใด เรายิ่งได้เปรียบมากเท่านั้น ทั้งนี้หมายถึงเพื่อการ**ศึกษาและความรอบรู้ของวิทยุญาณ** คนส่วนมากมักตีคุณค่าของชีวิตด้วยลาภผลที่ทำได้ เช่น ตำแหน่ง ยศ ความสนุกสนานสำราญใจ ความจริงแล้วสิ่งเหล่านี้มีคุณค่าแก่ชีวิตน้อย สิ่งที่มีคุณค่าแก่ชีวิตจริง ๆ คือพฤติกรรมอันทำให้เราสามารถพัฒนาจิตใจของเราให้ขึ้นสู่ระดับสูง ความทุกข์ยากและความล้มเหลว เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เรารู้จักโลกและชีวิตดีขึ้น เพราะจุดประสงค์ใหญ่ของชีวิต ก็เพื่อพัฒนาอำนาจที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวของเราให้เจริญถึงขีดสุด ประสบการณ์ทุกชนิดไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ เป็นส่วนหนึ่งแห่งบทเรียนของเรา แต่น่าเสียดาย

ที่คนส่วนมากมักลืมข้อเท็จจริงอันนี้เสีย ไม่ยอมรับบทเรียนที่มหาวิทยาลัยโลกเสนอให้ จึงต้องเรียนซ้ำแล้วซ้ำอีก จนกว่าบทเรียนนั้นจะแจ่มแจ้งขึ้นในใจของเขาเอง

ระยะเวลาจากชาติหนึ่งไปถึงอีกชาติหนึ่ง กำหนดแน่นอนไม่ได้ ถ้าวิญญูณก้าวหน้ามาก มีคุณธรรมสูงมาก จะอยู่ในโลกทิพย์ (สวรรค์) นานเป็นพัน ๆ หมื่น ๆ ปี เพื่อย่อยประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าสู่อุปนิสัยแล้วมาเกิดในโลกมนุษย์อีก เพื่อหาโอกาสเรียนรู้บทเรียนที่ยังเหลืออยู่บางบท เขาสมัครใจมาเกิด เพื่อทำหน้าที่เป็นครูสอนมนุษย์ หรือช่วยเหลื้อมนุษย์ในการพัฒนาจิตใจ การตายแล้วเกิดเป็นกระบวนการที่สิ้นสุดได้ ถ้าเราสามารถพัฒนาวิญญูณให้สมบูรณ์ จนไม่มีความชั่วหลงเหลืออยู่เลย

ชีวิตเพียงชาติเดียวไม่เพียงพอที่จะหาประสบการณ์ให้แก่วิญญูณได้ เรียกว่าเกือบจะไร้จุดหมายเอาทีเดียว เหมือนนักเรียนมาโรงเรียนเพียงวันเดียวจะทันได้เรียนรู้อะไร เด็กที่เกิดมาในแหล่งสลัมในนครใหญ่ ๆ นั้น จะมีประโยชน์อะไร ถ้าเขาเกิดมาเพียงชาติเดียว แต่เพราะเหตุที่ไม่มีอะไรสูญ ไม่มีอะไรถูกลืม ไม่ว่าชีวิตจะสั้นเพียงใด มันย่อมมีบางสิ่งบางอย่าง อันมีคุณค่าแก่การทรงจำของวิญญูณ หรือเป็นการใช้หนี้เก่าบางอย่างที่เคยทำมาในชาติอดีต

โชคชะตาของแต่ละคน จึงเป็นผลรวมแห่งการกระทำในอดีตของเขาเอง ความสามารถทางจิต สภาพทางกาย อุปนิสัยทางศีลธรรม และเหตุการณ์สำคัญในชาติหนึ่ง ๆ ย่อมเป็นผลแห่งความปรารถนา ความคิดความตั้งใจของเราเองในอดีต โชคชะตามิใช่ใครจะหยิบให้ใครได้ แต่มันเป็นผลรวมแห่งการกระทำของเราเองในอดีตจนถึง

ปัจจุบัน ความต้องการในอดีตของเราเป็นสิ่งที่กำหนดโอกาสในปัจจุบันของเรา ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นลอย ๆ สภาพปัจจุบันของเราเป็นผลแห่งการกระทำ ความคิดและความต้องการของเราในอดีต ไม่เฉพาะแต่ในชาติก่อนเท่านั้น แต่หมายถึงในตอนต้น ๆ แห่งชีวิตปัจจุบันของเราด้วย

เพราะเหตุที่การเกิดใหม่มีจุดมุ่งหมายนั่นเอง เราจะเห็นว่าในบางยุคมีนักปราชญ์มาเกิดมากมายเป็นหมู่ ๆ เหมือนนัดกันมาเกิด ทั้งนี้เพื่อทำประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ท่านทำค้างค้างไว้ให้เสร็จไป

เหตุที่บุคคลระลึกชาติไม่ได้

ปัญหาที่น่าสงสัยมากอย่างหนึ่งก็คือ เหตุไรคนส่วนมากจึงระลึกชาติไม่ได้ มีคนส่วนน้อยเหลือเกินที่ระลึกชาติได้ เมื่อระลึกชาติหันหลังไม่ได้ จำอดีตของตนไม่ได้ วิญญาณก็ไม่มีทางพิจารณาผลเทียบกับเหตุได้ การเกิดใหม่ก็ไร้ความหมาย ผลดีหรือผลชั่วที่เกิดขึ้นในระยะหลัง เหมือนการให้รางวัลและการลงโทษคนที่ไม่รู้เรื่องอะไรเลย

ปัญหานี้ตอบได้ว่า เหตุที่คนส่วนมากระลึกชาติก่อนไม่ได้นั้น เพราะเหตุหลายอย่าง เช่นอยู่ในโลกแห่งวิญญาณเสียนานเกินไป คนที่ระลึกชาติได้ ส่วนมากพอตายจากมนุษย์ก็มาเกิดเป็นมนุษย์อีกทันที หรือภายในเวลาไม่กี่วัน ระยะเวลาระหว่างภพเก่ากับภพใหม่สั้นมาก ความทรงจำเรื่องเก่า ๆ ยังแจ่มใสอยู่

อนึ่ง แม้ในชาติปัจจุบัน เราก็ไม่สามารถจำรายละเอียดของการกระทำหรือคำพูดของเราได้หมด แม้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเรา

เมื่อวานนี้เอง เราก็จำไม่ได้หมด ในช่วงเวลา ๒ - ๓ ปีแรกแห่งชีวิต เราจำอะไรไม่ได้เลย จะเหมาเอาว่าชีวิตตอนนั้นของเราไม่มีอย่างนั้น หรือ ตามปกติเราจำสาระสำคัญแห่งชีวิตได้ แต่เราจำรายละเอียดไม่ได้ ข้อสังเกตก็คือเรามีทำที่หวาดกลัวหรือชอบสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยที่เราไม่รู้สาเหตุของมัน ข้อนี้แสดงถึงความทรงจำในอดีตของเราอัน แฝงอยู่

ที่ว่า “เมื่อระลึกชาติหนหลังไม่ได้ จำอดีตชาติของตนไม่ได้ วิญญาณก็ไม่มีทางพิจารณาหาผลเทียบกับเหตุได้ การเกิดใหม่ก็ไร้ความหมาย ผลดีผลชั่วที่เกิดขึ้นในระยะหลัง เหมือนการให้รางวัลและการลงโทษคนที่ไม่รู้เรื่องอะไรเลย” นั้น ขอบตอบว่า การที่เป็นเช่นนั้นแสดงถึงความยุติธรรมอย่างยิ่งของหลักกรรม คือใครจะรู้หรือไม่รู้จักตาม กรรมย่อม ให้ผลไปตามหน้าที่ของมันอย่างเที่ยงตรง เปรียบเหมือนความเที่ยงตรงแห่งหลักสุขภาพอนามัย ใครปฏิบัติ ตนอันเป็นเหตุทำลายสุขภาพ สุขภาพย่อมเสื่อมลง ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นศาสตราจารย์ทางสรีรวิทยาหรือชาวนาชาวสวน แต่ถ้าใครปฏิบัติตนอันเป็นเหตุให้สุขภาพสมบูรณ์ เขาย่อมมีสุขภาพสมบูรณ์ เขาจะรู้หรือไม่รู้หลักอันนั้นก็ตาม

นี้แสดงว่า โลกนี้มี**หลักจริยธรรมสากล** ทำนองเดียวกับสุขภาพอนามัย อันทำงานอย่างเที่ยงตรงไม่เข้าใครออกใคร แต่มันเป็นจริงในตัวมันเอง เป็น Objective Truth ไม่ขึ้นอยู่กับความไม่เข้าใจและความชอบไม่ชอบของใคร

ความจริงสิ่งต่าง ๆ ซึ่งบุคคลได้ประสบแล้ว หรือที่วิญญาณได้รับรู้แล้วเก็บสั่งสมไว้แล้วนั้น ไม่เคยหายไปเลย มันลงไปสะสมอยู่ในภวังควิญญาณ ซึ่งมีหน้าที่สะสมกรรมนั่นเอง แต่ที่บุคคล

ระลึกรู้ไม่ได้ ก็เพราะมันทับถมกันอยู่มาก เหมือนใบไม้ที่หล่นทับถมกันลงไปในที่แห่งหนึ่ง เราเห็นได้เฉพาะใบที่อยู่ชั้นบนเท่านั้น ส่วนที่ทับถมกันอยู่เบื้องล่าง เราหาเห็นไม่ แต่มันก็มีอยู่

เปรียบอีกอย่างหนึ่ง เหมือนน้ำกับผิวของน้ำ ที่เราเห็นได้นั้น เป็นผิวของน้ำ นอกจากผิวแล้วน้ำยังมีส่วนลึกอีกมากที่เรามองไม่เห็น ส่วนที่เรามองไม่เห็นนั้น จะปฏิเสธว่าไม่มีอยู่ก็หาได้ไม่ ความจริงมันเป็นพื้นฐานให้เราเห็นผิวของน้ำ

พูดตามหลักจิตวิทยา อารมณ์ คือภาวะหรือพฤติกรรม ซึ่งเกิดขึ้นกับจิต เมื่อจิตกับสิ่งภายนอกกระทบกัน เมื่ออารมณ์เก่าผ่านพ้นไปแล้ว คนส่วนมากเข้าใจว่า มันผ่านพ้นไปแล้วหายไปเลย แต่ความจริงมันหาได้หายไปเลยไม่ แต่มันจะลงไปค้างอยู่ในส่วนลึกของจิตหรือวิญญาณ ที่เรียกว่าจิตไร้สำนึก (Unconscious Mind) คือจิตส่วนที่เราสำนึกไม่ถึง อารมณ์เหล่านั้นลงไปสลับซับซ้อนกันอย่างมากมาย จิตไร้สำนึกนี้คือ ภาวะวิญญาน ส่วนจิตสำนึกคือวิถีวิญญาน ซึ่งออกมารับอารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ที่เรียกว่า จักขุวิญญานฯ มโนวิญญาน อารมณ์คือรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์

เมื่อเรามองลงไปใต้น้ำ เราเห็นคลื่นบนผิวน้ำ แต่กระแสอันแรงกล้าของน้ำที่ไหลอยู่ใต้เกลียวคลื่น เราหาเห็นไม่ เมื่อเรามองต้นไม้ เราเห็นลำต้น กิ่งใบของมัน แต่วากของมันอันหยั่งลงลึกในดิน เรามองไม่เห็นมันใด เมื่อเราพิจารณาบุคคล ก็ฉันนั้น สิ่งที่เราเห็นคือพฤติกรรมอันเกิดจากอุปนิสัย ส่วนอุปนิสัยของเขาเราหาเห็นไม่ แต่พฤติกรรมย่อมสื่ออุปนิสัยของเขาว่าเป็นอย่างไร

ดังนั้น คนที่รับอารมณ์อย่างเดียวกัน อาจมีความรู้สึกไม่เหมือนกัน ถ้าอุปนิสัย (อันเป็นส่วนลึก) ของเขาไม่เหมือนกัน ตัวอย่าง เช่น ก. กับ ข. ได้ยินเสียงการสนทนาเหมือนกัน ก. รู้สึกชอบ แต่ ข. รู้สึกรำคาญ พอเปลี่ยนอารมณ์ใหม่ คือเปลี่ยนเป็นเสียงดนตรี จังหวะเร้าร้อน ข. ชอบมาก แต่ ก. รู้สึกรำคาญ นี่แสดงว่าอุปนิสัยของคนทั้ง ๒ ไม่เหมือนกัน เขาสะสมความชอบและความไม่ชอบของเขาแตกต่างกัน

วิญญาณหรือจิตเป็นเหมือนกระดาษซับ หรือแผ่นเสียง ซับ หรืออัดสิ่งใดไว้ เมื่อมีความเหมาะสมที่จะแสดงออก ย่อมแสดงสิ่งนั้นออกมา การที่บุคคลหลายคนประสบอารมณ์อย่างเดียวกัน แต่ปฏิกิริยาโต้ตอบไม่เหมือนกัน ก็เพราะอุปนิสัยอันเป็นส่วนลึกของเขาแตกต่างกัน อุปนิสัยของคนเป็นอย่างไร เขาย่อมแสดงตนอย่างนั้นเสมอ

อารมณ์ที่ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง ตกลงไปสะสมอยู่ในจิตไร้สำนึก หรือภวังควิญญาณ แม้จิตสำนึกหรือวิถีวิญญาณของเราก็ไม่โปร่งใส ระคนอยู่ด้วยราคะ โทสะ โมหะ หรือโลภ โกรธ หลง รวมความว่า ทั้งส่วนลึกและส่วนผิวของจิตไม่โปร่งใส เปรียบเหมือนน้ำที่ขุ่นมัวทั้งผิวของน้ำและส่วนลึกของน้ำ เราจึงไม่สามารถมองเห็นอะไรที่อยู่ใต้น้ำ อันซับซ้อนกันอยู่มากมาย

เรื่องราวในอดีตของเราเปรียบเหมือนของต่าง ๆ ที่ซับซ้อนกันอยู่ใต้น้ำ ส่วนลึกแห่งจิตของเราเปรียบเหมือนส่วนลึกของน้ำ ผิวของจิตหรือจิตสำนึก (Conscious Mind) ของเราเปรียบเหมือนผิวน้ำ ส่วนลึกของจิตของเราเป็นอุปนิสัยของเรา ส่วนลึกของจิตนั้นมาจากอารมณ์ที่เราสะสมไว้แต่ละวัน

เมื่อจิตหรือวิญญาณรับอารมณ์เป็นต้นว่า รูป ถ้ารูปสวยเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด บุคคลผู้นั้นเกิดความกำหนดในรูปนั้น เมื่อผ่านเลยไปแล้ว ความกำหนดซึ่งเกิดขึ้นชั่วคราวนั้นหายไปแล้ว ที่ว่าหายไปแล้วนั้นเป็นเพียงความรู้สึกของบุคคลผู้นั้น แต่ความจริงความรู้สึกกำหนดนั้นหาได้หายไปเลยไม่ มันลงไปนอนเป็นอนุสัยอยู่ในจิตไร้สำนึก ที่พระพุทธเจ้าท่านทรงเรียกอาการอย่างนี้ว่า ราคานุสัย ถ้าจิตไม่ชอบ เกิดความหงุดหงิดขึ้น มันก็ลงไปเป็นปฏิกิริยานุสัย เพาะเชื้อแห่งความโกรธง่ายให้เกิดขึ้นในจิตสันดาน อารมณ์ภายนอกหรือสิ่งภายนอกที่มากกระทบจิต เปรียบเหมือนไฟ อาสวะ (ส่วนชั่วที่เราสะสมไว้ในจิต) และบารมี (ส่วนดีที่เราสะสมไว้ในจิต หรือในวิญญาณ) เป็นเสมือนเชื้อเพลิง ถ้าไม่มีเชื้อไฟอยู่แล้วเอาไฟมาจุดมาจี้ก็ไม่ลุกเป็นไฟขึ้นมาได้ ตัวอย่างเช่น คนที่ไม่มีราคะอยู่ในจิต แม้จะพบเห็นรูปที่สวยงาม หรือเอาความสวยงามปานใดมายั่วยวนไฟคือราคะก็หาเกิดขึ้นเผาใจบุคคลนั้นไม่ เหมือนเอาไฟที่หัวไม้ขีดเล็ก ๆ ไปกระทบเข้ากับน้ำ ไฟนั้นย่อมดับไปเอง แต่คนที่มีราคานุสัยอยู่มาก พอกระทบอารมณ์ที่งามเข้า ไฟคือราคะก็ลุกพริบขึ้นทันที

ทางด้านบารมีก็เหมือนกัน มีบารมีมาทางใดมากเรียกว่ามีเชื้ออย่างนั้นอยู่ในจิตมาก เมื่อกระทบอารมณ์ภายนอกอย่างนั้นเข้า บารมีนั้นก็ออกมารับทันที เช่น คนผู้สะสมบารมีในทางธรรมามาก เมื่อได้ฟังธรรม อ่านหนังสือธรรมแล้วย่อมมีความพอใจ มีความสุข และสามารถเข้าใจธรรมได้อย่างรวดเร็ว คนที่มีอาสวะและบารมีอย่างอื่นก็ทำนองเดียวกันนี้

ตราบใดที่เรายังไม่สามารถทำจิตไร้สำนึกของเราให้สะอาดบริสุทธิ์ ตราบนั้นชีวิตของเราจะสดชื่นเบิกบานเต็มที่ไม่ได้ เหมือน

ผิวน้ำจะมองดูใสบานใดก็ตาม ถ้ายังมีของเน่าอยู่ใต้น้ำ ผิวน้ำนั้นก็ยังไม่บริสุทธิ์เพราะเจือไปด้วยเชื้อโรคที่เรามองไม่เห็น และเป็นอันตรายแก่ผู้ดื่มได้

ผิวของจิตหรือจิตสำนึก (วิถีจิต วิถีวิญญาณ) เทียบกับผิวน้ำ อาสวะหรือกิเลสที่หมักหมมอยู่ เทียบกับส่วนลึกของน้ำ หรือน้ำที่อยู่ใต้ผิวน้ำลงไป

การทำผิวจิตหรือจิตสำนึกปัจจุบันให้บริสุทธิ์นั้น เรามีวิธีทำได้ โดยการสำรวมอินทรีย์ คือ ระวังตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มิให้ยินดี ยินร้าย เมื่อได้เห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องผัสสะ และรู้ อารมณ์ ส่วนจิตไร้สำนึก หรืออาสวะ อนุสัย เรามีวิธีทำให้บริสุทธิ์ได้ด้วยการทำสมถะและวิปัสสนา ธรรมเหล่านี้ เป็นเครื่องกลั่นให้ อาสวะระเหิด (Sublimation) ส่วนอินทรีย์สังวรนั้น เป็นวิธีการอง เอาเฉพาะอารมณ์ดีเข้าสู่จิต เมื่อจิตหรือวิญญาณไม่ได้รับอารมณ์ ใหม่ที่เคঁร่าหมองเข้าไป และได้เครื่องมือคือสมถะและวิปัสสนามา ถอดถอน (Displacement) อารมณ์เคঁร่าหมองเก่า ๆ ซึ่งทับถม อยู่ให้หายไป ความเคঁร่าหมองซึ่งแนบอยู่กับจิต หรือเป็นเชื้ออยู่ใน จิตสลายตัวหมดไป เหลือแต่จิตบริสุทธิ์ล้วน ๆ ส่วนอารมณ์ที่ เหลืออยู่กับจิตก็เป็นอารมณ์บริสุทธิ์ผ่านการกรองมาแล้ว จิตหรือ วิญญาณก็กลายเป็นตัวของตัวเอง คือบริสุทธิ์สะอาด ผ่องใส กระปรี้กระเปร่า (Active) อย่างเต็มที่ ไม่ถูกครอบงำ ไม่อยู่ใน อำนาจบัญชาการของกิเลส สิ่งชั่ว การกระทำ คำพูด และพฤติกรรม ต่างๆ ของบุคคลเช่นนั้น จึงออกมาในรูปของความบริสุทธิ์ สามารถ เห็นได้รู้ได้ซึ่งเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีต ตลอดจนรวมไปถึงเรื่องราวใน ชาติก่อน ๆ ด้วย นี้คือ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือการระลึกชาติ

๑๒๖ หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด

ได้ของผู้ตั้งใจทำตามแนวทางของพระพุทธศาสนา การที่คนระลึกชาติของตนไม่ได้ ก็เพราะมีความเศร้าหมองอยู่กับจิตหรือวิญญาณมาก สิ่งเศร้าหมองเหล่านี้ยังไม่ระเหิดไป มิหนำซ้ำยังรับเอาสิ่งเศร้าหมองเข้าสู่จิตอีกทุกวัน

ตัวอย่างเรื่องตายแล้วเกิด ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

ในพระไตรปิฎก และอรรถกถา มีตัวอย่างเรื่องตายแล้วเกิดมากมาย ตัวอย่างเหล่านั้นแสดงให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงในการเกิดใหม่ คือมิได้เป็นอย่างเดียวเสมอไป เช่น วิญญาณของคนอาจไปเกิดในร่างสัตว์ดิรัจฉาน และวิญญาณของสัตว์ดิรัจฉานก็อาจมาเกิดในร่างของคนได้ ทั้งนี้สุดแล้วแต่กรรมที่ทำในขณะที่เป็นคนหรือเป็นสัตว์นั้น ถ้าทำดีวิญญาณพัฒนาสูงขึ้น ไปเกิดดีขึ้น ถ้าทำชั่วมาก วิญญาณตกต่ำลงก็ไปเกิดในที่ต่ำ ตามความเหมาะสมแก่กรรมของตน ๆ

คัมภีร์อุปทานอันเป็นส่วนหนึ่งแห่งพระสูตรตันตปิฎก เป็นคัมภีร์อันว่าด้วยเรื่องบุพพกรรมของพระพุทธเจ้าเองบ้าง ของพระสาวก สาวิกานบ้าง ซึ่งเจ้าของประวัติผู้ระลึกชาติได้ได้ตรัสเล่า และเล่าไว้เอง จัดเป็นตัวอย่างแห่งการตายแล้วเกิดใหม่ อันปรากฏใน

คัมภีร์พระไตรปิฎก ส่วนในชั้นอรรถกถานั้นมีเรื่องตายแล้วเกิดอยู่มากมายดาดาษเต็ม ขอยกตัวอย่างสักเรื่องหนึ่ง ปราภุในอรรถกถา จูฬกัมมวิภังคสูตร ดังนี้:-

โตเทยยพราหมณ์ บิดาของสุภมาณพ ตายแล้วไปเกิดเป็นสุนัขในบ้านนั้น สุภมาณพทูลอาราธนาพระพุทธรเจ้าให้เสด็จเสวยที่นิเวศน์ของตน และได้ทูลถามว่าบิดาของตนไปเกิดที่ใด พระบรมศาสดาตรัสตอบว่าไปเกิดเป็นลูกสุนัขอยู่ในบ้านนั่นเอง สุภมาณพไม่เชื่อ พระองค์จึงให้พิสูจน์ โดยให้ไปนำสุนัขตัวนั้นมาแล้วให้อาบน้ำอย่างดี เลี้ยงด้วยอาหารอย่างดี แล้วให้เรียกสุนัขนั้นว่า คุณพ่อ ขอให้บอกขุมทรัพย์ที่ฝังไว้ สุภมาณพทำตามพระพุทธรเจ้าตรัส สุนัขตัวนั้นดีใจ นำสุภมาณพผู้เป็นบุตรของตนไปยังสวนหลังบ้าน เอาเท้าตะกายดินที่ฝังทรัพย์ไว้ สุภมาณพได้ทรัพย์เป็นอันมาก

ตัวอย่างเรื่องตายแล้วเกิด ที่ปรากฏในปัจจุบัน

๑. เรื่องนายปรมาณนท์ ชาวอินเดีย อายุ ๓๙ ปี ตายไปเกิด
เป็นเด็กปราโมท ระลึกชาติได้ เมื่ออายุ ๕ ขวบครึ่ง

บิดาของเด็กคนนี้ ชื่อ นายบังก็ย ลัล ศุระมะ ศาสตราจารย์ แห่ง
วิทยาลัยเตรียมอุดมศึกษาบิสเซาลี

นายบังก็ยได้บันทึกไว้ว่า ปราโมทมีสติปัญญาเฉียบแหลมมาก
เขาเริ่มกล่าวคำว่า “โมราดาบัด” และ “บริษัทโมฮันบรัทเดอร์ส” แต่
ลำพังคนเดียว เมื่อปีหนึ่งล่วงมาแล้ว เขาได้พูดถึงร้านขายของที่เขา
เป็นเจ้าของเมื่อชาติก่อน รวมทั้งสิ่งของต่าง ๆ ที่เขาจัดการภายในห้าง
สองสามวันต่อมา เขาได้อ้างถึงร้านของเขาที่ศรีนปุระ ชนมบังและซา
เป็นสิ่งที่เขาสนใจมาก เขาพูดถึงร้านโซดาและขนมปังในชาติก่อน
ของเขา

เมื่อได้ไปเยี่ยมโมราดาบัด^๑ เขาจำทุก ๆ คนได้เกือบหมด เว้น

^๑ เมืองที่ปราโมทอาศัยอยู่ในชาติก่อน

ไม่กี่คน เขาจำลูกชายคนโตของเขาไม่ได้ เพราะเปลี่ยนแปลงไปมาก หลังจากบิดาตายไปห้าปี เขาจำลูกชายคนอื่น ๆ ลูกหญิงคนเดียว ภรรยา มารดา บิดา และคนอื่นหลายคน ซึ่งเขาเคยเกี่ยวข้องในชาติก่อน (ชาติที่เป็นปรมาณู)

บางครั้ง ปราโมทนั่งอยู่หลายชั่วโมง คิดเลขจำนวนใหญ่ ๆ ได้ เขาสร้างแบบบ้านต่าง ๆ ในขณะที่เล่นและชิงเส้นด้ายทำเป็นสายไฟฟ้า บางครั้งเขาพูดซ้ำ ๆ ถึงชื่อของดัลมัท, ตละ และบิร์ลา (ชื่อเมือง) ซึ่งแม่คนโตในที่นี้ (บิสเซาลี) ก็ไม่รู้ ปราโมทมีศีรษะใหญ่ยื่นไปข้างหลังผิดธรรมชาติ

นายบังก็ย้เป็นผู้เป็นบิดาเป็นคนชั้นกลาง แต่เด็กไม่พอใจฐานะอันนั้น เขาชอบพูดถึงเรื่องการค้า การเปิดร้านใหญ่ ๆ ในบอมเบย์ และเดลี เขากล่าวว่า เคยไปกรุงเดลีหลายครั้งเกี่ยวกับการค้า เด็กต้องการเครื่องบิน เรือเดินทะเล ห้องใหญ่ ๆ เครื่องรับวิทยุและของทันสมัยต่าง ๆ

ปราโมทมีใจจดจ่อมากต่อญาติในชาติก่อน ไม่ปรารถนาจะอยู่กับนายบังก็ย้ บิดาใหม่ เขาขอร้องให้บิดาซื้อและมีธนาคารเอง

ต่อมาในวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๙๑ (ค.ศ. ๑๙๔๘) เด็กปราโมทกับบิดาเดินทางไปยังโมราดาบัด เวลานั้นปราโมท อายุได้ ๔ ขวบกับ ๕ เดือน (ปราโมทเกิด ๑๕ มีนาคม ๒๔๘๗) พี่ชายใหญ่ในชาติก่อน คือการัมจันทร์ ได้ไปรับที่สถานีรถไฟ เด็กปราโมทชี้ตัวพี่ชายใหญ่ได้ถูกต้อง ทั้ง ๆ ที่ปะปนอยู่ในกลุ่มคนเป็นอันมาก เขาโผล่เข้ากอด และไม่ยอมไปหาบิดาในชาติใหม่ เมื่อมีคนถามว่ารู้จักคน ๆ นี้ได้อย่างไร เขาตอบทันทีว่า “รู้อี เขาคือพี่ชายใหญ่ของฉัน”

เมื่อผ่านบริเวณ ทาวน์ ฮอลล์ (Town Hall) เด็กได้กล่าวขึ้นว่านี่คือ ทาวน์ ฮอลล์ อันเป็นคำอังกฤษ ซึ่งเด็กไม่เคยรู้มาก่อนเลยในเมืองเล็ก ๆ ที่เขาเกิดใหม่ เมื่อพาเด็กไปยังร้าน โชมุช ฮาปูล เด็กจำตึกนั้นได้ทันที และกล่าวว่าเขาเคยอยู่ที่นั่น เมื่อเข้าไปในร้าน เขาได้ซื้อตัวลูกสาว ลูกชาย และสมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ ได้ถูกต้อง เมื่อพาเด็กไปรอบๆ โรงงานทำขนมปัง เด็กพูดคำว่า “เบเกอรี่” อันเป็นคำอังกฤษคำหนึ่ง ซึ่งเด็กไม่เคยรู้จักมาก่อน เมื่อเข้าไปในครัว เขาพูดว่าเขาเคยนั่งบนเตียงไม้และสวดมนต์ที่นั่น ขณะที่เขาจะเข้าไปในห้องนี้ เขาได้นมัสการสถานที่ที่เขาเคยนั่งสมาธิ

เมื่อเห็นภรรยา (ในชาติก่อน) ของเขาไม่มีรอยขาด (สีแดงที่เสกผมตรงหน้าผากอันเป็นเครื่องหมายการมีสามีมของหญิงอินเดีย) ที่หน้าผากเขาได้ถามหล่อนว่า ฟินทุ (จุดเครื่องหมาย) ที่หน้าผากของเธอไปไหนเสีย

ตลอดเวลาที่เด็กปราโมทพักอยู่ที่โมราดาบัด คนนับจำนวนพันรวมทั้งคนสำคัญ ๆ ของนครโมราดาบัด ได้มาเยี่ยมมิได้ขาดสาย

เด็กอายุ ๔ ขวบครึ่ง กล่าวว่า เขาคือปรมาณันท์น้องชายของ บี.โมฮันรัน เจ้าของร้านขายเครื่องบริโภคนสำเร็จรูป บริษัท โมฮันบรัทเดออร์ส ซึ่งมีสาขาในศรีนครปุระ และโมราดาบัด และเขาได้ถึงแก่กรรมที่ศรีนครปุระเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๖ เนื่องจากโรคเรื้อรังในกระเพาะอาหาร

ชื่อของเด็กตามที่ปรากฏในดวงชะตาโหราศาสตร์ซึ่งบังเกิดขึ้นตั้งให้คือ ปรมาณันท์ อันไปพ้องกันกับชื่อในชาติก่อนอย่างแปลกประหลาด แต่เนื่องจากพี่ชาย (ในชาติใหม่) ของเขาคนหนึ่ง ชื่อปราโมท

เขาก็พลอยถูกเรียกว่า “ปราโมท” ไปด้วย แต่เด็กยืนย่นอยู่เสมอว่า เขาคือ ปริมาณันท์ แห่งโมราดาบัด

เมื่อครอบครัวในชาติก่อนของเขามาชุมนุมพร้อมกัน เด็กปราโมทหรือปริมาณันท์ได้กล่าวว่า พี่น้องทุกคนเคยนั่งร่วมดื่มน้ำมะนาว เป็นต้น เมื่อมาถึงตอนนี้ พี่น้องที่มาประชุมกันและคนอื่นๆ ก็ร้องไห้

เด็กได้แสดงความปรารถนาที่จะไปยัง “แคดดี” คือที่นั่งทำงานของเขา เมื่อเข้าไปในร้าน เขาตรงไปที่เครื่องจักรสำหรับทำไซดา และอธิบายถึงวิธีทำน้ำอัดลมชนิดนี้ ฯลฯ

เรื่องปริมาณันท์ หรือปราโมทนี้ ผู้เขียนได้รวบรวมเก็บความจากหนังสือเรื่อง “ตายแล้วเกิด”^๑ ของสุชีโว ภิกขุ วัดกันมาตุยาราม ซึ่งผู้เรียบเรียงแถลงว่า ได้ถอดความจากภาษาอังกฤษซึ่งพิมพ์ในหนังสือ Bosat วารสารทางพระพุทธศาสนาประจำศก ๒๔๙๒

๒. เรื่องสามเณรระลึกชาติได้ที่จังหวัดนครพนม ประเทศไทย สามเณรรูปนี้ ชื่อเลี่ยม อยู่บ้านน้ำก่า อำเภอพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

ชาติก่อนเกิดที่จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อหนุ่มเลี่ยมใส่ในพระชุดงค์คณะหนึ่ง ซึ่งมีอาจารย์ทองเป็นหัวหน้า ถวายตัวเป็นศิษย์และได้อุปสมบทกับพระชุดงค์ขณะนั้น ตอนสุดท้าย ท่านอาจารย์ (คงหมายถึงท่านอาจารย์ทอง) พาจาริกไปจำพรรษาที่บ้านสามผง จังหวัดนครพนม ณ ที่นั้นมีไข้ป่าชุกชุมมาก พระบัว (คือสามเณรเลี่ยมในชาตินี้) เป็นไข้ป่าถึงมรณภาพ เมื่อถึงเวลาตายพระบัวมีสติสัมปชัญญะ

^๑ สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย จัดพิมพ์จำหน่ายครั้งที่ ๘/๒๕๐๓

ประคองจิตไว้ในกัมมัฏฐาน กายทิพย์ออกจากร่าง เป็นพระบัวอีก
รูปหนึ่งออกไปยืนดูพระบัวผู้นอนมรณภาพอยู่ และได้เห็นพระเถร
ประชาชนมาเยี่ยมดูอาการของพระบัวเป็นอันมาก ไม่มีใครสนใจกับ
พระบัวที่ยืนดูอยู่เลย (เพราะเป็นกายทิพย์ใคร ๆ ก็มองไม่เห็น) ยืน
ดูอยู่จนเขาเผาพระบัวเสร็จ จึงออกเดินทางเสมือนไปจุดธูปอย่างที่
เคยทำเมื่ออยู่ในร่างพระบัวที่เป็นมนุษย์

ต่อจากนี้ ผู้ที่ระลึกชาติได้ ได้เล่าถึงไปพบยมบาลและวิญญาณ
เป็นอันมากที่ตายไปแล้ว ทั้งคนดีและคนชั่ว ซึ่งผู้เขียนจะขอข้าม
ตอนนี้ไปเพราะมีรายละเอียดมาก

เมื่อพระบัวมาเกิดใหม่ในครอบครัวของหญิงคนหนึ่ง ณ บ้าน
น้ำก่ำ อำเภอพระธาตุพนม จังหวัดนครพนมนั้น ขณะที่คลอดก็รู้ตัว
ว่าเกิดใหม่เสียแล้ว แต่ไม่สามารถทำตามความรู้สึกได้ เพราะ
ร่างกายยังอ่อนอยู่มาก ในขณะที่คลอดออกมานั้น ลัญญาในอดีตที่
เคยเป็นพระ มิได้ลืมเลือนไปเลย แม้จะเป็นทารกตัวแดง ๆ ก็รู้สึก
ว่าตัวยังครองจีวร สะพายบาตรและแบกกอลอยู่ในร่างเด็ก และยัง
สามารถระลึกย้อนหลังไปได้โดยลำดับจนกระทั่งบ้านที่เกิดในภพก่อน
พ่อแม่ญาติพี่น้องจำได้หมด แต่พูดไม่ออก พอหัดพูดได้บ้างก็เรียก
ตัวเองว่า “อาตมา” แบบพระ ๆ เพราะรู้สึกว่าตนยังเป็นพระอยู่
ตลอดเวลา เมื่อพูดออกมาอย่างชัดเจนว่า “อาตมา ๆ” พ่อแม่ญาติ
พี่น้องก็ห้ามไม่ให้พูด เกรงว่าจะบาป เพราะเป็นคำที่พระเรียกตัวเอง
ไม่ใช่คำพูดสำหรับเด็กหรือฆราวาส เมื่อถูกดุดบอย ๆ เข้า ก็ตกใจ
กลัวและเสียใจ ความรู้สึกที่ว่าตัวเป็นพระ ตลอดถึงเพศพระที่อยู่ใน
ในความทรงจำก็หายไป แต่การระลึกชาติได้ก็ยังมีอยู่

ยิ่งโตขึ้น ความคิดถึงบ้านเก่าและพ่อแม่พี่น้องในชาติก่อนก็มีมากขึ้น จึงบอกพ่อแม่ในชาติใหม่ว่าอยากไปเยี่ยมบ้านเก่า ยิ่งถูกดูหมิ่น เพราะคำพูดอย่างนี้เขาถือเป็นลางไม่ดี

ในที่สุดได้ตัดสินใจเล่าเรื่องในชาติก่อนของตนให้พ่อแม่ฟัง พ่อแม่ฟังแล้ว เห็นสมจริง เกิดสังเวชใจสลัดใจ ร้องไห้

เมื่อสามเณรเลี่ยมได้พบท่านอาจารย์ทองที่วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร ในงานฉาบปูนกิจศพของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๙๔ ก็จำได้อย่างแม่นยำ และยืนยันว่า ท่านอาจารย์ทองรูปนี้แหละที่เคยเป็นอาจารย์เก่าของตน

ต่อมา เมื่อท่าน ญ.บ. ผู้เขียนเล่าเรื่องสามเณรเลี่ยมได้พบท่านอาจารย์ทองเป็นส่วนตัว เล่าเรื่องพระบัวซึ่งเกิดใหม่เป็นสามเณรเลี่ยมให้ท่านฟัง ท่านรับสมจริงทุกประการว่า ปีนั้นมีพระชุกงค์มาป่วยตายที่บ้านสามผง ๓ รูป พระบัวเป็นรูปสุดท้าย ตายมาได้ ๑๖ ปีแล้ว อายุของสามเณรเวลานั้น (๒๔๙๓) ได้ ๑๕ ปี

เรื่องนี้ ผู้เขียนเก็บความ ตัดตอนจากหนังสือเรื่อง “ภพอื่น และเรื่องควรคำนึง” รวบรวมโดยศาสตราจารย์นายแพทย์อวย เกตุสิงห์ (โรงพยาบาลมหามกุฏราชวิทยาลัย กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๑๖)

เรื่องนี้ ท่าน ญ.บ. ผู้เขียนเล่า ได้ตั้งข้อสงสัยไว้ดังนี้:-

๑. เมื่อผู้เขียนพาสามเณรไปดูท่านอาจารย์ทอง ซึ่งเคยเป็นอาจารย์ในภพก่อนของสามเณร สามเณรตอบได้อย่างแม่นยำ

๒. บ้านสามผงที่สามเณรอ้างถึงนั้นเมื่ออยู่จริง

๓. ทั้งทางบ้านและทางวัดยืนยันว่า เคยมีพระมาตายใน
พรรษา นั้นถึง ๓ รูป ไม่เคยมีมาก่อน นับแต่สร้างหมู่บ้าน และสร้าง
วัดมา

๔. สามเณรไม่เคยไปบ้านสามผงในชาตินี้ ทำไมจึงพูดถูกว่า
เคยตายที่นั่น

๕. ท่านอาจารย์ทองซึ่งเคยเป็นอาจารย์ที่สามเณรอ้างถึงก็รับว่า
เรื่องที่สามเณรเล่านี้เป็นความจริง

๖. ปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ซึ่งเป็นปีที่ท่าน ญ.บ. (ผู้บันทึก) พบกับ
สามเณร เมื่อถามถึงอายุ สามเณรบอกว่าอายุ ๑๕ ปี และในปีเดียวกัน
ท่านผู้บันทึกได้พบกับท่านอาจารย์ทอง เรียนถามถึงการตายของ
พระบัว ท่านบอกว่า พระบัวตายมาได้ ๑๖ ปีพอดี ทั้งนี้โดยที่ท่าน
มิได้ทราบอายุของสามเณรในชาติใหม่เลย

เรื่องนี้มีน้ำหนักพอเชื่อได้เช่นเดียวกับเรื่องที่ ๑ ซึ่งเกิดในอินเดีย

บทสรุป

ข้าพเจ้าได้กล่าวเรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดมาพอสมควรแล้ว ถ้าท่านผู้อ่านอ่านอย่างพินิจพิเคราะห์ ด้วยใจที่ไม่มีอคติทางด้านไม่เชื่อมากเกินไปแล้ว ท่านคงได้รับความรู้และความเข้าใจใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น สำหรับท่านที่มีความเชื่อเป็นทุนอยู่แล้ว ก็คงได้กำลังใจเพิ่มขึ้นในการทำความดี หนีความชั่ว

บางท่านต้องการความเข้าใจเสียก่อนแล้วจึงเชื่อ แต่มีบางสิ่งบางอย่างที่เราต้องเชื่อเสียก่อนจึงจะเข้าใจ แม้จะเชื่อไม่หมดทั้งร้อยเปอร์เซ็นต์ก็ตาม เพราะความเชื่ออันมีอยู่ข้างนั้น ทำให้เราแสวงหาความจริงต่อไป เพื่อความรู้อันถ่องแท้แน่นอน

ในทฤษฎีเรื่องความรู้ของ เซนต์ ออกัสติน (St. Augustine) นั้นเขาได้กล่าวไว้ว่า “เราเข้าใจเพื่อจะได้เชื่อ และเราเชื่อเพื่อจะได้เข้าใจ บางสิ่งบางอย่างเราไม่เชื่อ นอกจากเราจะเข้าใจ และก็มีบางอย่างที่เราจะเข้าใจไม่ได้เลย ถ้าเราไม่เชื่อ ปัญญาและศรัทธานั้นต้องอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน”^๑

พระพุทธศาสนาสอนเรื่องศรัทธาและปัญญาควบคู่กันไปเสมอ มีศรัทธาอย่างเดียว อาจเอียงไปทางข้างมถายได้ง่าย มีปัญญาแต่อย่างเดียว อาจเล่นเกินไป (อติชานโต) เป็นประเภทคนล้นไม่พอดี

^๑ Theory of Knowledge. St. Augustine หนังสือเรื่อง A History of Philosophy โดย Frank Thilly หน้า ๑๗๘

มนุษย์เราได้พบความก้าวหน้าในวิชาการสายอื่นมากแล้วก็จริง แต่ในเรื่องชีวิต เรื่องจิตใจ มนุษย์ยังมีความรู้ค่อนข้างล้าหลัง กล่าวได้ว่ามนุษย์ส่วนใหญ่ยังอยู่ชั้นอนุบาลของโรงเรียนชีวิต จิตมนุษย์ส่วนใหญ่ยังเยาว์อยู่มาก เยาว์ต่อความเป็นไปแห่งชีวิตของตน และของคนทั้งหลายอื่น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตมากมายหลายเรื่อง จึงทำให้พวกเขาพิศวงงงงวยเป็นอันมาก ทำนองเดียวกับเด็กที่เพิ่งต่อเหตุการณ์มากอย่าง ซึ่งผู้ใหญ่เห็นเป็นเรื่องธรรมดา

ทั้งนี้เป็นเพราะคนส่วนมากไม่สนใจต่อเรื่องของชีวิตวิญญาณ สนใจแต่เรื่องปากท้องและสิ่งมอมเมาต่าง ๆ ขาดการพัฒนาทางจิต แม้ท่านผู้ได้บรรลุความเจริญสูงสุดในทางจิต เช่น พระพุทธเจ้า เป็นต้น ได้ชี้บอกแนะนำไว้แล้วก็ตาม มนุษย์ส่วนใหญ่ก็ทำได้นำพาต่อคำ ตักเตือนชี้แนะว่าสอนนั้นไม่ เหมือนเด็กน้อยไม่เข้าใจ และไม่ นำพาต่อคำห้ามปรามสั่งสอนของพ่อแม่ เอาแต่กิน นอน เที่ยวเล่น สนุกสนาน เท่านั้น เพราะเขายังเยาว์เกินไป ไม่อาจเข้าใจเหตุผลของ พ่อแม่ หรือผู้ปกครองได้

การลงโทษ และรางวัลแห่งชีวิตนั้น เป็นกระบวนการธรรมชาติ ของหลักกรรมและการเกิดใหม่ มนุษย์จะเข้าใจชีวิตให้แจ่มแจ้งมิได้ เลย ถ้าขาดความเข้าใจอย่างแท้จริงในเรื่องหลักกรรมและการเกิดใหม่ การศึกษา เรียนรู้ การสังเกต ทดสอบเรื่องกรรมและสังสารวัฏ จึง เป็นกุญแจดอกสำคัญไขไปสู่ความสว่างไสวในปัญหาชีวิต ยิ่งผู้ที่ฝึก จิตให้สะอาด สงบและสว่างได้มากเพียงใด ก็จะสามารถเข้าใจชีวิต ทั้งในอดีต อนาคตและปัจจุบันมากขึ้นเพียงนั้น ความเข้าใจเรื่อง ชีวิตมีคุณค่าสูงกว่าความเข้าใจเรื่องอื่น ๆ เพราะเป็นปัจจัยให้ชีวิต ได้พบกับความสงบร่มเย็น ชนิดที่ผู้ไม่เข้าใจไม่อาจพบได้เลย

เรื่องหลักกรรมและสังสารวัฏ เป็นซีกหนึ่งของพระพุทธศาสนา คือเป็นซีกโลกิยะ เมื่อนำเอาหลักอริยสัจมาพิจารณาเรื่องตาย - เกิด ก็เป็นเรื่องของอริยสัจ ๒ ข้อต้น คือทุกข์กับสมุทัย กล่าวคือตัณหา อันเป็นเหตุให้คนและสัตว์ยังต้องเกิดต่อไป เมื่อเกิดมาแล้วต้องทุกข์ต่อไป

ในราตรีที่ตรัสรู้นั้น พระพุทธเจ้าทรงได้ญาณ ๓ ญาณ ๒ ข้อต้นก็เป็นพระญาณอันเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์ทั้งหลาย และของพระองค์เอง ส่วนญาณที่ ๓ (อาสวัคขยญาณ) เป็นพระญาณอันเป็นไปเพื่อความสิ้นสุดแห่งการเวียนว่ายตายเกิด

ถ้าการเวียนว่ายตายเกิดไม่มี คนเราเกิดมาเพียงชาติเดียวแล้ว การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าจะมีความหมายอะไรนักหนา นิโรธและมรรคจะเป็นธรรมอันประเสริฐได้อย่างไร แต่เพราะมีกรรมมีการเวียนว่ายตายเกิดนั่นเอง อริยสัจ ๔ จึงเป็นพระญาณอันล้ำลึกของพระบรมศาสดา

บางคนกล่าวว่าที่ว่าการเกิดเป็นทุกข์นั้นหมายถึง ความเกิดขึ้นของกิเลสตัณหาในใจ ความเกิดขึ้นของอหังการ มมังการ (ความยึดมั่นว่าตัวเรา ของเรา) ไม่ใช่การเกิดจากท้องแม่ ความเห็นนี้มีส่วนถูกเหมือนกันแต่แคบไป เพราะการเกิดจากท้องแม่ก็เป็นทุกข์เหมือนกัน อย่างที่เห็น ๆ กันอยู่แล้ว อนึ่ง ถ้าถือว่าความเกิดที่ตรัสในนิเทศแห่งอริยสัจ หมายถึงการเกิดขึ้นของอหังการ มมังการแล้ว ความแก่และความตายก็ควรจะหมายถึง ความแก่และความตายของอหังการ มมังการด้วยเหมือนกัน ความตายของอหังการ มมังการ เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ด้วยหรือ ควรจะเป็นสุขอย่างยิ่งดังพระพุทธพจน์

ที่ว่า “อสมิมานสฺส วินโย เอตํ เว ปรมํ สุขํ การถอนอสมิมานะเสียได้ เป็นความสุขอย่างยิ่ง”

อีกอย่างหนึ่ง ในนิเทศแห่ง “ชาติ” ในมหาสติปัฏฐานสูตร ก็ระบุว่า หมายถึงการเกิดจากท้องแม่ มีพระพุทธพจน์ดังนี้:-

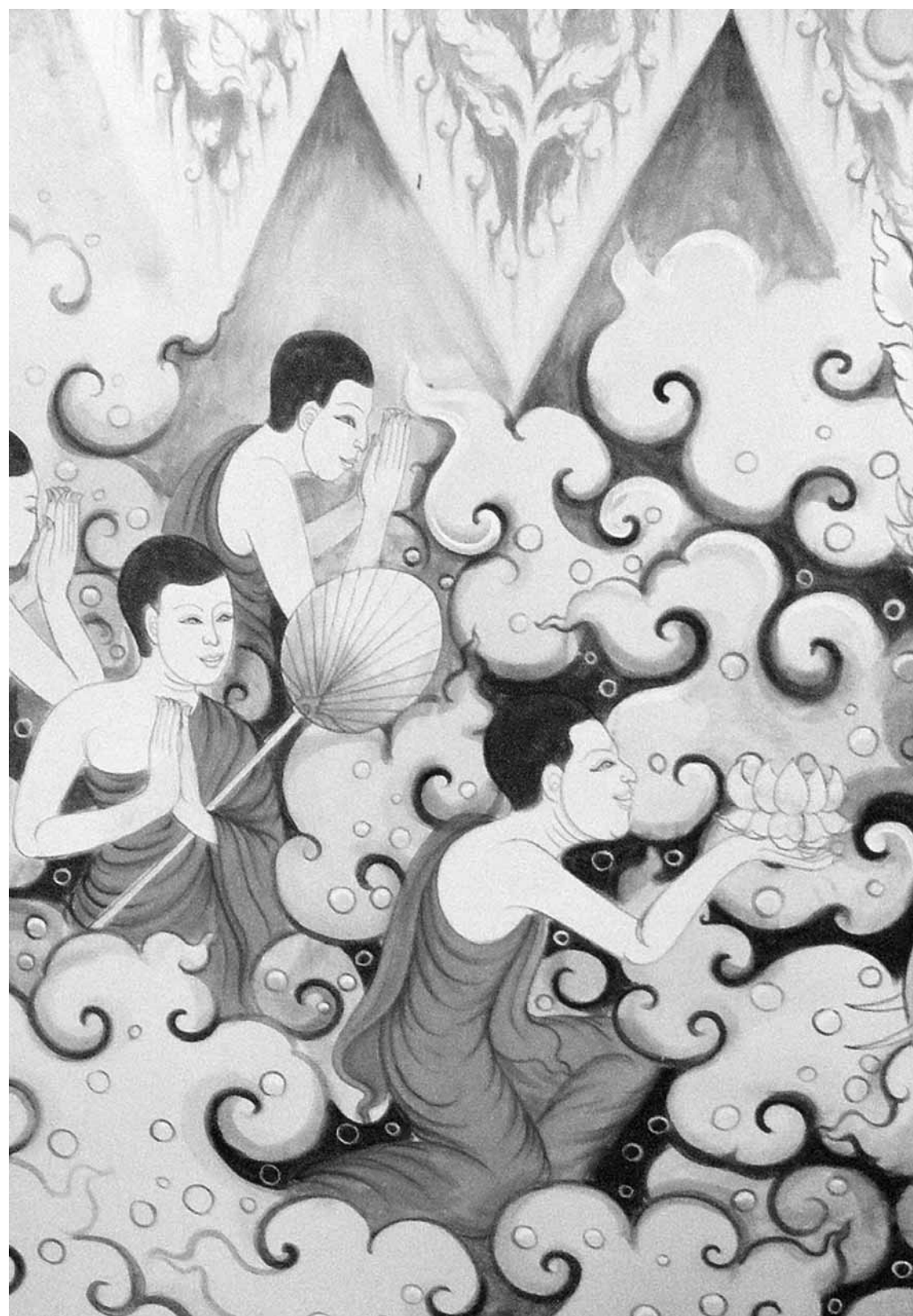
“ภิกษุทั้งหลาย ทุกขอริยสังขเป็นไฉน ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์... ที่ว่าความเกิดนั้นเป็นไฉน หมายถึงความเกิดขึ้น การหยั่งลง การบังเกิดขึ้นใหม่ของสัตว์ทั้งหลาย ในพวกสัตว์นั้น ๆ คือการปรากฏขึ้นแห่งขันธ์ การมีอายตนะ (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ)”

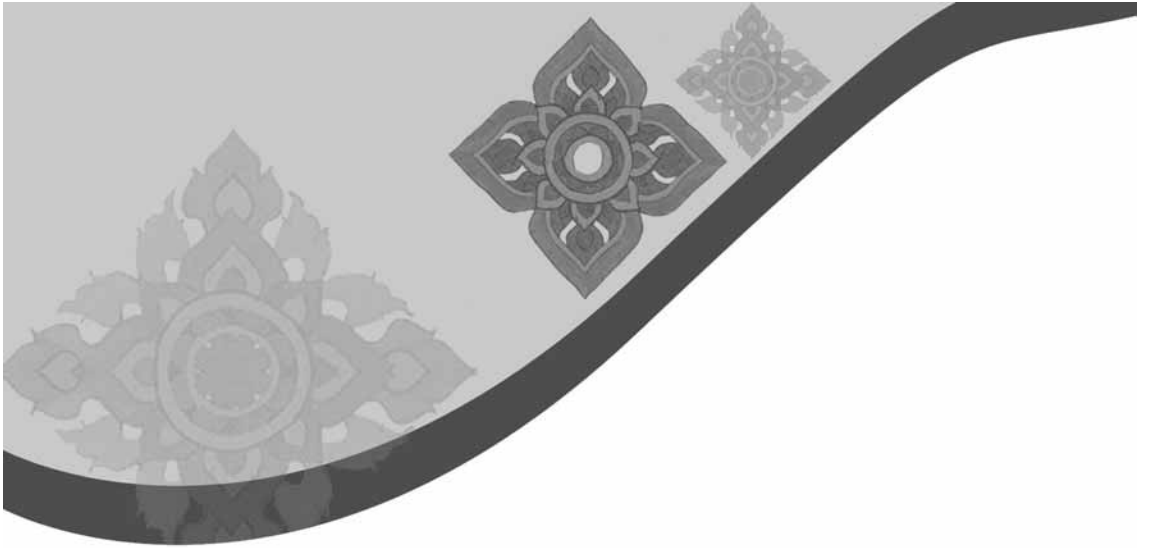
พระพุทธภาษิตนี้ บ่งชัดทีเดียวว่า หมายถึงการเกิดเป็นตัวตน จากท้องมารดา นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานอื่น ๆ อีกมาก อันแสดงว่า ความเกิดที่พระพุทธเจ้าตรัสนั้น หมายถึง การเกิดเป็นตัวตน เป็นบุคคล มีขันธ์และอายตนะ

การเวียนว่ายตายเกิดจะสิ้นสุดลง ก็ต่อเมื่อบุคคลผู้นั้นได้พัฒนาจิตถึงที่สุด ละกิเลสตัณหาได้สิ้นเชิง สิ้นกรรมอันเป็นเหตุให้เกิดอีก เรื่องกิเลส กรรม และการเวียนว่ายตายเกิด จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และอย่างจำเป็น คือแยกกันไม่ได้

หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดหรือสังสารวัฏ จัดเป็นหลักคำสอนสำคัญอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนาตั้งพรรณนามาดังนี้.

ภาคผนวก ๑

เหตุเกิดแห่งกรรม (กัมมสมุทัย)
และผลของกรรมซึ่งเปลี่ยนแปลงได้

๑. เหตุเกิดแห่งกรรม (กัมมสมุทัย)

- ได้แก่
๑. โลภะ
 ๒. โทสะ
 ๓. โมหะ

กรรมใดที่บุคคลทำแล้วด้วยโลภะ โทสะ หรือโมหะ อรรถภาพของเขาเกิดขึ้นในภพใด กรรมย่อมให้ผลในภพนั้น เขาย่อมต้องเสวยผลแห่งกรรมนั้นในภพนั้น ในทิฏฐธรรมหรือในชาติต่อ ๆ ไป เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่ยังไม่แตกหัก ไม่เนาเปื่อย ไม่ถูกลมแดด ทำให้เสียหาย เนื้อในยังดีอยู่ เมื่อถูกหว่านลงในพื้นที่อันพรวนไว้ดีแล้วในนาไรที่ดีทั้งฝนก็ตกถูกต้องตามฤดูกาล เมล็ดพืชเหล่านั้นย่อมเจริญงอกงามไพบูลย์ทีเดียว

ส่วนกรรมที่บุคคลทำแล้วด้วยอโลภะ อโทสะ อโมหะ ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นภพ สิ้นชาติ ไม่เกิดอีก เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่เขาเผาเสียแล้ว ทำเป็นขเმა โปรยลงในลมพายุหรือลอยแม่น้ำอันมีกระแสไหลเชี่ยว เป็นเมล็ดพืชที่ไม่ควรแก่การงอกขึ้นอีก

คนเขลา ย่อมทำกรรมเพราะ โลภะ โทสะ และโมหะกรรมใดที่เขาทำแล้ว น้อยหรือมากก็ตามกรรมนั้นให้ผลในอรรถภาพนั้น สิ่งอื่น ๆ (ซึ่งจะเป็นที่รองรับผลของกรรมนั้น) ไม่มี เพราะเหตุนั้น ผู้รู้ละโลภะ

โทษะ และโมหะ ได้แล้ว ยังวิชชาให้เกิดขึ้น ฟังละหุกติทั้งปวง^๑

๒๐/๑๗๑/๔๗๓

ตามแนวแห่งพระอภิธรรม ท่านกล่าวถึงกรรม ๑๖ อย่าง คำอธิบายค่อนข้างยาก และยากที่จะกำหนดจดจำได้ ข้าพเจ้าจะพยายามทำให้ง่ายขึ้นเพื่อท่านผู้อ่านจะไม่เบื่อเกินไป ท่านพูดถึง กรรมสมทานที่เป็นบาป (ปาปกานิกมฺมสมทานานิ) หมายถึงการยึดถือปฏิบัติในทางชั่วอันสมบัติ ๔ ห้ามไว้ ยังไม่ให้ผล อาศัยวิบัติ ๔ ให้ผล รวมเป็น ๘

การทำดีบางอย่าง อาศัยวิบัติ ๔ ห้ามไว้ จึงยังไม่ให้ผล, อาศัยสมบัติ ๔ จึงให้ผล แบ่งเป็นฝ่ายดี ๘ ฝ่ายชั่ว ๘ จึงเป็น ๑๖ (มีรายละเอียดข้างหน้า)

สมบัติ ๔ คือ

- ๑) **คติสมบัติ** ความสมบูรณ์พร้อมด้วยคติ คือได้กำเนิดดี
- ๒) **อุปธิสมบัติ** ความสมบูรณ์พร้อมด้วยอัฏฐกาฬ คือร่างกายดี สมบูรณ์ สวยงาม
- ๓) **กาลสมบัติ** ความพร้อมด้วยกาล คือเกิดในกาลที่ดี ในเวลาที่คนยกย่องคนดี หรือในกาลที่มีข้าวน้ำอุดมสมบูรณ์
- ๔) **บิโยคสมบัติ** ความสมบูรณ์พร้อมด้วยความเพียร

ผู้ได้สมบัติ ๔ อย่างนี้สมบูรณ์ ทำกรรมดีย่อมได้ดีมาก ทำกรรมชั่วได้ช้วน้อย เปิดโอกาสให้กรรมดีให้ผลโดยสะดวกโอกาสแห่งกรรมชั่ว

^๑ สุกตีกิเลสได้ด้วย

ส่วนวิบัติ ๔ ก็มีหัวข้อตรงกัน เพียงแต่เปลี่ยนคำว่าสมบัติ เป็น วิบัติ เท่านั้น ผู้ได้วิบัติ ๔ มากไปด้วยวิบัติ ๔ ทำกรรมชั่ว ได้ชั่วมาก ทำกรรมดี ได้ดีน้อยเพราะวิบัติคอยกกันผลแห่งกรรมดี สนับสนุน ผลแห่งกรรมชั่ว ส่วนสมบัติคอยกกันผลชั่ว สนับสนุนผลดี

ข้าพเจ้าขอยกตัวอย่างต่อไปอีกเล็กน้อย เช่นคนเกิดมาได้ กำเนิดดี เกิดในตระกูลดี มั่งคั่ง มีร่างกายสมบูรณ์สวยงามแข็งแรง เกิดในเวลาอันเหมาะสมแก่ความเจริญนั้น ๆ แก่ความดีนั้น ๆ มีความเพียรไม่ย่อท้อการทำงานและความคุณงามความดีที่บุคคลผู้นั้นทำ ย่อมผลิตผลมากเพราะไม่มีวิบัติใด ๆ คอยกกัน มีแต่สมบัติคอย สนับสนุนให้รุ่งเรือง

ส่วนบุคคลผู้ได้คติไม่ดี กำเนิดไม่ดี ในตระกูลไม่ดีทุกข์ยาก ลำบากยากจนขั้นแค้น (คติวิบัติ) แถมยังมีร่างกายไม่สมบูรณ์ประกอบ พิกลพิการหรืออ่อนแอไข้โรค (อุปธิวิบัติ) มีชีวิตอยู่ในกาลเวลาที่คน ส่วนมากขาดเมตตากรุณาต่อบุคคลเช่นนั้นหรือในเวลาข้าวยาก หมดแพง (กาลวิบัติ) เขาหมดกำลังใจไร้ความเพียรพยายาม เพื่อ เอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ (ปโยควิบัติ) ลองนึกดูเถิดว่าชีวิตของผู้เช่นนั้นจะเป็นอย่างไร เขาจะมีชีวิตอยู่ในสังคมโดยด้วยความสุขหรือ ความทุกข์เป็นส่วนมาก ด้วยความสำเร็จหรือล้มเหลว

ยังมีคำอธิบายที่ละเอียดหลากหลายเกี่ยวกับเรื่องนี้ แต่ ข้าพเจ้าขอกล่าวโดยย่อเพียงเท่านี้ก่อน **ขอให้ท่านผู้อ่านพึงสังเกตว่า บางคนได้ดีเพราะกำเนิดดีบางคนเพราะร่างกายดี บางคนเพราะ โอกาสดี และบางคนเพราะมีความเพียรดี บางคนเพราะประกอบ กันหมดทุกอย่าง บางคนขาดบ้างได้บ้าง** ส่วนมากอยู่ในประเภทหลังนี้ อย่างอื่นเราเลือกได้ยาก เพราะได้มาเสียแล้ว แต่สิ่งหนึ่งที่เรามีสิทธิ

มีโอกาสเท่ากันทุก ๆ คน นั่นคือความเพียรพยายาม (ปโยคสมบัติ) เป็นสิ่งที่เราทำให้เกิดขึ้นได้ **แม้จะขาดสมบัติอย่างอื่นไปบ้าง แต่ถ้ามีความเพียรแรงกล้าแล้ว จะช่วยให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ต้องการไม่น้อยเลย**

ขออธิบายเพิ่มเติมกรรม ๑๖ อย่างตามแนวของพระอรชกถาจารย์แต่โดยย่อดังนี้

๑. บางคนทำกรรมชั่วไว้มาก แต่อาศัยกรรมดีบางอย่างไปเกิดในกำเนิดดี เช่นไปเกิดเป็นเทวดา ย่อมได้เสวยสุขอย่างเทวดากรรมชั่วยังไม่มีโอกาสให้ผล (คติสมบัติป้องกันไว้)

๒. บางคนทำกรรมชั่วไว้มาก อาศัยกรรมชั่วนั้นถือปฏิสนธิในกำเนิดไม่ดี ในตระกูลต่ำ แต่อาศัยกรรมดีบางอย่างทำให้เขามีรูปร่างสวยงาม แข็งแรง มีพละนามัยดี เป็นที่พอใจของผู้พบเห็น ถ้าเป็นหญิงทาส นายก็พอใจในรูปร่างนำไปเป็นภรรยา, ถ้าเป็นหญิงยากจน คนร่ำรวยพบเห็นเข้านำไปเลี้ยงดูเป็นบุตรบุญธรรมบ้าง เป็นภรรยาบ้าง พ้นจากความลำบากยากจนไป พวกนางงาม นางสาวไทย นางงามจักรวาลที่มีฐานะยากจนมาก่อนก็คงอยู่ในข้อนี้ (อุचितสมบัติป้องกันไว้) ถ้าเขาเกิดเป็นชายมีรูปร่างหน้าตาดี ถ้าเขาตกทุกข์ได้ยากหญิงผู้มั่งคั่งนำไปเป็นสามีบ้าง เป็นบุตรบุญธรรมบ้าง มีชีวิตสุขสบายไปได้พอสมควร นี้ก็ด้วยอำนาจของอุचितสมบัติ

๓. บางคนทำกรรมชั่วไว้มาก แต่เขาเกิดในสมัยที่ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ ทรัพย์ยากรธรรมชาติมากมีมนุษย์อยู่น้อย เขาจึงไม่ลำบากด้วยความเป็นอยู่ (กาลสมบัติป้องกันไว้) กรรมชั่วนั้นจึงยังไม่ให้ผล ในอรรถกถายกตัวอย่างมนุษย์ในต้นกับ

๔. บางคนทำกรรมชั่วไว้มาก แต่เขามีความเพียรพยายามดี ในการทำมาหากิน รู้จักเข้าหาผู้หลักผู้ใหญ่ รู้จักถอยในเวลาที่ควรถอย มีความเพียรถูกกาลเทศะถูกเหตุการณ์ รู้ว่า เหตุการณ์อย่างไร ควรทำอย่างไร เขาจึงมีชีวิตเป็นสุขอยู่ได้ (ปโยคสมบัติป้องกันไว้)

๕. บางคนทำกรรมชั่วไว้ ไปเกิดในทุคติคือนรก เปรต อสุรกาย สัตว์ดิรัจฉาน กรรมชั่วย่อมได้โอกาสให้ผลเต็มที่ ถ้ามาเกิดเป็น มนุษย์ในสภาพที่ยากจน ชัดสนตกต่ำเป็นการเปิดโอกาสให้กรรมชั่ว ให้ผลได้มากเหมือนกัน (อาศัยคติวิบัติให้ผล)

๖. บางคนทำกรรมชั่วไว้ ไปเกิดในภพใหม่ มีอวัยวะพิการ ร่างกายไม่สมประกอบ อ่อนแอ ซี่โรคในอรรถกถากล่าวว่า “ผู้ใดเกิด ในท้องหญิงทาสีหรือหญิงกรรมกรผิวพรรณไม่งาม ร่างกายไม่สวย ชวนให้สงสัยว่าเป็นยักษ์หรือมนุษย์ (หรือปีศาจ) ถ้าเป็นชายเขาก็จะ ให้ไปเลี้ยงช้าง เลี้ยงม้า เลี้ยงโค ให้หาหญ้าหาฟืนให้เทกระโถน ถ้า เป็นหญิงเขาก็จะ ให้ไปต้มข้าวต้มถั่วให้ช้างให้ม้าให้เทหยากเยื่อเป็นต้น **บาปกรรมของผู้นั้นชื่อว่าอาศัยอุปริวิบัติให้ผล**”

๗. บางคนทำกรรมชั่วไว้ ไปเกิดในเวลาข้าวยากหมากแพง สังคมแร้นแค้นด้วยข้าวปลาอาหารหรือเวลาที่ตระกูลเสื่อมสิ้นสมบัติ หรือในอันตราย^๑ **บาปกรรมของผู้นั้นชื่อว่าอาศัยกาลวิบัติให้ผล**

๘. บางคนทำกรรมชั่วไว้ เมื่อไปเกิดในภพใหม่เป็นคนมีความ เพียรย่อหย่อน (ตรงกันข้ามกับข้อ ๔ มีชีวิตตกต่ำลำบาก กรรมชั่ว ของเขาอาศัยปโยควิบัติให้ผล

^๑ **อันตราย** ช่วงต่อระหว่างกับหนึ่งกับอีกกับหนึ่ง เช่นระหว่างกับเสื่อมถึงที่สุด มนุษย์ เป็นอยู่ด้วยความลำบากแร้นแค้น

๙. บางคนทำความดี แต่อาศัยกรรมชั่วบางอย่างไปถือปฏิสนธิในกำเนิดต่ำ เช่นในอบายภูมิ ๔ หรือในกำเนิดมนุษย์ที่ตกต่ำลำบากกรรมของเขาถูกคติวิบัติห้ามไว้จึงยังไม่ให้ผล

๑๐. บางคนทำกรรมดีไว้ ไปเกิดในภพใหม่แม้จะเกิดในตระกูลดี เช่นตระกูลกษัตริย์ ตระกูลเศรษฐีพอจะสืบราชสมบัติเป็นต้นได้ แต่อาศัยอุปธิวิบัติ คือมีร่างกายไม่สมประกอบบกพร่องพิการ จึงไม่ถูกเลือกให้สืบสกุลหรือสืบราชสมบัติ กรรมดีของเขาถูกอุปธิวิบัติห้ามไว้จึงยังไม่ให้ผล

๑๑. บางคนทำความดีไว้ แต่ไปเกิดในยุคสมัยที่ชั่ววอกหมากแพง (อย่างเดียวกับข้อ ๗) ความดีของเขาถูกกาลวิบัติห้ามไว้จึงยังไม่ให้ผล

๑๒. บางคนทำความดีไว้ ไปเกิดในภพใหม่มีความเพียรย่อหย่อน (เหมือนในข้อ ๘) ชีวิตตกต่ำ กรรมดีของเขาถูกบิโยคิวิบัติห้ามไว้จึงยังไม่ให้ผล

๑๓.-๑๖. บางคนทำกรรมดีไว้ เมื่อไปเกิดในภพใหม่ เขาประกอบพร้อมด้วยสมบัติทั้ง ๔ คือคติ อุปธิ กาละ บิโยคะ กรรมดีของเขาได้อาศัยสมบัติเหล่านี้ให้ผลทวียิ่ง ๆ ขึ้นไป

นี่คือกรรม ๑๖ ตามแนวพระอภิธรรม

เรื่องกรรมมีความสลับซับซ้อนมาก ผู้ไม่มีญาณจักขุยากที่จะมองให้ทะลุปรุโปร่งได้ เช่น

(๑) บางคนทำความชั่วมากแทบตลอดชีวิตเมื่อสิ้นชีพแล้วไปสุคติโลกสวรรค์ก็มี

(๒) บางคนทำชั่วมากสิ้นชีพแล้วไปอบายทุกคติวิบาตนรกก็มี

(๓) บางคนทำความดีมาก ล้นชีพแล้วไปทุกคติ.. ก็มี

(๔) บางคนทำดีมา ล้นชีพไปสุคติโลกสวรรค์ก็มี

(๑) เพราะกรรมชั่วที่เขาทำนั้นยังไม่ให้ผล แต่กรรมดีที่เขา
เคยทำไว้ได้โอกาสให้ผล

(๒) เพราะกรรมชั่วที่เขาทำนั้นมีโอกาสให้ผล

(๓) เพราะกรรมดีที่เขาทำยังไม่มีโอกาสให้ผล กรรมชั่วที่เคย
ทำไว้ได้โอกาสให้ผล

(๔) เพราะกรรมดีที่เขาทำไว้ให้ผล

กรรมชั่วที่พระพุทธองค์ตรัสถึงในที่นี้ (มหากัมมวิมังคสูตร ม.อ.
๑๔/๓๘๙/๖๐๓) ได้แก่อกุศลกรรมบถ ๑๐ กรรมดีหมายถึงกุศล
กรรมบถ ๑๐ และตรัสไว้ในตอนท้ายแห่งพระสูตรนี้ว่า “อิติ โข อนนฺท
อตุถิ กมฺมํ อภพฺพํ อภพฺพภาสํ” เป็นต้น ความว่า “ด้วยเหตุนี้แหละ
อานนท์ กรรมที่ไม่สมควร (อกุศล) ปรากฏเป็นไม่สมควรก็มี, กรรม
ที่ไม่สมควรปรากฏเป็นสมควร (กุศล) ก็มี กรรมที่สมควรปรากฏที่
สมควรก็มี, กรรมที่สมควร (กุศล) ปรากฏเป็นไม่สมควรก็มี”

เหตุนี้เอง พวกเดียรถีย์บางคนผู้เห็นอดีตอนาคตเพียงเล็กน้อย
จึงอาจเข้าใจผิด เห็นผิดว่าทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว เมื่อเห็น
ผิดก็สอนผิด ทำให้คนสมานเอาวิถีชีวิตที่ผิด สำหรับสมเด็จพระ
พระบรมศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรู้ทรงเห็นโดยตลอด จึงทรงรู้
ว่าสัตว์ใดเข้าถึงสุคติหรือทุกคติด้วยผลของกรรมใด การตรัสบอก
ของพระองค์จึงถูกต้องถ่องแท้

กรรมไม่ตายตัว

พระคาสดาตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ผู้ใดพึงกล่าวว่า **“บุคคลทำกรรมไว้อย่างไร เขาย่อมต้องเสวยกรรมนั้นอย่างนั้น”** ถ้าเป็นเช่นนั้น การอยู่ประพาศิพรหมจรรย์ก็ไม่มี (ประโยชน์) โอกาสเพื่อจะทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบก็มีไม่ได้

แต่ถ้าผู้ใดพึงกล่าวว่า **“บุคคลกระทำความกรรมที่จะต้องเสวยผลอย่างใด เขาย่อมได้รับผลแห่งกรรมนั้นอย่างนั้น”** เมื่อเป็นเช่นนั้น การอยู่ประพาศิพรหมจรรย์ย่อมมี (ประโยชน์) โอกาสที่จะทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบย่อมจะมีได้^๑

บุคคลบางคนทำบาปกรรมเพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นนำเขาเข้าสู่นรกได้ แต่บางคน ทำบาปกรรมเล็กน้อยเช่นนั้นเหมือนกัน บาปกรรมนั้นให้ผลในปัจจุบันส่วนเล็กน้อยไม่ปรากฏ, ปรากฏแต่ส่วนที่มาก (แปลตามฉบับหลวง ส่วนฉบับของมหาหมากุฎา แปลตรงนี้ว่า **“บาปกรรมประมาณน้อย อย่างเดียวกันนั้นบางคนทำแล้ว กรรมนั้นเป็นทิวฐุธรรมเวทเนยกรรม (ให้ผลในภพปัจจุบัน) ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย”**^๒)

บุคคลเช่นไร ทำบาปกรรมเพียงเล็กน้อยแล้ว บาปกรรมนั้น นำเขาสู่นรก? คือ บุคคลที่ไม่ได้อบรมกาย ไม่ได้อบรมศีล ไม่ได้

^๑ ข้อความ ๒ ตอนนี้ ตอนแรกถึงถึงตัวกรรม คือตัวการกระทำ ข้อความตอนหลังถึงถึงผลแห่งกรรมที่บุคคลทำแล้วทำคืนไม่ได้เป็นอันทำแล้ว แต่การเปลี่ยนแปลงผลของกรรม ย่อมมีโอกาสทำได้บ้าง โดยการทำความใหม่ที่จะไปเปลี่ยนแปลงผลแห่งกรรมที่ทำแล้ว เช่น กรณีพระองค์อุลิมาล และตัวอย่างที่พระพุทธองค์ทรงยกขึ้นเป็นตัวอย่างในที่นี้ (ในพระสูตรนี้)

^๒ อรรถกถาฉบับไทยกล่าวไว้ว่า กรรมที่มากย่อมให้ผล กรรมเล็กน้อยไม่ให้ผล ส่วนฉบับพม่ากลับเป็นว่ากรรมเล็กน้อยไม่ให้ผล กรรมมากจะให้ผลได้อย่างไร

อบรมจิต ไม่ได้อบรมปัญญาเป็นคนมีคุณน้อย มีใจต่ำ ใจคับแคบ มีปกติอยู่เป็นทุกข์แม้ด้วยเรื่องเพียงเล็กน้อย

บุคคลเช่นไรทำบาปกรรมเพียงเล็กน้อยแล้วให้ผลในปัจจุบัน (เล็กน้อยแล้วไม่นำสู่นรก)? คือ บุคคลที่ได้อบรมกาย อบรมศีล อบรมจิต อบรมปัญญาแล้วเป็นผู้มีคุณมาก มีใจสูงใจกว้าง (มหตฺตฺตา) มีปกติอยู่ด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่ (มีพรหมวิหารเป็นต้น) อันหาประมาณมิได้เปรียบเหมือนบุคคลใส่ก้อนเกลือลงไปในช่วงน้ำน้อย (หรือในถ้วยน้ำเล็กๆ) น้ำนั้นย่อมเค็มจัดดื่มไม่ได้ แต่ถ้าเอาก้อนเกลือเช่นนั้นใส่ลงไปในแม่น้ำคงคา น้ำจะไม่เค็มเลยเพราะแม่น้ำนั้นเป็นห้วงน้ำใหญ่

บางคนถูกจองจำเพราะทรัพย์ถึงกหาปณะบ้าง ๑ กหาปณะบ้าง ๑๐๐ กหาปณะบ้าง แต่บางคนไม่ถูกจองจำเพราะทรัพย์จำนวนนั้น คนพวกไหนถูกจองจำ คนพวกไหนไม่ถูกจองจำฯ พวกยากจนขัดสน ถูกจองจำ พวกมั่งคั่งมีทรัพย์เหลือเฟือไม่ถูกจองจำ จันใด คนทำกรรมเล็กน้อยดังกล่าวมากี่จันนั้น ย่อมไปนรกบ้าง ไม่ต้องไปนรกบ้าง

อีกอุปมาหนึ่ง คนลักแกะบางคนถูกฆ่าถูกจองจำถูกเผาไฟ เพราะไปลักแกะของคนยากจนขัดสนเข้า, คนลักแกะบางคนไม่ถูกจองจำไม่ถูกฆ่า ไม่ถูกเผาไฟ เพราะเขาไปลักแกะคนมั่งคั่ง เพราะเขามีแกะมากมาย (ถูกลักไปเล็กน้อยเขาไม่เดือดร้อนอะไร) เพียงแต่ผู้ลักนอบน้อมยกมือไหว้ขออภัย ขอโทษเจ้าของแกะก็ยินดีปล่อยเขาจันใด บาปกรรมที่บุคคลทำแล้วก็จันนั้น นำบุคคลไปสู่ นรกบ้าง ไม่นำไปสู่ นรกบ้าง

ตามพระพุทธพจน์นี้ จะเห็นความมีเงื่อนโซ่ของกรรมคือกฎแห่งกรรมนั้นไม่ตายตัว ขึ้นอยู่กับเงื่อนโซ่และเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องอยู่ เช่นคนทำกรรมเล็กน้อยด้วยกัน คนหนึ่งไปนรก อีกคนหนึ่งไม่ไป คนที่ต้องไป เพราะไม่มีคุณความดีอย่างอื่นช่วยพยุงไว้ ป้องกันไว้ คนที่ไม่ต้องไปเพราะคุณความดีมาก คุณเหล่านั้นช่วยป้องกันไว้ คือความดีท่วมความชั่ว ทำให้ความชั่วเล็กน้อยไม่มีฤทธิ์ในการให้ผลที่ทรงเปรียบเหมือนน้ำกับเกลือ เป็นต้น แสดงว่าคุณความดีสามารถละลายผลแห่งกรรมชั่วให้เบาบางได้ ความชั่วที่มีจำนวนมากก็ทำนองเดียวกัน เมื่อท่วมความดีย่อมละลายผลแห่งกรรมดีให้เป็นอัปโพหาริกไปได้ (อัปโพหาริก หมายความว่าไม่มีเหมือนไม่มี เช่นน้ำที่ติดอยู่กันแก้วหลังจากยกขึ้นดื่มหมดแล้ว มีเงินอยู่ ๑ สลึงในปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๓๔) ซึ่งซื้ออะไรไม่ได้แล้วจึงเป็นอัปโพหาริก=ไม่ควรถูกกล่าวว่ามี)

มีเรื่องเป็นอันมากในตำราทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงผู้เคยทำบาปกรรมมามาก ตอนหลังกลับใจมาทำความดีและยึดมั่นอยู่กับความดี แม้ชั่วระยะเวลาไม่นานนักทำให้ไปสู่คติได้ ถ้าได้คุณธรรมชั้นสูงเป็นพระอรหันต์ตั้งแต่โสดาบันขึ้นไปด้วยแล้ว ก็เป็นการปิดกั้นอบายภูมิได้หมด ไม่ว่าจะเคยทำกรรมชั่วมาอย่างไร

คนที่ทำบาปกรรมเล็กน้อยแล้วได้รับผลในภพปัจจุบันเป็นทิฏฐุธรรมเวทนีย์เพียงเล็กน้อย ไม่มากและต่อไปจะไม่ให้ผลอีกนั้นคือคนดีมีคุณธรรมสูง ได้อบรมกายศีล จิตและปัญญามาอย่างดี บาปกรรมเล็กน้อยไม่สามารถทำอันตรายแก่ท่านได้ เหมือนเรือใหญ่ลอยล่องอยู่ไม่ได้บรรทุกของหนักอย่างใดเมื่อเอาก้อนหินสักก้อนหนึ่งใส่ลงไปก็ไม่ทำให้เรือจมได้ ส่วนคนชั่วเพียบอยู่ด้วยบาปแล้วเมื่อ

ทำบาปเพิ่มเพียงเล็กน้อย บาปนั้นนำเขาลงนรกได้เหมือนเรือซึ่ง
เพียงบอญอยู่แล้ว เอาก่อนหินใส่ลงไปอีกเพียงก้อนเดียวก็จม

คนที่เคยเป็นหนี้ เคยเป็นโรคเป็นต้นเพราะความประมาทหรือ
เพราะเหตุใดเหตุหนึ่งก็ตาม ต่อมาภายหลังรู้ว่าเป็นหนี้เพราะอะไร
เป็นโรคเพราะอะไรแล้ว ไม่ทำเหตุเช่นนั้นอีก แต่กลับทำเหตุอันตรง
กันข้าม จนพ้นหนี้เปลื้องหนี้หมดแล้วยังมีเงินเหลืออีกมาก เจ้าหนี้ก็
พอใจ ตนเองก็สบายใจว่าเราหมดหนี้แล้ว ยังมีเงินเหลือสำหรับ
เลี้ยงชีพ, สงเคราะห์คนที่ควรสงเคราะห์อีกมากหรือว่าคนที่ประกอบ
เหตุอันเหมาะสมจนหายโรคแล้วหรือสามารถควบคุมไว้ได้เพราะ
ความรู้ความเข้าใจและฉลาดขึ้นด้วย นอกจากทำตนให้ปลอดภัยได้
แล้ว ยังสามารถช่วยแนะนำผู้คนเพื่อป้องกันโรคเช่นนั้น และเพื่อ
บำบัดแก้ไขสำหรับผู้ที่เป็นแล้วด้วยข้อนี้ ฉันทิเด เรื่องกรรมที่บุคคล
ทำแล้วก็ฉันทิเด ย่อมสามารถป้องกันผล และกำจัดผลแห่งกรรมชั่ว
เสียได้ด้วยกรรมดี ด้วยเหตุนี้แหละพระพุทธองค์จึงตรัสว่า

“ถ้าผลของกรรมเป็นของตายตัวแก้ไขไม่ได้แล้ว การประพฤติ
พรหมจรรย์ก็ไม่มีประโยชน์ โอกาสที่จะทำความดีจนสิ้นทุกข์ก็จะมี
ไม่ได้ (เพราะแต่ละคนเคยทำกรรมชั่วมานานมาแล้วทั้งนั้น) แต่
เพราะเหตุที่ผลของกรรมเป็นสิ่งไม่ตายตัว (มีเงื่อนไข มีเหตุปัจจัย
เบี่ยงเบน) การประพฤติพรหมจรรย์จึงมีประโยชน์ โอกาสที่จะ
ทำความดีเพื่อความสิ้นทุกข์จึงมีได้

(พระพุทธภาสิตข้างต้น ดีความใหม่และเขียนด้วยสำนวนใหม่)

**ดังนั้นกฎแห่งกรรมที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วหรือทำเหตุดี
ย่อมได้รับผลดี ทำเหตุชั่วย่อมได้รับผลชั่วนั้นเป็นหลักที่วางไว้**

กว้าง ๆ ทั่ว ๆ ไป ยังไม่พูดถึงเงื่อนไขหรือเหตุปัจจัยอันทำให้ผลแห่งกรรมเบี่ยงเบน เปรียบเหมือนการเตะฟุตบอล ถ้าไม่มีฝ่ายตรงข้ามคอยป้องกันไว้มันย่อมเข้าโกล์ (GOAL) โดยง่ายตรงไปตรงมา หรือเหมือนไม้ที่วางลงไปใต้น้ำ ย่อมลอยไปตามกระแสน้ำ แต่ถ้ามีเหตุปัจจัยให้มันลอยทวนน้ำก็ย่อมได้ เช่น เรือที่มีพายมีแจวหรือเครื่องยนต์หรือมีสิ่งชักจูง เป็นต้น มันย่อมขึ้นเหนือน้ำได้

ในมหากรรมวิมังสาสูตร (มัชฌิมนิกาย อุपरินิพพานสภก เล่ม ๑๔ ข้อ ๖๐๓-๖๑๖ หน้า ๓๘๙-๓๙๙) ใจความสำคัญ ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกับพระอานนท์ว่า

อานนท์ บุคคล ๔ จำพวกมีอยู่ในโลกคือ

๑. บางพวกประพฤติกุศลกรรมบถ ๑๐ มีปาณาติบาต เป็นต้นไม่มีจกหาปฏิญญาเป็นสุดท้าย คือประพฤติกุศลด้วยกาย วาจา ใจ ลิ่นชีพแล้วเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

๒. บางพวกประพฤติกุศลเช่นนั้นเหมือนกัน ตายแล้วไปสู่สุคติโลกสวรรค์

๓. บางพวกประพฤติกุศลด้วยกาย วาจา ใจ คือประพฤติกุศลอยู่ในกุศลกรรมบถ ๑๐ ตายแล้วไปสู่สุคติโลกสวรรค์

๔. บางพวกประพฤติกุศลเช่นนั้น ตายแล้วไปสู่อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

อานนท์ สมณพราหมณ์บางพวกในโลกนี้ ทำความเพียรจนได้ทิพจักขุ ได้เห็นบุคคลพวกที่ ๑ แล้วจึงกล่าวว่า บาปกรรมมีจริง ผลของกุศลมีจริง เราได้เห็นเอง ใครก็ตามที่รู้เห็นอย่างนี้ ชื่อว่ารู้ชอบที่รู้อย่างอื่นชื่อว่ารู้ผิด เขาปลงใจแน่นอนลงไปเช่นนั้น

สมณพราหมณ์บางพวก ได้เห็นบุคคลพวกที่ ๒ แล้วกล่าวว่า บาปกรรมไม่มี ผลของทุจริตไม่มี เขาได้เห็นด้วยทิพจักขุของเขาเอง

สมณพราหมณ์บางพวก ได้เห็นบุคคลพวกที่ ๓ ด้วยทิพจักขุแล้ว ยืนยันว่า บาปกรรมมีอยู่ ผลของทุจริตมีอยู่

สมณพราหมณ์บางพวกเห็นบุคคลพวกที่ ๔ แล้วยืนยันว่า กรรมชั่วไม่มี ผลของทุจริตไม่มี เขาเห็นด้วยทิพจักขุของเขาเอง ว่าบุคคลบางพวก ประพฤติสุจริตด้วย กาย วาจา ใจ ตายแล้วไปสู่อบายทุกติวินิบาตนรก

สมณพราหมณ์เหล่านั้นต่างยืนยันญาณทัศนะของตนว่า อย่างนี้เท่านั้นถูกต้องเป็นจริง อย่างอื่นเป็นเท็จ พวกเขาปลงใจลงไปแน่นอนอย่างนั้น

อานนท์! เราเห็นด้วยกับสมณพราหมณ์พวกที่เห็นว่าบาปกรรมมีผลของทุจริตมีอยู่ แต่เราไม่เห็นด้วยกับสมณพราหมณ์ พวกที่เห็นว่าบาปกรรมไม่มี ผลของทุจริตไม่มี เพราะเหตุไร? เพราะญาณในการจำแนกกรรมของตถาคตเป็นอีกอย่างหนึ่ง (อญญาณา หิ อานนฺท ตถาคตสฺส มหากมฺมุวิภังเก ญาณํ โหติ)

อานนท์! บุคคลพวกที่ ๑ นั้น ได้ทำบาปกรรมอันเป็นเหตุให้ต้องเสวยทุกข์ไว้ก่อนบ้าง หรือทำไว้ภายหลังบ้าง หรือว่าในเวลาใกล้ตายเขาได้สมาทานมิจฉาทิภุคฺฐิบ้าง ด้วยกรรมนั้น เขาจึงเข้าถึงทุกติ เขาได้เสวยวิบาก (ผล) ในปัจจุบันบ้าง ในชาติถัดไปบ้าง ในชาติต่อไปอีกบ้าง

อานนท์! บุคคลพวกที่ ๒ นั้น ได้ทำกัลยาณกรรมอันเป็นเหตุให้ได้รับความสุขไว้ก่อนบ้าง, ภายหลังบ้าง, ก่อนสิ้นชีวิตได้สมาทาน

ล้มมาทิวลิปให้บริบูรณ์บ้าง, ด้วยกรรมนั้น เขาจึงเข้าถึงสุคติ เขาได้
 เสวยผล (แห่งกรรมดี) ในปัจจุบันบ้าง ในชาติถัดไปบ้าง ในชาติต่อ ๆ
 ไปบ้าง

อานนท์! บุคคลพวกที่ ๓ ได้ทำกัลยาณกรรมอันเป็นเหตุให้มึ
 ความสุขไว้ก่อนบ้าง, ภายหลังบ้าง, ก่อนสิ้นชีพ ได้สมทานล้มมา
 ทิวลิปให้บริบูรณ์บ้าง ด้วยกรรมนั้น เขาจึงไปสู่สุคติ เขาได้เสวยผล
 แห่งกรรมดีในปัจจุบันบ้างในชาติถัดไปบ้าง ในชาติต่อ ๆ ไปบ้าง

อานนท์! บุคคลพวกที่ ๔ ได้ทำบาปกรรมอันเป็นเหตุให้เสวย
 ทุกข์ไว้ในกาลก่อนบ้าง, ในภายหลังบ้าง ในเวลาก่อนตายได้สมทาน
 มิจจาทิวลิปบ้าง ด้วยกรรมนั้นเขาจึงไปสู่สุคติ เขาได้เสวยผลแห่ง
 กรรมในปัจจุบันบ้าง ในชาติถัดไปบ้าง (อุบปัชชเวทนีย์) ในชาติต่อ ๆ
 ไปบ้าง (อปรปริยายเวทนีย์)

ด้วยเหตุนี้แหละอานนท์

๑. กรรมอันไม่สมควร ปรากฏให้เห็นว่าไม่สมควรก็มีอยู่
 (อตุถิ กมฺมํ อภพฺพํ อภพฺพภาสํ)

๒. กรรมอันไม่สมควร ปรากฏให้เห็นว่าสมควรก็มีอยู่ (อตุถิ
 กมฺมํ อภพฺพํ ภพฺพภาสํ)

๓. กรรมอันสมควร ปรากฏให้เห็นว่าสมควรก็มีอยู่ (อตุถิ
 กมฺมํ ภพฺพญฺเจว ภพฺพภาสญฺจ)

๔. กรรมอันสมควร ปรากฏให้เห็นว่าไม่สมควรก็มีอยู่ (อตุถิ
 กมฺมํ ภพฺพํ อภพฺพภาสํ)

ตามนัยแห่งมหากรรมวิมังคสูตรนี้ ให้ข้อคิดหลายอย่างเช่น

๑. สมณพราหมณ์บางพวกในสมัยพุทธกาลหรือก่อนพุทธกาลได้ลงแรงทำความเพียรจนได้ทิพจักขุหรือจตุปาตญาณแต่ได้ญาณเพียงเล็กน้อย เห็นเพียงชาติเดียว ๒ ชาติ ไม่เห็นตลอดสาย เช่นพระพุทธเจ้า จึงรู้ไม่ตลอดเหมือนคนดูละครเพียงฉากเดียว ๒ ฉากแล้วรีบสรุปเรื่องทั้งหมด จึงมีโอกาสผิดพลาดได้มาก

๒. เรื่องการให้ผลของกรรมมีความซับซ้อน มีเงื่อนไขมากมายที่จะทำให้ช้ำขาดลงไปว่า ทำกรรมเช่นนี้แล้วจะให้ผลเช่นนี้ ๆ ทั้งนี้เพราะตลอดเส้นทางแห่งชีวิตในสังสารวัฏนี้มีตัวประกอบมาก มีตัวแปรมากเป็น if then-law (conditionality) อยู่เสมอ ผลของกรรมจึงเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว หรือบางที่มีเหตุปัจจัยอื่นป้องกันไว้บ้าง สันนิษฐานบ้าง

๓. กรรมย่อมให้ผลเป็นทิวฏฐัมมเวทนีย (ให้ผลในปัจจุบัน) บ้าง, ให้ผลเป็นอุปัชชเวทนีย (ให้ผลในชาติหน้าต่อจากภพปัจจุบัน) บ้าง, ให้ผลเป็นอปรปรียาเวทนีย (ให้ผลในภพต่อ ๆ ไปสุดแล้วแต่โอกาส) บ้าง การไม่มีทิพจักขุอันยาวไกล จึงอาจตัดสินผลแห่งกรรมผิดไปได้เสมอ แม้ในชีวิตเดียวของคน ๆ หนึ่ง ถ้าเราไม่รู้จักไม่ได้ อยู่ใกล้ชิดเขามาโดยตลอด ผลดีผลชั่วที่เกิดขึ้นแก่ตัวเขาก็ทำให้เรางงได้เหมือนกัน อย่าต้องอื่นไกลเลย แม้ผลดี ผลชั่ว ที่เกิดแก่ตัวเราเอง ถ้าเราขาดโยนิโสมนสิการ (คิดเป็น) และขาดปัญญาแล้ว ก็ทำให้เราแยกไม่ออกเหมือนกันว่า อะไรเป็นผลของอะไร

นอกจากนี้ เรื่องของกรรมยังเกี่ยวข้องกับสมบัติ ๔ และวิบัติ ๔ อีกด้วย ถ้าได้สมบัติ ๔ ก็ช่วยสนับสนุนให้ดี ถ้าได้วิบัติ ๔ ก็ทำให้ตกต่ำลำบาก ดังข้อความที่ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาแห่งนิทานสูตร (นิทานสูตร อังคุตรนิกายติกนิบาต ข้อ ๔๗๓)

ความเป็นไปของสัตว์โลกเกี่ยวกับนิยาม ๕ อยู่ด้วย, นิยาม แปลว่าตัวกำหนด กำหนดธรรมชาติเรียกว่ากฎธรรมชาติ กำหนดสัตว์บุคคลให้เป็นไปต่างๆ เรียกว่ากฎแห่งกรรม ความเป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายที่ต้องเป็นเช่นนั้นๆ เรียกว่ากฎแห่งธรรมหรือกฎธรรมดา

นิยาม ๕ คือ

๑. **อุตุนิยาม** กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับฤดูกาล หรือความเป็นไปตามธรรมชาติ เช่นมีฤดูหนาว ร้อน ฝน อันเป็นสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ และมีอิทธิพลต่อรูปร่างผิวพรรณของมนุษย์ด้วย เช่นมนุษย์ที่อยู่ประจำในถิ่นที่อากาศร้อนจัด ทำให้มีผิวดำหรือคล้ำลง เมื่ออยู่ไปหลายชั่วอายุคนอาจกลายเป็นพันธุ์ดำไป (physical law)

๒. **พีชนิยาม** กฎธรรมชาติที่เป็นพีชพันธุ์ หรือพันธุกรรมทั้งอาณาจักรพืชและอาณาจักรสัตว์ (biological law) เช่น ชนุนออกลูกเป็นชนุน สุนัขมีลูกเป็นสุนัข และคนมีลูกเป็นคน เป็นต้น

๓. **จิตตนิยาม** กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับการทำงานของจิต (psychic law) หรือจิตเป็นตัวกำหนดเช่นกำหนดพฤติกรรมของคน เมื่อจิตโกรธ พฤติกรรมก็ออกมาอย่างหนึ่ง เมื่อจิตมีเมตตากรุณา พฤติกรรมก็ออกมาอีกอย่างหนึ่ง เมื่อจิตเศร้าหมองก็มีหวังทุกข์ เมื่อจิตไม่เศร้าหมองก็มีหวังสุขคติ จิตเศร้าหมองหรือฟุ้งแผ้วเป็นตัวกำหนดทุกข์หรือสุขคติ แต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับกรรมนิยามอีกด้วย

๔. **กรรมนิยาม** (the law of karma) กรรมเป็นตัวกำหนด สัตว์โลกให้เป็นไปต่าง ๆ ดีบ้าง เลวบ้าง อย่างที่พระพุทธองค์ตรัสว่า กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้ทราบบ้างให้ประณีตบ้าง (กมมํ สตุเต วิภชติ ยทิทํ หีนปฺปณีตตาย) สัตว์ผู้ทำดี ย่อมไปดี ผู้ทำชั่วย่อมไปในทางที่

ชั่ว ต่อไปก็ได้รับผลแห่งกรรมเป็นสุขเป็นทุกข์ตามที่ตนทำไว้สั่งสมไว้ แต่ก็มีเงื่อนไข มีเหตุปัจจัย เปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ดังกล่าวแล้ว

๕. **ธรรมเนียม** (order of the norm) ธรรมดาเป็นตัวกำหนด, ความเป็นธรรมดาของสิ่งทั้งหลายที่จะต้องเป็นเช่นนั้น ๆ เช่น ความแก่ ความตาย เป็นธรรมดา ของสัตว์ทุกชนิดไม่มีใครล่วงพ้นไปได้ เป็นธรรมดาของนกทั่วไปที่จะบินได้, เป็นธรรมดาของปลาที่จะแหวกว่ายอยู่ในน้ำได้ ฯลฯ

อันที่จริง มีธรรมเนียมอย่างเดียวกับกลุ่มนิยาม ๔ อย่างข้างต้น ได้ด้วยแต่ที่ท่านแยกออกมาเพื่อจำแนกหน้าที่ให้ชัดเจนออกไป เช่นเราพูดว่า ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ พ่อค้า ประชาชน ที่จริงประชาชนคำเดียวกับกลุ่มไปหมดแล้ว แต่ที่ท่านแยกกล่าว ก็เพื่อให้ชัดเจนลงไปว่าคนเหล่านั้นนอกจากเป็นประชาชนแล้วยังทำหน้าที่พิเศษของตน ๆ อย่างไรด้วย

ในทำนองเดียวกันธรรมเนียมย่อมคลุมเอานิยามอื่น ๆ ไว้หมด เช่นถ้าจะพูดอย่างนี้ย่อมได้ คือ เป็นธรรมดาของฤดูกาลที่จะต้องหมุนเวียนเปลี่ยนไปเช่นนั้น, เป็นธรรมดาที่สุนัขย่อมจะออกลูกเป็นสุนัข, เป็นธรรมดาที่คนเมื่อโกรธ (จิตโกรธ) ย่อมมีกิริยา วาจาที่เปลี่ยนไปจากปกติ, เป็นธรรมดาที่คนทำดี ย่อมได้รับผลดี

ในวาเสฏฐสูตร^๑ พระพุทธองค์ได้ตรัสกับมาณพชื่อว่าเสฏฐะ และภรรยาสาวถึงเรื่องบุคคลต่าง ๆ ว่าเขาเป็นเช่นไรก็เพราะการกระทำของเขา เช่น เป็นพราหมณ์ เป็นชวานา พ่อค้า คิลปิน เป็นโจร เป็นทหาร เป็นพระราชา เป็นต้น ย่อมเป็นไปตามกรรม คือสิ่งที่

^๑ เล่ม ๑๓ ข้อ ๗๐๗ หน้า ๖๔๔ และ ๖๔๘

เขาทำไม่ใช่เพราะกำเนิด ตอนทำยพระองค์ได้ตรัสว่า “**บัณฑิตผู้เห็น ปฏิจจสมุปบาท ฉลาดในกรรมและผลของกรรม ย่อมเห็นกรรม ตามเป็นจริงดังกล่าวมา**” และตรัสต่อไปว่า “**โลกเป็นไปตามกรรม หมุ่สัตว์ก็เป็นไปตามกรรม สัตว์ทั้งหลายผูกพันอยู่ในกรรม เหมือน เพลารถยี่ดรถที่กำลังวิ่งไป บุคคลย่อมเป็นผู้ประเสริฐเพราะคุณธรรม คือ ตบะ พรหมจรรย์ ความสำรวมและการฝึกตน อย่างนี้แหละคือ ผู้ประเสริฐสูงสุด**”

มีกฎอีกอย่างหนึ่งในสังคมนอกจากนิยาม ๕ นี้แล้วคือกฎระเบียบที่มนุษย์ร่วมกันตั้งขึ้นเรียกในภาษาอังกฤษว่า man-made law เพื่อความอยู่กันสงบเรียบร้อยในสังคม จะเรียกว่า สังคมนิยาม ก็น่าจะได้ ถ้าจะให้รวมลงในนิยาม ๕ ก็คงลงในกรรมนิยามนั่นเอง เพราะเป็นการกระทำของมนุษย์ กฎหมายและกฎอื่น ๆ ที่มนุษย์ตั้งขึ้นอยู่ในข้อนี้ทั้งหมด

สังคมนิยาม (สังคมเป็นตัวกำหนด) นี้ก็มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของมนุษย์ไม่น้อยเหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่ยังไม่เป็นตัวของตัวเองคอยเดินตามแฟชั่น^๒ อยู่เรื่อยไป **ความนิยมของ สังคม** เป็นไปทางใดก็เห่กันไปในทางนั้นโดยไม่ค่อยพิจารณาถึงผลเสียและความเหมาะสมแก่ตนเองสักเท่าไร คิดแต่เพียงว่า ถ้าตนทำเช่นนั้นสังคมจะชอบหรือยกย่อง เพราะกระหายต่อความนิยมยกย่อง ส่วนที่เป็นพิษภัยนั้นเรามองไม่เห็น เพราะปัญญาจักขุยังน้อยเกินไป และอินทรีย์ (ความพร้อม maturity) ยังอ่อนเกินไป ไม่เพียงพอที่จะรู้ว่าอะไรเป็นสาระ อะไรเป็นอสาระ หรือหากว่าพอรู้อยู่บ้างจิตใจก็ไม่เข้มแข็งพอที่จะโยนทิ้งอสาระถือเอาเฉพาะส่วนเป็นสาระ

^๒ Fashion แบบ, นิสัย, ขนบประเพณีที่เห็นกันว่าดีที่สุดในปัจจุบันได้รับความนิยมแพร่หลายตามกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเสื้อผ้าและพฤติกรรมที่แสดงออก

ผู้ใหญ่ที่มีได้ผ่านการอบรมกาย อบรมศีล อบรมจิต และ อบรมปัญญาอย่างดีก็มีพฤติกรรมพอ ๆ กับเด็กเพราะแม้จะ สูงโดยอายุ แต่ยังเยาว์โดยจิตใจ คืออายุจิตยังเยาว์มาก หนุ่มสาว บางคนด้วยซ้ำไป แม้อายุทางกายยังน้อยแต่อายุจิตเจริญมาก จึง สามารถแกะเปลือกของโลกออกทิ้งไปได้ ถือเอาเฉพาะส่วนที่เป็น สาระ ผักไฟในบุญกุศลทำชีวิตให้มีคุณค่า ผิดจากหนุ่มสาวโดยมาก ที่เอาแต่กินนอน เทียว เล่น ผลาญทรัพยากรของสังคมให้สิ้นเปลือง เป็นคนรกรอกโลกเสียนานปี กว่าจะรู้สึกตัวก็แก่เสียแล้ว นำเสียดาย เวลาที่ปล่อยยให้ล่องไปโดยเปล่าประโยชน์หรือได้ประโยชน์ไม่คุ้มกัน

บุญกุศล: ความแตกต่างระหว่างบุญกับกุศล

พูดถึงเรื่องกรรม ก็ขอพูดถึงเรื่องบุญกุศลเสียด้วยเพราะมีผู้ ถามบ่อยเหมือนกันว่าบุญกับกุศลต่างกันอย่างไร? บาปกับอกุศล ต่างกันอย่างไร หรือว่าเหมือนกัน?

บาปกับอกุศลนั้น มีความหมายใกล้เคียงกัน ใช้แทนกันได้ มีหลายแห่งที่บาป อกุศล มาด้วยกัน ตามหลังกันมา เช่น ในเรื่องปธาน คือความเพียร ๔ อย่าง มีเพียรระวังบาปเป็นต้นในที่นั้น ตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังความพอใจให้เกิดขึ้น, พยายาม, ปรารถนาความเพียร, ปรองคองจิต, ตั้งความเพียร เพื่อความ ไม่เกิดขึ้นแห่งบาปอกุศลที่ยังไม่เกิด เพื่อละบาปอกุศลที่เกิดแล้ว, เพื่อความเกิดขึ้นแห่งกุศล (ไม่มีคำว่าบุญ) ที่ยังไม่เกิด, เพื่อให้กุศล ที่เกิดแล้วดำรงอยู่และเจริญบริบูรณ์ยิ่งขึ้นไป”^๑

^๑ มัคควิมังคสูตร และ อภ. จตฺตก. ๒๑/๒๐/๑๓

ตามพระพุทธพจน์นี้ ในส่วนให้ระวางบาปอกุศลและส่วนละ (ปหานปชาน) มีทั้งคำว่าบาป และคำว่าอกุศล แต่พอถึง ๒ ประการหลัง ให้ทำกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น และรักษากุศลที่เกิดแล้วให้ดำรงอยู่ และเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปนั้น ท่านใช้คำกุศลอย่างเดียว ไม่มีคำว่าบุญ

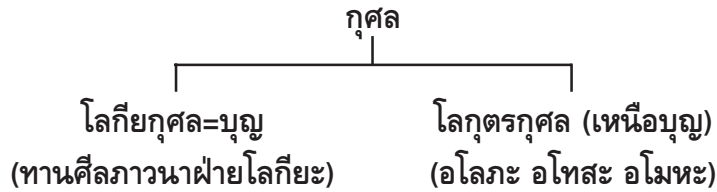
ในหัวข้อธรรมเรื่องอินทรีย์สังวรในอภินนทกปฏิบัติ^๒ ตรัสไว้ว่า “ให้สำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยประการที่บาปอกุศลจะไม่ร่วไหลเข้าสู่จิต (บาปอกุศลลา ธมฺมา อนฺวาสฺวเวยฺย)”

คือไม่ให้เกิดอภิขณา ความโลภ ความอยากได้ความติดใน อารมณ์มีรูปเป็นต้น และไม่ให้เกิดโทมนัส ความไม่พอใจ ความ เสียใจเกิดขึ้นเพราะเห็นรูปเป็นต้นเช่นเดียวกัน แต่ถ้าเห็นแล้ว ได้ ยินแล้ว เกิดกุศลธรรมขึ้นในใจจะยินดีในอารมณ์นั้น เพื่อเพิ่มพูน กุศลให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปย่อมได้ ท่านไม่ห้าม

รวมความว่า ท่านห้ามมิให้ยินดี หรือยินร้ายในกรณีที่จะทำให้ เกิดบาปอกุศลเท่านั้น ในอภินนทกปฏิปทานี้คำว่าบาปกับอกุศล ก็ตามกันมาเหมือนกัน ยังมีที่อื่น ๆ อีกมาก ยกมานี้พอเป็นตัวอย่าง เพื่อแสดงให้เห็นว่า คำว่าบาปกับอกุศล มีความหมายใกล้เคียงกัน เป็นไฉนของกันก็ได้

ส่วนคำว่า บุญกับกุศลนั้น มีความหมายกว้างแคบ สูงต่ำกว่ากัน บุญมีความหมายแคบและต่ำกว่ากุศล กุศลมีความหมายสูงและกว้าง กว่าบุญ บุญเป็นฝ่ายโลกียะอย่างเดียวเป็นฝ่ายวิภูฏคามิ (วนเวียน อยู่ในวิภูฏะ) ส่วนกุศลเป็นโลกียะก็มีเป็นโลกุตระก็มี โลกุตระบุญนั้น ไม่มี กุศลฝ่ายโลกียะนั้นเท่ากับบุญได้

^๒ อัง. ตีก ๒๐/๑๔๒/๔๕๕ และ ๒๑/๒๑/๑๔

ตามนี้จะเห็นว่า บุญเป็นชื่อหนึ่งของกุศล คือเป็นชื่อโลกียะ ตามปกติการให้ทาน รักษาศีล แม้จะให้ทานมากเพียงไร รักษาศีล มากและนานเพียงไร บริสุทธิ์เพียงไร ก็ยังอำนวยผลให้เกิดเพียงแค่ว่า สวรรค์ ๖ ชั้น และมนุษย์ภูมิเท่านั้น ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏะยังเป็นอุปริเวปังกา (ให้ผลเป็นชั้นธอยู่ เมื่อยังมีชั้นก็ยังมีทุกข์) อุปริ แปลว่ากิเลสก็ได้ ฉะนั้น อุปริเวปังกา จึงแปลว่ามีผลเป็นกิเลส ก็ได้ด้วย เช่นว่าให้ทาน รักษาศีล ด้วยมุ่งหมายว่าจะได้ไปเกิดเป็นเทพพวกใดพวกหนึ่ง เพื่อได้เสวยกามารมณ์ให้สมอยากโดยไม่ยาก ขณะที่ตั้งความปรารถนานั้นก็เป็นกิเลสตัวโลภะหรือราคะแล้ว เมื่อไปเกิดเป็นเทพสมความต้องการก็เปล็ดเปล็นในกามคุณอันเป็นทิพย์ กิเลสเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ ตามเชื้อของกิเลสนั้น กิเลสยิ่งเป็นตัวเหตุของทุกข์ใหญ่ นี่คืออานิสงส์ของฝ่ายบุญ

แม้บำเพ็ญภาวนาจนได้ฌานสมาบัติแต่ถ้าฌานนั้นยังเป็นโลกียฌานอยู่ เพราะผู้ได้ฌานยังมีได้บรรลุโลกุตรธรรมแล้วก็เสื่อมได้ง่าย ต้องคอยตามรักษาคุ้มครองเหมือนคนมีโรคกินยาแต่เพียงคุมโรคไว้ ต้องคอยระวังของแสลงเป็นอย่างยิ่ง ต้องคอยกินยากันอยู่เรื่อย หยุดไม่ได้ หยุดเข้าโรคกำเริบขึ้นอีก ไม่หายขาด สมานหรือฌานนั้นเพียงแต่คุมกิเลสไว้ได้แต่ตัดกิเลสไม่ได้ ฌานไม่เสื่อมก็เป็นสุขดี นิรวรณ ๕ ไม่รบกวน ตายแล้วไปเกิดเป็นพรหมชั้นใดชั้นหนึ่งตามกำลังฌาน แต่ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะต่อไป

นี่ก็เป็นฝ่ายบุญ

คราวนี้ พูดถึงฝ่ายกุศลบ้าง กุศลนั้นแปลว่าฉลาด หรือตัดกิเลสเหมือนหญ้าคา (กุส=หญ้าคา, ล=ตัด, กุสล=ตัดกิเลสอันเหมือนหญ้าคา) เพราะทำให้ตายได้ยาก ต้องถอนรากถอนโคนกันจริงๆ เราจะพบในพระบาลีบ่อย ๆ ว่า ถอนต้นหาพร้อมทั้งรากได้แล้ว (สมฺมุลฺ ตณฺหํ อพฺพยุห) เป็นผู้หมดอยาก ดับสนิท (นิจฺฉาโต ปรินิพฺ พุโต)

การเจริญวิปัสสนาเพื่อเห็นไตรลักษณ์แล้วละโลกะ โทสะ โมหะ เสียได้ นั่นแหละเป็นมหากุศล หนึ่งการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา หรือทำความดีใด ๆ ก็ตาม แล้วมุ่งเอาความสิ้นอาสวะ มุ่งพระนิพพาน มุ่งกำจัดกิเลสต้องการผลเหมือนกัน แต่ผลที่ต้องการนั้นคือความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด มุ่งความสิ้นภพ สิ้นชาติ การทำความดีนั้นเป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่พระนิพพาน

บุญกับกุศลมีความต่างกันบ้างเหมือนกันบ้างดังกล่าวนี ในส่วนที่เป็นบุญท่านถือว่าเป็นเครื่องข้องอยู่เพราะยังอำนวยความสะดวกเป็นขั้นและขั้นเป็นกิเลส (อุปธิเวปັกกา) แม้จะเป็นฝ่ายดีก็ตาม ท่านจึงสอนให้ละเสีย ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า

“โยธ ปุณฺณญฺจ บาปญฺจ อุภฺ โสจํ อุปจฺจกา
อโสภํ วิรชํ สุหุตฺ ตมฺหํ พุริมิ พุราหฺมณฺ”

ผู้ใดในโลกนี้ละเครื่องข้องทั้ง ๒ คือบุญและบาปได้แล้ว เรา (ตถาคต) เรียกผู้นั้น ผู้ไม่ตก ปราศจากธุลี (คือกิเลส) บริสุทธิ์ แล้วว่า เป็นผู้ประเสริฐ” (เล่ม ๒๕ ข้อ ๓๖ หน้า ๗๐)

เทวดาเคยกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า

“ชีวิต อายุ มีน้อย ถูกชรานำไป เมื่อชรา นำชีวิตและอายุไปนั้น
สิ่งใด ๆ ก็ต้านทานไม่ได้ ผู้มีปัญญา พิจารณาเห็นสิ่งนั้นว่าเป็นภัย
ในเพราะจะต้องตายจึงควรชวนชวายเร่งทำบุญทั้งหลายอันจะนำสุข
มาให้”

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเห็นด้วย แต่ตอนสุดท้ายที่เทวดา
กล่าวว่า “ควรชวนชวายเร่งทำบุญทั้งหลายอันจะนำสุขมาให้” นั้น
ตรัสเสียใหม่ว่า **“ผู้มุ่งความสงบควรละโลกามิสเสีย-โลกามิส ปชเห
สนติเปกฺโข”** (เล่ม ๑๕ ข้อ ๘)

โลกามิสก็คือกามคุณหรือกามารมณ์และโลกธรรมฝ่ายนำ
ปรารถนาคือลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เป็นเหยื่อของโลก ทำให้สัตว์
ทั้งหลายติดอยู่ จมอยู่ ความทุกข์ก็แฝงเร้นเข้ามา ยี่งนานวันก็ยิ่งมี
มากขึ้น ๆ ทุกที

ยามเยาว์เห็นโลกล้วน	แสนสนุก
เป็นหนุ่มสาวก็หลงสุข	คำเช่า
กลางคนเริ่มเห็นทุกข์	สุขคู่ กั้นขอ
ตกแก่จึงรู้เค้า	โลกล้วน อนิจจัง*

อันที่จริง ความเป็นอนิจจังของโลกและชีวิตนั้นแม้ไม่ต้องรอ
ให้แก่ก็พอเห็นได้ แต่พอแก่เข้าก็รู้มากขึ้นเหตุการณ์ในชีวิตของตน
และของผู้อื่นที่เรารู้จักนั่นเอง สอนให้เราเห็นความไม่เที่ยง ความ
เปลี่ยนแปลงทำให้เราปลงอะไรต่ออะไรได้มากที่สุดทีเดียว

บุญกับกุศลที่มากู้กันก็มีเช่นคำว่า ปุณฺณานิสนฺหา กุสลาภิสนฺหา

* สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พ.ศ. ๒๔๓๗ (ทรงนิพนธ์ที่ป้านัง)

การหลังไหลแห่งบุญ การหลังไหลแห่งกุศลหรือห้วงแห่งบุญ ห้วงแห่งกุศล (โดยเทียบกับห้วงน้ำที่หลังไหลประมาณมิได้) อย่างที่ตรัสไว้ว่า “ห้วงแห่งบุญห้วงแห่งกุศล ๕ ประการ นำมาซึ่งความสุข เป็นอาหารของความสุข เป็นไปเพื่อความสวัสดิ มีความสุขเป็นผล เป็นไปเพื่อสวรรค์ เป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขอันน่าใคร่ น่าพอใจ ๕ ประการนั้นคือ ภิกษุบริโภคจีวร, บิณฑบาต, เสนาสนะ, ใช้เตียงตั้ง, บริโภคคิลานเภสัชของผู้ใดแล้ว เข้าเจโตสมาธิ ห้วงแห่งบุญ ห้วงแห่งกุศล อันหาประมาณมิได้ ย่อมมีแก่ผู้นั้น เป็นกองบุญใหญ่อันนับไม่ได้ ประมาณไม่ได้ เปรียบเหมือนน้ำในมหาสมุทร ย่อมประมาณไม่ได้...”^๒

บุญที่ให้ผลเป็นความสุขความพอใจในสวรรค์เป็นต้นนี้ มีปรากฏหลายแห่งท่านเรียกว่า **โอปริกบุญ** คือบุญที่อำนวยความสะดวก เป็นขั้นๆ ยังต้องเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ เช่น ในสังยุตตนิคาย สคถวรรค ลักกสังยุตต์ ท้าวสักกะจอมเทพทูลถามว่า

“สัตว์ทั้งหลายผู้มุ่งบุญ บุษายอยู่ ทำบุญอันอำนวยความสะดวก เป็นขั้นๆ (โอปริก ปุญญ) อยู่ ทานที่พวกเขาให้แล้วในที่ใด จึงจะมีผลมาก”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า

“พระอริยบุคคล ๘ จำพวกคือท่านผู้ปฏิบัติอริยมรรค ๔ จำพวก ดำรงอยู่ในอริยผล ๔ จำพวก นี้แหละคือสงฆ์ผู้ชื่อตรง เป็นผู้ที่มีปัญญา คีลและสมาธิ ทานที่บุคคลให้แล้วในสงฆ์เช่นนั้น ย่อมมีผลมากแก่ สัตว์ผู้มุ่งบุญบุษายอยู่ ทำบุญอันมีผลเป็นขั้นๆ อยู่ (โอปริก ปุญญ)”^๓

สำหรับกุศลอันเป็นไปเพื่อทำลาย โลก โกรธ หลง นั้นย่อม

^๒ อจ. ปญจก. ๒๒/๕๖/๔๕

^๓ ลี.ส. ๑๕/๓๔๒/๓๒๓-๓๒๓

อำนาจผลเป็นการทำลายตัวตน และเป็นการทำลายขั้นซ์และทำลายกิเลสไปในตัวด้วย

ในอังคุตตรนิกาย อัญญาภิชาต^๑ พระพุทธองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า บุคคลแปดจำพวก เป็นผู้ควรบูชาควรต้อนรับ ควรทำทักษิณา ควรทำอัญชลี เป็นเพื่อนาบุญอันเลิศของโลก คือพระโสดาบัน ๑ ผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล ๑ พระอรหันต์ ๑ ผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งซึ่งอรหัตผล ๑

คำสรุปท้ายเหมือนกับในสังยุตตนิกายที่กล่าวแล้วคือกล่าวถึงโอปธิกบุญเช่นกัน

ในขุททกนิกาย อิติวุตตกะ (๒๕/๒๔๔/๒๐๕) พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย! บุญญกิริยาวัตถุทั้งหลายอย่างไรใดอย่างหนึ่งที่เป็นโอปธิกบุญบุญญกิริยาวัตถุทั้งหมดนั้นไม่ถึงสี่ยวที่ ๑๖ ของเมตตาดุจไตรมุติ^๒ เปรียบเหมือนแสงสว่างของดวงดาวในท้องฟ้าทั้งหมด ย่อมไม่ถึงสี่ยวที่ ๑๖ (๑/๑๖) ของแสงสว่างของดวงจันทร์เพียงดวงเดียว...”

เหตุผลก็คือว่า การเจริญเมตตาดจนได้ฌานเป็นเมตตาดุจไตรมุตินั้นเป็นการเข้าสู่ทางแห่งความสิ้นอุปธิ (อุปธิกขย) ในโอกาสต่อไป ถ้าถือเอาเมตตาดุจไตรมุตินั้นเป็นต้นทางแล้ว เจริญวิปัสสนาต่อจนได้ อริยมรรคอริยผลย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นขั้นซ์และสิ้นกิเลสแน่นอนขึ้นสู่ทางที่เหนือบุญแต่ก้าวขึ้นสู่โลกุตระกุศล

เรื่องบุญกับกุศลเห็นจะขอพักไว้เพียงเท่านี้ก่อน

^๑ ๒๓/๓๐๓/๑๔๙-๑๕๐

^๒ เจริญเมตตาดจนได้ฌาน (อัปพนาสมาธิ)

๒ ผลของกรรมซึ่งเปลี่ยนแปลงได้

เนื่องจากผลของกรรมเป็นสิ่งไม่ตายตัวดังกล่าวแล้วจึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้แก้ไขได้ตามเหตุปัจจัยที่กระทำขึ้นภายหลัง พึงพิจารณาพระพุทธรูปต่อไปนี้

“ดูก่อนนายคามาณี, ศาสดาบางท่านมีวาทะ มีทิฐิอย่างนี้ว่า ผู้ที่ฆ่าสัตว์ต้องไปอบาย ตกนรกทั้งหมด ผู้ที่ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม และพูดเท็จก็เช่นเดียวกัน สวากผู้เลื่อมใสในศาสนาเช่นนั้นคิดว่า “ศาสดาของเรามีวาทะ มีทิฐิว่า ผู้ที่ฆ่าสัตว์ต้องไปอบาย ตกนรกทั้งหมด” เขาจึงมีทิฐิ (ความเห็น) ขึ้นว่า “สัตว์ที่เราฆ่าไปแล้วก็มี เราคงต้องไปอบาย ตกนรกเป็นแน่แท้” ดูก่อนคามาณี, เมื่อสวากผู้เลื่อมใสศาสนาเช่นนั้นไม่ละวาจา ไม่ละความคิด (จิตต) ไม่สละความเห็นเช่นนั้นเสีย ก็ย่อมอยู่ในนรกเหมือนถูกจับมาใส่ไว้ในเรื่องอุทินาทาน กาเมสุมิจฉาจาร และมุสาวาทก็เช่นเดียวกัน

“ดูก่อนคามาณี, ส่วนตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก เป็นผู้รู้และจำแนกกรรม ทรงติเตียนปาณาติบาต มุสาวาทโดยอเนกปริยาย และตรัสว่า “ท่านทั้งหลายจงงดเว้นปาณาติบาต มุสาวาทเสียเถิด” ดูก่อนคามาณี สวากผู้เลื่อมใสพระศาสดาเช่นนั้น ยอมลำเหนียกว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตำหนิปาณาติบาตเป็นต้นโดยอเนกปริยาย และตรัสว่า “ท่านทั้งหลายจงเว้นปาณาติบาตเป็นต้นเสียเถิด” ก็สัตว์ที่เราฆ่าแล้วมีมากขนาดนั้น การกระทำนั้นไม่ดีไม่งามเลยก็เราจะพึงเป็นผู้เดือดร้อนใจ (วิปปฏิสารี) เพราะการกระทำนั้นเป็นปัจจัยโดยแท้ อนึ่งบาปกรรมนั้น จักชื่อว่าเรามีได้ทำแล้วก็หาไม่ เขาพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละปาณาติบาต

นั้นเสีย งดเว้นจากปาณาติบาต คือไม่ทำอีกต่อไปด้วย เป็นอันว่า เขาละบาปกรรมนั้น ล่วงพ้นบาปกรรมนั้นด้วยการกระทำอย่างนี้

“ในเรื่องอหินนาทาน กาเมสุมิจณาจาร และมุสาบาทก็เหมือนกัน เขาเว้นเพิ่มเติม คือเว้นจากการพูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพื่อเจ้อ เว้นจากอภิชฌา พยาบาท และมิจฉาทิฐิแล้ว เป็นผู้มีสัมมาทิฐิ เขา ผู้เป็นสาวกของพระอริยะ มีใจปราศจากอภิชฌา พยาบาท ไม่ลุ่มหลง มีสัมปชัญญะ มีสติมั่น มีจิตประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา แผ่ไปในทิศทั้งปวงตลอดโลกทั้งปวง ในสัตว์ทุกหมู่เหล่า ใน ที่ทุกสถาน

“เมื่อเขาเจริญเมตตาเจโตวิมุติอยู่ ทำให้มากอย่างนี้ กรรมใด ที่ทำไว้พอประมาณ กรรมนั้นจักไม่เหลือ จะไม่ตั้งอยู่ในเจโตวิมุตินั้น”^๑

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเช่นนี้ นายคามณีสู้เป็นสาวกของ นิครนถ์ได้ทูลสรรเสริญพระธรรมเทศนา แสดงตนเป็นอุบาสก นับถือ พระรัตนตรัยตลอดชีวิต

โดยนัยพระพุทธพจน์นี้จะเห็นว่า บาปกรรมที่ทำแล้ว สามารถ ละได้, ล่วงพ้นเสียได้ด้วยการเว้นบาปกรรมเช่นนั้นและทำกรรมดีใหม่ เหมือนคนเคยเป็นแผลเจ็บปวดทรมานเพราะแผลนั้นเพียงใดก็ตาม แต่เมื่อเขารักษาแผลด้วยดี แผลจะค่อย ๆ หายความเจ็บปวดก็จะ ค่อย ๆ บรรเทาลง เมื่อแผลหายสนิทดีแล้ว ความเจ็บปวดก็หายไป ด้วยเขาเพียงแต่ได้ชื่อว่าเคยเป็นแผลเท่านั้น เปรียบอีกอย่างหนึ่ง เหมือนคนลงไปในหลุมโคลน เนื้อตัวเปื้อนด้วยโคลนต่อมา เขารู้ว่าไม่ควรอยู่ในหลุมโคลนนั้น จึงขึ้นจากหลุมโคลน ล้างตัวสะอาด ดีแล้ว ประพรมด้วยเครื่องหอมนุ่มนวลผ้าใหม่ ทำกิจที่เกี่ยวกับสิ่ง

^๑ ส.สพ. ๑๘/๓๔๓-๓๔๘/๖๑๓-๖๑๔

สะอาดหมดจด เขาไม่เบื่อนโคลนอีก เพียงแค่ได้ชื่อว่าเคยเบื่อนโคลนเท่านั้นผู้มีปัญญาผู้มีใจเป็นธรรมย่อมไม่ตั้งข้อรังเกียจบุคคลเช่นนั้น แต่กลับยกย่องว่าเขารู้จักละบาปกรรม ล้างพ้นบาปกรรมเสียได้ ตั้งตนอยู่ในคุณอันน่าเคารพนับถือและน่าบูชา ยิ่งถ้าเขาทำคุณงามความดีชดเชยหัดศกกุศล เช่นทานและอภิญญาด้วยแล้ว จะมีผลอันยิ่งใหญ่คือ บาปกรรมใดที่ทำไว้พอประมาณ กรรมนั้นจะไม่เหลือไม่ตั้งอยู่ในใจโศกวิมูติเช่นนั้น ถ้าจนถึงกับได้อาสาชกขญาณ คือ ความสิ้นกิเลสด้วยแล้ว ก็จะเป็นผู้อยู่เหนือกรรมเอาทีเดียว เรื่องของพระองค์ลีมาลเป็นตัวอย่างหนึ่งในเรื่องนี้ ท่านอยู่เหนือกรรม, กรรมตาม ท่านไม่ได้, เอาท่านไว้ในอำนาจไม่ได้อีกต่อไป

เรื่องของพระมิลกะเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลสามารถอยู่เหนือกรรมได้ด้วยกุศลอันเป็นโลกุตระ

พระมิลกะนั้น เมื่อครั้งยังเป็นคฤหัสถ์ได้ทำบาปไว้มากเพราะเลี้ยงชีพด้วยปาณาติบาตกรรม วางขวากดักบ่วงไว้ในป่าเป็นจำนวนร้อย

วันหนึ่ง เมื่อบริโภคน้ำบั้งในที่ดักบ่วงแล้ว กระจายน้ำ จึงออกเดินหาน้ำไปพบหมอน้ำของพระเถระรูปหนึ่งซึ่งอยู่ในป่าไม่ไกลจากที่ดักบ่วงนัก พระเถระกำลังจงกรมอยู่เขาเปิดหมอน้ำออก ไม่เห็นน้ำแม้เพียงพอชุบมือ เขาโกรธมาก จึงพุดดำพระว่า

“สมณะ ท่านกินข้าวที่ชาวบ้านถวายด้วยศรัทธาแล้วเอาแต่นอน แม่น้ำสักเพียงเท่าหาหยอดตากก็ไม่มี ท่านเกียจคร้านไม่สมควรเลย”

พระเถระคิดว่า “เราตักน้ำไว้เต็มหม้อ และยังมีได้เต็มเลย ไฉนหนอ นายมิลกะจึงพุดอย่างนี้” พระเถระเดินไปดูเห็นน้ำเต็มหม้อ

จึงเอาสังข์สำหรับตักน้ำ ตักให้เต็มแล้วส่งให้นายมิลกะ เขาดื่มถึง ๓๒ สังข์ แล้วเกิดสังเวชสลดใจว่า “น้ำเต็มหม้ออยู่แท้ ๆ แต่เพราะกรรมชั่วของเราจึงปรากฏเป็นหม้อเปล่า ดำรงอยู่เหมือนกระเบื้องร้อน อดสภาพของเราในอนาคตจักเป็นอย่างไรรนอ?”

เขาขอร้องให้พระเถระบวชให้ พระเถระบอกตจปัญจกัมมัฏฐาน^๑ ให้บวชเถรแล้ว แต่ขณะใดที่เขาบำเพ็ญสมณธรรมระลึกถึง อารมณีกัมมัฏฐาน ขณะนั้นบ่วงตักและอาการทุรุษุรายของสัตว์ที่ติดบ่วง หรือถูกขวากของเขาก็ปรากฏขึ้น สิ่งนั้นมาทรมานจิตใจของเขาจนไม่อาจบำเพ็ญสมณธรรมได้อีกต่อไป

เมื่อเราระลึกถึงกรรมเก่า ๆ อยู่ ความเร่าร้อนก็เกิดขึ้นในสรีระจิตไม่ดำเนินไปสู่วิถีกัมมัฏฐาน เหมือนโคโกงไม่เดินไปตามรอยไถ เธอถูกความเร่าร้อนบีบคั้นอยู่เหือง ๆ ไม่มีความยินดีในการบำเพ็ญสมณธรรมอีกต่อไป จึงไปหาพระเถระ บอกว่าจะสึก อยู่ไปก็ไม่มีประโยชน์ ทำสมณธรรมไม่ได้ มีแต่ภาพบ่วงตักสัตว์และอาการทุรุษุรายของสัตว์มาปรากฏให้เห็น

พระเถระมีวิธีทำให้เขากลับภัยในอบายภูมิ มีนรกเป็นต้น และบอกว่าถ้าเธอสึกไป จะต้องตกนรกแน่นอน เขาถามท่านว่า ถ้าเขาบวชอยู่ต่อไปจะพ้นภัยในนรกหรือ พระพุทธศาสนาสามารถช่วยเขาให้พ้นทุกข์ได้จริงหรือ พระเถระยืนยันว่า ได้แน่นอน

สามเถรมิลกะจึงตัดสินใจไม่สึก และตั้งแต่นั้นมาท่านข่มใจบำเพ็ญสมณธรรมมิได้ย่อหย่อน เมื่อความง่วงครอบงำท่านก็เอาฟางเปียกวางไว้บนศีรษะ นั่งห้อยเท้าทั้งสองลงไปในสระน้ำ

^๑ พิจารณา ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง โดยเป็นของปฏิกุล หรือโดยเป็นธาตุ

วันหนึ่ง เธอกรองน้ำเสร็จแล้ววางหม้อกรองน้ำไว้ที่ขา ยืนคอยรอให้น้ำสะเด็ดขาดสาย

พระเถระได้ให้โอวาทแก่เธอว่า

“ยศ (คือเกียรติ) ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีความหมั่นขยันมีสติ มีการงานสะอาด ใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำเป็นผู้สำรวม มีชีวิตอยู่ด้วยธรรม และไม่ประมาท”

เธอได้น้อมโอวาทของพระเถระนั้นและมาเตือนคนกว่า

“บรรดาคนที่มีความหมั่น มีสติ ฯลฯ ทั้งหลาย เราก็เป็นคนหนึ่งที่มีความหมั่น มีสติ ฯลฯ และไม่ประมาท”

เธอน้อมนำโอวาทของพระเถระมาเตือนตนอยู่เนือง ๆ ยืนอยู่ ณ ที่เดิมนั้นเอง สามารถตัดสังโยชน์ ๕ อย่างเบื้องต้น ได้เป็นพระอนาคามีแล้ว และต่อมาเธอได้อุปสมบทเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา

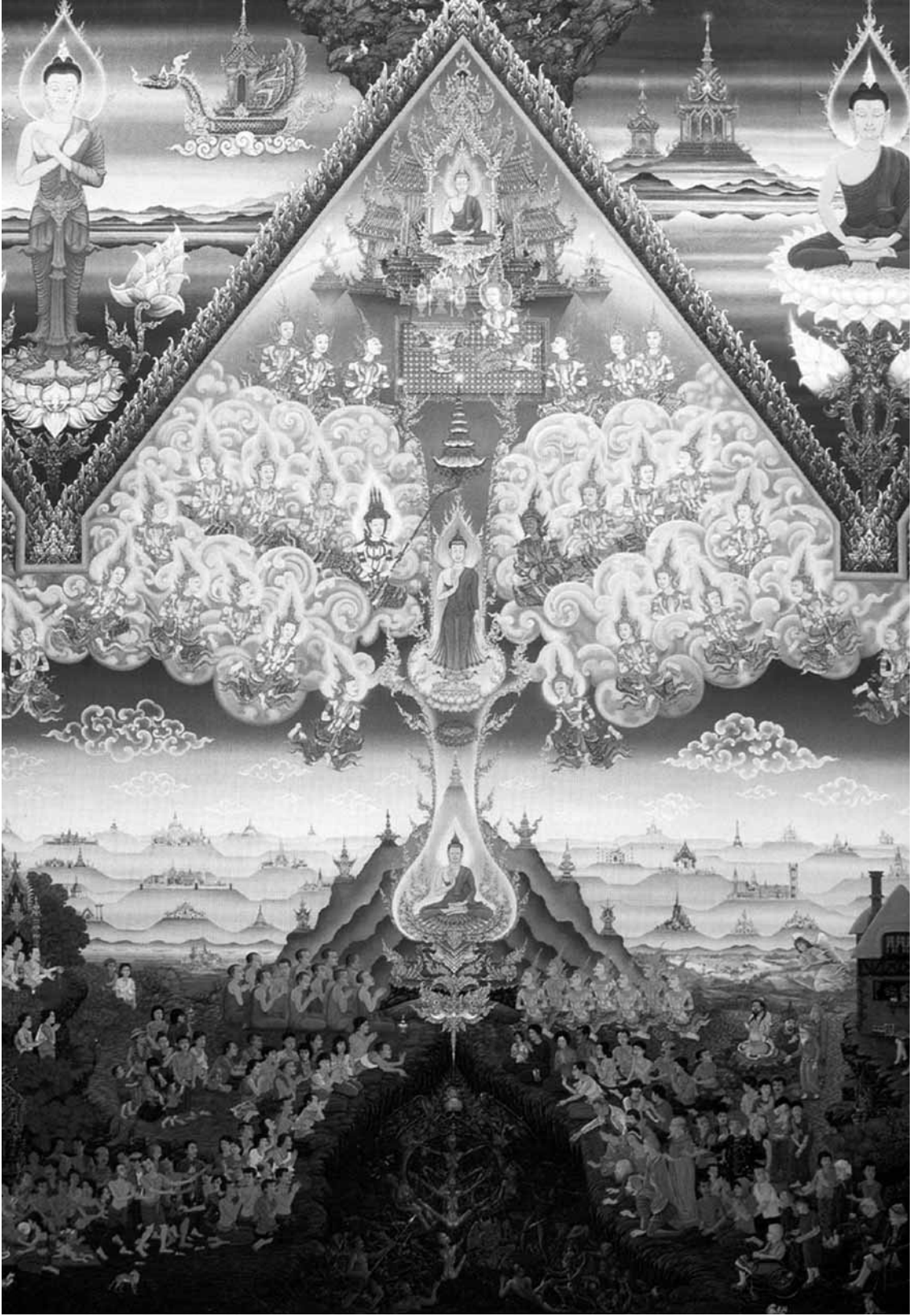
การประพฤติธรรมให้เกิดประโยชน์ถึงปานนี้สามารถช่วยบุคคลผู้กระทำความบาปกรรมมาเป็นอันมาก ให้พ้นจากบาปกรรมได้อย่างนี้

บรรดาอุปนิสัย ๓ อย่าง คือ ทาน ศีล และภาวนานั้นท่านว่าผู้มีอุปนิสัยทางทาน ครอบงำความโลภได้แล้วประกอบวิปัสสนาอยู่เนือง ๆ ย่อมบรรลุอนาคามีผลได้โดยไม่ช้า ผู้มีอุปนิสัยทางศีลก็เหมือนกันได้อุปนิสัย ๒ อย่าง คือ ทานูปนิสัยและสิลูปนิสัย เป็นพื้นฐานเบื้องต้น ทำให้ภาวนาอุปนิสัย มีกำลังแรงสามารถตัดสังโยชน์เบื้องต้น เป็นพระอรหันต์ได้ในไม่ช้า

เรื่องกรรมชอยู่ติไว้ด้วยเวลาและความเหมาะสมของหนังสือเล่มนี้เพียงเท่านี้ก่อน ค่อยสนทนาธรรมเรื่องนี้กันอีกในโอกาสต่อไป

๗ กันยายน ๒๕๓๔

ภาคผนวก ๒

ชีวิตและความตาย

ชีวิตและความตาย

ธรรมดาของสิ่งทั้งหลายคือ เกิดขึ้น ดำรงอยู่ชั่วคราวแล้วดับไป ความดับไป ความแตกสลายของรูปแห่งสิ่งมีชีวิตนั่นเอง เรียกในภาษาสามัญว่า “ตาย” ในขณะที่ดำรงก็อยู่ด้วยความยุ่งยากลำบาก นานาประการ ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด เพื่อประดับ ประคองชีวิตไว้ ทั้งมนุษย์ พืชและสัตว์ ต้องมีภาระหนักในการ ประคับประคองรักษาชีวิตทั้งสิ้น

ชีวิต ความทุกข์ ความตาย มาพร้อมกับการเกิด

กล่าวเฉพาะมนุษย์และสัตว์ดิรัจฉานก่อน ความเดือดร้อนของชีวิต เริ่มต้นตั้งแต่วาระแรกที่จะคลอดจากครรภ์ของแม่มาสู่ภพใหม่ เรียกได้ว่าเริ่มเข้าสู่ยุคแห่งทุกข์ต่าง ๆ ตั้งแต่การเสี่ยงอันตรายในการคลอด เมื่อคลอดแล้วก็ต้องเผชิญหน้ากับความทุกข์ใหม่ ๆ ที่ตนไม่เคยประสบหรือมิฉะนั้นก็ความทุกข์ซ้ำซากไปตลอดชีวิต ความตายเป็นทางออกจากทุกข์ชั่วระยะหนึ่ง หรืออาจเปลี่ยนจากทุกข์อย่างหนึ่งไปสู่ทุกข์อื่นที่แปลกและใหม่อีกอย่างหนึ่ง

ในรายที่คลอดยาก ทั้งเด็กและมารดาได้รับความทุกข์ทรมานเหลือเกิน ตายเสียขณะคลอดก็มี ตายเสียในครรภ์ก็มี ออกจากครรภ์พร้อมด้วยความพิการ และมีชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมานไปตลอดจนตายก็มี ชีวิต ความทุกข์และความตายช่างสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเสียจริง ๆ

เมื่อออกจากครรภ์มารดามาสู่อุโลภนี้แล้วแม่ไม่พิการ อยู่ในสภาพตามปกติธรรมดา ก็ต้องถูกความทุกข์ต่าง ๆ บีบบังคับไม่เว้นใครไ้เลย ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ ชายหรือหญิง ยากจนหรือมั่งมี สวยหรือซ้เหร่ ล้วนตกอยู่ภายใต้อำนาจครอบงำของความทุกข์ทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ความแก่ ความเจ็บ ความตาย และความต้องพลัดพรากจากบุคคลและสิ่งอันเป็นที่รักที่พอใจ

ลูกศรเสียบกาย เสียบใจ

มนุษย์และสัตว์ทั่วไป จึงมีลูกศรสองดอกเสียบอยู่ ดอกหนึ่งเสียบกาย คือทุกข์ทางกาย อีกดอกหนึ่งเสียบใจ คือทุกข์ทางใจ ซึ่งมีสาเหตุอยู่มากมายสุดจะพรรณนาได้ บางคนถูกบีบบังคับจนทนไม่ไหว ต้องฆ่าตัวตายด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อหนีทุกข์ แต่ก็หาหนีได้พ้นไม่ เขาต้องได้รับทุกข์ในภพหน้าอีก และอาจรุนแรงยิ่งกว่าทุกข์ในภพนี้ที่เขาได้รับอยู่แล้วเสียอีก จนกว่าเมื่อใดเขาได้กำหนดรู้ทุกข์และเหตุแห่งทุกข์ แล้วละเหตุแห่งทุกข์เสีย การติดตามแห่งทุกข์ก็จะสิ้นสุดลง

ทุกข์ของชีวิต

บุคคลจะมีศใหญ่อย่างไร มีทรัพย์มากเพียงใด มีบิรवार
ล้นหลามอย่างไร ก็ไม่พ้นที่จะต้องตกอยู่ในอำนาจของความแก่ ความ
เจ็บไข้ และความตาย ในระหว่างมีชีวิตอยู่ก็ถูกความทุกข์ต่าง ๆ
รุกรานเบียดเบียนจนหาความสุขสำราญใจที่แท้จริงได้โดยยาก หรือ
ให้ติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ ได้ ความทุกข์เหล่านั้น เช่น ความทุกข์
ใจ คับแค้นใจเพราะเหตุต่าง ๆ ความต้องหนาว ร้อน หิวกระหาย
ปวดอุจจาระ ปัสสาวะ ซึ่งต้องบำบัดอยู่เสมอ, โรคภัยไข้เจ็บ, ความ
ถูกกิเลสแผดเผาให้เราร้อน, ความต้องทนทุกข์ทรมานเพราะผล
กรรมของตน, ความต้องร่วมทุกข์ด้วยผู้เกี่ยวข้อง, การต้องแสวงหา
อาหาร, การทะเลาะวิวาทกับผู้อื่นที่ขัดแย้งกัน เหล่านี้ล้วนเป็นทุกข์
ของชีวิตทั้งสิ้น

หมั่นระลึกถึงความตายด้วยสติ

การระลึกถึงความตายอยู่เนื่องนิตย์เป็นกรรมฐานอย่างหนึ่ง
ท่านเรียกว่า *มรณัสสติกรรมฐาน* ทำให้เกิดความสังเวชสลดใจ แต่
ต้องประกอบด้วยสติสัมปชัญญะและญาณ (ความรู้ความเข้าใจตาม
เป็นจริง) มิฉะนั้นแล้วการระลึกถึงความตายจะเกิดความสะดุ้งกลัว
หวาดเสียว พรั่นพรึง ไม่ได้ประโยชน์ การระลึกถึงความตายที่ได้
ประโยชน์จะต้องมีสติสัมปชัญญะด้วยดี ให้เห็นความตายของตน
และผู้อื่นเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ ได้ความสังเวชสลดใจหมดความ
เพลิดเพลินในทางที่ผิด มีจิตคลายจากความโลภ โกรธ และหลง

ความตาย ๒ ลักษณะ

ความตายนั้นมี ๒ ลักษณะ คือตายในเวลาที่เหมาะสมตายอย่างหนึ่ง ท่านเรียกว่า *กาลมรณะ* เช่น ตายเพราะชราลิ้นอายุ และตายในเวลาที่ยังไม่ควรตายอย่างหนึ่ง ท่านเรียกว่า *อกาลมรณะ* เช่น ตายเพราะถูกฆ่าตาย เพราะกรรมเก่ามาตัดรอน, เกิดอุบัติเหตุต้องตายลงไป อย่างนี้เป็นอกาลมรณะ ความตายทั้ง ๒ อย่าง ควรเป็น *สังเวควัตถุ* คือเรื่องอันเป็นที่ตั้งแห่งความสลดสังเวชสลดจิตว่า โอหนอ, ท่านผู้นี้ตายแล้วอย่างไร, ย่อมเป็นไปได้ที่เราจะต้องตายอย่างนี้บ้างวันใดวันหนึ่งในอนาคต

สิ่งที่ประกันไม่ได้ ๔ ประการ

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย! สิ่ง ๔ ประการนี้ใคร ๆ จะประกันมิได้เลย คือ

- ๑) ประกันสิ่งที่จะต้องแก่ หรือทรุดโทรมเป็นธรรมดา มิให้แก่หรือทรุดโทรม
- ๒) ประกันสิ่งที่มีความเจ็บป่วยเป็นธรรมดา มิให้มีการเจ็บป่วย
- ๓) ประกันสิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดามิให้ตาย
- ๔) ประกันกรรมชั่วที่บุคคลทำแล้ว มิให้ให้ผลเป็นความทุกข์ ความทรมานทรมาย

(อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ๒๑/๒๓๒)

อิทธิพลที่ยิ่งใหญ่ของความตาย

ความตายนี้มีอิทธิพลยิ่งใหญ่ นัก ไม่มีใครสามารถต้านทานต่อผู้ด้วยวิธีใด ๆ ได้เลย ก้าวเข้าสู่ปราสาทแห่งกษัตริยาธิราช และแม้ในวงชีวิตของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างสง่าผ่าเผย ปราศจากความสะทกสะท้านใด ๆ เช่นเดียวกับก้าวเข้าสู่กระท่อมน้อยของขอทาน พญามัจจุราชนี้เป็นตุลาการที่เที่ยงธรรมนัก ไม่เคยลำเอียงหรือกินสินบนของใครเลย ย่อมพิจารณาคดีตามบทพระอัยการ และอ่านคำพิพากษาด้วยถ้อยคำอันหนักแน่นเด็ดเดี่ยว ไม่ฟังเสียงคัดค้านและขอร้องของใคร ท่ามกลางเสียงคร่ำครวญอันระคนด้วยกลิ่นรูปควันเทียนนั้น ท่านได้ยื่นพระหัตถ์ออกกระซกให้ความหวังของคนทุกคนหลุดลอย แล้วทุกอย่างก็เป็นที่ไปตามพระบัญชาของพระองค์ เมื่อมาถึงจุดนี้ความยิ่งใหญ่ของผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลาย ก็จะกลายเป็นเพียงนิยายที่ไว้เล่าสู่กันฟังเท่านั้น

มงกุฎประดับเพชรก็มีค่าเท่ากับหมวกฟาง พระคทาอันมีลวดลายวิจิตรก็เป็นเสมือนท่อนไม้ที่ไร้ค่า, เมื่อความตายมาถึงเข้า พระราชาก็ต้องถอดมงกุฎเพชรลงวาง, ทั้งพระคทาไว้แล้วเดินเคียงคู่ไปกับชาวนา หรือขอทาน ผู้ได้ทิ้งจอบเสียม หมวกฟางและคันไถ หรือภาชนะขอทานไว้ให้ทายาทของตน

ใครเล่าจะต่อกรกับพญามัจจุราชผู้เป็นใหญ่ในสิ่งที่จะต้องตาย แต่ถ้าไม่มีความตายแล้ว มนุษย์ทั้งหลายก็จะมัวเมาประมาท และมีชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมานมากกว่านี้ พญามัจจุราชคือความตาย, เมื่อมองในแง่ดีแล้ว, ก็มีบุญคุณต่อมนุษย์มากอยู่ เพราะเพียงแต่นี้ก็ถึงท่ามกลาง ๆ เท่านั้น ก็ทำให้ความโลภ โกรธ หลง สงบระงับลง และ

แม่เพียงแต่เอาชื่อของท่านไปชูเท่านั้น ก็ทำให้บุคคลบางคนวางมือจากความชั่วทุจริตที่เคยทำมาก่อน, แต่ก็พญามัจจุราชอีกเหมือนกัน ที่กระชากเอาชีวิตของคนดีมีประโยชน์บางคนไปอย่างหน้าตาเฉย แม้ในโอกาสอันยังไม่สมควร หรือเป็นเพราะเขาควรจะไปมีความสุขในโลกหน้ามากกว่าปล่อยให้มัวทุกข์อยู่ในโลกมนุษย์อันเกลือกกล่นอยู่ด้วยสุขและทุกข์นี้

แม้ความงามอันเจิดฉายของหญิงงามสะคราญตาว่านใจ อันถูกยกย่องแล้วว่าเป็นหนึ่งในจักรวาล เป็นที่ต้องการปรารถนายิ่งนักของบุรุษทุกวัยในพื้นที่พิภพนี้ เธอผู้งามพร้อมเช่นนั้นในที่สุดก็ต้องตกเป็นเหยื่อของความตาย ซึ่งไม่เคยยกเว้นและปราณีใครเลย เมื่อดาบแห่งมัจจุราชพาดฟันลง ใช้บ่วงอันมีมหิทธานุภาพยิ่งนักคล้องเอาดวงวิญญาณไปแล้ว ร่างอันงดงามไร้ความตริ๊กในกามให้กำเรียบนั้น ก็พลันนอนนิ่งเหมือนท่อนไม้ มันไร้ค่ายิ่งกว่าท่อนไม้เสียอีก เพราะไม่อาจนำไปใช้ประโยชน์ใด ๆ ได้เลย จะทำสัมภาระหรือเครื่องมือหุงข้าวต้มแกงก็มีได้ มีแต่เป็นเหยื่อของหมู่หนอนเข้าซอมนไช้ให้ปรุพรุนเน่าเหม็น เป็นสิ่งสกปรกเสียดเบียน แม้แต่บุคคลที่เคยรักเหมือนจะขาดใจ อะไรเล่าจะเป็นสาระในชีวิตมนุษย์ นอกจากความดีที่เคยบำเพ็ญและทิ้งไว้ให้โลกระลึกถึงและยกย่องบูชา

ด้วยประการฉะนี้ เจ้าของแห่งเรือนร่างที่งดงามพริ้งเพรา ถ้ามีวมาแต่ในเรือนร่างอันไร้สาระของตน มิได้ชวนชวนบำเพ็ญประโยชน์ให้สมกับที่เกิดมาเป็นมนุษย์ แล้วคุณค่าของเขาจะสู้ก้อนอิฐปูถนนได้อย่างไร

ชีวิตถูกแผดเผาด้วยความแค้นและ ความเจ็บอยู่ทุกวัน

อำนาจและชีวิตเป็นของไม่ยั่งยืน เปรียบด้วยน้ำค้างบนใบหญ้า ไม่นานนักก็เหือดแห้งไปเมื่ออาทิตย์อุทัยขึ้นมาแผดเผา ชีวิตนี้ถูกความแค้นและความเจ็บแผดเผาอยู่ทุกวัน จะยั่งยืนไปได้สักเท่าใด ในที่สุดก็ต้องตาย ใครเล่าจะปฏิเสธพระดำรัสของผู้มีพระภาคเจ้าที่ว่า “ความสุขอันเป็นโลกีย์ทั้งหมดลงท้ายด้วยทุกข์”

ชีวิตเริ่มต้นด้วยเรื่องต้องปกปิดเพราะความอาย ทรงตัวอยู่ด้วยเรื่องยุ่งยากสับสน และจบลงด้วยเรื่องเศร้า อนึ่ง ชีวิตนี้เริ่มต้นและจบลงด้วยเสียงคร่ำครวญ เมื่อลืมตาขึ้นดูโลกเป็นครั้งแรกเราก็ร้องไห้ และเมื่อจะหลับตาลาโลกเราก็ร้องไห้อีก หรืออย่างน้อยก็เป็นสาเหตุให้คนอื่นหลังน้ำตา เด็กร้องไห้พร้อมด้วยกำมือแน่น เป็นสัญลักษณ์ว่าเขาเกิดมาเพื่อจะหวังเหนี่ยวยึดถือ แต่เมื่อหลับตาลาโลกนั้น ทุกคนแบมือออกเหมือนจะเตือนให้ผู้อยู่เบื้องหลังสำนึก และเป็นพยานว่ามีได้เอาอะไรไปเลย เปรียบเหมือนภูเขาศิลาล้วนสูงจรดฟ้า กลิ้งเข้ามาพร้อมกันทั้งสี่ทิศ ย่อมบดขยี้สัตว์ทั้งหลายให้พินาศไป ฉันทได้

ความแค้นและความตายก็ฉันทนั้น ย่อมครอบงำย้ายีสัตว์ทั้งหลาย ไม่เว้นใครเลย ไม่ว่ากษัตริย์ พราหมณ์ ไวศยะ ศูทร จัณฑาล หรือคนรับจ้างทิ้งขยะมูลฝอย ความแค้นและความตายนั้น อันใครๆจะเอาชนะด้วยกองทัพข้างม้า พลเดินเท้า ด้วยทรัพย์ หรือเวทย์มนต์คาถาใด ๆ ก็ได้เลย เพราะฉะนั้นบัณฑิตผู้พิจารณาเห็นประโยชน์

พึงมีศรัทธาในพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ ประพฤติธรรม
ด้วยกาย วาจา ใจ ย่อมได้รับการสรรเสริญในโลกนี้ ละโลกนี้ไปแล้ว
ย่อมบันเทิงในสวรรค์

(ปัพพโตปมคาถา ๑๕/๔๑๕/๑๔๘)

ความตายคือเงาติดตัวของชีวิต

ความตายเป็นประดุจเงาตามตัวของคนและสัตว์ทั้งหลายอยู่
แต่บุคคลและสัตว์หาตัวไม่ หรือเหมือนแพชมฆาตถือดาบ เงือตาม
หลังบุคคลอยู่ทุกอย่างก้าว พร้อมทั้งจะฟาดฟันอยู่ทุกขณะ แต่มนุษย์
ทั้งหลายก็ประมาทอยู่ หากันนี้รู้ความจริงข้อนี้ไม่ ช่างน่าสงสารเสีย
นี่กระไร!

ความแก่และความตายติดตัวบุคคลมา ตั้งแต่วันแรกที่เกิด
ปฏิสนธิในครรภ์มารดาทีเดียว แต่ยังไม่ปรากฏชัด, เป็นสภาพแฝง
เร้นอยู่พรางตาให้เห็นเป็นการเจริญเติบโตแต่ผู้รู้เรียกอาการอย่างนี้ว่า
“วัย” หมายความว่า เลื่อมไป ลื่นไป หมดยไป, ต่อเมื่อปัจฉิมวัย ความ
แก่จึงปรากฏชัดเจน ปกปิดไม่ได้อีกต่อไป และในที่สุดก็ต้องแตก
ทำลาย คือตาย ทุกคนบ่ายหน้าไปสู่ความตายตั้งแต่วันแรกที่
ปฏิสนธิในครรภ์มารดา เหมือนดวงอาทิตย์ที่บ่ายหน้าไปทางทิศ
ตะวันตก ตั้งแต่วินาทีแรกที่ขึ้นทางทิศตะวันออก หรือเหมือน
สายน้ำที่ไหลจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำฉะนั้น

ทุกสิ่งมีการแตกทำลายเป็นที่สุด

วันคืนล่วงไป ชีวิตและอายุของสัตว์ทั้งหลายก็เสื่อมไป ลี้ไป ชีวิตเปราะบางเหมือนภาชนะดินที่ช่างหม้อทำไว้ ทุกอย่างทุกขนาด มีการแตกทำลายเป็นที่สุด ทุกอย่างที่มีมนุษย์ปองหมายต้องการ ดินร่นขวนขวายหาซื้อแย่งทำลายล้างกันเพื่อสมบัติอันใด สมบัติอันนั้นก็พลอยวิบัติไปสิ้น (สำหรับเขา) เพราะวิบัติอันยิ่งใหญ่มาถึงเข้า นั่นคือมรณวิบัติ วิบัติคือความตาย ย่อมทำลายสมบัติอันเป็นที่ชื่นชมของบุคคลทุกประการ แม้สิริระอันเป็นที่รัก เป็นที่หวงแหนแห่งตน ก็ต้องทอดทิ้งไว้ถมแผ่นดิน หรือให้ถูกเผาเป็นถ้ำถ่าน ความไม่มีโรคจบลงด้วยโรค ความหนุ่มสาวลงท้ายด้วยความแก่ ชีวิตสิ้นสุดลงด้วยความตาย

ใครจะสูงด้วยยศ มากล้นด้วยบุญ อุดมด้วยฤทธิ์ เลิศด้วยปัญญา มีกำลังมหาศาลอย่างไร ก็ไม่พ้นเงื้อมมือแห่งความตาย แม้พระปัจเจกพุทธเจ้าและพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงบรรลู่ถึงอมตธรรมแล้ว ก็ยังต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งมฤตยู เมื่อเป็นเช่นนั้น ไหนเล่าความตายจักไม่มาถึงเรา

ความมีชีวิตอยู่ ช่างไม่แน่นอนเสียเลย

อันตรายอันเป็นเหตุแห่งความตายนั้นมีมาก เช่น อันตรายจากสัตว์ร้าย มิงูและเสือ เป็นต้น จากบุคคลที่เป็นศัตรูคู่แค้น จากอุบัติเหตุ เช่น ถูกรถชนพลาดล้มลงในที่บางแห่ง และอันตรายจากโรคต่าง ๆ มีโรคลมในปัจจุบัน และโรคอันเป็นเหตุให้สิ้นชีวิตโดยเฉียบพลันอีกหลายประการ เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรประมาทในวัยที่ยังหนุ่มสาว หรือยังไม่แก่, ในความไม่มีโรค, และในชีวิตว่าชีวิตของเราจะยืนยาว มีอยู่เสมอมิใช่หรือ เห็นกันอยู่ในตอนเช้า ตอนสาย ตายเสียแล้ว เห็นกันอยู่ตอนสาย เทียงวันตายเสียแล้ว เห็นกันอยู่เที่ยงวัน บ่ายตายเสียแล้ว และเห็นกันอยู่ตอนบ่าย เย็นตายเสียแล้ว เห็นกันอยู่ตอนเย็น กลางคืนตายเสียแล้ว...ความมีชีวิตอยู่ช่างไม่แน่นอนเสียเลย ส่วนความตายเป็นของแน่นอน เราจะต้องตายเป็นแน่แท้

เหตุปัจจัยของควมมีชีวิตอยู่และความตาย

ควมมีชีวิตอยู่ เนื่องด้วยปัจจัยหลายอย่าง พอขาดเหตุปัจจัย ชีวิตก็พร้อมที่จะดับ เหตุปัจจัยที่กล่าวนั้นคือลมหายใจเข้าออก เมื่อหายใจเข้าไปแล้วไม่ออก หรือออกแล้วไม่เข้าไป คนก็ตายในช่วงระยะเวลาเพียงเล็กน้อย นอกจากนี้ยังต้องบริหารอิริยาบถทั้ง ๔ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ให้เป็นไปสม่ำเสมอ อุณหภูมิของร่างกายต้องมีความพอดี ขาดหรือเกินไปก็เดือดร้อน ร่างกายนี้ต้องได้ช้ำน้ำตามกาลอันควร เมื่อขาดไป ไม่ได้ในกาลที่ควรได้ ชีวิตก็ถึงความแตกดับ

ชีวิต โรค กาลที่ตาย ที่ทอดทิ้งร่างกาย และคติที่ไปในเบื้องหน้า ๕ ประการนี้ ไม่มีเครื่องหมาย รู้ไม่ได้ สัตว์โลกโดยทั่วไปรู้ไม่ได้ ใครเล่าจะกำหนดได้ว่าตนจะมีชีวิตอยู่เท่านั้นเท่านั้น ใครเล่าจะรู้ว่าตนจะตายด้วยโรคอะไร ในวันที่ใด เดือนใด ปีใด และตายที่ใด นอกจากนี้ยังไม่อาจรู้ได้ว่าตายแล้วไปเกิดที่ไหน

ฟังไม่ประมาทในเรื่องอายุ

ในสมัยปัจจุบันชีวิตของมนุษย์นี้น้อยนักเพียงร้อยปีเป็นอย่างยิ่ง แม้จะเกินร้อยปีไปบ้างก็ไม่มากและจะต้องตายเพราะชราเป็นแน่แท้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสเตือนไว้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย! อายุของมนุษย์นี้น้อยนัก พวกเขาจะต้องเดินทางไปสู่สัมปรายภพ เพราะฉะนั้น จึงควรทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ (คือดำรงตนอยู่ในระบอบการครองชีวิตอันประเสริฐที่ทุกข์เข้าถึงได้โดยยาก ดำเนินชีวิตตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา) ผู้ที่เกิดแล้วจะไม่ตายเป็นไม่มี อายุของมนุษย์นี้น้อยนัก คนดีหรือผู้ฉลาดไม่ฟังประมาทในเรื่องอายุนั้น ฟังรีบทำความดี (รีบดับทุกข์) เหมือนคนที่ไฟติดอยู่บนศีรษะ ควรรีบดับเสียโดยพลัน เรื่องความตายจะไม่มาถึงนั้น เป็นไม่มี”

พระพุทธองค์ตรัสไว้อีกว่า “สำหรับภิกษุผู้เจริญมรณัสสติว่า นำปลื้มใจหนอที่เราอยู่มาได้วันหนึ่งคืนหนึ่ง... อยู่มาได้วันหนึ่ง... อยู่มาได้ชั่วระยะเวลาที่ฉันนิมิตบาทครั้งหนึ่ง... เคี้ยวคำข้าว ๔ - ๕ คำ... ภิกษุผู้เจริญ มรณัสสติอย่างนี้ชื่อว่ายังประมาทอยู่ ยังเฉื่อยชาอยู่ในเรื่องระลึกถึงความตาย ส่วนภิกษุใดเจริญมรณัสสติอย่างนี้ว่า นำปลื้มใจหนอที่เราอยู่มาได้ชั่วระยะเวลาเคี้ยวคำข้าวคำเดียวแล้ว กลืนลงไป หรือเราอยู่มาได้เพียงชั่วระยะเวลาที่หายใจเข้าแล้ว หายใจออกได้ หรือหายใจออกแล้วหายใจเข้าได้ เราพึงใส่ใจคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราทำกิจของบรรพชิตได้มากหนอ อย่างนี้แหละ ภิกษุทั้งหลาย! เราเรียกว่าภิกษุนั้นเป็นผู้ไม่ประมาท เจริญมรณัสสติอย่างเข้มแข็ง เพื่อความสิ้นไปแห่งกิเลส”

บุคคลผู้ฉลาดพึงพิจารณาชีวิตด้วยปัญญา

บางคราว พระพุทธองค์ทรงอุปมาชีวิตด้วยหยาดน้ำค้างบนใบหญ้า ด้วยฟองน้ำหรือต่อมน้ำในความหมายว่า ลื่นไปเร็ว แตกดับเร็ว, ทรงอุปมาชีวิตเหมือนรอยไม้ขีดลงในน้ำ ในความหมายว่ากลับเข้าหากันอย่างรวดเร็ว ไม่ตั้งอยู่นาน, น้ำที่ไหลจากภูเขาไหลอย่างเดียวไม่ไหลกลับ, ก้อนน้ำลายที่เขามอมไว้ที่ปลายลิ้น พร้อมทั้งจะถมทิ้งโดยพลัน, ชิ้นเนื้อที่เขาใส่ไว้ในกระทะเหล็ก ถูกไฟเผาตลอดทั้งวัน ย่อมย่อยยับไปอย่างรวดเร็ว โคซึ่งเขานำไปสู่ที่ฆ่า ย่อมใกล้ความตายเข้าไปทุกอย่างก้าวฉันใด ชีวิตก็ฉันนั้น มีระยะสั้น มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก บุคคลผู้ฉลาดจึงควรพิจารณาชีวิตด้วยปัญญา ควรทำกุศลประพฤตินิพพานจรรย

ประโยชน์จากความตาย

เพื่อถือเอาประโยชน์จากความตาย ซึ่งทุกคนหลีกเลี่ยงไม่ได้ ว่า ย่ำข้ามไม่พ้นนี้ พระพุทธองค์ทรงสอนให้ทุกคน ทุกวัย พิจารณาเนือง ๆ ว่า เรามีความแก่ ความเจ็บและความตายเป็นธรรมดา ไม่อาจล่วงพ้นไปได้ นอกจากนี้ให้พิจารณาถึงความที่จะต้องพลัดพรากจากของรัก ของชอบใจ ทั้งปวง และพิจารณาถึงกรรมว่า เรามีกรรมเป็นของ ๆ ตน ต้องรับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด เป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว เพราะสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม

ถึงอย่างไร ความตายก็ยังมีแน่ตั้งอยู่มีใช้น้อย เช่นทำให้คนที่เคยโกรธหรือเกลียดซึ่งเราหายโกรธหรือเกลียด ให้อภัยในความผิดพลาดต่าง ๆ ของเรา ความตายไม่อาจพรากความรักของคนที่เราได้รักได้ ยังทำให้คนที่รักอยู่แล้วรักมากขึ้น ความดีที่เคยทำไว้และยังไม่ค่อยปรากฏเมื่อยังมีชีวิตอยู่ จะปรากฏมากขึ้น เด่นชัดขึ้น คนที่เคยริษยาก็จะเลิกริษยา และหันกลับมายกย่องชมเชย

โอกาสของเราทุกคนมีอยู่น้อย เวลาแห่งความตายรุกรกระชั้นเข้ามาทุกนาที, วินาที จึงไม่ควรประมาท ควรรีบทำกิจที่ควรทำ ลดละความเพลิดเพลินหลงใหลมัวเมาต่าง ๆ ให้เบาบางลง อย่างที่พระพุทธองค์ทรงเตือนไว้ว่า

“ราเริงอะไรกันนัถ เพลิดเพลินอะไรกันนัถ เมื่อโลกนี้ลูกโพลงอยู่ด้วยเพลิง คือความเจ็บ ความแก่และความตาย ท่านทั้งหลายอยู่ท่ามกลางความมืดมนคือความหลง เหตุไฉนจึงไม่แสวงหาดวงประทีปคือปัญญาเล่า”

ประวัติย่อของ อาจารย์วศิน อินทสระ

ชาติภูมิ

เกิดที่หมู่บ้านท่าศาลา อำเภอรัตตภูมิ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ.๒๔๗๗ เมื่อจำความได้พ่อแม่ได้ย้ายไปอยู่ที่หมู่บ้านตากแดด ตำบลปากกรอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

การบรรพชาอุปสมบท

บวชเป็นสามเณรเมื่ออายุ ๑๓ ปีที่วัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๐ และอุปสมบทเป็นภิกษุเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๗ าลลิกขา (ลือก) เมื่อ ๒๔ มกราคม ๒๕๐๗

การศึกษา

- มัธยม ๘ (สมัครสอบ)
- นักธรรมเอก
- เปรียญ ๗ (ป.ธ.๗)
- ศาสตราจารย์บัณฑิต (มหามกุฏราชวิทยาลัย)
- M.A.(ทางปรัชญา มหาวิทยาลัยบานาร์ส อินเดีย)
- ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

หน้าที่การงาน

สอนวิชาศีลธรรม

- ที่โรงเรียนราชินี

- ที่โรงเรียนพาณิชยการสีลม (อาจารย์ผู้ปกครอง)

- ที่โรงเรียนเตรียมทหาร และเป็นหัวหน้าแผนกสารบัญ มียศเป็นร้อยโท

สอนวิชาพุทธปรัชญาเถรวาท - มหายาน ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง
(ประมาณ ๑๒ ปี ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๑ ถึง พ.ศ.๒๕๓๓)

สอนวิชาพุทธศาสนาในประเทศไทยและวิชาจริยศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ (ประมาณ ๑๐ ปี ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๓ ถึง พ.ศ.๒๕๔๓)

สอนที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา
ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๖ จนถึง พ.ศ.๒๕๕๒ (รวมระยะเวลา ๔๖ ปีเต็ม)

สอนพิเศษประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับความรู้ทางพระพุทธศาสนาในวัน
อาทิตย์ ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๕ มาจนถึง พ.ศ.๒๕๕๓
(รวมระยะเวลา ๒๘ ปีเต็ม)

บรรยายพิเศษในที่ต่าง ๆ ตามที่ได้รับเชิญ

บรรยายธรรมทางวิทยุตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๙ จนถึงปัจจุบัน โดยออกเป็น
รายการสดบ้าง ใช้เทปบ้าง ปัจจุบันใช้เทป

การประพันธ์

ได้เขียนหนังสือประเภทต่าง ๆ เช่น นวนิยายอิงหลักธรรม อธิบาย
หลักธรรม ฯลฯ ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๖ มาจนถึงปัจจุบัน มีประมาณ ๑๓๐ ชื่อ
เรื่อง บางชื่อเรื่องก็มีหลายเล่ม เช่น ทางแห่งความดี เป็นต้น

ทำนิตยสาร

เคยเป็นบรรณาธิการนิตยสารธรรมจักษุ ของมูลนิธิมหามกุฏราช
วิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๙ ถึง ๒๕๓๙

เป็นบรรณาธิการนิตยสารศุภมิตร ของมูลนิธิส่งเสริมกิจการศาสนา
และมนุษยธรรม (กศม.) ของวัดมกุฏกษัตริยาราม ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๔ ถึง
พ.ศ.๒๕๕๑

รางวัลพิเศษ

ปี พ.ศ.๒๕๑๗ ได้รับโล่รางวัลชมเชยจากคณะกรรมการจัดงานสัปดาห์
หนังสือแห่งชาติ ประเภทสารคดี หนังสือเรื่อง “จริยาบถ” ปีพ.ศ. ๒๕๑๘
หนังสือเรื่อง “จริยศาสตร์”

ปี พ.ศ.๒๕๒๕ ได้รับพระราชทานเสาเสมาธรรมจักร เป็นรางวัลใน
ฐานะผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาประเภทวรรณกรรม เนื่อง
ในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

ปี พ.ศ.๒๕๓๓ ได้รับเกียรติคุณบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการใน
ฐานะเป็นรางวัลชมเชยประเภทสร้างสรรค์ด้านศาสนา จากบทความเรื่อง
“หลักกรรมกับการพึ่งตนเอง”

๒๒ เมษายน ๒๕๕๒ ได้รับโล่พุทธคุณูปการกาญจนเกียรติคุณ และ
เกียรติบัตรในฐานะผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา จากคณะ
กรรมการวิชาการ การศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร

๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๓ ได้รับรางวัลปูชนียบุคคลด้านภาษาไทย เนื่อง
ในวันภาษาไทยแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๓ จากกระทรวงวัฒนธรรม

เรื่องพระอานนท์พุทธอนุชา

เรื่อง พระอานนท์ฯ นอกจากจะได้รับความนิยมนอย่างแพร่หลายใน
สังคมไทยแล้ว สารานุกรมวรรณกรรมโลกในศตวรรษที่ ๒๐ (Encyclope-
dia of World Literature in 20th Century) ได้นำเรื่อง พระอานนท์
พุทธอนุชาไปเสียดูไว้หนังสือดังกล่าวนั้น เป็นทำนองว่า ได้ชี้ทางออกให้
แก่สังคมไทยที่ลึบสนุ่นวายอยู่ด้วยปัญหานานัปการ

ตราบโศที่บุคคลยังมิกิเลสอยู่
เขาย่อมต้องทำกรรมดีบ้างชั่วบ้าง
กรรมดีย่อมมีวิบาก (ผล) ดี
กรรมชั่วมีวิบากชั่ว
วิบากดีก่อให้เกิดสุข
วิบากชั่วก่อให้เกิดทุกข์
สุขทุกข์เหล่านั้นย่อมมีชาติ
คือความเกิดเป็นที่รองรับ
ปราศจากความเกิดเสียแล้ว
ที่รองรับสุขทุกข์ย่อมไม่มี
กรรมก็เป็นหมันไม่มีผลอีกต่อไป

www.kanlayanatam.com